

M.VAN DER STAAL

ONDER DE
KRIJGSBANIER

DE HAN JE SOES

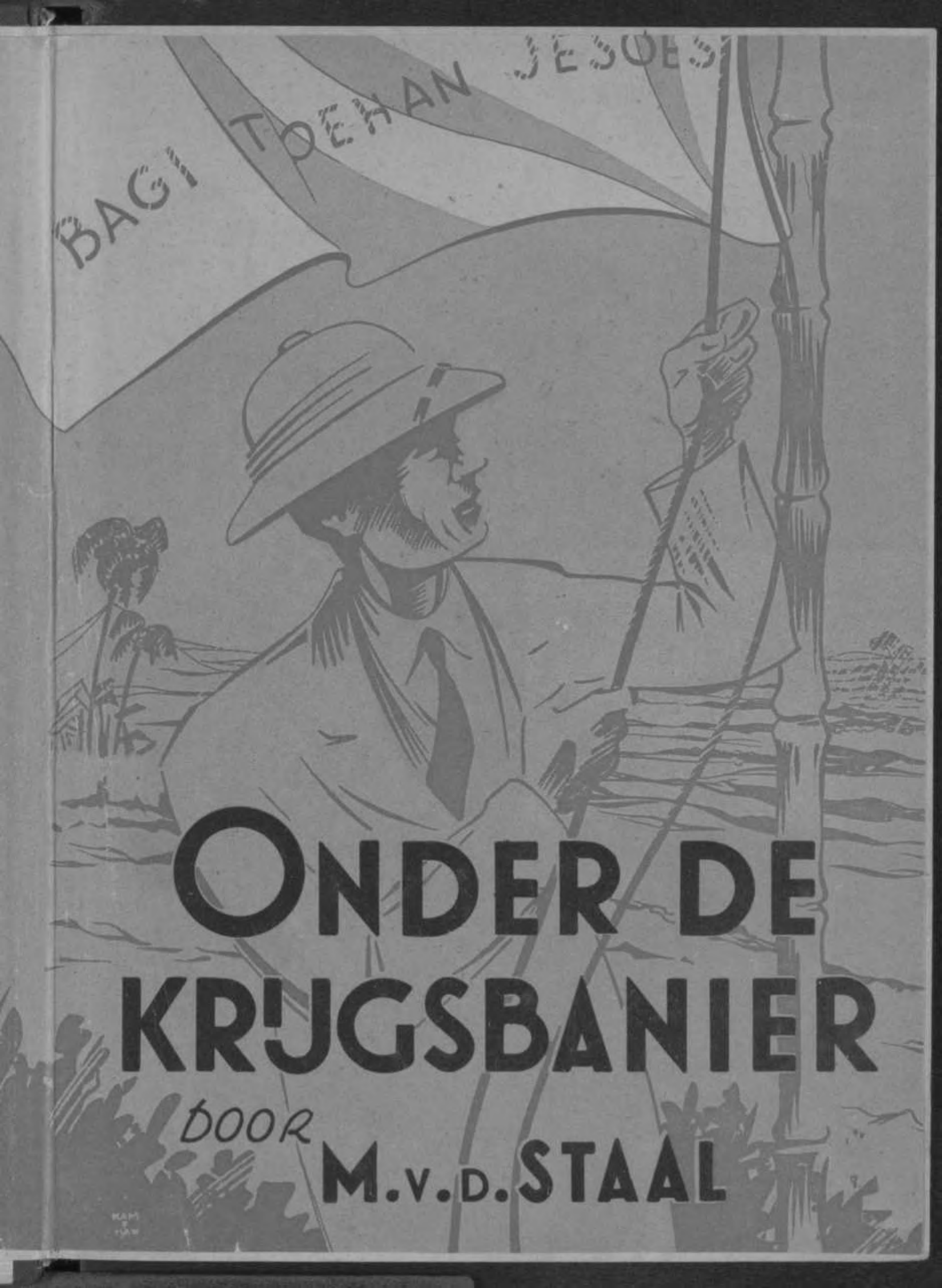
ONDER DE JUGSBANIER

R
M.V.D. STAAL

M.V.D.
STAAL

ONDER DE KRUGSBANIER

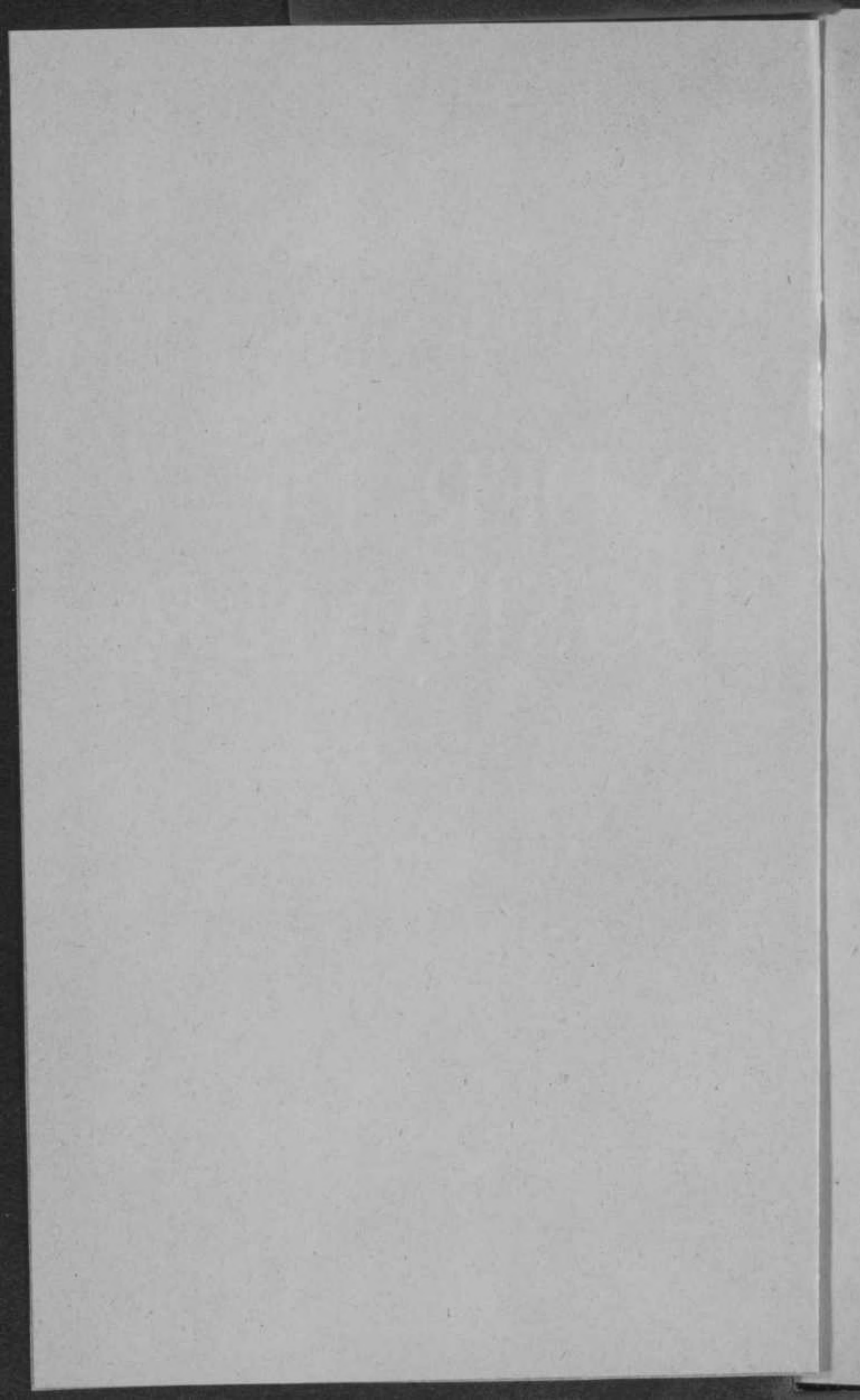
BAGI TOEHAN JESOUS

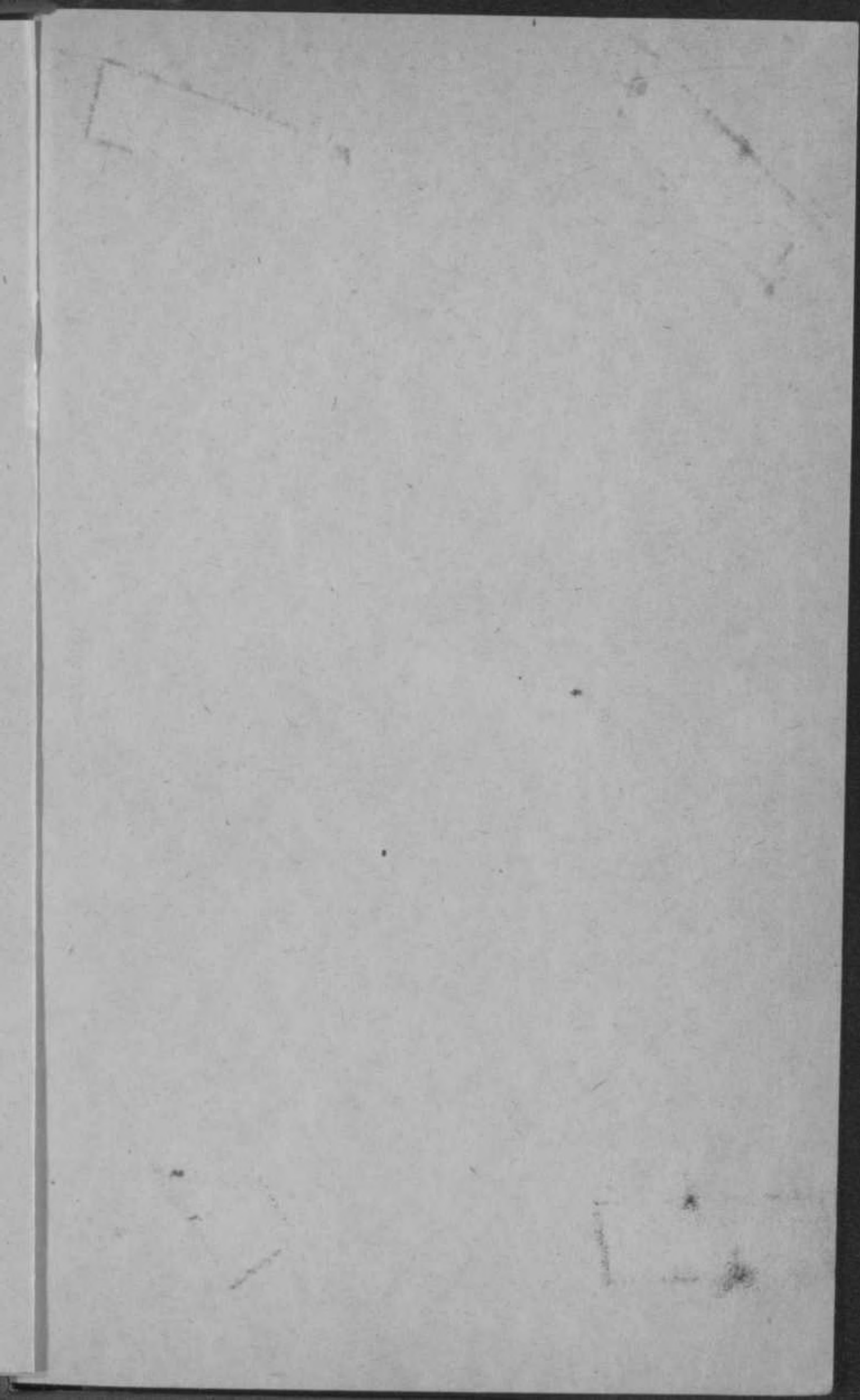

ONDER DE KRIJGSBANIER

door

M.V.D. STAAL

ONDER DE KRIJGSBANIER

8841231

XBA
570

ONDER DE KRIJGSBANIER

DOOR

M. VAN DER STAAL

AMSTERDAM - H. A. VAN BOTTENBURG N.V.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0689 8107

HOOFDSTUK I.

WYBRAND SCHELTENS.

Er waren menschen, die Wybrand Scheltens niet begrepen.

Hij deed niet aan sport. Andere jonge menschen van zijn leeftijd hielden van allerlei soorten van athletiek: ze voetbalden; ze tennisten; ze maakten lange afstand-marschen van soms wel 30 tot 40 kilometer op één dag; ze waren lid van een gymnastiek-vereeniging en werkten aan de ringen of sprongen over een paarden-hoogbrug..... Wybrand Scheltens deed nooit mee!

Dat was het eerste onbegrijpelijke. Het tweede was, dat hij zijn vrije avonden besteedde met lezen en nog eens lezen. Ongelooflijk was 't, maar 't was, of hij de boeken, die hij in handen krijgen kon, letterlijk verslond. En wat voor boeken! Boeken over verre landen, over Indië het liefst, en boeken over godsdienstige onderwerpen, boeken van zware studie.

Maar het meest onbegrijpelijke was wel, dat hij, hoe betrekkelijk jong hij ook was, zich had beschikbaar gesteld voor Evangelisatie-arbeid. Hij werkte mee aan de Zondagsschool, die dominee Wakker in een van de achterbuurten had opgericht, en ging er met oudere mannen op uit, om tractaatjes te verspreiden. Soms zelfs ging hij wel met een huisbezoeker mee, wanneer die een gezin bezocht, dat buiten allen godsdienst leefde!

Zeg zelf: was dat nu werk voor iemand, die nog maar

enkele jaren geleden op de banken van de M.U.L.O. zat, om er talen en allerlei andere dingen te leeren, die je noodig had, als je later naar een kantoor wilde gaan, of marconist wilde worden, of..... ja, wat ook?

Neen, de menschen, heel velen ten minste, begrepen niet, wat Wybrand Scheltens eigenlijk bezielde!

Wie van zijn leeftijd waren, noemden hem een sufferd, erger nog: ze vonden het idioot van hem, dat hij zoo zijn jonge jaren verknoeide. En ouderen namen de vrijheid van Wybrand Scheltens als een te-vroeg-rijp-jongmensch te spreken. Evangeliseeren, ja, het was zeer zeker een loffelijk werk, maar je moest er geschiktheid voor hebben en — dat vooral niet te vergeten — wijsheid en ervaring. Jonge menschen als Wybrand behoorden niet altijd bij een dominee in-en-uit te loopen en zich voor te doen als een diaken of ouderling van de kerk! En 't was maar wat gevaarlijk ook! Hoe gemakkelijk kon je, als je op een hoog paard zat, er afvallen! Nog meer: het gevaar bestond, dat je tot eigenwijsheid verviel en je-zelf beter en heiliger achtte dan anderen, die — wat kennis en ontwikkeling betrof — heel wat meer in de mars hadden!

Dominee Wakker echter, en zij, die met Wybrand Scheltens van zeer nabij bekend waren, oordeelden heel wat milder over hem. Ze waren er van overtuigd, dat deze jongeman zich zelf niet op den voorgrond wilde plaatsen. Hij was, wisten ze, bescheiden en eenvoudig en in het geheel niet betweterig. Hij toonde zich dankbaar voor iederen wenk. En hij was gewillig en werkzaam. Wanneer hij 's avonds van zijn reis terug kwam — een firma in de omgeving van Amsterdam had hem als reiziger in dienst genomen — dacht hij niet aan rusten. Hij ging studeeren, of, als men hem voor Evangelisatiewerk noodig had, stond hij klaar, om te

doen, wat hem opgedragen werd. Nooit weigerde hij. En hij klaagde niet, wanneer het later in den avond werd dan hij zich had voorgesteld.

„Dan maar een uurtje minder slaap vannacht,” lachte hij in zich-zelf. „Ik ben jong en sterk, en kan best tegen een duwtje.”

Want Wybrand Scheltens voelde zich tot arbeid geroepen, en... de arbeid riep hem!

HOOFDSTUK II.

WYBRAND SCHELTENS EN DOMINEE WAKKER.

„Dominee, Wybrand Scheltens is t'r, en hij vraagt, of u een oogenblikje voor 'm heb.”

„Mientje, je moet zeggen, dat *meneer* Scheltens er is,” zei dominee Wakker, zoo ernstig als het hem mogelijk was.

„Meneer? Zoo'n jonge knul?” gaf Mientje min of meer geërgerd te kennen. „Wij, meisjes, noemen de jongens bij hun naam, en onder elkander zeggen we, dat 't knullen benne.”

„Maar wij zijn niet onder elkander,” antwoordde de dominee. „En vraag nu maar aan *meneer* Scheltens, of hij boven wil komen.”

Toen Wybrand Scheltens binnen kwam, was hij niet weinig verwonderd, toen dominee Wakker hem met een „Zoo knul, wat is er van je dienst?” begroette. Maar dadelijk daarop volgde de verklaring, vergezeld van een gullen lach.

„Weet je wel Scheltens, dat meisjes als onze ge-dienstige onder elkander spreken van knullen, als ze het over jongens hebben?”

Nu lachte Wybrand ook.

„Ik ben feitelijk ook nog maar een knul,” zei hij, al behoor ik eigenlijk toch niet meer tot de jongens, want...”

„Neen, maar je bent al een jonge man,” viel de dominee hem in de rede. „Maar,” informeerde hij, „heeft Mientje je ook iets van haar groote verontwaardiging doen gevoelen?”

„Dat niet,” zei Wybrand. „Maar ik was wel wat verwonderd, dat ze zoo voorkomend-beleefd was. Kom maar binnen, meneer, zei ze. En gaat u maar naar boven, meneer. De dominee zei, dat ik dat maar tegen u moest zeggen, meneer.”

Opnieuw schoot de leeraar in den lach. En van den weeromstuit lachte Wybrand Scheltens mee.

Toen eindelijk de groote vroolijkheid bedwongen was, kwam dominee Wakker op zijn eerste vraag terug.

„Ik had je vanavond niet verwacht,” zei hij. „En dus kom ik tot het besluit, dat je komt een ongewone oorzaak heeft. Wat is er van je dienst?”

„Wij, ouderling Teekens en ik, hebben gisterenavond een wonderlijke ontmoeting gehad,” begon Wybrand. „Eigenlijk had meneer Teekens u dit willen en moeten vertellen, maar omdat hij vanavond op huisbezoek moest, heeft hij mij gevraagd, u van een en ander op de hoogte te brengen... U kent Smedenhuis, dominee? Misschien niet persoonlijk, maar dan toch wel van naam?”

„Smedenhuis? Smedenhuis? Is dat niet die man, die vaak op meetings spreekt, meetings van de uiterst-links denkenden?”

„Dezelfde, dominee. Maar voortaan zal hij wel niet meer op dergelijke meetings het woord voeren. Hij is geheel tot andere gedachten gekomen.”

„Vertel, Scheltens, vertel verder,” verzocht dominee Wakker. „Vertel alles, wat je weet.”

„Smedenhuis,” gehoorzaamde Wybrand, „beroemde er zich altijd op, dat hij atheïst was en nóóit zou kun-

nen of willen gelooven, dat er een God bestond, Die hemel en aarde gemaakt heeft. En dan zei hij er lachend bij, dat een mensch ook geen ziel had, zooals de Bijbel het leert. Nog nooit had iemand een menschenziel gezien, zelfs de knapste dokter niet, die van den vroegen morgen tot den laten avond armen en beenen afzette of andere operaties in het menschelijk lichaam uitvoerde... Als hij zoo sprak, kreeg hij natuurlijk de lachers op zijn zijde... En dan vertelde hij aan zijn hoorders, dat alles in de wereld verkeerd was; en dat alleen een revolutie de maatschappij zou kunnen verbeteren; en dat het kapitalisme ten onder moest worden gebracht; en dat..."

„Wees maar stil, Scheltens, ik begrijp de rest wel. Al in mijn studenten-tijd heb ik zulke redevoeringen gehoord en weet er dus alles van... Maar je zei daaren, dat die man tot geheel andere gedachten gekomen is. Wat weet je daarvan?"

„Nu misschien een half jaar geleden is er een dochter van hem gestorven, van wie hij heel veel gehouden heeft. Het merkwaardige is, dat een officier van het Leger des Heils dat meisje veel heeft opgezocht en soms wel eens 's nachts bij haar gewaakt heeft. Dat heeft Smedenhuis getroffen, diep getroffen. En na de begrafenis van zijn dochter, vertelde hij ons, is hij een paar maal in een Leger-samenkomst geweest. Neen, niet uit belangstelling maar zoo-maar uit bloote nieuwsgierigheid, zei hij er nadrukkelijk bij... Maar luister nu verder, dominee. Die man is ook enkele malen bij u in de kerk geweest. Eerst uit verveling, zei hij, en ook omdat het hem in die Leger-samenkomsten niet bijster bevallen was. Van dat gerinkel met de tamboerijnen en van dat slaan op de trom, neen, daarvan moest hij niets hebben... En toen hoorde hij van u een preek, die hem geheel en al van zijn voetstuk bracht. Uw tekst

was: Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijn, en Ik zal u rust geven... De woorden, die u toen gezegd hebt, lieten hem niet los. Hij... maar ik zal trachten, zijn eigen woorden weer te geven.... „Dien eersten keer heeft niemand mij gezien,” vertelde hij. „Ik ben in het portaal blijven staan, achter de deur. Maar die dominee sprak zóó duidelijk en klaar, dat ik woord voor woord hooren en verstaan kon... Er werden vermoeiden en belasten opgeroepen, om te komen. En wie, in heel die kerk-daar-binnen, was zoo vermoeid, zoo belast als ik? Ik heb na den dood van mijn dochter nachten-aaneen niet kunnen slapen. Altijd weer zag ik haar; ik zag haar smeekende oogen, of ik haar niet helpen kon... En toen hoorde ik, dat er rust was voor vermoeiden en belasten. En toen hoorde ik, dat er Een was, Die deze rust geven kon en geven wilde... Ik moest hier meer van weten en besloot daarom den volgende Zondag weer naar dien dominee te gaan luisteren. En toen bleef ik niet in het portaal — heel achteraan, op de laatste bank ging ik zitten...”

„En ik heb je toen zien zitten,” zei ouderling Teekens. „En daarom ben ik nog diezelfde week bij je gekomen.”

Smedenhuis knikte.

„Ik ben er heel blij om geweest,” zei hij. „En daarom vroeg ik toen, of u nog eens zoudt willen komen.”

„Ouderling Teekens is er enkele malen alleen geweest,” ging Wybrand Scheltens met zijn eigen verhaal verder. „De laatste twee keeren heeft hij mij gevraagd, mee te gaan... En dominee,” ging hij bewogen verder, „het zijn heerlijke avonden voor mij geweest. Ik heb er veel door geleerd. Maar wat het voornaamste is: Smedenhuis is een geheel ander mensch geworden. Hij heeft uitdrukkelijk gezegd, dat hij nu geloofde. En, ja, daarom moest ik u vanavond al spreken: Smedenhuis

heeft ons gevraagd, of dominee Wakker het brutaal van hem zou vinden, als hij eens bij hem kwam, om verder met hem te spreken..."

"Brutaal, beste kerel, brutaal?" onderbrak dominee Wakker hem. "Al zou hij vanavond nog willen komen, en al zou het mij mijn nachtrust kosten — hij is welkom!"

De oude predikant, blij-ontroerd, stond op.

"Je kunt 't hem nu dadelijk wel zeggen," vervolgde hij. "Ga maar naar Smedenhuis toe, en vraag hem..."

"Neen, dominee," antwoordde Wybrand Scheltens, half vermoedend, welke opdracht zijn leeraar hem geven wilde, "niet vanavond, zou ik willen zeggen. Ik ben jong en kan wel een paar uurtjes nachtrust missen — u niet. Laat mij hem gaan zeggen, dat u hem morgenavond verwacht. Zegt u maar, hoe laat."

"Om acht uur, neen, zeg maar: om zeven uur. Dan hebben we een uur langer tijd, om te praten... Komt ouderling Teekens misschien mee? En wil jij ook komen?"

"Neen," schudde Wybrand het hoofd. "Ouderling Teekens heeft mij gezegd, dat 't beter is, als u alleen met hem spreekt. Daarom kom ik ook niet... Maar nu ga ik dadelijk naar Smedenhuis toe, om hem uw boodschap te zeggen..."

"Neen, Scheltens, je moet nu toch nog maar niet weg gaan," verhinderde dominee Wakker hem. "Ik heb al lang gedacht, dat ik je eens onder vier oogen moest spreken. Je hebt nu nog wel een half uurtje tijd, voor je Smedenhuis opzoekt... Luister, Scheltens..."

HOOFDSTUK III.

DOMINEE WAKKER GEEFT RAAD.

„Den laatsten tijd,” begon dominee Wakker, „heb ik heel vaak aan je gedacht. Ik weet, dat je een drukken werkkring hebt. Al vroeg in den morgen trek je er op uit en 't gebeurt, dat je eerst 's avonds laat weer thuis komt. En dan? Ja, dan denk je nog niet aan rusten. En je zoekt niet, gelijk zooveel anderen van je leeftijd zogenaaamde ontspanning. Je werkt, beste kerel; werkt héél hard... Neen, je hoeft je hoofd niet te schudden — ik wéét 't, zeg ik je... En nu zou ik wel eens graag van je willen hooren, waarom je dit alles doet. Vertel 't eens, als je wilt.”

Wybrand Scheltens antwoordde even niet. Toen lachte hij.

„Zoo erg, als u denkt, is 't niet,” zei hij daarop. „'t Gebeurt een hoogst enkelen keer, dat ik 's avonds laat thuis kom. De kantoren, waar ik zijn moet, sluiten in den regel al om vijf uur; en de menschen, die ik moet spreken, vinden 't gewoonlijk niet prettig, dat je een uur, of zeg een half uur, vóór sluitings-tijd binnen komt stappen. Verreweg den meesten tijd sta ik om een uur of zes al weer op het Stationsplein.”

„En wat doe je dan?”

„Dan lees ik een interessant boek, een reisbeschrijving bijvoorbeeld, of ik studeer een beetje van het een of ander.”

„En als je niet leest of studeert?”

„Dan,” gaf Wybrand Scheltens na eenige aarzeling ten antwoord, „ben ik beschikbaar voor ieder werk, dat er gedaan moet worden!”

„Welk werk?”

„Nu vraagt u naar den bekenden weg, dominee. U weet wel, wat ik bedoel. En u weet ook wel, dat er heel veel te doen is.”

Dominee Wakker knikte toestemmend.

„Of ik 't weet,” zei hij met een zucht. „De menschen denken en zeggen wel eens, dat een dominee het heel gemakkelijk heeft: hij behoeft maar voor een paar preeken op Zondag te zorgen en houdt enkele uren in de week catechisatie en bezoekt zoo nu en dan eens een ziek gemeentelid — dat is alles, meent men. Maar ze bedenken niet, hoeveel arbeid één preek soms wel kost; en ze bedenken niet, dat een dominee, die werkelijk zieleherder wil wezen, metterdaad vaak voor zijn eigen gezin geen tijd vinden kan... Maar,” onderbrak hij zichzelf, „we praten nu niet over mij-zelf. Ik heb je nòg een vraag te doen, een ernstige vraag, en ik hoop, dat je mij daarop een goed en eerlijk antwoord geven wilt... Wààrom doe je dat werk?”

Wybrand Scheltens keek den vrager een oogenblik verwonderd aan. Toen sloeg hij, verlegen, zijn oogen neer.

„Omdat ik niet anders kan,” zei hij zacht. „En omdat ik voel, dat ik moet.”

„Moet je?”

„Ja, dominee. Ik.....ik zal het u maar zeggen: al van mijn kinderjaren af heb ik het verlangen gehad, om den Heere Jezus te dienen. Wanneer dat zoo begonnen is? Op school zongen wij dat mooie lied: „Hoort gij die stemme, roepend uit de verte?” Als kleine jongen van

nog geen twaalf jaar hoopte ik, dat ik eens aan menschen, die God niet kennen, het Evangelie brengen mocht... Jammer genoeg: mijn ouders hadden niet 't geld, om mij naar het Gym te laten gaan..."

„Ken je talen?" onderbrak dominee Wakker hem.

„Een beetje, maar lang niet genoeg. Op de M.U.L.O. leerde ik Fransch, Engelsch en Duitsch en ik kan dus boeken in die talen lezen, maar dat is ook alles."

„Je hebt gelijk, vriend Scheltens: er is voor een dominee méér noodig. Hij moet Gods Woord in den grondtekst kunnen lezen, om aan zijn gemeente duidelijk te maken, wat de Bijbel-schrijvers hebben bedoeld. Onze oude Staten-Bijbel, hoe deugdelijk de vertalers ook gewerkt hebben, is op meer dan één plaats voor dezen tijd niet duidelijk meer. Gelukkig, dat er aan een nieuwe vertaling wordt gewerkt: die van het Nieuwe Testament is er al, en die van het Oude komt ook wel na niet al te langen tijd... Maar ik dwaal al weer af, Scheltens... Je kennis van de moderne talen moet je zéker bij-houden, maar mij dunkt, dat je ook eens werk maken moet van Latijn en Grieksch en Hebreeuwsch. 't Is waar: die studie is niet gemakkelijk, maar ik denk, dat je je-zelf de grondbeginselen wel zult kunnen bijbrengen. En als je moeilijkheden hebt, is er mogelijk wel iemand die je helpen wil..."

„Dominee," onderbrak Wybrand Scheltens den zooveel ouderen man, „wààrom zegt u mij dat?"

„Stil even," zei dominee Wakker met een glimlach, „ik ben nog niet klaar... Mijn raad luidt verder, dat je den Bijbel bestudeert. Neen, je moet het Boek niet maar zoo gewoon lézen, maar je moet den Bijbel bestudéëren. En dan neem je een leerboek over Dogmatiek, en..."

„Waarom?” herhaalde Wybrand Scheltens zijn vraag.

„Omdat je werken wilt, arbeid wilt doen voor Gods Koninkrijk — daarom... Ik weet, dat er een arbeid is, die heel den mensch vraagt; en ik geloof, dat Wybrand Scheltens juist de geschikte persoon is, om dien arbeid op zich te nemen. Niet in eigen kracht natuurlijk, maar geloovend en biddend, en ziende op Gods gebod... Je leest reisbeschrijvingen, heb je mij daar straks verteld. Zal ik je eens zeggen, welke beschrijvingen je het meest trekken?... Die over Indië... Is 't niet waar?”

Wybrand Scheltens boog toestemmend het hoofd.

„Maar hoe kunt ú dat weten?” vroeg hij daarop.

„Omdat je dat versje uit je kinderjaren niet hebt kunnen vergeten, Scheltens. En je zult uit die reisbeschrijvingen wel weten, dat er in Indië nog millioenen zijn, die nog nooit den naam van den Heere Jezus hebben gehoord. Nog maar betrekkelijk kleine gedeelten van Indië zijn, zooals men dat hier noemt, gechristianiseerd: de Batak-landen, de Minahassa bijvoorbeeld. Maar het overgrootste deel van de Indische bevolking houdt nog vast aan allerlei wan- en bijgeloof. Behalve Mohammedanen en Hindoes zijn er ook nog tal van Indiërs, die afgoden-dienaars zijn — dat alles weet je. En ik zeg je: ER IS EEN STEM UIT DE VERTE, DIE JE ROEPT...”

Wybrands gezicht begon te stralen.

„Denkt u werkelijk, dat ik zal kunnen bereiken, wat u mij hier voor oogen stelt?” vroeg hij. „Ben ik er al niet te oud voor? En... gelooft u, dat ik er geschikt voor ben, om naar Indië te gaan?”

„Wybrand Scheltens,” antwoordde dominee Wakker ernstig: „Er is een inwendige stem in mij, die zegt, dat ik je dezen raad moet geven. Noem het een bood-

schap; noem het een roeping, die tot je komt... En ga nu maar naar Smedenhuis en zeg hem, dat ik hem graag morgenavond om zeven uur verwacht. En... neem mijn raad in overweging. Of liever en béter nog: overleg het met God in je binnenkamer, wat je in dezen te doen staat..."

HOOFDSTUK IV

HET VERTREK.

Lang, héél lang heeft Wybrand Scheltens naar dit oogenblik uitgezien! Iederen dag in de voorbije jaren heeft hij er naar verlangd, dat hij úit zou gaan, wegtrekken naar het hem zoo lokkende Indië, waar hij zal kunnen werken in den Dienst van het Evangelie, in den Dienst van God!

En nu is dit oogenblik aangebroken!

Hij heeft hard gewerkt, om de noodige kennis te verkrijgen. Dominee Wakker heeft hem den weg gewezen, dien hij te gaan had, en hij heeft dien weg gevolgd, aan Gods Roepstem gehoor gevend. Gestudeerd heeft hij, waar en wanneer hij maar kon: 's morgens heel in de vroege, gedurende zijn reizen, 's avonds laat, soms tot diep in den nacht. Hij moest, zij 't dan ook niet geheel volledig, zich inwerken in de land- en volkenkunde van den Oost-Indischen Archipel; en de verschillende godsdiensten der volkeren, die Indië bewonen en de godenleer, waaraan nog tallozen zich daar-ginds vasthouden, bestudeeren. En hij heeft zich bekwaamd in allerlei vreemde en moeilijke talen, die voor zijn studie noodzakelijk waren. Maar vooral en bóvenal heeft hij aan de hand van den Bijbel de niet zelden zoo moeilijke en zware stukken van het Christendom onderzocht...

En zoo heeft Wybrand Scheltens na jaren van inge-

spannen werken met glans het examen van godsdienst-onderwijzer doorstaan.

Ja, thans zou hij in de eene of andere groote stad evangeliseerend onder het volk kunnen optreden. Of hij zou naar het platteland kunnen trekken, waar helaas nog zeer velen buiten God en Christus leven. Maar... Indië heeft hem geroepen en naar Indië wil hij nu gaan!

Dominee Wakker heeft hem gesteund, zooveel hij maar kon. Diens uitgebreide bibliotheek van godsdienstige en andere studie-werken heeft altijd voor hem open gestaan. En ook op andere wijze heeft dominee Wakker hem geholpen. Hij heeft Wybrand Scheltens aanbevolen bij Zendings-menschen en de aandacht van verschillende comité's op hem gevestigd, comité's, die zich met de organisatie van het ingewikkeld-moeilijke maar toch zoo heerlijke Zendingswerk belasten. En zoo is het gebeurd, dat Wybrand Scheltens een oproep ontvangen heeft, om zich naar Batavia te begeven, waar men hem dan zijn toekomstig arbeidsveld zal aanwijzen...

Helaas, dominee Wakker heeft het niet meer mogen beleven, dat hij dezen oproep ontving. De man, die hem opgewekt heeft, zich voor den Zendingsarbeid beschikbaar te stellen, is na een korte ziekte door God opgeroepen. Hij is gestorven, deze dienstknecht Gods, maar Wybrand Scheltens gelooft, neen, hij weet dat hij leeft!

Gelukkig voor hem — Wybrand Scheltens staat niet meer alleen in het leven! Lisa Brantsen, een van de ijverigste medewerksters in den Evangelisatie-arbeid, heeft hem zonder eenige aarzeling beloofd, met hem, als zijn vrouw, mee te trekken naar het verre, vreemde land, geloovend en biddend, dat zij hem zal kunnen

helpen in den arbeid, dien hij met zooveel graagte wil opvatten...

Ja, lang, héél lang heeft Wybrand Scheltens naar het oogenblik verlangd, dat hij naar Indië zal kunnen gaan. De weken en dagen, de uren in het laatst, hebben hem vaak te lang geschenen. Maar nu... is het oogenblik daar!

Verwonderlijk: wat hij als iets onmogelijks gedacht heeft, gebeurt: het afscheid van de stad, waar hij geboren is en opgevoed, waar hij als jongen vroolijk en opgewekt met de andere jongens van zijn school is geweest, en waar hij — ja, dàt vooral! — voor het eerst met den Dienst van het Evangelie in aanraking is gekomen, valt hem dit oogenblik buitengewoon zwaar. Deze oude, bekende omgeving gaat hij thans verlaten. Iedere straat van zijn mooie, oude stad kent hij en ieder plekje van deze prachtige, boschrijke omgeving. En... nu moet hij heen-trekken naar het verre, vreemde land; nu gaat hij een toekomst tegemoet, waarvan hij niet weet, wat deze hem brengen zal! En het is hem bijna, of hij zich-zelf beschuldigen moet, dat hij Lisa Brantsen mee-neemt naar het onbekende, en haar wegrukt van haar Moeder en van Frits en Kees, haar beide broers, die allen Lisa zoo innig lief hebben!

Zie, daar gaat ze, Lisa, zijn vrouw, naast haar Moeder, den trein langs, die hen beiden binnen enkele minuten met groote snelheid weg-voeren zal. Zwijgend gaan die beiden naast elkander, omdat ze geen woorden meer weten te vinden. En ook zwijgend volgen hen Frits en Kees, anders altijd zoo opgewekt en luidruchtig soms... Feitelijk hebben Lisa en hij thuis al afscheid van Moeder Brantsen en de broers genomen, en dit afscheid is diep-ontroerend geweest. Zou 't nu werke-

lijk niet beter geweest zijn, wanneer Lisa's verwanten — zooals hij het hun heeft voorgesteld — maar thuis gebleven waren? Maar daarvan hebben noch Moeder Brantsen noch de beide broers iets willen weten. Zoo lang mogelijk hebben ze het oogenblik van het onherroepelijke afscheid willen uitstellen...

En nu zitten Wybrand Scheltens en Lisa in den trein. Moeder Brantsen houdt door het geopende portier-raampje heen Lisa's hand vast. En Frits en Kees, groote en stevige kerels toch al, hebben hun lippen stijf op elkander geklemd en schijnen zoo stuursche onverschillige mannen, wien heel deze omgeving koud laat. Maar... hun oogen houden de gezichten van Lisa en Wybrand vast, en laten ze niet los...

Ja, dit afscheid, dat mogelijk nooit door een „weezien” kan worden gevolgd, is wel ontzaglijk zwaar!

De portieren worden door de conducteurs dicht-geslagen: boem! boem! Zijn het niet mokerslagen gelijk? En de stations-chef loopt al voorbij de wachtkamers, met scherpe blikken monsterend, of alles wel in orde is. En... dààr, daar heft hij zijn staf met het ronde seinbordje hoog-op: de trein kan vertrekken!

De locomotief laat een schrillen fluittoon hooren... Een schok... De lange trein zet zich in beweging.

Moeder Brantsen blijft onbewegelijk-stil staan, in haar hand een zakdoek, waarmee ze de vertrekkenden vaarwel toewuift. Zoo nu en dan gaat die zakdoek naar het gezicht, om een traan weg te wisschen, maar dan, opnieuw, wuift ze.

En nu komen Frits en Kees los. Ze loopen mee met den trein. Ze schijnen op dit moment wel kwajongens, die het er op gezet hebben, een wedloop met den trein aan te gaan, maar die wagens rollen al sneller en sneller

voort over de gladde ijzers, zoodat die twee kerels bijna rennen moeten!

Halt! Daar is het einde van het perron! Nu moeten die beiden wel blijven staan!

Hoor! Thans roepen ze, schreeuwen ze: „Hou je maar goed, jullie tweetjes!”

Hooren Lisa en Wybrand werkelijk dien laatsten afscheidsroep? Misschien; maar misschien ook niet. Want hun hoofden buigen ze ver buiten het portier-raampje. En dan zien ze, in de verte al reeds, die eenzame vrouwen-figuur op het perron. En duidelijk zien ze het, dat Moeder Brantsen nog altijd op dezelfde plek daar ginds staat... hand en arm hoog geheven... wijzend naar Boven!

Voorbij!

De twee Zendings-menschen zijn hun lange, lange reis naar het verre Indië begonnen...

HOOFDSTUK V

GEVAREN TER ZEE

In verreweg de meeste gevallen gaan de Zendingsarbeiders: predikanten, doctoren, verpleegsters, eerst in Genua aan boord van den mail-stoomer, die hen naar Indië brengen moet. Ze ontgaan daardoor den tamelijk verren omweg door de Golf van Biscaje en langs de Zuidpunt van Europa en door de Straat van Gibraltar. Bovendien kunnen ze dan bijna een week langer in het goede, oude vaderland bij familie en vrienden blijven, genieten ze het voorrecht van een prachtige spoorreis door het bergachtig terrein van Zuid-Europa.

Voor Wybrand en Lisa Scheltens ligt het geval anders. Ze hebben immers nog geen vaste plaats van bestemming: hun toekomstig arbeids-veld zal hun eerst in Indië zelf, in Batavia, worden aangewezen.

Nu is Wybrand Scheltens een gewetensvol, eerlijk mensch. Zijn standpunt is: eerst in Batavia kom ik feitelijk in dienst van de Kerk; tot dan ben ik op mij-zelf aangewezen en ben ik vrij man; de reis van het vaderland naar Indië moet ik dus zelf bekostigen.

Lisa is van hetzelfde gevoelen. En daarom hebben beiden besloten, de reis met een eenvoudig vrachtschip te maken, waarop ook voor een paar passagiers plaats is. Laat dan de vaart iets langer duren — de reiskosten zijn in verhouding ook veel geringer.

Ze zijn toch geen plezier-reizigers! En niet de minste

waarde hechten ze aan de weelde en gemakken van een grooten oceaans-toomer. Ze weten het, ook uit verhalen van andere Indië-reizigers, dat het op die groote booten soms, heel zacht uitgedrukt, zeer rumoerig kan toegaan. Er wordt gemusiceerd en gedanst en aan den ernst van het leven wordt niet of zeer weinig aandacht geschonken. En om de verveling van een te lange zee-reis te vermijden en te verdrijven, worden er spelen uitgedacht en georganiseerd, waaraan een Christen niet kan en mag deelnemen.

Neen, Wybrand en Lisa Scheltens hebben noch aan muziek en dans, noch aan spel en vermaak behoefte. Beiden voelen ze zich werkers, en achten het daarom hun plicht, zich ook aan boord voor te bereiden voor de inspannende taak, die hun wacht. Al eenige weken lang hebben ze zich de eerste beginselen van het Maleisch eigen gemaakt, de ver van gemakkelijke taal, waarvan een groot deel van de Indische bevolking op Java en voor een deel ook in de Buitenbezittingen zich bedient. Maar ze willen dat Maleisch vlot en vloeiend leeren spreken, zoodat ze zich straks in het verre land niet geheel vreemdeling zullen gevoelen.

De eerste uren van hun reis werken ze natuurlijk niet. Ze willen zoo lang mogelijk de vaderlandsche kust in het oog houden en turen maar aldoor naar die toch zoo eenvoudige en bekende duinenreeks, die heel langzaam terug schijnt te wijken. En in minder dan geen tijd, veel te spoedig naar ze oordeelen, verdwijnen die duintoppen achter den horizon en bevinden ze zich in volle zee.

Ha, die zeereis! Dit is heel wat anders dan een eenvoudige spelevaart over de Zuiderzee, die zich thans met den simplen naam van IJsselmeer moet vergenoegen. Daar zijn de golfjes, als 't hevig stormt, zeg zes

of zeven meter lang, neen, absoluut niet langer. En hoog? Laat 't een enkelen keer tijdens hevig stormweer twee meter geweest zijn!... Maar deze Noordzeegolven lijken wel een lengte van minstens een kilometer te hebben, en ver liggen ze van elkander, zoodat de boot heen en weer deint, en op en neer gaat. Van een eigenlijk stampen en stooten — denk maar weer aan dat goedige Zuiderzeetje! — is geen sprake... Wybrand en Lisa genieten en als ze als de eenige passagiers over de voor hen beschikbare ruimte van de boot loopen, voelen ze zich metterdaad al bevaren zeevaarders!

Maar hoe heel anders wordt het, als hun schip na een kort oponthoud in een Engelsche haven weer het zeegat kiest en door het Kanaal dien onmetelijk-grooten Atlantischen Oceaan binnenstroomt! Neen maar! Golven van wel twee manslengten hoog, en nog hooger, stormen op de boot af, werpen ze heen en weer, links en rechts, en op en neer... een speelbal gelijk!

Daar komt de kapitein op Wybrand en Lisa Schelkens toe. Meneer Termaten heet hij: hij is in hun vaderstad geboren, maar bevaart nu al langer dan vijftig jaren de wereldzeeën. Hij heeft Lisa's vader heel goed gekend, zooals dit al den eersten dag is gebleken. „Dat was me een robust kereltje in zijn jongensjaren,” heeft kapitein Termaten tot Lisa gezegd, „en een willetje had hij, dat niet door den felsten Noordwester kon worden omvergeblazen!”

„Menschen,” zegt de kapitein tegen Wybrand en Lisa, die tegen de reeling staan aangedrukt en vol ontzag het spel der golven gadeslaan, „laat me jullie een goeden raad geven: kruip in je kooi en blijf er in, tot ik jullie laat roepen. 't Wordt boos weertje, menschen. Ik begrijp niet, dat jullie niet een maand of drie, vier eerder van wal gestoken bent; toen was de zee zoo

mak, dat je zoowat de heele reis door op het dek rustig wandelen kon. Maar nu is 't herfst, menschen, en ik zeg je, van hier tot misschien wel diep de Middellandsche Zee in wordt 't een gevecht tegen wind en water van je welste..."

Wybrand en Lisa, de „menschen", tot wie deze woorden gericht zijn, gelooven kapitein Termaten en doen, wat hij hun aanraadt. Maar in stilte hopen ze natuurlijk, dat de oude zeerob zich vergist heeft, want het is werkelijk niet gemakkelijk, thans reeds niet, om pal te staan tegen de sterker en heviger wordende rukwinden, en stand te houden tegen de steeds onrustiger wordende zee, die de boot op haar golven doet dansen...

Van wat er de eerstvolgende dagen om hen heen gebeurt, weten Wybrand en Lisa vrijwel niets. Ze zijn ziek; ongeneeslijk ziek gelooven ze. Vergaat de wereld om hen heen? Het tolt in hun hoofden en magen. Onverdraaglijk is hun iedere etenslucht. Ze hebben er een flauw benul van, dat nu en dan iemand hun hut binnen komt, om deze te reinigen, maar wie deze behulpzame geest is, weten ze niet, en evenmin bekommeren ze zich hier om. Het eenigste, wat ze kunnen doen, is elkander met flauwe stem troosten, dat deze ziekte vanavond of morgen of uiterlijk overmorgen wel weer geleden zal zijn...

Den vierden dag na hun vertrek uit Engeland komt kapitein Termaten hen opzoeken.

„Menschen," begroet hij hen, „daar ben ik weer eens. Zie je: ik had al veel eerder willen komen, maar we hebben een storm gehad, zooals ik het in jaren niet heb beleefd, menschen. En dat wil wat zeggen, als je jaren aaneen over het groote water heen en weer gezwalkt hebt! Maar nu, menschen, is 't leed weer voorbij. Over

een uurtje zal er nog wel wat deining loopen, maar wind, om zoo te zeggen, zal er niet meer wezen... Zie je, menschen, dat wilde ik jullie nu vertellen. Jullie hebt beiden de ziekte doorstaan, zoodat er geen vuiltje meer aan de lucht is. Zoo dadelijk komt de hofmeester met een hartig hapje, dat jullie goed zal doen... Wel, menschen daar is de man al. Zeg nu niet: ik heb geen eetlust — jullie moeten eten, menschen, en dan zie ik je vanavond wel weer op het dek. Menschen, je zult oogen opzetten! Je zult twee werelden tegelijk zien..."

Met een guitig knipoogje naar den hofmeester verlaat kapitein Termaten de hut, mogelijk wel om thans enkele uren rustig te kunnen slapen.

„Doe me een genoegen en breng die kom met dat bruine goedje weg, hofmeester," verzoekt Wybrand Scheltens. „Ik kan de lucht alleen al niet verdragen." En Lisa bevestigt met een flauw hoofdknikje, dat ze het met Wybrand eens is.

„Mevrouw, meneer," zegt de hofmeester op toegeeflijken toon, „ik ga dadelijk. En u behoeft in het geheel niet te eten, zooals de Ouwe zegt. Ziet u, ik ga al. Maar ik doe in ieder van die twee kleine theekopjes een weinig van dat bruine goedje, zooals u het noemt. Misschien, ja misschien bent u wel zoo dapper, eens heel even te proeven, hoe het smaakt. En drukt u maar op de bel, als u misschien nog iets wilt hebben. Ik kom dan zelf weer terug, of ik stuur een ander..."

Wybrand Scheltens en Lisa kunnen niet verhinderen, dat de hofmeester in ieder van die twee kleine theekopjes — nota bene: twee groote kommen zijn het! — een gedeelte van zijn „hartig hapje" schept. Ze vinden dien man, om het eens precies te zeggen, recht brutaal, maar durven tegen zijn handelwijs niet te protesteeren.

Als de hofmeester verdwenen is, vraagt Wybrand

zijn vrouwtje belangstellend, hoe ze zich voelt.
„Ik ben nog ziek, Wyb,” antwoordt ze. „En ik geloof, dat ik nooit weer beter word.”

Even geeft Wybrand Scheltens geen antwoord. Dan, opeens, zegt hij: „Liesje, 't is vreemd, maar ik merk niets meer van die onverdraaglijke lucht van daareven... Zou 't... zou 't... misschien eten, goed eten, voor ons kunnen wezen?... Ik ben vandaag niet meer zoo akelig, als ik geweest ben... Ik geloof: ik ga eens van dat goedje proeven...”

„Maar je moet mij niets geven, Wyb,” zegt Lisa bijna smekend. „Ik kan nog niets verdragen...”

Vóór Lisa uitgesproken is, heeft Wybrand Scheltens een van de beide kommen genomen en dapper aan den mond gezet. Hij weet niet, of hij eet dan wel drinkt, doch voordat hij het zichzelf bewust is, heeft hij zijn kom reeds geheel geledigd en op tafel gezet. En dan lacht hij zoowaar!

„Liesje,” zegt hij, „nooit in mijn leven heb ik zoo iets heerlijkks geproefd... 't Is, of ik opnieuw begin te leven!... Toe, overwin jezelf, en neem ook een beetje...”

Lisa schudt onwillig het hoofd.

„Ik niet,” antwoordt ze beslist.

Wybrand Scheltens ziet Lisa even meewarig aan.

„Vind je 't goed, dat ik ook de tweede kom neem?” vraagt hij.

Lisa geeft geen antwoord. Ze heeft de oogen gesloten. O, als ze maar slapen kon, slapen! Maar eten? Neen, dat niet!

Plotseling opent ze, geschrokken, de oogen weer. Wybrand heeft gebeld! En terstond daarop, alsof hij op dit sein gewacht heeft, verschijnt de hofmeester opnieuw.

„Hofmeester,” vraagt Wybrand Scheltens ietwat be-

deed, „hebt u nog iets van dat kostelijk goedje? 't Heeft mij gesmaakt hoor!”

„Om u te dienen, meneer. Ik heb 't hier om den hoek staan... En heeft 't mevrouw ook gesmaakt?”

Wybrand schudt even het hoofd en legt den vinger waarschuwend tegen zijn lippen.

„Dat hoort u straks wel, hofmeester,” zegt hij. „Ik verzeker je, dat het „hartig goedje” van kapitein Termaten een best goedje is. Breng maar een flinke portie, als je wilt, hofmeester...”

En weer eet Wybrand Scheltens. Even voelt Lisa iets als verontwaardiging in zich opkomen. Het schijnt haar toe, dat Wybrand een schrokker is geworden. Maar dan opent ze wijd de oogen, toch wel een weinig nieuwsgierig.

„'t Schijnt je te smaken, Wyb,” zegt ze. „Wees maar voorzichtig. Anders...”

Zonder iets te antwoorden komt Wybrand bij haar bed, een lepel in de hand.

„Beste,” zegt hij, „proef zelf eens. Neem maar geen mondvul — een beetje tusschen de lippen... Zie zoo... En?”

Lisa komt vlug overeind.

„Wat ben ik een zottin!” lacht ze. „Je hebt gelijk: 't Is heerlijk... Geef mij nu ook maar een kop vol...”

Wat later, in den vooravond, zien Wybrand en Lisa Scheltens werkelijk twee werelden tegelijk: rechts Afrika, links Europa met de beroemde vesting Gibraltar. Ze staan, geheel hersteld en monter weer, bij kapitein Termaten op de brug, die hun heel veel wetenswaardigs van deze sterke rotsvesting te vertellen weet.

„Gibraltar is onneembaar, menschen,” zegt hij, „onneembaar zoowel van de landzijde als van dezen kant.

Ja, ja, die Engelschen zijn een volk, waarvoor ik graag mijn kapiteinspetje afneem. Overal ter wereld hebben ze de beste plekjes in bezit. Hier Gibraltar, straks verderop het rotseiland Malta en dan in de Straat van Malakka Singapore. Menschen, menschen, wat hebben die Tommies in enkele honderden jaren niet weten te bereiken! Vroeger, ja, vroeger waren wij ze de baas. Toen hebben Bestevaer Michiel en Maerten Harpertszoon Tromp ze tal van malen mores geleerd. Menschen, toen konden wij een bezem in den mast voeren, omdat onze Janmaat iedere zee ter wereld schoon te vegen wist. Maar tegenwoordig zijn de rollen terdege omgekeerd. Jullie kent dat Engelsche versje, dat Brittanje de zee beheerscht? Het is in letterlijken zin waar, menschen. Maar..."

De mededeelingen van kapitein Termaten worden plotseling onderbroken door een ernstig bericht. De eerste stuurman komt met een ontgaan gezicht op de brug en vertelt, dat er in het eerste ruim waarschijnlijk brand is uitgebroken.

„Zie maar," wijst hij, „de rook komt al door de deknaden te voorschijn..."

In minder dan geen tijd is de praatgrage kapitein beneden op het dek, op den voet door Wybrand en Lisa Scheltens gevolgd. Ja, ze zien het duidelijk: de rook kringelt door van te voren onzichtbare naden omhoog, terwijl een sterke brandlucht waarneembaar wordt.

Alle matrozen, ook zij, die geen wacht hebben, worden nu opgeroepen, om dienst te doen. Er worden waterslangen uitgelegd en alles, wat voor het blusschen van een scheepsbrand dienst kan doen, wordt in gereedheid gebracht.

Het schip, dat onder bevel van kapitein Termaten

staat, is helaas echter niet zóó gebouwd, dat de brand geïsoleerd worden kan. Er zijn wel verschillende ruimten, maar deze zijn niet door waterdichte en brandvrije schotten van elkander gescheiden. Wanneer de brand in het voorruim niet bedwongen kan worden, is het gevaar voor het schip niet te overzien.

„Geef water!” beveelt kapitein Termaten met stentorstem.

Dikke waterstralen plonsen neer in een door den stuurman geopend klein luikje... Verschrikkelijk! Wat een rook komt er nu opeens te voorschijn!... En door dien rook heen zien Wybrand en Lisa kleine, flikkerende vlammentongen, die echter — gelukkig! — dadelijk door de luid sissende waterstralen bedwongen worden. Maar tegelijkertijd moeten Wybrand en Lisa terugdeinzen: de rook verdicht zich en een bijna verstikkende walm golft over het dek.

Kapitein Termaten en zijn helpers blijven echter, waar ze zijn. Ja, ze staan daar midden in dien walmigen rook, die hun schier den adem beneemt. Soms zelfs zijn ze geheel onzichtbaar te midden van die vuilgrijze, dichte wolkmassa!

Maar... de boot vaart, blijft varen; en de machines draaien dreunend rond; en de man aan het roer blijft op zijn post!

Plotseling!... Een slag; een harde knal als van een kanonschot!

Wat beteekent dat? Wat is er nu weer gebeurd?... Zie, opeens komen er weer vlammen te voorschijn, grooter, hooger zelfs dan in het eerst. Erger nog: het is, of het dek onder de voeten van de twee verschrikte passagiers wegglijdt. Ze moeten zich aan elkander vastklemmen, om niet te vallen en tegen de hoge reeling te slaan!

„Water, menschen! Water!... Doorwerken!... Volhouden, menschen!”

Kapitein Termaten scheeuwt zijn bevelen uit. Hij moet wel schreeuwen, want daarbinnen in het ruim sist en kookt het, en het knettert en loeit: een onverdraaglijk angstig geluid!

Is de brand doorgebroken naar het tweede ruim? En zal het vuur verder trekken, heel het binnenschip door?... Maar dan is deze groote vrachtboot reddeloos verloren; dan zal binnen slechts enkele uren de toestand zóó worden, dat heel dit ijzeren gevaarte een witgloeiende massa wordt...

Wybrand Scheltens gelooft in dit oogenblik, dat hij en Lisa straks in een van die kleine, wrakke reddings-sloepen hun redding zullen moeten zoeken.

„Liesje,” zegt hij eensklaps, „je durft wel een oogenblikje alleen blijven? Ik moet den kapitein even spreken. Houd je goed vast, en blijf op deze zelfde plaats staan... Ik ben zoo weer terug.”

Zonder een antwoord af te wachten, gaat Wybrand. Hu, wat rookt het! Hoe is 't mogelijk, dat de kapitein en zijn mannen nu nog kunnen ademen! Kletsnat zijn ze van het water, dat op het dek neerploft, als een der slanghouders ook maar even niet goed richt. Zakdoeken hebben ze voor hun mond gebonden. Alleen kapitein Termaten heeft dit middel, om zooveel mogelijk tegen den rook beschermd te wezen, niet te baat genomen. Hij staat daar in dien grijzen nevel, onwrikbaar, dapper, sterk.

„Menschen,” hoort Wybrand Scheltens hem roepen, als hij in zijn nabijheid komt, „menschen, wij winnen!... De rook begint te minderen!... Volhouden, menschen, volhouden!”

Wybrand staat nu vlak naast den ouden zee-

man. Hij trekt hem aan de mouw van zijn oliejas. „Kapitein,” schreeuwt hij hem toe. „Is de toestand gevaarlijk?”

„U hier?” krijgt hij ten antwoord. „U hoort hier niet! U moet bij uw vrouw blijven...”

„Maar die knal van daareven...” tracht Wybrand Scheltens te informeerden.

Kapitein Termaten antwoordt hem niet. Hij draait hem zelfs den rug toe. Maar tegelijkertijd duwt hij zijn nieuwsgierigen passagier op zij. Hij wil en mag thans niet gehinderd worden. Voor gezellige praatjes, voor een vragen- en antwoordenspel, is het nu de tijd niet...

Wybrand Scheltens kiest de wijste partij: hij gaat terug naar Lisa, helaas zonder dat hij haar gerust stellen kan. Ja, toch! Hij kan het, bedenkt hij. Heeft hij kapitein Termaten zijn mannen niet hooren toeroepen, dat de rook begint te minderen, dat die kloeke zeeluiden zwaren strijd tegen den scheepsbrand zullen winnen?

Gelukkig: Lisa heeft gedaan, wat hij haar aangeraden heeft. Ze staat nog op dezelfde plek.

„En?” vraagt ze.

„Ik heb niet veel kunnen praten,” antwoordt Wybrand. „De kapitein heeft natuurlijk de handen vol. Maar ik geloof, dat hij vol moed is... We zullen nog een poosje moeten wachten, voor we zekerheid hebben, wat we moeten doen...”

„Ik geloof,” valt Lisa hem in de rede, „dat de rook minder dik en zwaar wordt. Vind je ook niet, Wyb?”

„Ja, ja; ja zeker. Ik heb dit den kapitein ook hooren zeggen,” zegt hij haastig, blij, dat Lisa zoo rustig en kalm blijkt te zijn. „Ik denk haast ook wel, dat we het ergste nu achter den rug hebben.”

Toch is Wybrand Scheltens niet zoo gerust en hoop-

vol, als zijn woorden dit doen denken. Onder het gaan naar den kapitein heeft hij gemerkt, dat de boot feitelijk wel heel erg scheef ligt. En verbeeldt hij het zich slechts, dat het schip nog steeds méér slagzij maakt, zooals dit in zeemanstaal heet? Kan het niet mogelijk zijn, dat de boot gaat kantelen?

Terwijl hij over dit nieuwe, dreigende vraagstuk nadenkt, duikt eensklaps kapitein Termaten uit den rookerigen mist naast hem op.

„U kunt nu wel naar kooi gaan, menschen,” zegt hij. „We zijn den ongelukkigen brand meester.”

„Maar al die rook?” vraagt Wybrand Scheltens.

„Ik heb nu geen tijd meer tot praten, meneer Scheltens. Maar u moet mij gelooven: de brand is geblusht. Gaat u gerust slapen.”

„Maar de boot ligt zoo scheef...”

Kapitein Termaten lacht vroolijk op.

„Meneer Scheltens,” zegt hij dan volernstig. „U bent bang, dat het schip zal omslaan? Geen sprake van. Daarvoor bestaat niet het minste gevaar... Maar nu moet ik naar mijn roerganger. Morgen praten we wel verder, menschen... Doet u maar, wat ik zeg: ga rustig slapen.”

Neen, van slapen, van rustig slapen, komt er dien nacht zoo goed als niets. Wybrand en Lisa hooren onophoudelijk de stappen der zware zeelaarzen over het dek. Het is duidelijk, dat alle leden der bemanning op hun post gebleven zijn. Natuurlijk is dit te begrijpen: de brand mag dan geblusht wezen, maar het gevaar is niet denkbeeldig, dat het daarbeneden nog smeult. De waakzaamheid van kapitein Termaten en zijn mannen mag niet verminderen; geen enkel oogenblik.

Maar al slapen Wybrand en Lisa dan ook niet, of

althans zeer weinig — ongerust, bevreesd zijn ze niet.

Wybrand Scheltens heeft Psalm 23 gelezen. En hij zoowel als Lisa hebben de waarheid geloofd, dat de HEERE hun Herder is, en dat zij geen kwaad behoeven te vreezen, omdat HIJ bij hen is...

HOOFDSTUK VI

TERUG?... OF... VERDER?

Den volgenden morgen luisteren Wybrand en Lisa Scheltens met aandacht naar wat kapitein Termaten hun vertelt.

„Ja, menschen,” zegt hij, „dat is werkelijk gisteren op het nippertje af geweest!... Ik wil u vertellen, wat er gebeurd is, en dan zult u, meneer Scheltens, beter begrijpen, waarom ik u wel wat al te snauwerig terug gestuurd heb... Onze boot heeft een menigte van allerlei stukgoederen aan boord: groote pakken soms, maar ook wel betrekkelijk kleine pakketjes, die we alle in Amsterdam hebben ingeladen gekregen. Dat is het werk van een bepaald soort menschen, die we stouwers noemen... Jullie begrijpt, dat dit stouwen uiterst voorzichtig en nauwkeurig gebeuren moet. Al die pakken en pakketjes zijn geen stukken van een legkaart bijvoorbeeld, die precies in elkander passen. Hier en daar blijven natuurlijk wel enkele open ruimten, hoe klein die ook mogen wezen. Nu, wanneer de zee kalm is, hindert dit niet; het mag zelfs wel eens nu en dan hard waaien, zoodat de boot tamelijk schommelen gaat. Maar... de storm, dien we in de Golf van Biscaje gehad hebben, is een der geweldigste geweest, dien ik in mijn lange zeemansleven heb meegemaakt. U weet dit natuurlijk niet. Uw ziekte heeft u beiden verhinderd aan iets anders te denken. Maar — zoo denken mijn eerste en ik

er ten minste over! — die storm is de oorzaak geworden, dat die pakken door elkander en over elkander heen zijn geschoven, getuimeld, gebotst. De stouwers moeten hun werk niet goed hebben gedaan... Om kort te gaan, menschen: de lading is begonnen te werken. En nu wilde het ongeluk, dat we een groote lading lucifers in het voorruim hadden. Ze waren weliswaar wel stevig verpakt, maar tegen het slaan en beuken der golven kan soms de beste verpakking niet bestand zijn. En nu veronderstellen mijn eerste en ik, dat er in een of meer kisten een ik-zal-maar-zeggen wrijving is ontstaan, waardoor die licht ontvlambare lucifers in brand zijn geraakt... Menschen, zoo moet het gebeurd zijn, dat dit goedje aan het branden is geslagen, en langzaam-aan heel de groote partij lucifers heeft aangetast... Hebben jullie misschien ook niet een knal gehoord?..."

„Ja,” knikken Wybrand en Lisa ijverig.

„Dat is een ontploffing geweest, menschen,” vervolgt kapitein Termaten. „Ik ben er van geschrokken, zooals misschien wel nooit in heel mijn leven!... Nu gaan we naar de haaien, dacht ik. Die brand is niet meer tegen te houden! Maar mijn matrozen hebben gewerkt, als paarden zeg ik jullie...”

„Is die ontploffing oorzaak geworden, dat de boot slagzij gekregen heeft?” vraagt Wybrand Scheltens.

„Ja, meneer, zoo is het. Er is in het voorruim een groote, leege ruimte ontstaan, waardoor de boot aan één kant zwaarder geladen was en dientengevolge zoo scheef is gaan liggen.... Maar het is ons mogen gelukken, den brand tot het voorruim beperkt te houden. De rest van de lading, ook in de andere ruimen, is behouden gebleven. Toen ik daarvan zekerheid had, ben ik naar jullie toegekomen, en heb ik gezegd, dat er geen gevaar meer was.”

„Maar het schip ligt nòg scheef,” merkt Lisa op.

„Dat weet ik. En dat is dan ook de reden, dat we nu op Genua aanhouden, waar we het voorruim geheel leeg zullen halen, en...”

„Dat zal oponthoud geven, kapitein,” meent Wybrand Scheltens.

„Al weer: zoo is het, meneer Scheltens. En 't ergste van het geval is, dat ik niet weet, hoe lang dit oponthoud zal moeten duren. Een paar dagen, een paar weken — ik weet het niet. Ik moet natuurlijk zien, dat ik de lading aangevuld krijg, of...”

„Of?” vragen Wybrand Lisa bijna tegelijkertijd.

„Of dat de lading uit de andere ruimen voor een deel overgebracht wordt naar het uitgebrande voorruim. En ook moet ik weten, of het vuur aan de boot zelf geen schade heeft berokkend. Is het laatste het geval, nu, dan kan dit oponthoud wel eens langer dan een paar weken duren. Dan zullen we moeten dokken. En dan kan ik met geen mogelijkheid zeggen, wanneer we de reis kunnen voortzetten...”

Lisa en Wybrand hebben elkander verschrikt aangezien, toen ze kapitein Termaten zoo hoorden spreken..... Een oponthoud van weken? Van maanden misschien zelfs wel?

In hun hut teruggekeerd, zijn Wybrand en Lisa Scheltens aan het overleggen gegaan.

Wybrand vooral blijkt zeer terneergeslagen.

„Heeft dit oponthoud ons iets te zeggen, vraag ik mij af,” zegt hij. „Hebben we met al onze voorzichtige berekeningen misschien niet een eigengekozen weg bewandeld?”

„Hoe meen je dat, Wyb?”

„Als wij nu straks in Genua enkele weken of mogelijk nog wel langer worden opgehouden — hoe en wanneer komen we dan in Indië, in Batavia?”

Lisa kan een stil lachen niet inhouden.

„Ja,” antwoordt ze, „dat is wel een heel moeilijke vraag. Zou 't maar niet het beste wezen, in Genua den trein te nemen, die ons weer naar huis terug brengt?”

„Meen je dat?” vraagt Wybrand verschrikt. „Meen je, dat we terug moeten gaan? En mijn werk, ons werk dan?”

„Ik meen,” zegt Lisa ernstig, „dat je geen eigengekozen weg hebt ingeslagen!... Als dominee Wakker nog leefde, zou hij je vragen, of je geloof niet tegen een kleinen tegenslag bestand is... Wat hebben we gisterenavond gelezen?”

Thans glimlacht ook Wybrand zelf.

„Beste,” zegt hij, „ik denk zoo, dat er in Genua wel een andere boot te vinden zal wezen, die ons beidjes naar Indië brengt, een andere vrachtboot of een passagiersschip. Doch even hebben de woorden van kapitein Termaten mij uit den koers geslagen, in zee-manstaal uitgedrukt.”

„Volg nu dan maar weer je ouden koers,” wekt Lisa hem op. „Laat je geloof niet los, dat je in Gods Weg bent. Er zullen — ik ben er zeker van — in de toekomst nog wel veel grooter moeilijkheden op ons loskomen. God stelt ons heel vaak voor vragen, waarop wij, menschen, geen antwoord weten, maar alles komt, zooals Hij het wil...”

Een paar dagen later, als het schip in Genua is aangekomen, blijkt het, dat de vrachtboot tamelijk veel schade heeft opgelopen. Kapitein Termaten vertelt hun dit met een ernstig gezicht.

„Menschen,” zegt hij, „wat ik al half-en-half ge-

vreesd heb, moet gebeuren: ik zal moeten dokken. Men heeft me gezegd, dat het onverantwoord zou wezen, wanneer ik niet de noodige reparaties laat verrichten. Ik kan waarschijnlijk wel langer dan een maand opgehouden worden... Menschen, 't spijt me zoo voor jullie en voor mijzelf. We waren al zulke goede maatjes geworden... Maar ik ga nu even den wal op, om te onderzoeken, of ik een andere boot voor Batavia kan vinden. Misschien weet ik vanmiddag of vanavond wel meer... Een goede gelegenheid, mensen, om ook voor een uur of wat aan land te gaan. Genua is een mooie stad... Jullie vindt mijn plan toch wel goed?" onderbreekt kapitein Termaten zichzelf. „Jullie wilt toch verder?"

„Ja," antwoordt Wybrand, en — terwijl hij Lisa een stootje met zijn elleboog geeft — „u denkt toch niet, dat wij ons door een klein tegenslagje terug laten houden? Wij gaan vooruit, kapitein, met moed en vertrouwen..."

HOOFDSTUK VII.

REISERVARINGEN

Het wordt een dag van rijke genietingen voor Wybrand en Lisa!

Wat is Genua een verrukkelijk mooie stad! Ze komen, om zoo te zeggen, oogen te kort. De oude stad, dicht bij de havens, is al rijk aan schoonheid, al zijn hier de straten ook voor het meerendeel zeer nauw en is het tusschen al deze hoge huizen zelfs in den heldersten zonnenschijn midden op den dag tamelijk donker en soms zelfs somber te noemen. Kris-kras loopen die straten hier door elkander. En al-maar-door klimmen moet je! Gelukkig, tref je hier en daar breede trappen aan, waardoor je gemakkelijk omhoog komen kunt. Hoogst eigenaardig is bovendien de 34 meter hoge brug, de Ponte Carignano, niet minder dan 110 meter lang en 5 meter breed, die zoo maar over de huizen, zeven verdiepingen hoog soms, is heengebouwd.

Wybrand en Lisa, die zoo heel vaak de hoge duintoppen aan de Noordzeekust hebben beklommen, worden door al deze klimpartijen gelukkig niet al te moe. Ze voelen zich nog frisch, als ze in het zooveel hooger gelegen stadsgedeelte komen. En als ze dan van de Corso Amedeo tot aan de Corso Saint' Ugo wandelen, waar de villa's — paleizen bijna! — dicht tegen de uitloopers van de Ligurische Apennijnen staan, genieten ze ten volle van de pracht, die hen van alle zijden omringt.

Ze zijn hier niet minder dan 100 meter boven den glanzenden zeespiegel van de oude Middellandsche Zee. Wat heeft die zee hier een heldere kleur en hoe heerlijk koepelt de blauwe Italiaansche hemel, waarin slechts enkele kleine, witte wolkjes drijven, zich over dit juweel van een stad, zoo nauw tusschen bergen en zee omsloten!

Het is een onvergelykelijk, een onvergetelijk schoon gezicht!

Maar nog meer genietingen wachten de wandelaars! Langzaam afdalend bereiken ze de beroemde Aqua Sola, waar schaduwrijke boomen staan, palmen zelfs. Hier en daar zijn open plekken, waardoor je èn de boven- èn de benedenstad kunt zien. O, wat is het verschil met het Noorden, waar ze vandaan komen, hier reeds opmerkelijk groot! Voor de statig wuivende palmen zijn geen verwarmde broeikassen noodig: frank en vrij staan ze hier in de open lucht, winter en zomer door. En hoe verrukkelijk zijn die sierlijk omhoogrijzende cypressen... Ja, Italië al, en dus ook Genua, behoort tot het Zuiden. De snerpend-koude Noordenwinden worden door de hoge Alpen, ginds ver weg, tegenhouden, terwijl ook de Apenijnen nog de noodige beschutting geven...

„Weet je,” vraagt Wybrand, „wat voor tal van doortrekkende reizigers hier een groote attractie is? Het fraai aangelegde kerkhof, dat beroemd is om de honderden gedenkteeken op de graven. Beeldhouwers van naam hebben die grafsteen tot kunstwerken gemaakt. Ik heb gelezen, dat het soms is, of men door een galerij van beeldhouwwerken wandelt...”

„Maar wij gaan daar toch niet heen, Wyb?” vraagt Lisa. „Weet je: vader zei altijd, dat men met kransen en bloemen en mooie grafmonumenten het verschrikke-

lijke van den Dood wil verdoezelen. Men wil op die manier trachten te vergeten, dat de Dood de Koning der Verschrikking is."

"Je vader heeft gelijk gehad, Liesje. Neen, een kerkhof is niet de juiste plaats, om van de Kunst te genieten. Dat doen we in een museum. Ik ook vind het plaatsen van een kunstwerk op een graf volkomen misplaatst. Ik ben dan ook niet van plan, daarheen te gaan, hoe beroemd dit kerkhof dan ook is."

"Dan zijn we het al weer eens," zegt Lisa, tevreden gesteld. "Maar," vervolgt ze, "wordt het niet langzamerhand tijd, om onzen kapitein weer eens op te zoeken? Zie je: ik zou hier wel dagen- en wekenlang aan een willen blijven, maar... we moeten verder."

"Ja," stemt Wybrand Scheltens opgewekt toe, "we moeten verder. En ik heb in mijn hart het gevoel, dat we niet zoo heel lang op een scheepsgelegenheid behoeven te wachten, om onze reis voort te zetten. O, ik verlang zoo naar Indië; ik verlang zoo naar het werk, dat ik daar te doen zal krijgen!..."

Wybrands voorgevoel — gelukkig voor hen beiden! — blijkt juist te wezen. Nadat ze in een klein restaurant in de buurt van het hoofdstation gegeten en zich een weinig verfrischt hebben, verschijnt kapitein Termaten. Zijn gezicht straalt. 't Is hem aan te zien, dat hij voor zijn beide passagiers een boodschapper van goede tijding meent te wezen.

Het is inderdaad zoo.

"Leiden is ontzet, mensen," zegt hij. "Dat wil in dit geval zeggen, dat jullie vanavond al, als je dit wilt, verderop kunt gaan."

"Dat hebt u vlug in orde gebracht, kapitein," prijst Wybrand Scheltens hem.

„O, maar u moet mij in dezen niet prijzen,” bekent kapitein Termaten eerlijk. „Het geval ligt zóó. Eén van de schepen van onze Maatschappij, ook een vrachtaarder, heeft hier bijna twee weken moeten wachten op een aangekondigde lading. Menschen, wat is mijn collega uit zijn humeur geweest! 't Is werkelijk ook niet prettig, dag aan dag te moeten wachten op iets, dat komen moet, maar niet komt... Om het kort te zeggen: De verwachte partij is gisteren of eergisteren aangekomen, en nu zijn de menschen druk bezig met laden. Vanavond al, zoo tegen een uur of vijf, zes, vaart het schip af...”

„Met ons?” valt Wybrand hem in de rede.

„Natuurlijk,” lacht de kapitein, „ik heb hem gezegd, dat ik ook nog een vrachtje voor hem had. U had zijn gezicht eens moeten zien, meneer Scheltens, toen ik dit zei. Hij brulde mij toe, dat hij niet langer wachten wilde. Maar zijn gezicht klaarde op, toen ik hem jullie geval uiteenzette... Maar het moeilijke van de zaak is, dat er voor jullie maar een kleine hut beschikbaar is. Mijn collega heeft meer passagiers aan boord: een paar oude Indisch-gasten, die het in ons koude klimaat niet langer konden harden, een paar handschoentjes¹⁾, twee zusters, die naar hun man toereizen. Zoo komt 't, dat er maar één hutje nog beschikbaar is.”

„Dat hindert niets,” zegt Lisa, „niet waar Wyb? We zullen graag met alles tevreden wezen.”

„Prachtig, prachtig. Dan is deze zaak ten minste weer in orde. Maar ik moet zeggen, menschen, dat 't mij spijt, jullie als passagiers te moeten verliezen.”

¹⁾ „Handschoentjes”. Zoo worden de vrouwen genoemd, die — omdat hun aanstaande man niet uit Indië kan overkomen — door een gevolmachtigde, meest een familielid, naar Stadhuis en/of Kerk worden begeleid, die dan als „bruidegom” optreedt.

„Waarom?“ vraagt Wybrand Scheltens. „We hebben maar heel weinig samen gepraat. Eerst waren wij beiden ziek, en toen kwam die brand — we hebben feitelijk geen gelegenheid gehad, nader met elkander in kennis te komen.”

„Ik zal 't je zeggen,” zegt kapitein Termaten na enkele oogenblikken zwijgens. „Ik heb een zoon gehad, meneer en mevrouw Scheltens, die — evenals jullie beiden — naar Indië heeft willen gaan, om er de Zending te dienen. Hij was van uw ouderdom, meneer Scheltens; misschien zelfs nog wel een paar jaar jonger. Hij was afgestudeerd, en dus klaar, om te vertrekken. Toen...” Kapitein Termaten kan een oogenblik niet verder spreken... „Toen werd hij plotseling heel ziek... Kou gevat... Longontsteking... Hij is gestorven..... Zie je, menschen, als ik nu iets doen kan voor de Zending, dan denk ik daarbij aan mijn jongen. Ik houd van alle Zendingsmenschen, of ze oud zijn of jong. En als ik er een of meer aan boord heb, om ze naar ons mooie Indië te brengen, dan denk ik: doen jullie nu maar, wat mijn jongen niet heeft kunnen doen. Vertel die Indiërs maar van Jezus.....”

Het is even heel stil aan het tafeltje, waaraan de drie menschen zitten. Wybrand en Lisa Scheltens zijn diep ontroerd door het korte verhaal, dat ze gehoord hebben; niet minder ook door het groote verlangen van kapitein Termaten, om toch maar iets, al is het nog zoo weinig, voor de zaak der Zending te mogen doen.

Kapitein Termaten ziet enkele oogenblikken strak voor zich heen „Nu denkt hij weer aan zijn jongen,” denkt Lisa, „die zoo vroeg heeft moeten sterven, vóór hij nog den Meester op het Zendingsveld dienen kon!... Welk een slag voor beide menschen!... Maar

toch: God heeft met alles wat er op aarde gebeurt, Zijn wijze bedoelingen..."

Lisa legt troostend haar hand op den arm van kapitein Termaten.

„Kapitein," zegt ze, „God heeft den wensch, den wil van uw zoon zeker voor de daad aangezien. Ik geloof, dat u vertrouwen moogt....."

„Laten we er niet meer over spreken, mevrouw Scheltens," verzoekt de kapitein. „Ik heb geleerd, te berusten. En ik geloof, dat mijn jongen nu den Heere Jezus op volmaakter wijze dient dan hij het ooit hier op aarde had kunnen doen... Maar, om nu op uw aangelegenheden terug te komen: ik stel u voor, dat ik u bij mijn collega breng. Eén van mijn mannen zal wel zorgen, dat u uw bagage aan boord krijgt.... Zullen we dan maar dadelijk gaan?"

Het spijt Wybrand en Lisa werkelijk, dat ze afscheid van kapitein Termaten moeten nemen. Ze zijn in dit enkele uurtje heel dicht bij elkander gekomen, en voelen zich één met hem. Maar het afscheid is noodzakelijk. Binnen een paar uren gaat die nieuwe boot reeds vertrekken, en hun oude schip zal mogelijk eerst over een week of vier, vijf, zijn reis kunnen vervolgen.

„Houd je goed, mensen," zegt kapitein Termaten, als hij hen de hand schudt. „Best mogelijk, dat we elkander nog eens op Java, of waar ook in ons Indië, terug zien...."

Wybrand en Lisa blijven het verdere van den dag aan boord. Ze zijn nu toch wel wat moe van de lange wandeling, en bovendien moeten ze in de weinige uren vóór de afvaart hun hut zoo gezellig mogelijk maken. Ja, die hut: ze valt hun, na wat hun oude kapitein er van gezegd heeft, werkelijk mee. Ze mag dan iets klei-

ner wezen, maar aan allerlei geriefelijkheden, noodig voor een lange reis, ontbreekt het hier niet.

En zoo komt langzamerhand het uur weer van vertrek. De boot ligt aan de Spinolakade, niet ver van den Ouden Havendam. De kapitein — Martens heet hij — staat al op de brug, met den loods naast zich. De machines beginnen te draaien... de dikke kabeltouwen worden losgemaakt...

De reis is begonnen.

Nog een laatsten blik werpen Wybrand en Lisa Scheltens op de stad, door de Genueezen „La Superba”, de „Prachtige”, genoemd. En ja, dien naam verdient de oude vesting ten volle!

Nu draait het schip naar het Zuiden, voorbij den Nieuwen Havendam, de Molo Nuovo, en de Molo Duca di Galliera, den Westelijken Havendam, die de Genueesche haven tegen den gevaarlijken Zuid-Westenwind beschut. Het licht op „La Lanterna”, de groote vuurtoren, is reeds ontstoken, omdat het al schemerig begint te worden. Een stuurman, die voorbij komt, vertelt aan de passagiers, die zich allen aan dek bevinden, dat deze vuurtoren niet minder dan 117.4 meter boven den zeespiegel ligt en dat de stralenbundels van dit gevaarte tot op een afstand van 27 zee-mijlen zichtbaar zijn.

Na een korte begroeting, waarbij vooral de „handschoentjes” Lisa's volle belangstelling hebben, zetten de passagiers zich aan tafel. Er wordt flink gegeten, en ook gedronken. Vooral de twee ouderen, de Indisch-gasten, spreken den geurigen en smaakvollen Italiaanschen landwijn duchtig aan, ten gevolge waarvan zij tamelijk luidruchtig beginnen te worden. Maar de handschoentjes, de gezusters Elsa en Annemarie Vrede, die al heel spoedig aan Lisa heel vertrouwelijk vertellen,

dat zij respectievelijk mevrouw Van Bleek en mevrouw Bleesen zullen genoemd worden — eigenlijk zijn ze dit immers al! — zijn evenals Wybrand en Lisa Scheltens matiger. Dientengevolge is er tusschen dit viertal meer aanraking. Ze wandelen dan ook na den maaltijd samen op het voor hen beschikbare dekgedeelte, en beloven elkander, dat ze morgen en de andere dagen van de lange zeereis de kennismaking zullen voortzetten.

Als ze dien avond alleen zijn, gelooven Wybrand en Lisa beiden, dat de plaats gehad hebbende verandering wel eens een verbetering zal kunnen beteekenen. De beide meisjes — „vrouwen”, verbetert Lisa haar man, als hij de beide zusters zoo noemt — zijn vroolijk en opgewekt. Ze hebben een prettig gezicht, en blijken goed ontwikkeld te wezen.

„Eén ding is jammer,” meent Wybrand, maar vóór hij zijn zin voleindigd heeft, begrijpt Lisa hem reeds.

„Je meent, dat ze zonder godsdienst zijn?” vraagt ze.

„Ja,” antwoordt hij.

„Dan kun je nu al een aanvang maken met je Zendingswerk,” zegt Lisa. „Je moet hun zeggen, hun althans probeeren uit te leggen, dat ze niet vloeken mogen, al is het alleen maar om deze reden, dat, wie Gods Naam ijdel gebruikt, anderen daardoor ergenis geeft.”

„Zoo staat het ten minste op de waarschuwingsborden van den Bond tegen het vloeken,” zegt Wybrand. „En ik hoop ook te waarschuwen. Maar, Lisa, wie wijs wil wezen, moet plaats en tijd afwachten.”

„Ik ben er van overtuigd, Wyb,” verzekert Lisa, „dat jij wel den juisten tijd zult weten te vinden. De plaats heb je al.”

Even, niet begrijpend, ziet Wybrand haar aan.

„Hoe bedoel je dit?” vraagt hij.

„Natuurlijk, jongen, de plaats is deze boot. Die beide jonge vrouwen mogen niet van boord gaan, vóór ze je waarschuwing ontvangen hebben.”

Wybrand Scheltens knikt toestemmend.

„Je hebt gelijk,” stemt hij toe. „En God geve één van ons beiden de noodige wijsheid, om deze waarschuwing uit te brengen....”

Maar het duurt enkele dagen, voor Wybrand Scheltens aan Lisa's raad en aan zijn eigen voornemen gevolg kan geven. Toen ze nog thuis waren, hebben Lisa en Wybrand feitelijk tegen de eentonigheid van de lange zeereis opgezien. En ze hebben daarom besloten, die eentonigheid te bestrijden door lectuur en studie; door studie vooral. Maar nooit hebben ze kunnen denken, dat er aan boord van verveling geen sprake is, aan boord van dit schip dan niet. Want die twee handschoentjes nemen heel veel van hun tijd in beslag; van Lisa's tijd vooral. Bijna geen oogenblik laten ze haar met rust. En ook Wybrand zelf moet er aan gelooven, als hij de twee „vrouwen” — ja, hij heeft Lisa's terechtwijzing als juist erkend! — den volgenden dag met een plechtig „G'morgen, mevrouw Bleesen, mevrouw Van Bleek” begroet. Vooral Elsa lacht hartelijk om deze vormelijkheid.

„Zeg toch liever maar Annemarie en Elsa!” heeft Elsa hem daarop voorgesteld. „We zullen langen tijd samen moeten reizen. Tutoyeer ons maar, zooals Lisa dit ook doet. Stel je voor, dat we elkander den ganschen dag „mevrouwen”, en dat wij altijd „meneer Scheltens” moeten zeggen!”

Even staat Wybrand Scheltens beduusd. Die gemeenzaamheid komt hem wel wat te onverwacht. Maar dan lacht ook hij.

„Hoor eens," zegt hij, „als jullie elkander bij den naam noemen, ben ik voortaan niet meer Scheltens maar.... Wybrand."

„Afgesproken," antwoordt Elsa, die het woord voert, „dan is het voortaan Wybrand, of nog liever Wyb. Zoo noemt Lisa je toch ook?"

Lisa, die bij dit gesprek tegenwoordig is, lacht, dat ze schudt.

„Ja, Wyb," zegt ze, „je ziet het al weer, hoe het versje waarheid bevat, dat een vrouw sterker is dan een man!"

„Eén vrouw is duizend mannen te sterk," valt Elsa haar bij. „Onthoud 't maar goed, Wyb: duizend mannen!"

„Wat is dat voor een land of eiland, daar rechts van ons?" geeft Annemarie een wending aan het gesprek. Zij, de oudste van de zusters, is blijkbaar ook ernstiger. Weetgierig is ze in ieder geval.

„Dat zal Corsica wezen," meent Wybrand, „jullie weten het wel: het eiland, waarop Napoleon is geboren. Het behoort aan Frankrijk, hoewel de Italianen het graag zouden willen bezitten."

Doch behalve de gezellige gesprekken, die de vier reizigers met elkander voeren, is er dag aan dag zooveel te zien, dat er van eentonigheid en verveling geen sprake kan zijn. Al is de boot ook in volle zee — heel vaak kunnen ze in de verte de Italiaansche kust zien, het bergachtig gedeelte althans. En dan: de zee wordt hier zeer druk bevaren. Overal zwerven er in grooten getale Italiaansche visschersscheepjes rond, en tal van groote booten passeeren hen, of — en dan is ieder aan boord om dit feit wel een weinig jaloersch — halen hen in. En deze zee zelf! Wybrand en Lisa hebben beiden gemeend, dat ze de zee kenden, maar vergeleken bij

het water van de Middellandsche Zee is dat van het IJselmeer groezelig-vuil en het water van de Noordzee vaal-grijs. Ja, helder dat de zee hier is! Het gebeurt dat ze diep beneden zich kleine of groote scholen van visschen kunnen waarnemen, snel-duikelend naar de diepte of steil-klimmend naar boven....

Maar nog belangwekkender en interessanter wordt het, als het schip in de nabijheid van Napels komt!

Al van heel ver zien de reizigers een klein rookwolkje boven den horizon omhoog komen. Een schip, een boot? Neen, dat kan 't niet zijn: die rookwolk komt wel dichterbij, maar... verplaatst zich niet!

Wybrand Scheltens is de eerste, die tot de ontdekking komt, wat die wolk dan wél te beteekenen heeft.

„De Vesuvius!” zegt hij.

Aller aandacht spant zich nu op dien Vesuvius, den vulkaan, dien men vele eeuwen lang „slapend” geloofde, maar in de eerste eeuw van onze jaartelling zulke ontzettende verwoestingen aanrichtte, en sindsdien — nu reeds honderden jaren lang! — bewijst, dat er heel diep in de aarde een vuurgloed aanwezig is, die onbluschbaar moet zijn. Wybrand, die immers zooveel gelezen heeft, vertelt er van, hoe soms, geheel onverwacht, de vulkaan weer begint te werken. Dan kan het gebeuren, dat de aarde rondom beeft; en dan wordt die kleine, spiraalvormige rookwolk langzaam-aan dicht en hooger; er komen vlammen te voorschijn.... en plotse-ling, met een donderend geluid, komen er gloeiende steenblokken naar boven en, als het heel erg wordt, stroomt de kokendheete lava in stroomen naar beneden!

Ongemerkt, terwijl Wybrand Scheltens vertelt, is kapitein Martens in de nabijheid van het viertal gekomen. Deze kapitein weet nog veel meer te vertellen! Hij zegt, dat hij wel driemaal getuige geweest is van een

vulkanische uitbarsting der twee Italiaansche vulkanen: éénmaal van den Etna en tweemaal van den Vesuvius.

„'t Is een angstwekkend gezicht,” zegt hij. „Een veelhonderden meters hoge rookkolom, waartusschen door de vuurtongen spelen, en dan die kokende lavastroom, die niets spaart, wat hem op zijn weg naar beneden tegenkomt! Ik heb de menschen hooren gillen van angst en vrees. Ze knielen neer op de straten, omdat er in de kerken geen plaats meer is voor de tallooze biddenden. Want niemand weet immers, wat er nog verder gebeuren kan! De aarde trilt en schokt en beeft. En heel onverwachts kan de geweldige stuwkracht der oververhitte massa een nieuwen krater doen openspringen.... Het is in één woord gezegd, een natuurverschijnsel, dat ieder tot in het diepst van zijn ziel moet treffen en met huivering en vrees vervult. Geef mij maar liever een storm, zeg ik maar.... Doch wat ik u vertellen wil: de boot zal minstens één dag in de haven van Napels moeten blijven, om te lossen en te laden. Ik wil u aanraden, als u er lust in hebt, dien dag te besteden voor een uitstapje naar Pompeji. U hebt er tijd genoeg voor, en u ziet, beter dan de beste verteller ter wereld het u zeggen kan, wat één hevige vulkaanuitbarsting teweeg kan brengen.”

„Maar natuurlijk!” roepen Elsa en Annemarie opgewonden. „Wij gaan! Jullie toch ook, Lisa en Wyb?”

HOOFDSTUK VIII

EEN ERNSTIG GESPREK

Het viertal Indiëreizigers bevindt zich op de westelijke helling van den Vesuvius, den even gevaarlijken als wispelturigen vuurspuwenden berg. Een poosje geleden hebben ze op een veilig plekje van bovenaf in den krater kunnen neerzien, waaruit ditmaal slechts een kleine rookwolk naar boven kringelt. De vulkaan is nu dus bijna in rust. Toch hebben alle vier nu en dan een borrelend en sissend geluid kunnen opvangen, waaruit blijkt, dat deze rust niet volkomen is. Heel diep in de aarde gloeit en brandt en kookt het: een altijd-door hevig vuur moet daar heerschen. Misschien al binnen enkele dagen, mogelijk zelfs al binnen enkele uren, kan dat vuur losbreken en een uitweg zoeken. Dan kan het gebeuren, dat die fijne rookspiraal zich plotseling verdicht, een teeken, dat er een nieuwe uitbarsting op komst kan wezen. En hoe groot het onheil is, dat zulk een uitbarsting kan veroorzaken, hebben de vier reisgenooten gezien, toen ze door de doode straten van de sinds vele eeuwen bedolven steden Pompeji en Herculaneum wandelden. Eerst betrekkelijk korten tijd geleden is men eindelijk op de gedachte gekomen, aan het opgraven te gaan en de meters hooge lavalaag te verwijderen. En wat is toen gebleken? Die beide steden zijn plaatsen geweest, waar de meest verfijnde weelde heerschte. Prachtige gebouwen hebben er gestaan, paleizen, van

marmer opgetrokken. En deze gebouwen hebben schatten van kunst binnen hun muren gehad. Het zijn steden geweest, waar ieder, patriciër zoowel als plebejer, ten volle van het leven genieten kon, en het ook deed. Maar toen, plotseling: de lachende en vroolijke en feestende bevolking is volkomen en op vreeselijke wijze verrast! Een niet te keeren stroom van vurige lava heeft Pompeji en Herculanium geheel bedolven, en met die steden zijn al de bewoners en al die paleizen en al die schatten van weelde en kunst onder de metershooge heetkolkende lavamassa verdwenen!

Wybrand en Lisa Scheltens, zoowel als de beide zusters, zijn van wat ze gezien hebben, diep onder den indruk gekomen. In hun verbeelding hebben ze de angstkreten van die voor het vuur vluchtende menigte, mannen en vrouwen en kinderen, gehoord. Ze zijn gevlucht, ze hebben willen vluchten, toen ze die gloeiende massa van den berg af op die twee steden zagen neerstorten! Onmogelijk! De schroeihitte van het vuur, dat al nader en nader kwam, heeft hun den adem benomen. Gedood zijn ze door dien verstikkenden damp, die met groote snelheid naar hen toerolde! Ze zijn neergevallen op de eigen plaats, waar ze stonden!.... Ouden van dagen en zieken, drinkende en feestvierende mannen en vrouwen zijn niet meer in de gelegenheid geweest hun woningen en paleizen te ontvluchten! Sommigen zelfs zijn op hun legerstede overvallen, en zoo heeft de dikke lavastroom hen overvallen en... hun lichamen verkoold en begraven!

Het viertal komt werkelijk tot verademing, als ze een oogenblik rusten gaan op de westelijke helling van den berg. Nu hebben ze de wijde, rustiggolvende zee voor zich en in de verte ontdekken ze de omtrekken van het eiland Capri met zijn beroemde „Blauwe Grot”. En

naar het noorden ziende, aanschouwen ze het zoo prachtig aan de Golf gelegen Napels met op den achtergrond de bergtoppen en bergruggen, uitloopers van de Apenijnen. Werkelijk een gezicht om nooit te vergeten.

Elsa Vrede, of eigenlijk mevrouw Van Bleek, moet aan haar bewondering lucht geven.

„Mijn God, wat is dit mooi,” zegt ze.

„Ja,” voegt haar zuster hieraan toe, „nu begrijp ik eerst recht goed, waarom men zegt: éérs Napels zien en dan sterven. Want wie dit gezien heeft, kan van al het schoone der aarde niets meer begeeren!”

„Mag ik een paar opmerkingen maken?” vraagt Wybrand Scheltens. En op beider toestemmend antwoord wendt hij zich het eerst tot Annemarie „Die uitdrukking is eigenlijk fout,” zegt hij. „’t Is waar: dit panorama is verrukkelijk mooi, mooier zelfs dan ik het mij heb voorgesteld. Maar de zegswijze „Napels zien en dan sterven” moet eigenlijk luiden: „Napels zien en dan Morire”! Ik heb mij door een Italiaan, die heel Italië goed kent, laten vertellen, dat ergens, noordelijk of noordwestelijk van Napels, het kleine plaatsje Morire ligt. Daar moet het nog mooier zijn dan hier. Maar wij, Noorderlingen, hebben jaren aaneen dat „Morire” in verband gebracht met wat de Franschman noemt „mourir”, dat inderdaad sterven beteekent, zooals bekend is.”

Annemarie Vrede, mevrouw Bleesen, knikt begrijpend.

„Ik ben dankbaar voor deze uitlegging en ik hoop, dat die Italiaan gelijk heeft,” zegt ze lachend. „Zelfs nu ik Napels gezien heb, wil ik liever nog maar een poosje blijven leven... Sterven, hu, dat is toch maar een heel akelig iets.”

„Maar nu de tweede opmerking?” vraagt Elsa.

„Ja,” antwoordt Wybrand Scheltens, even aarzelend voor hij begint te spreken. „Ik wil, als Elsa het mij toestaat, haar vragen, waar ze zóó bidden geleerd heeft...”

Elsa Vrede zet een paar groote oogen op. Dan begint ze ineens hartelijk te lachen.

„Bidden?... Ik?... Ik heb nog nooit van mijn leven gebeden!”

„Toch wel,” zegt Wybrand rustig. „Zoo even nog. Je hebt Gods Naam aangeroepen, toen je zei, dat het hier zoo mooi is!”

„Maar dat was geen bidden!” protesteert Elsa. „Dat was maar een heel gewone uitroep. Ik had even goed kunnen zeggen: O, wat is dit mooi!”

„Juist,” stemt Wybrand toe. „En dat zou — neem me niet kwalijk, dat ik het zeg — ook beter geweest zijn. In den Bijbel staat, dat we Gods Naam niet ijdel mogen gebruiken. Alleen wanneer we bidden tot Hem, mogen we dit doen....”

„Je gaat toch niet tegen mij preeken?” vraagt Elsa, terwijl ze de wenkbrauwen fronst. „Ik ben geen heidin, hoor! Ik behoef niet bekeerd te worden!”

„Ik wel!” antwoordt Wybrand ernstig. „Ik moet zelfs dagelijks bekeerd worden. Want er gaat geen dag voorbij, dat ik niet op de eene of ander manier iets verkeerd doe, en dus zondig... Ik weet wel, dat er heel veel menschen zijn, die in het onnoodig-noemen van Gods Naam geen zonde zien, maar... de Bijbel, God Zelf dus, verbiedt dit uitdrukkelijk.”

„Elsa,” valt Annemarie hem bij, „je moet goed begrijpen, wat Wybrand bedoelt. Ik heb 't je ook al vaak gezegd, dat vloeken onbeschaafd is. En jij, jij bent een echte flapuit. Je denkt er vaak niet bij na, wát je zegt en hoe je 't zegt.”

„Doe me één plezier, en houd met zedepreeken op,”

zegt Elsa min of meer norsch. „Daarvan ben ik niet ge-
diend.”

„Toch moet ik nog iets zeggen,” geeft Wybrand Scheltens te kennen. „Voorop stel ik, dat ik geen zede-
preek wil houden en nog minder Elsa wil kwetsen. Maar
uit wat Annemarie gezegd heeft, leid ik af, dat Elsa
zonder te willen vloeken, gedachteloos dus, het tóch
doet. Nu, Lisa en ik hebben dit al den eersten avond
aan boord, toen we samen zoo gezellig gepraat hebben,
opgemerkt. En dat spijt ons, Lisa zoowel als mij. Want
zie je: wij hebben als kind al geleerd, wij beiden, dat
we altijd met eerbied over God moeten spreken. Hij is
de groote Schepper van hemel en aarde, en wil, dat
wij Hem gehoorzaam zullen wezen. Wij moeten er ten
minste naar streven, dit te doen... Ik ben er van over-
tuigd, dat Elsa er niet aan denken zal, onze Koningin
te beledigen of oneerbiedig over Hare Majesteit
te spreken. Nu, waarom kunnen we dan niet met eer-
bied aan God denken en over Hem spreken? Hij is
toch de Koning der Koningen!”

Elsa Vrede heeft zich onder Wybrands spreken van
hem afgewend. Ze schijnt met de wending, die het ge-
sprek genomen heeft, niet tevreden te wezen.

Lisa Scheltens legt nu haar arm om Elsa's schouder.
„Beste,” zegt ze, „je moet er niet boos om wezen, om
wat Wyb meent te móeten zeggen. Ja, móét! Want hij
— en ik ook; wij beiden hebben God lief. En hij wil zoo
graag aan andere menschen, die hij ontmoet, over God
spreken. Ik heb je toch al verteld, dat hij naar Indië
gaat, om daar aan de menschen te zeggen, hoe groot
en hoe goed God is, en dat Hij onze Hemelsche Vader
wil wezen. En hij wil er vertellen, hoe lief God de
wereld en de menschen gehad heeft....”

„Godsdienst is goed voor domme en onwetende men-

schen," valt Elsa haar in de rede. „En ik weet, dat ik niet dom en onwetend ben... En als ik eens een enkel keertje een woord zeg, dat Annemarie onbeschaafd be-
lieft te noemen, dan is dat voor mij nog geen vloek. Ik voel mij beleedigd, doordat Wybrand mij zoo kapittelt, en zegt, dat ik bid...."

„Luister nog één oogenblik naar mij," verzoekt Wybrand Scheltens. „Ik heb, een jaar of wat geleden, in den trein tusschen Haarlem en Den Haag een heer ontmoet, die allergezelligst vertellen kon. Maar onophoudelijk vloekte hij. Ja, zoo erg was het, dat hij telkens Gods verdoemenis over zichzelf inriep. En toen heb ik hem gevraagd, waarom hij zoo onophoudelijk bad... „Ik? Bidden?" vroeg de man mij... „Ja," zei ik daarop, „want u vraagt ieder oogenblik, of God u verdoemen wil. En weet u wat dat beteekent?... Een paar minuten heeft mijn medereiziger toen gezwegen, maar tot mijn groote blijdschap stak hij mij daarop eensklaps de hand toe, en zei, dat ik gelijk had, en dat hij probeeren wilde, zich die leelijke gewoonte af te wennen... En daarom heb ik zooeven ook aan Elsa gevraagd, waar ze zoo bidden geleerd heeft..."

„Laten we liever over wat anders praten," verzocht Elsa. „Ik houd niet van zulke gesprekken. Want ik geloof niet aan een bepaalden God. Mijn God is de Natuur. Ik aanbid de heerlijke zon. En ik aanbid alleen, wat ik zie: deze mooie omgeving bijvoorbeeld en deze heerlijke wijde zee... En praat nu als 't je blijft nooit meer over godsdienst tegen mij."

„Weet je, wat je eens moet doen, Elsa," zegt Lisa Scheltens, „kom eens een avondje met Annemarie in onze hut. Ze is wel klein, maar er is plaats genoeg voor ons vieren... We willen toch vrienden blijven, is 't niet?... Nu, dan zal Wybrand jullie beiden heel

graag vertellen, wáárom hij zoo denkt en spreekt."

„Reken er maar op, dat ik niet kom!" antwoordt Elsa stug. „Annemarie mag, wat mij betreft, gaan, maar ik bedank..."

„Maar ik zal graag eens komen," verzekert Annemarie, „al is het vanavond al."

„Laten we dit dan maar afspreken," zegt Lisa Scheltens. „En nu stel ik voor, dat we naar het station gaan. We gaan dan weer naar Napels terug. Ik heb vanmorgen een restaurant ontdekt, dat er nogal behoorlijk uitziet. We kunnen er dan eten en daarna op ons gemak weer aan boord gaan."

HOOFDSTUK IX

HET BEZOEK VAN ANNEMARIE

Mevrouw Bleesen, Annemarie Vrede dan, houdt haar woord. Wybrand en Lisa hebben bijkans den moed al opgegeven, zoo laat is het reeds! — als er zachtjes tegen de deur van hun hut wordt geklopt.

Het ligt voor de hand, dat ze de schuld voor Annemarie's wegblijven in hun gedachten aan Elsa Vrede hebben gegeven. Deze toch is gedurende heel het verdere gedeelte van den dag opmerkelijk stil gebleven. Gewoonlijk de vroolijkste van de twee zusters, de altoos lachende en babbelende, gelijk ze zich gedurende de eerste dagen aan boord toonde, liep ze nu zwijgend naast de ander en zelfs als Annemarie met haar zachte, bedaarde stem haar iets vroeg, was een kort „Ja” of „Neen” haar antwoord. Dientengevolge is zelfs de werkelijk goede avondmaaltijd in het door Lisa ontdekte restaurant feitelijk saai verlopen. De zichtbaar ontstemde Elsa heeft voortdurend gemokt. Wybrands voorstel, om maar op te breken en aan boord van hun schip te gaan, is daarom ook het beste geweest, wat hij in dit geval doen kon.

Ja, en nu hebben Wybrand en Lisa Scheltens feitelijk al uren lang op de beloofde komst van Annemarie gewacht. Wat moeten ze hiervan denken? Is 't misschien mogelijk, dat Elsa haar zuster heeft overgehaald, zich maar niet meer met hen, die „fijnen”, te bemoeien? En

heeft de laatste, ter wille van den lieven vrede, maar besloten, het gegeven woord te breken en weg te blijven?

Eindelijk — 't is al bij tien! — hooren de beide wachtenden een bescheiden tikje op de deur van hun hut... Klop!... Klop!... En als Wybrand de deur opensluit, staat Annemarie Vrede voor hem! Ze heeft dus wel woord gehouden!

„Ben ik niet te laat?” vraagt ze.

„Wel zeker niet.” haast Wybrand zich te zeggen, „wij hebben hier aan boord tijd in overvloed. Lisa en ik zijn echt blij, dat je komt.”

Lisa heeft al een gemakkelijk zitje voor de bezoeker gereed. Ze is dus wel hartelijk welkom, ziet Annemarie, niettegenstaande het wel wat late uur.

Annemarie ziet bleek. Toch — Lisa ziet het terstond — is ze verre van kalm. Ze schijnt zelfs zeer opgewonden te wezen.

„Ik kon heusch niet eerder komen,” verontschuldigt ze zich. „Elsa wilde eigenlijk, dat ik bij haar blijven zou en 't heeft mij wel wat moeite gekost, om haar duidelijk te maken, dat ik mijn belofte wil en moet houden.”

„Zonder onbescheiden te willen zijn,” vraagt Wybrand Scheltens nu, „je hebt daardoor, hoop ik, geen onaangenaamheden met Elsa gehad?”

Annemarie haalt haar schouders op.

„Elsa is een goed kind,” zegt ze daarop. „Maar.... zelf heb je het vandaag al gemerkt, dat ze zeer vijandig tegenover den godsdienst staat. Het minste gesprek daarover irriteert haar. Zonder het zelf te willen, wordt ze dan humeurig en is er geen land met haar te bezeilen... Gelukkig is ze den volgenden dag haar opwinding of boosheid geheel en al weer vergeten. Ze

is dan weer even opgewekt als altijd en babbelt honderd-uit, juist zooals je haar den eersten avond aan boord, den eersten avond van onze kennismaking, gezien hebt."

Annemarie tracht haar zuster zoo goed mogelijk te verdedigen, denkt Lisa, maar Elsa heeft het haar vanavond stellig wel lastig gemaakt, gelooft ze eveneens.

Annemarie Vrede gaat voort met spreken. Ze verkeert blijkbaar in een stemming, dat ze spreken móét.

"Ik ben heel blij," zegt ze, „dat Wybrand haar vandaag opmerkzaam gemaakt heeft op.... op een ondeugd, waarvan ik haar nooit heb kunnen afbrengen: van het vloeken, meen ik; van het onnoodig gebruiken van den Hoogsten Naam.... Ik heb gelukkig nog nóóit dien zwaarsten vloek van haar gehoord, maar onophoudelijk komt die Naam als een soort uitroep over haar lippen. Ze weet het inderdaad zelf niet, dat ze vloekt, en ze doet het, geloof ik ook, zonder het te willen...."

"Hoe komt dat zoo?" onderbreekt Wybrand Schel- tens haar vragend.

"Dat wil ik nu juist vertellen," is het antwoord van zijn bezoekster. „Elsa en ik zijn eigenlijk, wat men noemt, halfzusters. Ik ben bijna acht jaar ouder dan zij."

"Men kan je dat niet aanzien," zegt Wybrand beleefd.

Annemarie lacht even en knikt dankend voor dit complimentje.

"Ik was zeven jaar oud, toen mijn eigen moeder stierf; ruim zeven jaar, beter gezegd. En... mijn moeder was een lieve en heel godsdienstige vrouw. Ik herinner mij nog best, dat ik 's avonds, voor ik naar bed ging,

knielen moest en bidden, en mijn moeder bad en dankte ook voor en met mij. En dan zong ze mij een of ander mooi lied voor, een Christelijk lied, zooals ik later heb begrepen: een Psalm of Gezang. En mooi, dat ze zingen kon, en zoo helder en zacht!..."

De vertelster moet even met haar verhaal ophouden. 't Schijnt bijna, of ze zal gaan schreien. Maar dan weet ze zich te bedwingen, en ze vervolgt:

„Even voor mijn moeder stierf, heeft ze mij bij haar bed geroepen en gezegd dat ik altijd den Heere Jezus moest liefhebben... Jammer! Ik heb dit vergeten, nu al jaren lang... Neen, ik geef niemand de schuld hiervan, niet mijn vader en niet mijn tweede moeder: ikzelf heb moeders woorden vergeten!... Hoe dit zoo gekomen is? Ziet u: mijn vader is, niet lang na moeders dood, weer getrouwd. Omdat hij veel op reis was, en soms wel eens twee of drie weken aaneen weg ging, wilde hij graag, dat ik een goede verzorgster had. Nu, dat is mijn tweede moeder ook altijd voor mij geweest. En ze is het nog. Alleen... ze wilde en wil niet, dat ik bid en dank, zooals mijn eigen moeder mij dat geleerd heeft, of naar de kerk gaan, zooals ik dit zelf graag zou willen. „Dat is alles maar nonsens,” zegt ze dan. „Een God bestaat niet; evenmin een Hemel of een Hel; een mensch wordt geboren en sterft — uit!” En zóó heeft ze het Elsa ook altijd gezegd; en Elsa is het eens met alles, wat haar moeder gelooft!..."

„En hoe staat je vader hier tegenover?” vraagt Wybrand.

„Vaders godsdienst is zijn werk. Alleen voor dat werk leeft hij,” klinkt het droevige antwoord. „En vader heeft Elsa's en mijn opvoeding geheel en al overgelaten aan mijn tweede moeder.”

„Maar... Annemarie, je bent toch geen kind meer;

je bent zelfs al lang meerderjarig," komt Lisa Scheltens tusschenbeide. „Je moet God meer gehoorzaam zijn dan den menschen, meer ook dan je tweede moeder."

„Als je, zeg een jaar of twintig, dagelijks hoort: Nonsens, nonsens, er is geen God, dan — vooral in je kinderjaren — begin je eerst te twijfelen, daarna word je onverschillig, en eindelijk zeg je zelf ook: Nonsens, nonsens..." antwoordt Annemarie.

„Maar als ik vragen mag, hoe staat het thans met dit ongeloof?" onderzoekt Wybrand.

Annemarie schudt het hoofd. Ze zucht.

„Ik wil je eerlijk zeggen, dat je woorden op den Vesuvius mij een schok hebben gegeven," bekent ze, Wybrand met een open blik aanziende. „'t Was me in dat oogenblik, of ik weer mijn moeder tot mij hoorde zeggen „altijd den Heere Jezus liefhebben..." Ik ben blij geweest, toen ik je, en Lisa ook, zóó hoorde spreken, maar tegelijkertijd ben ik heel bedroefd geworden, omdat ik mij eensklaps beschuldigen moest, moeders raad en vermaan geheel veronachtzaamd te hebben.... Dat is toch wel heel erg, is 't niet?"

„Ja," zegt Wybrand Scheltens rustig, „dat is wel héél erg, maar... toch niet té erg..., Annemarie," vraagt hij plotseling, „heeft je moeder je ook wel Bijbelsche Geschiedenissen verteld?"

„Dat zal wel," is haar antwoord. „Maar, al wéér jammer, ik herinner ze mij niet meer."

„Mag ik je dan vertellen, wààrom wij den Heere Jezus lief moeten hebben! 't Is een eensdeels droevige maar anderdeels heerlijke werkelijkheid."

„Ik zal graag luisteren," is Annemarie's antwoord...

Het is al laat in den nacht, als Annemarie Vrede naar haar eigen hut terugkeert. O, ze heeft zoo geluisterd naar wat Lisa's man haar verteld heeft. En.... wat

in geen jaren gebeurd is — ze heeft weer gebeden. Samen met Wybrand en Lisa Scheltens heeft ze knielend gebeden, zooals ze dit eens deed, toen haar moeder nog leefde.

HOOFDSTUK X

ANNEMARIE „VORDERT”.

Het is inderdaad zoo, als Annemarie gezegd heeft: Elsa is den volgenden dag weer heel gewoon. Van haar ontstemming is niets meer te bemerken. Ze loopt samen met Elsa gearmd over het dek, en praat, en lacht, alsof ze het gebeurde van gisteren geheel vergeten is.

Toch is dit niet het geval! Want Lisa Scheltens merkt het: ze past op haar woorden; ze spreekt niet meer zoo onbedachtzaam. Er komt — althans dezen morgen en ook de volgende dagen — geen vloek of bastaardvloek over haar lippen, hoewel ze, volgens haar eigen woorden deze slechts als een „gewonen uitroep” beschouwt.

Een gevolg van Wybrands spreken of van Annemarie's tusschenkomst? Misschien. In ieder geval: Lisa is er van harte blij om en vertelt aan Wybrand, zoodra ze daartoe in de gelegenheid is, wat zij heeft opgemerkt.

„Ik wil bidden, dat ze voortaan steeds het vloeken laat,” zegt Wybrand daarop. „En als dit gebeurt, dan.....”

„Dan?” vraagt Lisa, als hij zijn zin onvoltooid laat.

„Dan zegen ik het oogenblik, dat ons eerste schip in brand is geraakt, zoodat we gedwongen zijn, een andere boot te nemen, waar we met die beide meisjes in aanraking gekomen zijn. Er gebeurt niets bij geval, Lisa....”

Wat eveneens een gevolg is van het ernstig gesprek op de helling van den vulkaan? Dat Annemarie Vrede zich meer bij hen aansluit dan in de eerste dagen. Vooral met Wybrand voert ze lange en blijkbaar ernstige gesprekken, zoodat het zelfs Elsa's opmerkzaamheid trekt.

„Wat hebben die beiden toch maar aldoor te bepraten?” vraagt ze aan Lisa. „Wij zijn er toch ook nog?”

„Laat ze maar,” luidt Lisa's raad. „Mogelijk worstelt Annemarie met een moeilijk probleem en hoopt ze, dat Wyb haar ten goede raden kan.”

Elsa Vrede lacht.

„Speel maar geen schuilevinkje,” zegt ze. „Ik weet heel best, welk probleem Annemarie bezig houdt... Nu, wat mij betreft — ze kan en mag doen, wat ze wil, als ze er mij maar niet mee lastig valt.”

„Elsa,” antwoordt Lisa, „stel eens, dat je door een onverwachte beweging van het schip over boord zou vallen — zou je dan niet den reddingsgordel grijpen, die je toegeworpen wordt?”

„Wat een vraag!” lacht Elsa. „Natuurlijk zou ik dat doen. En nog mooier zou ik het vinden, als bijvoorbeeld de stuurman, schip en alles vergetend, over boord sprong, om mij zwemmend te redden... Vind je dat geen echt romantisch idee?”

Lisa Scheltens moet onwillekeurig even glimlachen.

„Ja,” zegt ze daarop, „dat zou wel heel romantisch wezen. Maar weet je, Elsa: Annemarie is er, evenals Wyb en ik dit zijn, van overtuigd, dat enkele honderden jaren geleden die romantiek een werkelijkheid is geweest.... Wij liggen feitelijk allen over boord en zijn ten doode opgeschreven maar... de Groote Redder is gekomen....”

„Halt!” beveelt Elsa. „Ik begrijp al, wat je bedoelt, al ken ik die geschiedenis niet zoo van begin tot eind. Maar je weet wel, dat ik niet van soortgelijke gesprekken houd. Spaar ze mij daarom... Zie liever eens vooruit, ja, een beetje rechts van den boeg. Is 't niet, of we weer den Vesuvius zien, een rookpluim, boven op den top van een berg?”

„Dat moet dan de Etna wezen,” meent Lisa. „Ik ga het dadelijk even aan Wyb en Annemarie vertellen.”

Elsa Vrede blijft enkele oogenblikken alleen.

„Wat zijn die menschen, die het zoo druk met den godsdienst maken, toch eigenlijk gezegd door-en-door dwaas,” denkt ze bij zichzelf. „Wyb en zijn vrouw zijn beste en aardige menschen — daar niet van, maar ze zien alleen maar één ding, en dat is nog niet eens te zien: den Hemel. Laat 't er mooi zijn, als die Hemel werkelijk bestaat, maar wat hebben vroolijke, jonge menschen daaraan? Ik voor mij ben meer dan tevreden, met wat mijn oogen zien: deze prachtige, kalme zee, ginds in de verte de bergachtige kust met die helwitte lijn van schuim, en over enkele uurtjes Sicilië en... en... over nog maar enkele weekjes Jan, die mij in Batavia zal afhalen, zoodat ik dan werkelijk mevrouw Van Bleek zal wezen.... Moet je eens zien! Lisa komt daar alleen terug, terwijl Annemarie en Wyb in het geheel geen moeite doen, om ook eens naar voren te kijken naar dien Etna... Dwazen!....”

O, arme Elsa! Ze weet niet, wat er hier aan boord gebeurt!

Er staat ergens in het prachtige Bijbelboek, dat men Handelingen genoemd heeft, een verhaal van een man, die héél verlangend was, om te weten, wat een andere Bijbelschrijver, Jesaja, metterdaad wel heeft bedoeld, toen hij schreef over het Lam, dat stemmeloos was,

toen het ter slachting werd geleid, en over den Man van Smarten, die met bovenmenscheijk, met Goddelijk geduld, alles, alles verdragen heeft, om anderen te redden van erger dan den dood door verdrinking!....

Neen, Elsa weet dit niet, omdat haar moeder ook dit verhaal „nonsens” heeft genoemd. Maar Wybrand Scheltens weet het, en.... Annemarie gelóóft het thans ook. En al is het in Annemarie's hart wel bij oogenblikken heel onrustig — ze is dankbaar en o, zoo gelukkig, dat ze opnieuw weer het Oude Verhaal hoort, dat van Verlossing en Redding spreekt.... Laat de Etna maar rookpluimen omhoog zenden en laat de hen omringende zee en het in de verte liggende Sicilië en het bergachtig kustlandschap van Calabrië fantastisch mooi wezen — in Annemarie's hart is weer het oude gevoel levend geworden, dat ze den Heere Jezus moet lief hebben, omdat Hij voor zondaren, ook voor haar, dood en graf heeft overwonnen!

Annemarie Vrede heeft heel veel aan Wybrand Scheltens te vertellen.

Ze vertelt, dat ze op 15- of 16-jarigen leeftijd, niet-tegenstaande het verbod van haar tweede moeder, een kerk is binnengeglijpt, omdat ze een onbedwingbaar verlangen had, iets meer te hooren van Hem, over Wien ze in haar lang vervlogen kinderjaren zooveel heeft hooren vertellen, zonder dat ze alles begripen kon.

Hoe teleurgesteld is ze geworden!

Die prediker heeft gezegd, dat Jezus een heel goed en braaf mensch is geweest. Wat Hij gezegd heeft, was best en navolgenswaard. Maar datzelfde kan van iederen godsdienstleeraar worden gezegd, van Boeddha bijvoorbeeld en van Mohammed, en ook wel van som-

mige leeraars uit den nieuweren tijd. En de Bijbel is een mooi boek met vaak veel mooie en stichtelijke verhalen en spreken, maar datzelfde kan ook van heel veel andere boeken uit den ouden en nieuwen tijd worden verklaard. Het komt er feitelijk alleen maar op aan, dat men goed leeft en tegenover den naaste zijn menschenplichten vervult.

„Ik ben kouder en leeger uit die kerk terug gekomen dan ik ooit was,” verzekert Annemarie. „En van toen af heb ik besloten, mij maar niet meer met de kerk in te laten. Toch... zoo nu en dan heb ik wel eens in den Bijbel gelezen. Ik vind dat Nieuwe Testament met al die geschiedenissen en gelijkenissen zoo mooi....”

„Maar het Oude Testament is niet minder mooi,” verklaart Wybrand Scheltens. „Lees de geschiedenis van de Schepping, die God in zes dagen volbracht; en de geschiedenis van den zoo gelukkigen Adam en de gelukkige Eva, die helaas door ongehoorzaamheid aan Gods gebod uit het Paradijs zijn verdreven. Doch terstond heeft de Heere God aan die twee menschen de Belofte gegeven, dat er Iemand zou komen, Die hun zonde als 't ware ongedaan zou maken. En lees dan Jesaja 53, waar van Hem gesproken wordt, Die een Offer heeft willen wezen, opdat wij, zondaren, met God verzoend zouden worden... Heel de Bijbel, Oud en Nieuw, is mooi, als we maar met aandacht lezen, en vooral — als we dit biddend doen.”

„Ik hoop dezen raad op te volgen,” zegt Annemarie. „Want neen, gelukkig voel ik mij niet. Ik heb steeds een onvoldaan gevoel; ik mis iets, hoe gelukkig ik naar de wereld ook schijn.”

„Het ware, volkomen geluk is alleen te vinden in een hartelijk, oprecht Geloof, dat Jezus onze Zaligmaker is,” verklaart Wybrand Scheltens met nadruk. „En dit

geluk is te vinden, wanneer men zich met ziel en lichaam aan den Heere Jezus overgeeft. Dan wordt het licht in het hart. Dan kan men met geduld en lijdzaamheid zelfs den grootsten tegenspoed doorstaan en verdragen... Maar Annemarie, Lisa en Elsa wachten met ongeduld op ons. Ze willen den Etna dichterbij zien komen... Nu, naar wat ik er van gelezen heb, krijgen we binnen korten tijd een prachtige vaart... Vroeger kon het hier wel eens gevaarlijk wezen, als de zeilschepen tusschen Scylla en Charybdis, twee draaikolken, doorvaren moesten. Maar dit gevaar bestaat voor een stoomschip niet... Zullen we naar Elsa en Lisa gaan?"

Annemarie stemt toe. Maar... als Wybrand in haar hart had kunnen lezen, zou hij geweten hebben, dat zij in deze oogenblikken meer belangstelling heeft voor een godsdienstig gesprek dan voor iets anders ter wereld, hoe schoon en aanlokkelijk dit ook mag zijn....

HOOFDSTUK XI

EEN VAART VOL AFWISSELING.

De vrachtboot, waarover kapitein Martens het bevel voert, vordert betrekkelijk heel langzaam, maar juist daardoor wordt de lange zeereis vol van afwisseling. Er moeten verschillende Middellandsche Zee-havens worden aangedaan, en niet zelden blijft het schip twee of drie dagen ergens stil liggen. Hierdoor evenwel krijgt het viertal „onafscheidelijken” zooals de matrozen hen weldra noemen, telkens opnieuw de gelegenheid, aan wal te gaan, en kunnen ze ook telkens weer nieuwe indrukken opdoen.

Wat is Sicilië met zijn bergen en dalen, waar overal naarstig gewerkt wordt, op de berghellingen in de wijngaarden en in de olijvenboschjes op de vlakten, een mooi en heerlijk oord!... En hoe heerlijk zijn, enkele dagen later, de lange wandelingen door het oude Athene, voor meer dan twintig eeuwen het centrum der beschaving, van kunsten en wetenschappen! En hoe getuigen de tallooze historische monumenten, ruïnes thans meest, van het rijke, historische verleden dezer Grieksche stad!... En dan Smyrna, de eerste werkelijk Oostersche stad, die ze bezoeken! Jammer, Smyrna is — in vergelijking met de Westersche steden — een vervuilde stad, een vervallen grootheid. Maar Wybrand Scheltens herinnert er aan, hoe hier eens het Christendom krachtig opbloede, in weerwil van

den verwoeden tegenstand van Joden en Heidenen. En dáárom deed eenmaal de Heer der Gemeente deze heerlijke Boodschap aan de bevolking van Smyrna toekomen: Wees getrouw tot den dood en Ik zal u geven de Kroon des Levens...

De reis met een mailstoomer mag dan sneller gaan en de inrichting aan boord van deze luxueuze schepen mag meer comfortabel genoemd worden — maar de tocht met een eenvoudige vrachtboot als die van kapitein Martens geeft ongetwijfeld oneindig veel meer vertier en verrijkt ontegenzeggelijk de kennis van landen en volkeren.

Zoo is de vaart over de drukke Middellandsche Zee voor het viertal een plezier-vaart gelijk. Niet lang nadat de rookpluim van den Etna beneden den horizon verdwenen is, doemt het kleine Stromboli op met zijn oogenschijnlijk zoo onschuldig uitziend vulkaantje. Maar wie weet, welke verschrikkelijke verrassingen die piek van Stromboli in de toekomst nog eens kan brengen? Heeft men indertijd niet eeuwenlang den Vesuvius aangezien voor een onschuldig berggevaarte, dat met zijn wijd-geopenden krater als uitlaatklep dienst doen moest voor de diep onder den aardbodem verborgen krachten van vuur en stoom? Zal ook Stromboli eens de wereld in ontzetting brengen, als hier het aardvuur niet meer te bedwingen is?

En dan die mooie zonsondergangen, die de Oude Wereldzee te genieten geeft! Niet met woorden te omschrijven is de kleurenpracht van lucht en water, wanneer de zon langzaam, als een vurige bol, neerzinkt, tot ze de zee bereikt. 't Is, of de hemel in vlamig vuur staat, dat zich weerkaatst in het heldere, doorschijnende water. En die vuurglans gaat over in een zacht rose; en die rosige tint, langzaam verbleekend, reikt bijna tot

aan het zenith. En dan, plotseling daarop, ten gevolge van de nù-al kortstondige schemering, valt de donkerheid in, maar..... dan twinkelen dadelijk de ontelbare sterren in heldere pracht, ja, die sterren schijnen hier véél helderder en stèrker dan in het vaderland. Werkelijk licht geven ze, evenals de maan dit doet, die een gouden bol schijnt te wezen, waardoor de donkere nachtelijke uren worden omgetooverd in uren van zachtstralend licht...

Zóó, aldoor genietend, wordt Port Saïd bereikt, waar het machtige menschenwerk, het Suez-Kanaal, een aanvang neemt.

Het schip wordt hier omzwermd door een leger van bruine jongens, die de hand boven het water uitsteken, om — wanneer iemand een muntstuk naar beneden werpt — pijlsnel te duiken, en een oogenblik later met glinsterende oogen en een lachenden mond, waarin de ivoor-witte tanden blinkeren, weer zegevierend naar boven komen, in hun vuist het veroverde muntstuk verbergend.

„Zouden we naar Caïro kunnen gaan?” vraagt Wybrand Scheltens aan kapitein Martens.

Deze schudt evenwel ontkennend het hoofd.

„Tot mijn spijt niet, meneer Scheltens,” antwoordt hij. „Ik durf dit risico om des tijds wil niet op mij te nemen. Maar mijnerzijds bestaat er geen enkel bezwaar, dat u met uw gezelschap Kantara of Ismailia bezoekt. Ook dáár zult u het Oostersche leven van heel nabij kunnen gadeslaan.”

De keus van het viertal valt op Ismailia. Ze zullen er een dag doorbrengen en dan weer naar hun schip terug keeren.

Wat heerscht hier, in dit betrekkelijk kleine stadje, reeds een bonte mengeling van kleuren. Neen, die stra-

ten en huizen hebben weinig aantrekkelijks voor het viertal Westerlingen uit het Noorden: de straten zijn met vuil bedekt en de woningen zien er verwaarloosd en vervallen uit. Maar het zijn de mēnschen, die de aandacht boeien! De mannen, het hoofd bedekt met een tulband of met de meer eenvoudige fez, hebben niet zelden een schier vorstelijke houding. Zij zijn en voelen zich hier tegenover de Europeanen de meesters! De vrouwen, velen nog gesluierd, gaan blootsvoets, en hebben hun enkels en polsen met ringen getooid. En op de kleine marktplaats staan en liggen kameelen, terwijl hun drijvers elkander met schorre stemmen onverstanebare woorden toeroepen... Dit alles is Oostersch! Europa is verdwenen! Europa ligt ergens ver weg, onbereikbaar ver....

Eigenlijk zijn Wybrand en Lisa Scheltens zoowel als de twee gezusters weer blij, als ze het vertrouwde dek van hun schip weer onder hun voeten hebben. Ze voelen zich metterdaad in deze Oostersche wereld niet thuis: de oude vrachtboot is hun in slechts een paar weken tot een vertrouwd en dierbaar stukje Nederland geworden.

De tocht door het Suez-Kanaal kan slechts langzaam geschieden. Het is soms bijna te smal voor elkander passeerende booten, terwijl de oevers zouden kunnen afbrokkelen, wanneer de stoomschepen *full speed*, hun weg zouden willen vervolgen. Anders en beter wordt het, wanneer Suez is bereikt, waar het sterke fort Ibrahim den toegang tot dezen kunstmatigen zeeweg beschermt. En daar, bij Suez, begint de Roode Zee...

O, die Roode Zee!

Zelfs voor menschen, die jarenlang in de Tropen verblijf hebben gehouden, kan de vaart door deze zee

een marteling beteekenen. De warmte is soms niet te dragen! De zon brandt en schroeit; geen windje brengt eenige verkoeling. Zelfs 's avonds en 's nachts is de hitte meermalen zóó groot, dat men het in zijn hut niet kan uithouden en liever ergens op het dek een plekje zoekt, om te kunnen rusten.

Ditmaal is de warmte, zelfs voor Noorderlingen, te dragen! Wybrand Scheltens en zijn vrouw klagen dan ook geen enkel oogenblik.

Zie! Daar, in de verte, verheft zich de Sinaï, de Berg, waarop God aan Mozes Zijn Bevelen gaf, Zijn Heilige Wet.

O, de harten van Wybrand en Lisa Scheltens zijn vol, nu ze er aan denken, dat zij begenadigd zijn, om aan een deel der menschheid, dat verloren is in zonde en schuld, de Blijde Boodschap der Verzoening te brengen..... de Boodschap, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken...

HOOFDSTUK XII

DE LAATSTE SPURT.

Aan boord van de Nederlandsche vrachtboot, die nu dwars door de Arabische Zee op Bombay aanstuurt, voltrekt zich langzamerhand en schier onmerkbaar een merkwaardige verandering: het „onafscheidelijke viertal” is nièt onafscheidelijk meer. Het is feitelijk een drietal geworden, doordat Elsa Vrede zich hoe langer zoo meer van de anderen terugtrekt.

Annemarie daarentegen sluit zich steeds méér bij Wybrand en Lisa Scheltens aan. Ja, Elsa is haar zuster, en ze blijft nog altijd veel van haar houden, maar bij de twee aanstaande Zendings-menschen vindt zij iets wat ze helaas bij Elsa mist: innerlijke vrede en gemoedsrust, een vast vertrouwen en een innig geloof. Avond aan avond is ze in hun hut te vinden, waar ze dikwijls met hen spreekt over de Eeuwige Belangen en zich vooral door Wybrand laat onderwijzen en voorlichten over de Christelijke leerstukken. Ze gelooft nu, ja, ze gelooft weer, zooals ze als klein meisje, leunend tegen moeders knie, heeft geloofd. En den korten tijd van samenzijn met de beide Scheltens', die haar nog rest, wil ze zooveel mogelijk kennis vergaderen. Ze wenscht van heeler harte, dat haar geloof, gelijk Wybrand Scheltens het uitdrukt, vast gefundeerd zal wezen. Een geloof zonder kennis der Waarheid is immers dood.

Werkelijk: het verdriet haar, dat Elsa zoo opzettelijk afkeerig blijft van een ernstig gesprek. Haar zus-ter spreekt er smalend over, dat Annemarie aan een „ziel" en aan een „eeuwig voortbestaan" gelooft. Ze noemt de menschen, die gelooven, onnoozelen, en neemt zelfs wel eens het woord „huichelaars" op de lippen. „Zijn de menschen, die godsdienstig zijn, vaak niet veel slechter dan anderen, die zich van Bijbel en Kerk afkeerig houden?" vraagt ze vaak spottend. „Beter zijn ze in ieder geval niet," verklaart ze met de meest mogelijke beslistheid. En Annemarie zou goed doen, raadt ze aan, er eens op te letten, hoe al die „zoo-genaamde geloovigen" met elkander twisten en ruziën. In hoeveel kerken en vergaderingen is het Protestantisme niet verdeeld? Je hebt Lutherschen en Calvinisten, Methodisten en Baptisten en Heils-soldaten — noem maar op. Waarom, als Annemarie dan met alle geweld „vroom" worden wil, sluit ze zich dan niet aan bij de groote Roomsche-Katholieke Kerk, die over de geheele wereld één groote éénheid vormt, omdat ze het gezag van den Paus in Rome erkent?

Elsa Vrede zegt, dat ze liever de dingen nuchter beziet, en zich niet door sprookjes en fabeltjes van de wijs wil laten brengen. Ze zegt, dat ze het leven genieten wil en vroolijk wil blijven. Lachen en spelen wil ze, en dartel zijn. Ze zegt, dat al dat denken en praten over een „Hiernamaals" de menschen tot sufferds maakt...

O, veel meer zegt ze. Ze laat zich niet bepraten! Ze heeft haar verstand. Wat je zien kunt en voelen en tasten, dat alleen is werkelijkheid!

Eens heeft Annemarie haar hart bij Lisa uitgestort. Wybrand is toen juist een half-uurtje bij kapitein Martens op het dek geweest, die hem vertelt, hoe deze

mooie, stille en kalme zee soms één kokende en woelende en schuimende massa kan zijn. En dan flitst de bliksem onophoudelijk naar beneden en de donderslagen zijn niet van de lucht...

Annemarie's oogen staan vol tranen, als ze vertelt, hoe grievend-beleedigend haar zuster zich over de Christenen kan uitlaten, en hoe verachtelijk ze spreken kan over den Bijbel, die door menschen gemaakt is. Ze zegt het haar moeder na, dat de Koran van de Mohammedanen en de Boeken der Wijzen van de Chinezen bijvoorbeeld heel veel mooier en schooner zijn dan het Oude en Nieuwe Testament met hun tal van leelijke en akelige geschiedenissen.

Toen is in Lisa Scheltens, die in haar meisjes-jaren zoo ijverig is geweest in den Evangelisatie-arbeid een warme liefde voor de aanstaande mevrouw Bleesen wakker geworden. En ze heeft Annemarie getroost.

„Onze Heere Jezus,” heeft ze haar bezoeker voorgelaten, „heeft het gezegd en voorspeld, dat Hij niet gekomen is, om vrede te brengen op de aarde, maar het zwaard. Dat wil zeggen, dat Zijn volgelingen haat en smaadheid zullen ondervinden. De zoon zal tegen zijn vader en de dochter tegen haar moeder opstaan, en zoo ook de eene zuster tegen de andere. Maar..... wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden. Ja, zóó zijn Zijn eigen Woorden: zalig zijn zij, die vervolgd worden om Mijns Naams wil!...”

Mogelijk is het juist op ditzelfde oogenblik geweest, dat Elsa Vrede, die in deze dagen heel vaak in het gezelschap van den eersten stuurman verkeert, met dezen op het dek een wilden dans uitvoert, begeleid door de schetterende gramfoon-muziek van een nieuwerwet-schen Amerikaanschen zoogenaamden foxtrott, terwijl

een deel van het scheepsvolk, lachend en gnuivend van pret, dit schouwspel gade slaat...

Natuurlijk nemen de reizigers de gelegenheid te baat, om gedurende de enkele uren, die de boot voor Bombay moet blijven liggen, deze groote Indische havenstad te bezichtigen. Zelfs de Indisch-gasten, die tot dusver voor al de vreemde steden, die het schip heeft aangedaan, weinig belangstelling hebben getoond, gaan thans ook van boord.

Elsa Vrede vormt ditmaal, zij 't dan ook schoorvoetend, met de anderen weer een viertal. Ze heeft eerst aan Annemarie gezegd, dat ze voor de eer bedankte, te meer omdat de stuurman haar half en half beloofd heeft, haar de stad te laten zien. Doch als deze op het laatste oogenblik verhinderd blijkt, moet ze wel door den zuren appel heenbijten: voor een Europeesche vrouw, die hier heg noch steg weet, is het immers niet raadzaam, zich alleen in de straten van Bombay te wagen. Het is toch bekend, dat deze havenstad in meer dan één opzicht *gevaarlijk is*.

En nu wandelt dan weer het vereenigde viertal door deze onbekende en toch zoo interessante stad. Een oogenblik hebben ze eerst nog genoten van het prachtige uitzicht, dat ze vanuit de Baai van Bombay — een natuurlijke haven! — kunnen genieten. Op den achtergrond, tegen het Westen, verheft zich een tamelijk steil maar niet lang gebergte, waartegen de meestal wit-geschilderde huizen sterk afsteken. Hier en daar steken waaier-palmen hun breede bladeren hoog in de lucht. 't Is alles kleur, wat de belangstellende oogen zien!

In de stad zelf en vooral in de „Black Town“, de Zwarte Stad, is het in de nauwe, enge straten over-

weldigend druk. Bombay is een millioenen-stad, en de bewoners zijn uit verschillende rassen en volkeren samengesteld. Men ziet er Hindoes en Mohammedanen, Parsen en Dravida's, Europeanen, Arabieren, en Perzen, Chineezen en Negers — een mengelmoes kortom van Aziaten, Europeanen en Afrikanen, in de meest verschillende en schilderachtige kleedij. En al deze menschen — hoe is het mogelijk, hier in Indië? — hebben haast, want Bombay, de havenstad, is tevens een werkstad.

Het viertal staat een oogenblik bewonderend stil voor de lange en diepe Stadshal met al die colonnaden. Maar vooral genieten de wandelaars, wanneer ze het met sierlijke tamarinden beplante „Green” of „Elphinstone-Circle” betreden. Ook hier heerscht gewoel, maar het is, of men zich in deze omgeving verplicht gevoelt, zijn gang te vertragen en bezadigder op te treden En dan die vele, rijke standbeelden! Vooral dat van Koningin Victoria, die zich zoo vele jaren Keizerin van Indië mocht noemen, is indrukwekkend van schoonheid, hoewel de lijnen strak en sober zijn gehouden... En dan, eensklaps, staat Wybrand Schelkens met zijn gezelschap voor het reusachtige Victoria-station, dat tientallen millioenen heeft gekost en als het grootste ter wereld geldt!

Het is duidelijk te merken, dat Bombay een Engelse stad is. Overal, in iedere straat, hoort men de taal van Groot-Brittannië spreken; en ook overal paradeeren en wandelen hier de Britsche soldaten, die blijkbaar steeds op hun hoede zijn. Want plotseling, op de meest onverwachte oogenblikken, breken er, nu hier, dan daar, in Bombay hevige twisten uit, vooral tusschen de Hindoes en Mohammedanen, die elkander als doodsvijanden beschouwen. En die twisten kosten niet zelden

veel bloed en kunnen heel wat materieele schade berokkenen.

Ja, het is wel noodzakelijk, dat de Engelschen hier met straffe hand optreden. De oogenschijnlijk zoo kalme en bedaarde Oosterling kan eensklaps in een toestand van fanatieke woede geraken. Dan ontziet hij niets en niemand. Hij stort zich op den van hem in godsdienst en zeden zoo verschillende tegenstander, en houwt en slaat om zich heen net zoo lang, tot de toesnellende militairen en politiemannen een einde maken aan het bloedige gevecht, waaraan in weinige oogenblikken tientallen mede- en tegenstanders hebben deel genomen...

Wanneer de Scheltens' en de beide zusters weer aan boord teruggekeerd zijn, houden ze er zich van overtuigd, dat Bombay wel de voornaamste stad van het „Keizerrijk Indië" is, gelijk kapitein Martens hun vooraf heeft gezegd. Alles, wat ze gezien hebben, is door zijn nieuwigheid overweldigend voor hen geweest. En bijna betreuren ze het, dat hun de tijd ontbroken heeft, één van die talrijke Mohammedaansche Moskeeën of prachtige Hindoe-tempels te bezoeken. Aan den anderen kant echter is geen van het viertal er rouwig om, dat hun boot zoo spoedig reeds weer vertrekken moet. Want ieder van hen verlangt naar het einddoel van de reis, naar Java, naar Batavia. Daar immers zullen Wybrand en Lisa Scheltens vernemen, wáár in den grooten, wijden Archipel hun toekomstig arbeidsveld zal liggen, terwijl Annemarie en Elsa Vrede er de op hen wachtende echtgenooten zullen ontmoeten!

Voorwaarts gaat het, den Indischen Oceaan tegemoet!

Nu gaat het Wybrand en Lisa Scheltens zoowel als de beide zusters feitelijk niet snel genoeg meer. Hun verlangen stijgt met den dag. Ja, ze moeten, heeft kapitein Martens gezegd, toch nog maar enkele dagen geduld oefenen. Van Bombay naar Padang aan de Westkust van Sumatra is nog een frisch eindje en een vrachtboot is geen mailboot. Is de vaart op zich zelf niet als een feesttocht voor hen? Hebben ze ooit over het IJsselmeer — of zelfs over de Noordzee visschen zien vliegen, gelijk ze het hier dag aan dag kunnen waarnemen? Of de zee zien lichten? Of een vischpartijtje op een rooflustigen haai meegemaakt?... Ja, ja, kapitein Martens weet goed te praten, maar hij weet niet, hoe groot het verlangen in de harten van dit betrekkelijk nog jeugdige viertal menschen is!

Gelukkig, ja, Wybrand en Lisa Scheltens vormen met de zusters Vrede weer een viertal!

Elsa is na den gemeenschappelijken tocht door Bombay waarschijnlijk tot het inzicht gekomen, dat haar houding tegenover Annemarie en de beide Zending-menschen niet juist is geweest. Geen van de drie heeft dien dag iets van ontstemdheid doen blijken. Ze zijn vriendelijk geweest tegen haar, en voorkomend, alsof er voordien niets gebeurd is, waarover ze te klagen hadden. Zelfs is Elsa een paar avonden met Annemarie meegegaan naar de twee Scheltens', en heel stil heeft ze gezeten, toen Wybrand las, en niet geprotesteerd, toen hij bad. Neen, aan het gesprek van haar zuster met Wybrand en Lisa heeft ze weliswaar niet deelgenomen, maar.....ze is niet weggelopen en geen enkele spotternij heeft ze geuit. Of dit nu een gevolg is van inkeer of wel te danken is aan het feit, dat ze nu nog maar enkele dagen, hoogstens een paar weken, met Annemarie samen kan zijn, valt niet te beoordeelen.

Wybrand en Lisa zijn dan ook zoo verstandig, haar niets te vragen. Maar die twee zijn blij geweest, omdat Elsa gekomen is, en geluisterd heeft...

Padang! De laatste halte voor Batavia!

In vergelijking met Bombay is Padang maar een klein stedeke. Toch is deze Sumatraansche havenstad, inzonderheid voor Nederland, niet onbelangrijk te noemen. Er heerscht hier een levendige handel en de uitvoer is naar verhouding aanzienlijk groot. Maar wat het viertal boeit, is het feit, dat ze thans eindelijk op Oost-Indischen bodem staan. Dit hier is niet alleen het land van de palmen maar van allerlei echt Indische gewassen, van sierlijke en geurige bloemen, van kleurige vlinders; het is het land, dat sinds eeuwen tot Nederland behoort en dus één is met het Koninkrijk der Nederlanden!

Wybrand krijgt hier voor het eerst gelegenheid zijn kennis van het Maleisch te toetsen. Och arme: omdat hij zoo uiterst langzaam en bedachtzaam spreekt, zijn er, die zijn woorden wél verstaan, maar van wat de Padangees hem vertelt, begrijpt hij zoo goed als niets.

Er komt een inlandsche vruchtenverkooper op hem toe. Met één oogopslag heeft de man in hem en zijn gezelschap Orang-Orang, menschen, herkend, die tot het „Bangsa Blanda”, het Nederlandsche volk, behooren.

„Toe an maoe beli boeah-boeah?” vraagt hij, zoo duidelijk mogelijk sprekend in zijn zangerig Maleisch.

Wybrand Scheltens staart den man hulpeloos aan. Dan wendt hij zich tot Lisa.

„Wat vraagt hij?” roept hij haar te hulp.

Lisa glimlacht even.

„Als ik het goed begrepen heb, wil hij je vruchten verkoopen,” licht zij hem in.

„O!” Wybrand is zichtbaar opgelucht. Hij weet nu, wat hij zeggen moet. En de beleefdheid eischt van hem, dat hij voor allen het woord doet. „Kita ini pisang,” zegt hij tot den verkooper, „wij deze pisang,” wijst hij onder de vruchten enkele heerlijk uitziende pisangs aan. „Berapa harganja pisang?” onderzoekt hij eerst nog, „wat kost de pisang?”

Wybrand weet werkelijk niet, of de man te veel vraagt. Zijn woordenschat is voor het oogenblik uitgeput. Goed, laat de verkooper dit keer dan maar overvragen!

„Baik Toean,” zegt de verkooper blij, wanneer Wybrand hem een Indischen gulden in de hand stopt en een afwerend gebaar maakt, als de man hem het te veel betaalde terug wil geven. „Baik toean,” dank u, meneer, en als hij verder gaat, hoopt hij dat hij deze orang-orang op hun terugweg nog eens ontmoeten mag. Dan zal hij hen wel zien over te halen, om ook sawo-manila en nanas en djamboe te koopen...

En thans is de laatste etappe van de lange, lange Indië-reis begonnen!

Nu zal kapitein Martens niet eerder zijn machines rust geven, voor het schip in de Bocht van Batavia binnen de pieren van Tandjong Priok is vastgelegd.

Hoe kruipen de uren en tòch: hoe snel vervliegen ze!

Ze kruipen, want allen verlangen naar het einde van de reis; ze vervliegen, want..... straks zal het viertal uiteen gaan, en zullen de Scheltens' van Annemarie moeten scheiden, en wie zal het zeggen, of ze elkander ooit weer terug zullen zien? Indië is zoo groot en de afstanden zijn zoo ver!

„Morgen kunt u in Batavia wezen,” vertelt kapitein

Martens hun op één der laatste dagen van de Decembermaand.

Morgen al!.....

Dien laatsten avond zijn de zusters weer bij Wybrand en Lisa Scheltens; hun afscheidsavond. Elsa is zonder eenig tegenstreven met Annemarie meegegaan. Ze is weer, als den eersten avond na Genua, vroolijk en opgewekt. Ze schertst en ze babbelt. Zij kent niet het gevoel, dat haar zuster bezielt. Annemarie, die heel bedrukt schijnt, maar het toch in werkelijkheid niet is, zit langen tijd zwijgend. Blijkbaar luistert ze niet eens naar wat Elsa zegt.

Eensklaps begint zij te spreken.

„Ik zal nooit deze reis vergeten, kunnen vergeten,” zegt ze, tot Wybrand en Lisa Scheltens gewend. „Ik ben — en ik dank er God voor — weer tot het Geloof gekomen! Ik gelóóf nu, neen, ik voel het diep in mijn hart, dat de Heere Jezus de Heiland der Wereld is, de Redder van zondaren. En ik weet, dat Hij ook mijn Redder en Heiland is.....” En met stralenden blik gaat zij voort: „En ik zal ook nóóit in heel mijn leven jullie kunnen vergeten, Wyb en Lisa. Ik dank jullie beiden oprecht voor jullie geduld en ook voor het onderricht, dat ik van jullie ontvangen heb. Ik ben er van overtuigd, dat God ons samen gebracht heeft. Neen, ik weet nog niet, wààrom en wàartoe. Bleesen en ik zullen geen Zendingsmensen kunnen wezen. Hij is houtvester, zooals jullie al weet, en ander werk kan hij niet doen. Maar..... misschien..... kan ik in mijn naaste omgeving vertellen, hoe gelukkig een mensch is, die Jezus Christus als zijn Zaligmaker wil aan nemen...”

„Ja, Annemarie,” onderbreekt Wybrand haar, „dat zul je stellig moeten doen. Wie hem kent, kàn een-

voudig niet zwijgen. Bovendien: toen Christus ten hemel voer, heeft Hij Zijn jongeren opdracht gegeven, dat zij Zijn getuigen moesten wezen; ook buiten Jeruzalem; óók dus zelfs in de rimboe, als je man je daarheen meeneemt."

„Ik zàl het zijn!" belooft Annemarie.

„Maar nu moet ik nog iets zeggen," verklaart Lisa Scheltens. „Wyb en ik zijn een oogenblik zeer verslagen geweest, toen kapitein Termaten ons vertelde, dat zijn schip voorloopig in Genua moest blijven. En wij, wij waren o zoo graag met hèm verder gereisd, omdat we tot de ontdekking kwamen, dat hij veel voor de Zending voelde... Maar nù begrijp ik het, waarom we op deze boot hebben moeten overstappen..."

„Ik ook," valt Annemarie haar in de rede. „God in den hemel heeft jullie beiden als een middel willen gebruiken, om mij Hèm te leeren kennen..... Wyb," zegt ze.

„Genoeg, Annemarie," weert Wybrand iederen verderen dank af, „ik heb niet meer gedaan, dan ik moest. En in mijn hart is groote dankbaarheid, dat ik, hoe gering mijn hulp ook geweest is, je nader tot den Heere Christus heb mogen brengen. En," vervolgt hij, zich plotseling tot Elsa wendend, „wij hebben tot mijn spijt niet meer samen kunnen praten. Maar ik hoop en ik bid, dat jij ook eens, evenals Annemarie, kunt zeggen: ik wéét, dat mijn Verlosser leeft..."

Wonderlijk! Elsa Vrede loopt niet weg; stil blijft ze zitten. Haar oogen zijn nu op den één dan op de ander gevestigd, maar..... ze zwijgt. Maar..... ze spot ook niet!

Is er dan tòch werking in Elsa's hart?

Als Wybrand en Lisa en Annemarie enkele oogenblikken later neerknielen, om Gods Zegen te vragen

voor het heden zoowel als voor de toekomst, buigt Elsa Vrede, die morgen metterdaad mevrouw Van Bleek zal wezen, haar knieën niet. Schijnbaar onbewogen zit ze daar en luistert ze naar Wybrands bidden en danken. Doch door geen enkele beweging stoort ze de biddenden...

Maar als Annemarie even haar oogen zou hebben opgeslagen, zou ze gezien hebben, hoe innerlijk diep ontroerd haar zuster is!

En dan volgt een heel intiem afscheid, zooals broeders en zusters van elkander afscheid nemen, als ze weten, dat ze straks ver, héél ver, van elkander gescheiden zullen zijn.

Zoo hebben ook vóór weken Wybrand en Lisa afscheid genomen van Moeder Brantsen en Frits en Kees, maar wetend, dat het Geloof in den Heere Christus hen allen één deed zijn en dat dit afscheid geen scheiden voor eeuwig beteekende.

En beiden weten thans, dat zij voortaan óók met Annemarie Vrede, dan mevrouw Bleesen, één zullen blijven, ook al zullen eilanden en zeeën hen van elkander scheiden..... Eén in Hem!

HOOFDSTUK XIII

HET EINDDOEL BEREIKT.

Al vóór zonsopgang den volgenden dag bevinden zich Wybrand en Lisa Scheltens op dek, enkele oogenblikken later door Annemarie en Elsa gevolgd.

Daar! Plotseling verschijnt de zon. Weg is de nacht; weg is de schemering — het is opeens volop dag!

Wybrand, die even te voren zijn inlichtingen van kapitein Martens verkregen heeft, vertelt.

„Wij zijn al diep in Straat Soenda,” zegt hij. „Nog hoogstens een half uurtje, en dan staat de zon hoog aan den hemel. Kijk: dat eilandje is Krakatau, Soenda's wachter, Java's bewaker. Het vulkaaneiland ligt daar nu rustig en stil, in volkomen vreedzaamheid. Alleen maar enkele witte rookwolkjes worden er uitgestooten, nauwelijks zichtbaar, omdat ze terstond ijler en doorzichtiger worden en ten slotte opgaan en verdwijnen in de van warmte overladen lucht.”

„Ik zie nog een ander eiland!” roept Elsa Vrede opgetogen uit.

„Juist,” zegt Wybrand. „Dat moet dan Sebesi wezen. Op dat eilandje viert de natuur heel het jaar door hoogtij! Jullie ziet al wel die palmen? Is 't niet, of ze met hun sierlijke kruinen den zeevaarder welkom heeten in dit paradijsachtige land?... En zien jullie ook die twee uit zee opstaande kapen? Links van ons, op Sumatra, heet die rots Kaap Toea; rechts, op Java, ligt

Kaap St. Nicolaas... Dadelijk komen we weer in de groote, wijde zee. We moeten nog het eilandje Dwars-in-den-weg passeeren, maar we zullen er geen overlast van ondervinden... — wij hebben binnen enkele uren het einddoel van onze reis bereikt. Dan zullen we voet zetten op Java."

Het is duidelijk te merken, dat de boot van kapitein Martens al meer en meer de bewoonde wereld nadert. Het scheepvaartverkeer wordt steeds levendiger. Tal van groote schepen zijn er te zien, schepen met de vlaggen van allerlei naties in top. En daartusschen door, hoewel meer in de nabijheid van de kust, zijn allerlei Indische vaartuigjes waar te nemen, prauwen van wonderlijken vorm en met vreemdsoortige tuigage. Visschers vermoedelijk..... Maar pas op: onder die visschersbootjes zullen zich naar alle waarschijnlijkheid ook Japansche scheepjes bevinden. Het is door heel den Archipel bekend, dat de Japanners alle wateren van de Indische zeeën bevaren. Waarom? Hebben die Japanners geen water, goed vischwater, genoeg in hun eigen Rijk, dat uit niet minder dan een 4000-tal eilanden, groot en klein, bestaat? Zeker! Maar deze Japansche booten visschen niet, al werpen ze ook voor den schijn hier en daar hun netten uit. En de bemanning van deze scheepjes zijn geen gewone arme visschers, die zoo vaak de visch duur moeten betalen! Meest zijn het Japansche matrozen van de oorlogsmarine, terwijl ervaren zee-officieren de hun opgedragen werkzaamheden verrichten: ze peilen de diepte van de zee; ze sturen hun bootjes naar de verschillende Indische havenplaatsen, alles opnemend en alles noteerend..... Japansche, voor niets terugdeinzende spionage!

Ja, die Japansche spionage vormt een bedreiging

voor heel den Oost-Indischen Archipel! Jaren terug al heeft een der meest bekende Gouverneurs-Generaal voor deze bedreiging, dit gevaar, gewaarschuwd. Het is Generaal Van Heutsz geweest, die land en volk van Nederland heeft opgewekt, om waakzaam te wezen, om voor een goed geoefend leger te zorgen en een sterke verdedigingsvloot naar de Indische wateren te zenden. Want Generaal Van Heutsz vermoedde niet — hij wist, dat Japan begeerige oogen op deze rijke en welvarende eilanden had geslagen. De Japansche propaganda hield niet op, de Nederlandsche bezittingen voor het Rijk van den Mikado op te vorderen. „Azië voor de Aziaten!” was de leus, die jong en oud in Japan aanhief, en..... Java, Sumatra, Borneo, kortom al de eilanden, die tot het Rijk-over-zee van Nederland behoorden, werden door de Japansche militaire actie voor Azië, voor Japan, opgeëischt...

Wybrand Scheltens, hoewel geen militair of politicus, weet dit alles door zijn jarenlange studie. En hij vreest, dat er eens iets zal gebeuren, dat voor Nederlandsch Oost-Indië groot onheil, een ramp zal beteecken. Maar hij acht het beter, deze wetenschap voor zichzelf te houden. Lisa en de twee jonge vrouwen wil hij in deze uren van blijde verwachting niet veront-rusten, hoewel het is, of een bang voorgevoel zich van hem meester maakt.

Zelf ook zet hij deze gedachte van zich af. Met verlangende blikken ziet hij vooruit, waar hij weet, dat Batavia moet liggen. Hij hoopt maar, dat men daar reeds de plannen voor hem gereed heeft. Dan kan hij zijn arbeid aanvangen; dan ook kan hij spreken en getuigen.

Hij is er zich van bewust, dat hem een moeilijke tijd

wacht, een tijd van hard werken in de hem toegewezen Gemeente; een tijd ook van zware en moeilijke zelfstudie. Want, al spreekt hij er zelfs met Lisa heel weinig over — hij wil, zoo mogelijk, zelfstandig werk gaan doen. Maar dan moet hij eerst het in Indië vereischte predikantsexamen doorstaan. Dan moet hij.....

Een boodschap van kapitein Martens wekt hem op uit zijn gepeinzen. De passagiers moeten hun bagage gereed maken. Straks, in Tandjong Priok, zal de ontscheping zoo spoedig mogelijk moeten geschieden.

Ja, kapitein Martens houdt van orde en regelmaat. Het mag niet zijn, dat de koelies, die voor de lossing moeten zorgen, de passagiers in den weg loopen, doch omgekeerd is 't hetzelfde geval: de reizigers mogen noch het scheepsvolk noch de Indische werkers hinderen...

Tandjong Priok, het IJmuiden van Batavia!

Op den steiger, waarop kapitein Martens afstuurt, is de drukte niet overweldigend groot. Ja, als er één van die snelvarende mailschepen binnenloopt, kan het hier zwart zien van menschen, die op hun familie of vrienden wachten. Dat moet wel een feestelijk gezicht wezen: al die meest in het wit gekleede dames en heeren, met hun pajongs, zonneschermen, die de heete zonnestralen moeten keeren. Maar op deze vrachtboot wordt feitelijk niet gewacht. Alleen slechts een drietal mannen loopen op den aanlegsteiger heen en weer, terwijl van de Indische werkers, de koelies, haast niemand nog te zien is. Waarschijnlijk zitten ze ergens tegen den muur van een loods gehurkt, kalm hun strootje rookend.

Plotseling roept Elsa Vrede luid uit, dat ze Jan ziet, Jan van Bleek, die gekomen is, om haar af te halen. En tegelijkertijd zegt Annemarie dat de man, die naast

den heer Van Bleek staat, háár man moet wezen, Arie Bleesen. Maar ze zegt het heel kalm. Ze is wel zichtbaar blij, maar wacht zich voor Elsa's uitbundigheid.

Elsa en Annemarie beiden beginnen te wuiven — de mannen op den steiger antwoorden met een tegengroet: ze zwaaien, ze wuiven terug.

Wybrand en Lisa Scheltens vermoeden, dat de derde man hun gastheer zal wezen, een reeds op leeftijd gekomen Zendingsman, die niet van Indië heeft kunnen en willen scheiden, omdat hij dit land zoo innig lief heeft gekregen. Ja, ze zijn er van overtuigd dat de derde man de heer Van Oosten moet zijn, en — hoewel hiervan nog niet volkomen zeker — beginnen zij eveneens wuivend te groeten...

Nu is dan inderdaad het oogenblik van scheiden gekomen!

Annemarie wendt zich nog even tot haar beide vrienden. Ze is zichtbaar aangedaan, en het spreken valt haar moeilijk.

„Nogmaals dank,” zegt ze, terwijl ze den voet op de loopplank zet, „dank voor alles, wat jullie voor mij hebt willen wezen. We moeten elkander beslist nog eens een keer ontmoeten, hier in Batavia. Telefoon maar naar „Hotel der Nederlanden”, wanneer jullie een oogenblik tijd voor mij hebt. Dan kom ik...”

Weg is ze. Wybrand en Lisa zien haar een oogenblik later in gezelschap van den man, die Arie Bleesen wezen moet. Sterk gebruind is hij, geheel een Indischman. Maar 't is aan zijn gespierde gestalte te merken, dat hij heel sterk moet zijn. En zijn bewegingen zijn kloek en vastberaden. Wybrand Scheltens gelooft daarom, dat Annemarie het „niet slecht getroffen” heeft.

Elsa wacht met haar man aan het einde van den

steiger op haar zuster. Ze staat daar, gearmd met den heer Van Bleek, een gelukkig jong vrouwtje, dat blij is, eindelijk de plaats van haar bestemming bereikt te hebben.

Wybrand en Lisa zien elkander even glimlachend aan, maar geen van beiden geeft uiting aan de teleurstelling, dat hun beide reisgezellinnen er blijkbaar niet aan gedacht hebben, hun de heeren Van Bleek en Bleezen voor te stellen. Ze begrijpen het echter! De twee zusters hebben in dit oogenblik aan geen „formaliteiten” gedacht. Hun houding, hun doen, is alleszins vergeeflijk.

Thans loopen Wybrand en Lisa de loopbrug af, den ouden heer tegemoet, die geduldig is blijven wachten.

„Meneer Van Oosten?” vraagt Wybrand, en als deze toestemmend buigt, stelt hij zich voor: „Wybrand Scheltens en Lisa, mijn vrouw.”

„Welkom, welkom in ons mooie Indië,” zegt meneer Van Oosten. „God zegene uw komst, en zegene ook uw arbeid in dit land.”

„Weet u al, waar men ons zal heenzenden?” vraagt Wybrand terstond.

Meneer Van Oosten schudt ontkennend het hoofd.

„U wordt morgen in de vergadering van het Kerkbestuur verwacht,” antwoordt hij. „Maar wèl vermoed ik iets...”

„Wat dan?”

„Men zal u en uw vrouw waarschijnlijk naar Ambon zenden. Er komt daar, naar ik meen, een plaats als hulpprediker vacant..... Als dat zoo is, kan ik u geluk wenschen. Ambon is een mooi land, en de Amboneezen zijn een volk, dat voor een groot deel heel graag ter kerk gaat. Maar..... Neen,” onderbreekt hij zichzelf, „ik zal maar niets meer zeggen. Bovendien weet

ik natuurlijk niet met volkomen zekerheid, dat Ambon uw bestemming is. We doen 't best, de beslissing van het Bestuur maar af te wachten..."

En dan gaat meneer Van Oosten hun voor naar het station van Tandjong Priok, waar de trein reeds gereed staat, die hen naar Batavia zal brengen.

HOOFDSTUK XIV

HET WERK BEGINT.

Een week brengen Wybrand en Lisa Scheltens in Java's schoone hoofdstad door, een week, die een aanschakeling van genietingen voor hen is.

Meneer Van Oosten mag dan al op jaren zijn — hij is een volmaakt gastheer. Hij doet alles, wat hij kan, om het voor de twee totoks, de nieuwelingen, zoo aangenaam mogelijk te maken. Hij bewoont in Rijswijk, een stadsdeel van Batavia, een betrekkelijk ruime woning, die door een pagar, een heg, van kembang sepatoe van de andere huizen is gescheiden. Er zijn allerlei gemakken in deze woning, waarvan een ruim bad en een heerlijke douche niet de minste zijn. Nu, dat is wel noodig hier in het warme Batavia, waar de zon thans nog in het Zuiden staat, maar straks, over nog maar enkele weken loodrecht boven de hoofden een warmte, neen, een hitte uitstraalt, waaraan de pas aangekomenen niet gewend zijn.

„'t Is hier om te smelten!” klaagt Lisa, wat Wybrand, even glimlachend, toestemt. Maar daarom is er immers ook een bad, een douche! Heerlijk, hoe verfrischend dit is! En als je dan andere kleeven aantrekt, en een koel plekje in de schaduw opzoekt onder die breedbladige boomen, vergeet je, dat je een uur te voren, haast naar adem hijgend, puffend en doornat van zweet, loom en moe, je zomaar ergens hebt laten neervallen!...

Meneer Van Oosten heeft als zijn vermoeden uitgesproken, dat de Scheltens' naar Ambon zullen gezonden worden. Maar wanneer Wybrand den Voorzitter van het Kerkbestuur spreekt, deelt deze hem mede, dat hij voorloopig de Indische Kerk zal dienen in Koepang op het eiland Timor. Wybrand Scheltens antwoordt vrijmoedig, gehoord te hebben, dat er op Ambon een vacature komt, wat de Voorzitter toestemt. Maar dan merkt deze op, dat er op Ambon heel veel werk te doen is. Het Bestuur heeft het daarom verstandiger en beter voor hem en zijn vrouw geoordeeld, eerst goed met het Zendingswerk op een ander eiland kennis te maken. Hij zal natuurlijk ook daar moeten werken, maar geniet dan het voordeel, een collega te hebben, die in ieder opzicht met den arbeid op de hoogte is. Hij zal zich dan kunnen „inwerken” en gelijk ook kunnen acclimatiseeren. Want het Indisch klimaat is heel anders dan dat in Nederland. Hier is geen herfst en geen winter en geen koud en guur voorjaar: het is, om zoo te zeggen, altijd zomer en aan de steeds voortdurende hitte moet iedere totok zich gewennen.

„'t Is goed,” stemt Wybrand Scheltens toe. „Ik zal graag naar Timor gaan...”

„Dat heb ik vooruit geweten, meneer Scheltens,” is daarop het antwoord geweest. „Ik heb vanuit Nederland het bericht ontvangen, dat u begeerig is hier in het Evangelie, op welke wijze ook, werkzaam te wezen... Eerst dus enkele maanden naar Koepang en dan zult u, naar ik hoop en veronderstel, uw aanstelling als hulp-prediker op het eiland Ambon ontvangen...”

Meneer Van Oosten heeft, toen Wybrand hem deze beslissing mededeelde, na eenig nadenken gezegd, dat de Voorzitter van het Comité een verstandig man is.

En hij heeft gezegd, dat hij in Koepang een goede leerschool zal kunnen doorloopen. Hij kent daar den dienstdoenden predikant evenals diens hulpprediker, beiden mannen vol liefde en ijver voor den arbeid, die hun opgedragen is.

„Over een week moeten we al gaan,” zegt Wybrand. „Dan vertrekt er een boot van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij, die allereerst Timor aandoet.”

„Neen,” verbetert meneer Van Oosten, „de eerste aanlegplaats zal Soerabaja wezen. De K.P.M. zet daar gewoonlijk reizigers af en neemt er nieuwe passagiers op. Maar dan, ja, dan gaat u, voorbij tal van eilanden, door naar Koepang... 't Is wel jammer, dat u niet in de gelegenheid is, per spoor naar Soerabaja te gaan en daar passage te nemen. U zoudt dan, al reizend, de schoonheden van Java kunnen genieten... Maar een voordeel is, dat u nu enkele dagen langer mijn gast zult wezen. U kunt dan met of zonder mij Batavia leeren kennen. Ik raad u aan, niet te vergeten, den mooien Plantentuin te Buitenzorg een bezoek te brengen. Daar zult u wat anders zien dan den Haarlemmer- of Alkmaarder Hout of zelfs het Vondelpark te Amsterdam. De schoonheid van dezen Plantentuin is werkelijk met niets te vergelijken!”

„Best,” zegt Lisa. „Maar..... wij gaan niet zonder u, tenminste, als u dit niet al te zeer vermoeit.”

Meneer Van Oosten zegt lachend, dat hij nooit vermoeid is. Hij is immers een Indiër met de Indiërs geworden!

En zoo gebeurt het, dat de oude heer Van Oosten dag aan dag met de jonge menschen door Batavia optrekt en hen ook naar den onvergelykelijk schoonen Plantentuin vergezelt.

Batavia — zoo licht hun begeleider hen in — is ver-

deeld in een oude en nieuwe stad. Hij maakt er hen opmerkzaam op, dat de zoogenaamde Oude Stad feitelijk een Nederlandsche stad is uit de 17de en 18de eeuw. Het zijn daar bijna alle groote woonhuizen, die indertijd door de naar Java trekkende Nederlanders zijn gebouwd. Maar..... het is in dit stadsdeel ongezond wonen, verklaart hij. Die oude trotsche gebouwen doen thans dienst als Stadhuis en Beurs en Bank, als handelshuizen en kantoren en dergelijke, waar de eigenlijke Europeanen zich feitelijk slechts van 9 uur 's morgens tot 4 uur in den middag ophouden. Voor het overige wonen er nu hoofdzakelijk „kleurlingen”, afstammelingen van Portugeezen; en Chineezen; en Maleiers en Javanen. Deze menschen schijnen van de ongezonde ligging geen overlast te hebben; ze blijven in ieder geval zonder koorts, die een niet-wetenden Europeaan overvalt, zelfs wanneer hij er slechts één nacht overblijft.

De Nieuwe Stad heeft verschillende mooie gedeelten, waaraan men de in Holland zoo bekende namen Noordwijk, Rijswijk, Weltevreden en andere heeft gegeven. Eenigszins hooger gelegen dan de Oude Stad, is het een genot, hier te wandelen. Meestentijds zijn de huizen slechts één verdieping hoog, maar om iedere woning is een mooie tuin aangelegd, waarin hoogopgaande palmen en andere echt-tropische boomen en planten de aandacht trekken. Vol verwondering staan Wybrand en Lisa, als de heer Van Oosten hen opmerkzaam maakt op een zeer statigen boom met breede bladeren, die, wat den bladgroei betreft, veel overeenkomst vertoont met de kamerplant in Lisa's ouderlijk huis, waar men eenvoudigweg van een ficus spreekt.

Meneer Van Oosten lacht stil voor zich heen.

„Maar hier, deze boom, is óók een ficus,” zegt hij

dan. „De stam mag dikker en hooger wezen dan in het vaderland de mooiste en degelijkste eikenboom, en de bladeren mogen voor totoks een ongekeende grootte bezitten — het is een ficus. Alleen maar: hier noemt men deze trotschen boom rubberboom. En nu begrijpt u wel, van hoe groot nut die boom met zijn prachtige schaduw voor ons, Nederlanders, is... Ja, ja, u loopt thans door een land van wonderen. Feitelijk is heel Java, wanneer u het goed beschouwt, een wondertuin, dank zij het tropisch klimaat, waarin wij hier leven...”

Voor de beide Scheltens' is vooral ook het verkeer op den weg van een eigenaardige bekoring!

In het vaderland, in de Residentie vooral, zijn de Indiërs een heel gewone verschijning. Ze komen overal: op den Strand-Boulevard in Scheveningen en in de winkelstraten der binnenstad, in restaurants en lunchrooms en modemagazijnen, in hun kleeding niet te onderscheiden van de Hollanders en Friezen, van de Zeeuwen en Stichtenaars, of van de Haganaars zelf. Maar hier zijn de Indiërs geheel andere mensen! Zelfs in de manieren van den djongos, den huisjongen, of koepang menatoe, den waschman, of baboe anak, het kindermeisje, is iets opvallends. Hoe beleefd ook hun groet mag wezen voor den toean of njonjah, den meester of meesteres, — het gevoel, dat ze in Holland hadden „slechts Indiërs” te zijn, wat hen daardoor niet zelden tot een schuwschijnend menschelijk wezen stempelde, is hier niet aanwezig. Dit heerlijke land, waar nimmer een gure Noordwester giert of een koude sneeuwjacht de lichamen verkillen doet, is hun thuis! Deze zon, die in den kebon kembang, den bloementuin, een zeldzame verschijning van tinten en kleuren te voorschijn tooverd, en op de sawah, het rijstveld, den voedzamen korrel doet rijpen, is de hunnel!

Auto's snellen voorbij, rakelings langs een karretje, dat door luid-kakelende Chineezers omringd wordt, die hun schrik over dit voorval in ongearticuleerde klanken uiten; en — in schrille tegenstelling daarmee — ook nog wel eens een kereta plankie, een zoogenaamde palankijn.

Het is één feest voor de Scheltens'!

En dan noodigt meneer Van Oosten hen uit voor een rijtoer! Ze rijden door Tanah Abang naar het Waterloo- en Koningsplein; en ook neemt hun gastheer hen mee langs Parapatan naar Salemba, den weg op naar Meester Cornelis. O, wat valt hier veel te genieten! Geen wonder: Batavia is immers voor Indië, wat Den Haag is voor Nederland en Parijs voor Europeanen en Amerikanen!

En neen, nimmer zullen Wybrand en Lisa Scheltens dien dag in den Plantentuin van Buitenzorg vergeten, waar meneer Van Oosten, die overal den weg weet, hen rondleidt langs den Lotusvijver achter het Paleis van den Toean Besar, den Gouverneur-Generaal en hun de zeldzaamste gewassen en bloemen toont, die dezen tuin tot een lusthof, tot een beroemdheid in heel de wereld maken!...

Maar onder dit alles vergeten Wybrand en Lisa hun voormalige reisgenooten niet. Tweemaal zijn ze reeds in het bekende „Hotel der Nederlanden” geweest en éénmaal is Annemarie Vrede, nu mevrouw Bleesen, bij hen op bezoek gekomen.

Het heeft hun goed gedaan, dat eerst meneer Bleesen en daarna ook meneer Van Bleek zich hebben verontschuldigd over hun onbeleefdheid bij de aankomst van de boot in Tandjong Priok.

„Maar we hebben zoo lang op onze vrouwtjes moe-

ten wachten, dat we aan niets anders dan aan haar hebben gedacht," heeft meneer Bleesen gezegd, en Elsa's man heeft dit gezegde met een haastigen hoofdknik bevestigd.

"Ja," heeft meneer Van Bleek er aan toegevoegd, „het was onbeleefd, meneer en mevrouw Scheltens. We hebben dit vooral ingezien, nadat we gehoord hebben, hoe gezellig u beiden de reis voor Elsa en Annemarie hebt gemaakt. We zijn u werkelijk tot grooten dank verplicht."

"Geen dank. Het genoeg is geheel aan onzen kant," zegt Wybrand Scheltens beleefd. „Maar nu wil ik u iets vertellen, dat buiten onzen gastheer nog niemand weet. Mijn vrouw en ik gaan eerst enkele maanden, of misschien iets langer, naar Timor. De eigenlijke plaats van onze bestemming is echter Ambon."

"Ambon?" zegt meneer Van Bleek verrast. „Maar dat wordt ook mijn standplaats. Ik ben, zooals u misschien weet, ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur, en heb als zoodanig al verschillende standplaatsen gehad. Maar seder kort ben ik nu administratief ambtenaar, en nu moeten Elsa en ik ons op Ambon vestigen. Een mooi eiland, maar wel wat ver van Java, van Batavia, wat het neusje van den zalm van ons Indië is..."

Lisa, ondertusschen in gesprek geraakt met de beide zusters, vangt toch nu en dan een woord op, dat tusschen de mannen gesproken wordt, en zoo komt het, dat zij ook den naam Ambon hoort. Wat is het, dat haar hiertoe drijft, weet ze niet, maar ze kijkt Elsa aan, die meer naar haar man en Wybrand Scheltens schijnt te luisteren dan naar wat zij zegt. Bijna verschrikt is ze om den gemelijken trek, die om Elsa's mond verschijnt. Het komt haar voor, dat het Elsa niet aangenaam is,

wat ze hoort. Doch terstond daarop moet ze weer al haar aandacht geven aan Annemarie, die haar vertelt, dat de vakantie van haar man nog maar slechts twee weken duurt. Dan moeten ze naar de Binnenlanden van Java trekken, naar een zeer boschrijke streek in de Vorstenlanden, waar haar man, Arie Bleesen, als houtvester toezicht moet oefenen op het boschbeheer. Hij moet soms dagenlang kilometers ver rijden, om op de plaats te komen, waar zijn tegenwoordigheid vereischt is.

„'t Kan best gebeuren, dat ik soms dagen aaneen alleen moet blijven,” zegt Annemarie met een zucht. „Arie zegt wel, dat zijn djongos volkomen betrouwbaar en eerlijk is en dat de baboe, die voor het eten zorgen moet, een model keukenmeisje zal blijken te wezen, maar..... ik zal toch maar alleen zijn!”

„Geen prettig vooruitzicht is 't,” stemt Lisa toe. „Maar je weet, dat je je voortaan nergens meer alleen hoeft te gevoelen — je begrijpt wel, wat ik bedoel. En als je 't goed vindt, schrijf ik je wel eens, hoe 't met ons op Timor gaat.”

„Niets liever dan dat,” antwoordt Annemarie. „Elsa heeft mij dit ook al toegezegd. Maar wat kijk je ineens somber en gedrukt?” vraagt ze plotseling aan haar zusster. „Voel je je niet goed? Heb je last van de warmte? Ga dan liever even liggen...”

„Bah,” valt Elsa uit. „Ik wilde wel, dat ik met je kon ruilen!” 't Zou mij niet kunnen schelen, of ik ergens hier diep in de rimboe zat: ik zou toch weten, dat ik op Java was, op dit heerlijk-zonnige en prachtige eiland. Maar Ambon?... Verachtelijk haalt ze haar neusje op... „Naar wat Jan er mij van verteld heeft, is 't daar ginds een saaie, duffe kliek, enkele Europeanen misschien uitgezonderd. Vooral 's Zondags is 't er

haast niet om uit te houden. Een vervelend eiland en een vervelende stad, heel dat Ambon!"

„Zusje, zusje," waarschuwt Annemarie, „wat draaf je weer door! Zei Jan gisteren nog niet, dat de Baai er prachtig is voor een mooi zeiltochtje, en dat het berglandschap er schitterend is?"

„Maar 't is Java, 't is Batavia niet!" antwoordt Elsa. „Hier heb je alles, wat je hartje begeeren kan! Je kunt naar een concert gaan, of naar een schouwburg. Of je hebt ergens een leuke danspartij..."

„Dan zit ik nog liever in de dichtste rimboe!" verklaart Annemarie.

„Ja, jij!"

Deze woorden komen er verachtelijk, bijna hatelijk uit, meent Lisa. En dan ziet ze tot haar niet geringen schrik, dat Elsa plotseling opstaat en hoort ze haar tegen meneer Van Bleek zeggen, dat ze hoofdpijn heeft, en daarom een half uurtje rusten wil. En dadelijk, zonder iemand te groeten, zelfs Wybrand en Lisa niet, die toch ook haar gasten zijn, verlaat ze het vertrek...

Annemarie ziet Lisa hoofdschuddend en treurig aan.

„'t Is weer als toen aan boord," zegt ze fluisterend. „Ze lacht mij uit, om wat ze bespottelijk „mijn onzinnig gelooven" noemt. Soms is ze door het dolle heen en dan, onverwacht, gebeurt het, dat ze een halven dag geen enkel woord tegen mij zegt. Als je eens wist, Lisa, hoeveel verdriet ik daarvan heb..."

Lisa knikt begrijpend.

„Tòch moet je den moed niet opgeven, Annemarie," troost ze dan. „Ik heb Elsa voor en na aan boord kunnen gadeslaan. En daarom geloof ik, dat ze zich-zelf geweld aandoet, om te zijn, zooals ze schijnt... Weet je; er wordt om haar gevochten..."

„Hoe bedoel je dat?" vraagt Annemarie. „Ik begrijp je niet recht goed."

„Ik heb eens in een oud gedichtenboek een vers gelezen van den dichter Camphuysen. Hij vertelt daarin, dat er twee Machten zijn, die om de ziel van een mensch strijden: God en de booze. De laatste heeft ongetwijfeld héél veel macht — wij weten het uit de geschiedenis van Job. Maar de andere Macht, de Menschen-Behouder, is sterker dan de booze. Je moet maar veel voor je zuster bidden, Annemarie. Laat haar niet aan haar zelf over, al scheiden bergen en zeeën jullie van elkander..... Bid voor haar..."

Enkele dagen later, precies gezegd, twee dagen, stappen Wybrand en Lisa in den trein, die hen langs den 7 kilometer langen spoorweg naar Tandjong Priok voert. Daar wacht hen een boot van de Koninklijke, die hen naar Timor brengen zal.

Maar Annemarie Bleesen vergezelt hen, tegelijk met den ouden heer Van Oosten. Ze is van dit voornemen niet af te brengen geweest. Ze wil en zal haar beide vrienden uitgeleide doen.

En terwijl Wybrand Scheltens zich met zijn gastheer onderhoudt, vertelt Annemarie aan Lisa, dat Elsa 's avonds schreiend bij haar gekomen is, omdat ze zoo veel spijt van het gebeurde heeft. Maar ze is er jammer genoeg niet toe te brengen geweest, om mee naar Tandjong Priok te gaan... „Het zijn beiden beste menschen," heeft ze gezegd, „hulpvaardig en vriendelijk, maar ik haat ze om den godsdienst, dien ze jou hebben opgedrongen en dien ze mij liefst ook willen aanpreeken... Zeg jij hen maar „vaarwel" en „auf niemals wiedersehen". Neen, ik hoop ze nooit weer terug te zien..." Zoo heeft Elsa gezegd.

Op den aanlegsteiger, vanwaar de boot van de K.P.M. is afgevaren, staan twee wuivende mensen: de oude heer Van Oosten en Annemarie Bleesen.

En op het schip, dat langzaam naar de openingspoort van de beide pieren toevaart, staan ook twee wuivende figuren: Wybrand en Lisa Scheltens. Ze zijn nu op weg naar Timor, hun eerste arbeidsterrein. Daar zullen ze hun heerlijk Zendingswerk beginnen...

Ze zijn er echter onbekend mee, dat hun arbeid voor het Evangelie feitelijk al begonnen is, voor ze het land van hun verlangen, Indië, hebben bereikt. Want: er is een Sterke Vriend, die Hulpe doet!

Hulpe?

Aan wie?

HOOFDSTUK XV

DE ZWIJGER VAN TIMOR.

Het eiland Timor behoort tot de zoogenaamde Kleine Soenda-eilanden. Het Zuid-Westelijk gedeelte is Nederlandsch gebied; de rest — iets kleiner van grootte — staat onder Portugeesch gezag.

De boot, waarop Wybrand en Lisa Scheltens zich bevinden, komt even na zonsopgang voor Koepang aan, de havenplaats van het kleine eiland, waar de twee Zendingsmensen zich de eerste maanden moeten ophouden.

Beider belangstelling, beider aandacht, is ditmaal geheel verdeeld. Lisa heeft zich aldoor voorgesteld, dat Timor een „Java-in-'t-klein" zal wezen. Ze heeft zich feitelijk een sprookjesland gedroomd, een land met alweer rechtopgaande palmen en andere heerlijke Indische gewassen, met op den achtergrond een gekarteld berglandschap. Ze is immers ook hier nog in de Tropen, waar alles in 't rond van groei en bloei spreekt en waar boven zich de wijde Indische hemel welft, een zee van licht en van warmte en kracht...

Eigenlijk is ze teleurgesteld. Ze ziet een eiland voor zich met slechts hier en daar een hoogen, kalen stam met een haast niet nietige kruin — een toewak-palm, zooals ze later hoort¹⁾; en een betrekkelijk kleine stad,

¹⁾ Toewakpalmen zijn vooral in den Drogen Tijd voor den Timorees van veel nut. Ze klimmen dan langs den hoogen stam naar boven met behulp van door rottangs vastgehouden steenen,

waar de dicht op elkander gebouwde woningen haast altijd een rood dak hebben; en een gedeelte van een oud, vervallen fort: het stadje Koepang. Het mooiste is nog de witte streep schuim van het tegen de klippen en koraalriffen klotsende water... Achter Koepang ontdekt ze een rij kale heuvels. Ja, dat is alles! Neen, dit hier is niet het vorstelijke Java, waar ze zoo genoten heeft, of zelfs ook maar één van die Indische eilandes, die ze op dezen tocht gezien heeft, met hun tropischen wirwar van planten en struiken en boomen, die bij haar de herinnering opwekken aan heerlijke tuinen en bosschages...

Wybrand daarentegen ziet het eiland, met Koepang op den voorgrond, met geheel andere oogen. Neen, Koepang is niet zoo groot en uitgestrekt, als hij het zich heeft gedacht, en zijn scherp turende oogen ontdekken slechts hier en daar een gebouw, dat min of meer een Europeesche bouworde vertoont. Woningen, paleizen, die hij in Batavia zoo heeft mogen bewonderen, zijn hier niet. Het meerendeel van die kleine, popperige huisjes wordt stellig slechts door Indiërs, door Timoreezen of Chineezen bewoond. En daarom bekruipt ook hem even een gevoel van teleurstelling. Doch terstond schudt hij dit gevoel van zich af. Dit voor hem liggende land is immers gedurende de eerste maanden voor een deel ook zijn arbeidsveld! De Indische Kerk heeft het voor hem en Lisa nuttig en noodig geoordeeld, dat zij beiden eenigen tijd op Timor, in Koepang, zullen verblijf houden — welnu, waarom zal hij dan niet moedig voorwaarts gaan, blind voor de uitkomst, alleen ziende op het gebod? Heeft niet menig afgestudeerd candidaat in de Heilige Godgeleerdheid en halen uit de kruin een vocht, dat zeer goed helpt tegen den dorst.

in het vaderland de eerste jaren van zijn ambtsbediening moeten doorbrengen in een klein en onaanzienlijk gehucht of dorp, bijna geheel van de groote buitenwereld afgezonderd?

Wybrand Scheltens is inderdaad blij; hij is vol verrukking. Thans is het oogenblik daar, door dominee Wakker vooruit gezien, dat hij als Zendingsarbeider werk zal mogen doen voor het Koninkrijk Gods...

Een paar uren later zitten Wybrand en Lisa in de studeerkamer van den predikant, die verantwoordelijk is voor den Zendingsarbeid op het Nederlandsch gedeelte van Timor. Dominee Werkstra is een man, vrijwel vergrijsd in den dienst, die hier onder dit klimaat wel buitengemeen zwaar kan worden genoemd. Maar daardoor is hij ook volkomen op de hoogte met alle toestanden op dit verre eiland. Hij kent zoowel het Verleden als het Heden.

Wybrand — en Lisa zeker ook! — begrijpt al heel spoedig, dat het der zake kundige Kerkbestuur in Batavia den tijd van hun verblijf op Timor, in Koepang, voor hen als een soort leerschool heeft gedacht. Door een Inheemschen leeraar, vertelt de dominee, wordt er in het Maleisch gepreekt. De Nederlandsche hulp-prediker doet hetzelfde, als hij voor hem, den toean pandita, optreedt, maar spreekt in het Nederlandsch, als de beurt van een preekdienst aan hemzelf is. „En,” glimlacht dominee Werkstra, „voortaan zult u voor de Timoreezen ook een toean pandita wezen. Dat is hier zoo in Indië de gewoonte. De Indiërs noemen allen, die in het kerkelijk leven optreden, preeken en zoo, met dezen naam. Dat heeft het Bestuur in Batavia nuttig geoordeeld, omdat het voor de Inheemschen geen onderscheid wil doen zien tusschen u bijvoorbeeld en

een ander, die in Batavia om zoo te zeggen het candidaatsexamen in de theologie heeft afgelegd... Werkelijk een heel verstandig besluit... Wat nu het hoofddoel van uw verblijf hier betreft — behalve de administratieve werkzaamheden, die u te verrichten krijgt, — zult u vooral ook de mentaliteit, de gemoedsgesteldheid, van den Indiër moeten leeren begrijpen en verstaan. Bestudeert u maar de zeden en manieren van dit volk. Dan zult u zich langzamerhand leeren aanpassen; dan zult u misschien ook wel Indiër met de Indiërs worden..."

De dominee van Koepang vertelt thans na de inleidende besprekingen aan Wybrand en Lisa zeer veel wetenswaardigs.

De Indiërs, zegt hij, zijn een volk van vaak heel verschillende oorsprong. Neen, één volk zijn ze niet! Zoo wonen bijvoorbeeld op Java, in het Westen, hoofdzakelijk Soendaneezen; in het midden treft men de echte Javanen aan; maar in het Oosten zijn het bijna allen Madoereezen. Buiten Java is het nog veel erger met deze volksversplintering gesteld. Op Sumatra wonen in het Zuiden Maleiers, in het midden Padu's, en in het Noorden Batakkers en Atjehers. Op Borneo, waar de Dajakkers hun tenten hebben opgeslagen, zijn deze in tal van stammen onderverdeeld. Celebes en Onderhoorigheden kunnen ook al verschillende volkeren aanwijzen: Menadoneezen, Toradja's, Alfoeren, en nog meer andere. En al die verschillende volkeren en stammen zijn in heel veel opzichten van elkander onderscheiden. Ze hebben een andere taal, andere zeden, en niet zelden ook een geheel anderen godsdienst.¹⁾

¹⁾ Wie van de verschillende volkeren, rassen en talen in Indië meer weten wil, raadplege o.a. het mooie werk „Neer-

„Men spreekt er van, en dit vooral buiten Indië,” merkt dominee Werkstra ernstig op, „dat men er goed aan zal doen, al deze volkeren tot één volk te vereenigen. Indië moet een zelfstandig en zichzelf besturend Rijk worden... Die zoo spreken, kennen de Indiërs niet!... Ik vraag mij af, uit welk volk of stam dan het nieuwe Staatshoofd komen moet; noem hem President of Koning, of mijnentwege zelfs Keizer!... Ik ben er van overtuigd, dat de strijd om deze vraag alleen reeds een strijd zonder einde tengevolge zal hebben. Een Timorees bijvoorbeeld zal nooit bukken voor een Soendanees of Javaan of voor één der andere stamleden van deze millioenen-bevolking...”

„Hebben de Timoreezen ook een eigen taal?” onderzoekt Lisa.

„En, of! En ze zijn er over het algemeen niet weinig trotsch op, dat hun taal in bouw en woordvoorraad zoo sterk onderscheiden is van de andere in gebruik zijnde talen en dialecten van den Archipel... Gewoonte is, dat ik in het Maleisch uit den Bijbel voorlees, maar de menschen verstaan mij dan eerst recht goed, als ik Timoreesch met hen spreek.

„Dan zal er van mijn werken in Koepang en op Timor wel niet veel terecht komen,” zegt Wybrand Scheltens met een zucht. „Ik voor mij spreek evenals mijn vrouw maar een klein mondjevol Maleisch...”

„Wat u, als u uw taalstudie voortzet en u straks ook het zoogenaamde Ambonsch-Maleisch weet eigen te maken, op Ambon zeer te stade zal komen,” lacht de dominee zijn bezwaar weg. „Daar is de bevolking onder den invloed van het Christendom meer geciviliseerd,

lands Indië, Land en Volk en Geschiedenis, en Bestuur en Bedrijf en Samenleving”, onder toezicht van *Dr. H. Colijn* samengesteld door zeer deskundige Indië-kenners.

gelijk u ondervinden zult.... En geen van u beiden behoeft zich bezorgd te maken, dat u weinig met de Timoreezen zult kunnen spreken; althans voorloopig niet. Die menschen zijn heel zuinig met hun woorden, zelfs tegenover mij en mijn hulpprediker. Er is er zelfs één, van wien ik nog nimmer één woord heb gehoord, al mag ik door zijn trouwe opkomst onder de kerkdiensten — hij ontbreekt nooit! — ook vrij zeker gelooven, dat de Leer van Christus hem verre van onverschillig geworden is...”

Wybrand en Lisa leeren dezen dag nog veel meer.

Hier, op Timor, hebben — gelijk indertijd ook op Flores en Soemba — mensch-onteerende toestanden geheerscht. Mannen en vrouwen en kinderen zijn er als slaven verkocht en dienovereenkomstig behandeld. Dat wil zeggen: de „eigenaar” kon met deze ongelukkigen naar verkiezing handelen; ze stonden buiten alle recht; ze mochten gemarteld worden, ja zelfs gedood. Eveneens is „mensenroof” er oorbaar geacht en het verfoeilijke „koppensnellen” werd meer als een heldendaad dan als een moord beschouwd!

Gelukkig! Deze tijd is voorbij! Het Nederlandsche Gouvernement heeft aan deze „voor-historische” toestanden een einde gemaakt, zoodra het de volledige bestuursmacht over dit eiland heeft verkregen. Er zijn evenwel nog Timoreezen, die aan deze daemonische practijken hebben meegedaan en dominee Werkstra gelooft, dat er nog wel meerderen zijn, die den ouden toestand hersteld zouden willen zien...

Al met al is Timor dus een land, waar voor de Zending nog veel te doen is!

De predikant acht zijn mededeelingen nog niet geheel volledig. Het is noodig, oordeelt hij, dat deze

nieuwelingen ook iets over de fauna en flora van hun nieuwe omgeving weten.

Om te beginnen zijn er behalve vleermuizen ook vliegende honden, en wilde zwijnen en spitsmuizen en zoogenaamde kusu's. De apen en herten en marters, die ze soms wel eens op hun tochten zullen ontmoeten, zijn niet typisch-Timoreesch. Vermoedelijk hebben reizigers, van Java of elders komende, deze diersoorten hier gebracht. Maar kunnen de beide Scheltens' zich wel voorstellen, dat er op Timor niet minder dan een 160-tal vogelsoorten voorkomen? Ze moeten er maar eens op letten, raadt hij hun. Dan zullen ze zich meteen ook kunnen verlustigen aan de uitzonderlijk prachtige kleuren der Timoreesche vlinders. En houden ze van visschen? Nu, de dichtbijzijnde zee is rijk aan visch. Er zijn heel wat eilandbewoners, die in vischvangst hun bestaan zoeken...

Met de plantenwereld is het, jammer genoeg, niet zoo rooskleurig gesteld. Alleen het sandelhout mag als een merkwaardigheid beschouwd worden. Het is zeer gezocht als sierhout, maar wordt vooral ook als reukwerk gebruikt. Wat Scheltens en zijn vrouw meer van de plantenwereld zullen zien, moeten ze maar beschouwen als een overgang tot de Australische flora...

Den eersten dag op den vreemden Zendings-bodem achten Wybrand en Lisa al zeer leerzaam. Dit echter hebben ze wel terdege begrepen: dominee Werkstra beschouwt hen nog niet als zelfstandige werkers. Feitelijk acht hij ze als „kweekelingen", die opgeleid moeten worden voor den eigenlijken arbeid, dien ze over eenige maanden mogen beginnen.

Het is beiden goed. Maar dominee Werkstra moet niet denken, dat ze hun tijd niet nuttig zullen besteden.

Aan de studie van het Maleisch wordt dag aan dag de grootste aandacht besteed. Maar ook de Timoreezen zelf zijn een voorwerp van gestadige studie voor hen beiden. Ze letten nauwkeurig op hen, wanneer ze 's Zondags ter kerk komen. Doch ook door de week ontgaan ze niet aan hun aandacht. Wybrand vooral, die al in zijn jeugdjaren graag Volkenkunde studeerde, maakt gedurende zijn veelvuldige omzwervingen tal van opmerkingen, die Lisa, zijn vrouw, verbaasd doen staan.

„Weet je, tot welk ras of stam deze Timoreezen feitelijk behooren?” vraagt hij haar. „Tot de Papoea's. Velen van hen hebben zich van de vreemdelingen afkeerig gehouden, maar ook zijn er, die afstammen uit huwelijken met Maleiers en Chineezers, met Portugeezen en Nederlanders.”

„Hoe zie je dat, Wyb?”

„Aan allerlei dingen: aan hun haargroei, hun huidkleur, aan den vorm van hun gezicht en aan de kleur van huid en oogen. Het is te vreezen, dat veel van de kwade eigenschappen, waarover dominee Werkstra ons verteld heeft, aan deze gemengde huwelijken te wijten zijn. Het zou wel de moeite loonen, hiernaar eens een ernstig en nauwkeurig onderzoek in te stellen, maar ik vrees, dat de tijd, die ons hiervoor gegeven is, te kort zal blijken...”

Bijzonder veel aandacht schenkt Wybrand aan den Timorees, die volgens de woorden van den dominee tot de klasse der zwijgers behoort.

't Is, gelijk dominee Werkstra gezegd heeft: de man mist nooit. Geen enkele kerkelijke of godsdienstige samenkomst wordt door hem verzuimd. En oplettend is hij. Er ontgaat hem blijkbaar geen woord!

Wybrand wenscht van dag tot dag meer, den man

eens alleen te ontmoeten. Zou hij, die nog maar zoo korten tijd in Indië en op Timor vertoeft, hem, den grooten zwijger, niet eens aan het spreken kunnen krijgen? Maar 't is of Soeardjonosoe, zoo heet de man, als bij intuïtie Wybrands verlangen vermoedt en doorgrondt. 't Gebeurt meer dan eens, dat Wybrand Scheltens hem den weg naar zee ziet inslaan, alleen, of hem ergens tusschen de heuvels achter Koepang, eveneens alleen, ontdekt. Maar..... Soeardjonosoe ontwijkt hem! Met snelle passen, wel eenigszins ongewoon voor een Indiër, ontwijkt hij hem!

Maar wat Wybrand Scheltens wil — het is altijd zoo geweest — moet en zàl gebeuren.

Wat hij nooit gedacht heeft, te zullen of moeten doen, doet hij: toean pandita Scheltens, die Soeardjonosoe nu reeds enkele weken nauwkeurig heeft gadegeslagen, en weet, welken weg de oude Timorees gewoonlijk kiest, om naar zijn hutje te gaan, legt zich in een..... hinderlaag!

En daar wacht hij; één dag; twee, drie..... vijf dagen... En nog langer... Maar Soeardjonosoe verschijnt niet! Eindelijk, nadat Wybrand Scheltens op den tienden dag het voornemen opvat, alle moeite maar op te geven, gebeurt het!

Soeardjonosoe, niets vermoedend, komt dien tienden dag laat in den middag naar huis, terug van de vischvangst. Plotseling rijst daar de nieuwe toean pandita, dien hij al herhaalde malen in de kerk en buiten Koepang gezien heeft, voor hem op! De Timorees blijkt in het geheel niet geschrokken. Zijn gezicht staat strak, onbewogen. Hij wijkt alleen maar op zij, om den toean pandita den weg vrij te geven. Hij weet, dat dit zoo behoort. Aan een orang blanda komt de weg toe... Maar Wybrand Scheltens schudt glimlachend het

hoofd. Met een handbeweging geeft hij te kennen, dat Soeardjonosoe moet blijven staan. O, als hij nu maar vlot Timoreesch kon spreken, en den zwijger duidelijk kon maken, dat hij zich met hem wenscht te onderhouden!

Zwijgend staan nu de twee mannen tegenover elkander, de Timorees en de Europeaan. Soeardjonosoe wacht, het gelaat streng in de plooi. En ook de toean wacht, omdat hij niet weet, wat hij moet zeggen. Het zweet breekt hem bijkans uit. Was nu Lisa maar hier, denkt hij. Lisa is zoo gevat. Lisa weet zich steeds uit iedere onverwachte moeilijkheid te redden...

„Soeardjonosoe?” brengt hij eindelijk vragend uit, den Timorees daardoor willende zeggen dat hij hem kent.

Even trekt er iets als een flauwe glimlach over het gerimpeld gezicht van den Indiër. Hij knikt. Nu weet hij, dat deze orang ini, deze man, met hem spreken wil, doch niet weet, hoe hij beginnen zal.

Goedmoedig komt hij hem te hulp.

„Soeardjonosoe spreken Ollandsch,” zegt hij. En als hij den verwonderden blik in Wybrands oogen ziet, gaat de groote zwijger voort: „Saja..... schip..... Amsterdam..... Rotterdam.....” zegt hij.

Wybrand Scheltens is een en al verbazing. De Timorees vertelt hem in deze afgebroken woorden, dat hij in Nederland is geweest, en aan boord van het schip, en ook in de twee groote havensteden, Amsterdam en Rotterdam, enkele of meerdere woorden van die voor hem zoo vreemde taal heeft geleerd. Maar dan, wanneer hij maar voorzichtig en langzaam spreekt, zal hij ook zich tegenover den ouden Indiër verstaanbaar kunnen maken!

„Ik... heb... je... in... de... gerédja... in... de... kerk... gezien,” zegt hij.

Soeardjonosoe buigt het hoofd. Dat is iets, wat hij niet ontkennen kan en niet ontkennen wil.

Wybrand Scheltens denkt na. Zal hij nu maar terstond met de groote vraag te voorschijn komen; met de woorden, die hem schier op de tong branden? Waarom ook niet? overweegt hij. Soeardjonosoe blijkt in een zeer toegeeflijke stemming te wezen!

„Soeardjonosoe... ge... looft?” vraagt hij. „Soeardjonosoe... is... een... Christen?... Soeardjonosoe heeft... Toehan... Jesoes... lief?”

De Timorees blijft na deze vragen enkele oogenblikken onbeweeglijk staan. 't Is Wybrand Scheltens, of de donkere oogen van den Indiër tot diep in zijn ziel doordringen willen. En er komt een groote angst over hem. Is hij te ver gegaan met zijn vragen? Oordeelt Soeardjonosoe mogelijk, dat de orang blanda een brutaal en onbescheiden mensch is, die hem meer vraagt dan de oude toean pandita hem ooit gevraagd heeft?

Plotseling — Wybrand Scheltens kijkt met groote verbazing toe! — bukt de oude Timorees zich. Wat doet hij; wat wil hij doen?

Soeardjonosoe verzamelt bladeren en twijgjes, die hij, wanneer hij naar zijn oordeel genoeg heeft, in een kring voor zich legt. Als hij hiermee gereed is, ziet hij om zich heen. O, nu blijkt het, dat de Timorees een visscher is van top tot teen. Hij steekt den scherp-puntigen stok, dien hij bij zich heeft, in den grond en wrikt er mee, en tikt er tegen, zooals de Nederlandsche mannen en jongens doen, die het voor hun visscherij benoodigde aas zoeken. En zie, terstond heeft hij succes! Daar kronkelt een worm uit de diepe aarde om-

hoog, beangst geworden door het gestadige wrikken en tikken, een groote, gezonde worm.

Soeardjonosoe grijpt het diertje en legt het binnen in den kring van de door hem zoo zorgvuldig bijeen gezochte droge bladeren. En dan, een paar houtjes sterk tegen elkander wrijvend, gelukt het hem, in zeer korten tijd vuur te maken. Het volgende oogenblik is heel de kring van bladeren één vuur en vlam. De rook kringelt omhoog. Het vuur verspreidt een geweldige hitte...

En daar, binnen in dien rookenden, brandenden kring, kronkelt zich de arme worm naar alle kanten. Zelfs een worm heeft besef van leven en dood; zelfs een worm tracht zijn leven te redden, als er gevaar dreigt, gelijk nu.

De vuurgloed nadert al meer en meer: hij is al heel dicht bij het arme diertje, dat geen enkele mogelijkheid tot ontsnapping weet te vinden!

Dan — Wybrand Scheltens is een en al verwondering! — bukt Soeardjonosoe zich en..... heft hij met zijn puntstok, waaraan de worm zich kronkelend vastklemt, het door den dood bedreigde diertje uit den vuurkring. En heel voorzichtig legt hij den worm neer in de schaduw van een groot blad.

En nu spreekt Soeardjonosoe, de groote zwijger van Timor!

„Saja, toean pandita... ik ben die worm... ik gered... Geen vuur meer voor Soeardjonosoe... Toehan Jesoes... mijn Toehan!”

En zonder een woord meer te zeggen, zonder ook zelfs maar naar den orang blanda om te zien, vervolgt de Timorees zijn weg.

Soeardjonosoe heeft gesproken!

En Wybrand Scheltens heeft verstaan!

De groote zwijger van Timor heeft hem, bijna zonder

woorden, verteld, dat hij, die misschien in vroeger tijd een menschenroover en koppensneller is geweest, als een vuurbrand uit het vuur is gerukt.

Ten diepste getroffen door wat de oude Timorees hem heeft doen zien, vervolgt Wybrand Scheltens eveneens zijn weg.

Wat Wybrand met Soeardjonosoe beleefd heeft, vertelt hij niemand. Alleen met Lisa spreekt hij er over.

De groote zwijger van Timor mag blijven zwijgen! Eens, Wybrand en Lisa Scheltens zijn er van overtuigd, zal hij spreken en zingen, ja zingen en danken vooral, met al de Gezaligden, die voor den Troon van het Lam staan. Dan zal hij niet meer kunnen zwijgen, maar met al de Geroepenen met luider stem Lof en Eer brengen aan Hem, Die Soeardjonosoe als een vuurbrand uit het vuur heeft willen redden, omdat Hij ook dezen ouden Timorees heeft lief gehad...

HOOFDSTUK XVI

ALS HULPPREDIKER NAAR AMBON.

Wybrand Scheltens heeft den tijd van zijn voorbereiding, zijn „kweekelingschap” niet onbenut gelaten. Hij heeft — niettegenstaande zijn bestudeering van land en volk en tal van andere werkzaamheden, die dominee Werkstra hem heeft opgedragen — hard gewerkt. En studeeren onder de vaak moordende stralen van de Tropenzon, terwijl bovendien het klimaat op Timor verre van gezond kan worden genoemd, is geen prettige bezigheid. Maar Wybrand werkt. Want hij heeft een grootsch doel voor oogen. Zal hij naar Ambon gaan, dan gaat hij als hulpprediker! Dat wil in dit geval zeggen, dat hij zoo goed mogelijk de taak van een Zendings-leeraar vervullen moet. Hij moet er preeken en catechiseeren en huisbezoek doen, en wie weet wat nog meer! En dit vereischt een niet geringe inspanning.

Gelukkig is Lisa hem alleszins tot een hulp, gelijk ze hem dit jaren geleden reeds beloofd heeft, te willen wezen. Zij studeert met hem op. Beiden gewennen zich er aan, Maleisch te spreken. Ze doen dit bij iedere gelegenheid. Zelfs aan tafel gebeurt het, dat ze na onderlinge afspraak zich van hun moedertaal onthouden. Onder elkander spreken ze Maleisch, terwijl ze tegenover den djongos en de baboe de gewone spreektaal gebruiken.

En dan gebeurt het, dat Wybrand Scheltens in Fe-

bruari van het jaar 1939 het reeds lang verwachte bericht uit Batavia ontvangt, dat hij zich naar Ambon moet begeven, om er den dienst van hulpprediker te verrichten!

Wonderlijk! Met een gevoel van blijdschap, dat hij binnen korten tijd ook zelfstandig werk zal kunnen doen, vermengt zich een gevoel van weemoed. De beide Scheltens' hebben zeer veel van dominee Werkstra en zijn medewerkers geleerd, maar..... Wybrand — en ook Lisa! — hebben de Timoreezen lief gekregen! Er zijn er natuurlijk in Koepang — gelijk helaas overal in de gansche wereld — die vijandig tegenover het Christendom staan. Maar zelfs onder hen heeft vooral Wybrand heel wat bekenden gekregen. Ze groeten hem beleefd en vriendelijk als hij hen voorbij gaat en blijven staan, wanneer hij hun iets vraagt. Voelen deze voorheen zoo woeste Timoreezen, dat deze man hun vriend wil zijn?

Maar vergeet vooral Soeardjonosoe niet! Voor hem, den grooten zwijger van Timor, klopt Wybrands hart wel heel warm. Want na die merkwaardige eerste ontmoeting heeft hij reeds meerdere malen den ouden Timorees ontmoet en gesproken, zij 't dan, dat de laatste nog immer heel karig met zijn woorden is. En door die gesprekken is Wybrand Scheltens overtuigd geworden, dat Soeardjonosoe metterdaad een geloovige is. Deze heeft hem zelfs verteld, waar en hoe hij met het Christendom in aanraking gekomen is.

Nadat hij twee maal de verre reis naar Belanda, Holland, met één van die groote schepen heeft gemaakt, heeft hij een langen tijd op Java gewoond. Hij is er ook getrouwd! O, hij heeft zijn kleine, Javaansche vrouwtje zoo heel lief gehad!... Maar een vreemde ziekte heeft haar overvallen, een ziekte, waarvoor de

toovenaars en doekoengs, de inlandsche dokters, evenmin als de priesters, raad hebben geweten. Toen heeft hij — man van de daad, die hij van jongsaf geweest is — zijn vrouw ver weg het binnenland ingebracht. Ze heeft een mimpi, een droom, gehad, dat de vreemde, witte dokter uit Belanda, die ergens heel ver weg een hospitaal heeft gesticht, haar van haar ziekte genezen kan.

„Was dat het Petronella-Hospitaal?" heeft Wybrand Scheltens toen gevraagd.

Soeardjonosoe heeft stilzwijgend het hoofd gebogen. En daarop heeft hij zijn voor hem lange verhaal vervolgd.

Iederen dag heeft hij zijn vrouw in het hospitaal mogen bezoeken. En ze heeft hem verteld van de groote zorgzaamheid van den dokter voor haar. Alles, wat er gedaan worden kon, heeft die orang blanda — de directeur-geneesheer, begrijpt Wybrand — gedaan. Maar..... het heeft niet mogen baten: de verzorging niet en de toewijding niet..... niets!... Ze is gestorven, zijn Sarinah! Maar vóór ze stierf, heeft ze hem bij zich laten komen en hem doen beloven, dat hij Christen zou worden en Toehan Jesoes zou lief hebben... Soeardjonosoe heeft het beloofd, maar zijn hart is langen tijd vol haat geweest jegens dien vreemden God. Dien zijn Sarinah Toehan Jesoes genoemd heeft... En toch! Het verlangen, om meer van dien God te hooren, heeft hem naar den orang blanda gedreven, hoewel hij niet ziek is geweest. En toen heeft de witte dokter hem op een avond bij zich laten komen en heeft hij hem gezegd, dat Sarinah niet gestorven is: Toehan Jesoes heeft haar bij Zich in den Hemel genomen... Neen, niet terstond heeft hij alles begrepen, wat toean dokter hem vertelde. Maar geloofd heeft hij hem, eindelijk. En innig dank-

baar is hij dien grooten Toehan Jesoes geweest. Die het vreeselijke sterven voor ieder, wie Hem lief heeft, zoo gemakkelijk wil maken. En..... ten slotte heeft Soeardjonosoe verklaard, stellig te gelooven, neen, te weten, dat ook hij in den Hemel bij Toehan Jesoes zal komen. En daarom is hij niet meer bang voor den dood...

Soeardjonosoe's verhaal, weifelend, als hij over zichzelf spreekt, maar beslist, als hij zijn geloof in den Heiland betuigt, heeft op Wybrand Scheltens een diepen indruk gemaakt. Tot dusver heeft hij den ouden man beklaagd, omdat hij zoo eenzaam voort-leven moest, maar sedert dit roerend verhaal, weet hij, dat Soeardjonosoe, de Timorees, niet meer eenzaam is.

Voor al het afscheid van dezen man valt hem zwaar. Zeer wel mogelijk zal hij hem in dit leven nooit meer terug zien...

En Soeardjonosoe?

Den morgen van het vertrek der beide Scheltens', heel in de vroegte al, zoodat niemand hem heeft kunnen zien, komt hij bij hun woning. Hij brengt een geschenk, een afscheidsgeschenk, mee: een klein aapje, door hem, toen het diertje nog heel jong was, gevangen en getemd.

„Voor... den Toean Pandita... en... de... Njonjah,” zegt hij.

Meer niet!

Vóór Wybrand iets zeggen kan, is Soeardjonosoe reeds weer verdwenen...

Wéér ligt er een boot voor Koepang.

En uitgeleid door dominee Werkstra en zijn helpers, met nog enkele leden der kleine Christelijke gemeenschap van Koepang, verlaten Wybrand en Lisa Scheltens het eiland Timor.

Hun bagage wordt aan boord gebracht, maar Wybrand Scheltens vertrouwt Soeardjonosoe's geschenk aan niemand anders toe. Zelf draagt hij het kooitje, kunstig van biezen gevlochten.

O, de toekomstige hulpprediker van Ambon is diep ontroerd, als hij aan den ouden Timorees denkt, die zeker het liefste, wat hij bezat, het eenigste levende wezen, waaraan hij zich in zijn eenzame hutje heeft kunnen hechten, aan hem en Lisa heeft afgestaan!

„Vaarwel, broeder Soeardjonosoe,” fluisteren zijn lippen, als hij heel in de verte, en alleen, een man opmerkt, die het vertrek van de boot gade slaat.

Het is Soeardjonosoe geweest, weet hij...

HOOFDSTUK XVII

AMBON. . . .

De reis van Timor naar Ambon wordt in twee etappen afgelegd. Er is geen directe verbinding tusschen deze beide eilanden. De boot vaart naar Makassar, aan de Westkust van Celebes, even voorbij de Zuidpunt van dit heerlijke en belangrijke gebiedsdeel. Een vaart vol afwisseling! Men passeert de Savoe Zee en komt, na Flores en Soemba aangedaan te hebben, door de Flores Zee langs tal van eilandjes, die den naam van Postiljon-eilanden dragen. En in het drukke Makassar moet men dan overstappen op een K.P.M.-boot, die de reizigers na een niet al te lange zeereis, enkele dagen slechts, naar Ambon brengt.

Ambon bestaat feitelijk uit twee gedeelten, twee helften. De Noordelijke helft heet Hitoë; het Zuidelijk gedeelte draagt den naam Leitimor. Maar beide gedeelten zijn met elkander verbonden, zij 't dan ook door slechts een smallen en zandigen dam, de Pas van Baguela, die nauwelijks één meter boven het water uitsteekt.

Er zijn op Ambon nogal wat bergen en hooge, steile rotsen. Doch wat voor de bevolking een geluk is te noemen — er zijn hier niet, zooals op Java, vulkanen, die soms zulk een verwoestende uitwerking kunnen hebben. Echter is Ambon niet zelden door aardbevingen geteisterd; eens zelfs is de stad door een aardbeving

bijna geheel verwoest; en dat is nog niet zoo heel lang geleden. Een merkwaardigheid van Ambon is voorts, dat het over het algemeen gezonde klimaat plotseling veranderen kan. Dan heerschen er koortsen, die het vooral voor Europeanen bijna onbewoonbaar maken. Gelukkig is deze plotselinge klimaats-wisseling gedurende de laatste halve eeuw uitgebleven en kan zelfs de juist uit Europa aangekomen reiziger zich hier al heel spoedig thuis gevoelen, te meer omdat de plantengroei een Oostersche weelderigheid vertoont. Er zijn op Ambon zeer veel bosschen. En de kokos- en de sagopalm zijn voor den Ambonees en Europeaan van bijna onberekenbaar nut...

Wybrand Scheltens heeft zich reeds lang vóór dezen dag met deze en nog andere bijzonderheden van Ambon op de hoogte gesteld. Maar hieraan denkt hij bij zijn aankomst in de ruime baai geen enkel oogenblik. Waar- aan hij dan wel denkt? Dat hij thans zijn toekomstig en mogelijk voor vele jaren blijvend arbeidsveld voor zich ziet. Ja, maandenlang heeft hij aan het oogenblik gedacht, dat hij de straten van deze stad zal kunnen betreden; nog meer: dat hij aan de ernstige Christenen, die hier wonen, en ook aan de lauwen en onverschilligen, die er zeker niet zullen ontbreken, het Evangelie der Zaligheid zal kunnen brengen!... Ja, dit Ambon is nu zijn stad, die hem met haar tweetal kerktorens het Welkom toeroept — zijn stad!

Hij weet, dat de bevolking van Ambon gechristianiseerd wordt genoemd. Er mogen op het eiland en in de stad zelf een aantal anders-denkenden wonen: Chineez- en, meestentijds Boeddhisten, en Arabieren, hoofdzakelijk Mohammedanen — maar de Amboneezen zelf noemen zich een Christelijk volk. 't Mag dan waar

zijn, dat na de eerste komst der Portugeezen tot aan hun vertrek velen bekoord zijn geworden door de riten en gebruiken der Roomsch-Katholieke Kerk, nadien hebben de leerstellingen der groote Hervormers hier grooten aanhang gevonden. Zooals de Heeren Bewindvoerders der Compagnie zich hebben genoemd: Gereformeerd, zoo noemen de Amboneezen zich eveneens.

En trouw is het volk, dat hier woont, trouw aan Nederland, en trouw aan het Huis van Oranje! Ja, hoe menigmaal hebben de zonen van dit land deze trouw niet bezegeld met hun bloed! Ze hebben met de Nederlanders gestreden in de eerste kwarteeuw van de jaren na 1800, toen Dipa Negara de vaan van den opstand op Java verhief; ze hebben bij Palembang en in Atjeh gevochten, om er het Nederlandsche Gezag te helpen bevestigen; ze zijn mee uitgetrokken naar Lombok, toen daar de regeerende Sultan een verrader en woordbreker bleek te wezen. Ja, de Ambonees is een steunpilaar geweest voor het Nederlandsche Gezag in al de omringende tropische landen. Eén der eersten is hij, die optrekt, onverschillig waarheen, overal waar dit Gezag wordt bedreigd...

Lisa Scheltens is niet minder verrukt dan haar Wyb. Zij is het echter op een andere wijs. Natuurlijk: zij ook verheugt er zich over, dat na jaren van zwoegen en sloven, van hoopen en vreezen, nu dan toch eindelijk beider levensdoel is bereikt, maar toch, nu ze Ambon voor zich ziet, let zij veel meer dan Wybrand op het zichtbare! En is dat niet wonderschoon? Hier geen onaanzienlijk-kleine, kale heuvels, zooals op Timor, maar een weelde van kleuren en een rijkdom van geuren, zooals..... ja, zooals op Java bijna!

Lisa voelt het: Ambon zal haar een heerlijk en geluk-

kig tehuis bieden, waar zij, werkend voor en met haar man, het hoge ideaal nastreven kan, een zoutend zout en een licht op den kandelaar te zijn!

Lisa Scheltens heeft echter één zorg!

Hier, in Ambon, woont Elsa van Bleek, geboren Vrede. Zal Elsa haar opzoeken, als ze straks door Annemarie hoort, dat zij hier is aangekomen? Of niet? En hoe zal dan Elsa's houding tegenover haar wezen?...

Wybrands arbeid wordt reeds den avond van zijn aankomst vastgesteld.

Voorloopig zal hij niet behoeven te preeken. Slechts enkele uren per week zal hij aan de oudere knapen en meisjes godsdienst-onderricht moeten geven. Maar zijn hoofdwerk gedurende de eerste weken zal zijn: het bijhouden der kerkelijke administratie, wat — hij begrijpt het uit de mededeelingen daaromtrent — een omvangrijke bezigheid zal wezen. Want niet alleen de verantwoording voor de kerkelijke financiën van Ambon krijgt hij te dragen — het Kerkbestuur in Batavia heeft ook de finantieele aangelegenheden van tal van andere kerken op de naburige eilanden onder zijn berusting gesteld!

Ja, daar in Batavia weet men alles van Wybrand Scheltens! Men weet, dat hij het Diploma Boekhouden heeft behaald, en dat hij in dit vak niet slechts theoretisch doch ook practisch onderlegd is!

Het valt Wybrand even niet mee. Hij heeft zich de afgelopen maanden zeer ingespannen, om de Maleische taal eenigermate machtig te worden, en hij is er van overtuigd, dat hij in staat zal wezen, een in het Maleisch geschreven predikatie goed voor te kunnen dragen. Want hij is immers naar Indië gekomen, om

er te werken in den Dienst van het Evangelie. En..... nu wordt hij verplicht, dag aan dag al die dorre cijfer-tabellen te controleeren, verbeteringen aan te brengen, en.....

„Halt!” roept Wybrand Scheltens zichzelf toe. Ook als administrateur der kerkelijke gelden en bezittingen dient hij immers de Zending! De organist, die het orgel bespeelt en de koster, die de deuren opent en sluit, doen Zendingswerk! Hij beseft, dat hij te doen heeft, wat hem wordt opgedragen. In alle gevallen is en blijft hij Zendings-arbeider!

Dominee Vredenstein, die hem mededeeling doet van de opdracht, die het Kerkbestuur in Batavia hem verstrekt, leest op het gezicht van zijn nieuwen medewerker diens aanvankelijke teleurstelling, maar merkt eveneens terstond Wybrands bereidheid op, om te doen, wat van hem wordt verlangd.

„Waarde vriend,” zegt hij, terwijl hij Wybrand broederlijk de hand op den schouder legt, „ik geloof, dat je liefst morgen aan den dag van wal zoudt willen steken, en reeds aanstaanden Zondag den kansel zoudt willen beklimmen... Maar dit laatste blijft, althans voorloopig, mijn werk en dat van mijn inheemschen helper. Bovendien: preeken, voorgaan in het Maleisch, is geen gemakkelijke taak. Men moet zich daarin oefenen en — dit vooral! — men moet de menschen kennen, tot wie men het woord richt. Er bestaat daarom van mijn kant niet het geringste bezwaar, dat u zich op het laatste toelegt. Ga de Gemeente maar in, en spreek met mannen en vrouwen en kinderen. Ik verzeker u, dat men u overal met warmte en liefde zal ontvangen. De Amboneezen bezitten over het algemeen een prettig karakter. Ze zijn levendig en opgewekt... Maar één raad: spreek zooveel mogelijk Am-

bonsch-Maleisch. U hebt zeker al gehoord, dat de gewone spreektaal hier niet zuiver Maleisch is. Er komen allerlei buitenissige woorden in voor. U kunt het best doen, met deze spreektaal een soort dialect te noemen. En wanneer u dit dialect eenigszins meester is, ja, dan kent u ook in heel weinig tijd het karakter en de ziel van den Ambonees. Die liggen dan beide voor u open."

„Dank u," antwoordt Wybrand Scheltens. „Ik zal doen, wat u mij gezegd hebt; ik zal de Gemeente ingaan, en....."

„Dan twijfel ik er niet aan," onderbreekt dominee Vredenstein hem, „dat de Amboneesche Christenen hun nieuwen Toean Pandita alle achting en eerbied zullen toedragen, die hij volgens zijn ambt en, naar ik aanneem, ook als persoon verdient..."

HOOFDSTUK XVIII

HET SPOOK VAN AMBON.

Dominee Vredenstein is zeer tevreden met zijn nieuwen Toean Pandita. Dag aan dag zit hij achter zijn bureau, en hij rekent en cijfert; hij ontdekt fouten en verbetert ze: aan de regeling der kerkelijke financiën ontbreekt weldra niets meer.

Maar Wybrand Scheltens doet meer. Als hij zijn boeken sluit, gunt hij zich haast geen tijd voor de gebruikelijke siësta. Zoo spoedig mogelijk gaat hij er op uit, meestal alleen, want Lisa heeft voor haar jonggeborene te zorgen, voor den kleinen Jacobus Scheltens. Ja, de baboe Maria is uit zichzelf zorgzaam genoeg, maar Maria wordt heel vaak door Selfi, den kokkie, weggeroepen, om hem voor het een of ander behulpzaam te zijn. En om het ronduit te zeggen: Lisa Scheltens voelt zich eigenlijk niet gelukkig, als ze Jacobus niet dichtbij zich weet.

Wybrand zelf is niet minder blij met zijn eersteling, maar hij kan gaan, wanneer hij maar wil. Hij weet, dat hij vrijwel alles aan den djongos, aan Ibrahim — jammer genoeg: een Mohammedaan — kan overlaten; en met den tuin behoeft hij zich ook al niet te bemoeien, want zijn tuin wordt door Laboena zóó keurig en goed in orde gehouden, dat er geen enkele aanmerking op te maken is.

En dus — den raad van dominee Vredenstein op-

volgend — trekt Wybrand Scheltens de Gemeente in, waarbij hij soms lange wandelingen moet ondernemen. Maar een wandeling door Ambon en in de omstreken der stad is op zichzelf reeds een genot. Is niet de Goenoeng Nona een lust voor de oogen, die prachtige berg met aan alle zijden altijd groenende boomen, waartusschen zich prachtige varens-soorten een plaats hebben weten te veroveren? Soms kan hij bijna den lust niet weerstaan, om naar boven te klimmen, naar den top van den Goenoeng Nona, vanwaar het uitzicht over de stad en de Baai en de zee zeker schitterend moet wezen, maar..... dit zal later moeten geschieden, bedenkt hij zich dan. Eerst moet hij het Amboneesche volk leeren kennen, de leden der Gemeente in de eerste plaats.

En wat op Timor gebeurd is, herhaalt zich na enkele weken ook op Ambon. Gelijk hij zich ginds tot Soeardjonosoe heeft aangetrokken gevoeld, zoo is Wirjodikromo weldra de man, met wien hij zich heel graag onderhoudt en dien hij dan ook iedere week trouw bezoekt. Want met Wirjodikromo kan hij tot dusver nog het best van allen spreken. De man spreekt tamelijk goed Nederlandsch, maar wat het voornaamste is: Wirjodikromo is, wat het Ambonsch-Maleisch betreft, zijn leermeester. En hij is een geduldig man, en verstandig bovendien. Hij glimlacht zelfs niet, wanneer de Toean Pandita met de taal van den Ambonees rondspringt gelijk een bedelaar op zijn krukken. Hij herhaalt de voor Wybrand Scheltens zoo vreemde woorden twee- of driemaal, als het wezen moet, en laat het daarbij aan de noodige uitleggingen niet ontbreken.

En..... Wirjodikromo is een overtuigd Christen. Eigenlijk is hij nog een man van den ouden stempel. Hij draagt altijd 's Zondags zijn deftige zwarte

pak, maar ook door de week is hij zoo stemmig mogelijk gekleed. Er zijn er — en Wirjodikromo keurt dit ten zeerste af! — die alleen in het zwart ter kerk gaan als het Heilig Avondmaal wordt gevierd. Die mannen en jongelieden durven in gekleurde costuums in de kerkbanken plaats te nemen, terwijl vrouwen en meisjes zich zelfs witte kleeding veroorloven! Maar is zulks wel in overeenstemming met de heiligheid van het Godshuis? vraagt hij den nieuwen Toeän Pandita. Men gaat immers naar de kerk, om er God te ontmoeten, en dan behoort de kleeding in overeenstemming te wezen met dit plechtig gebeuren!

Wybrand verneemt, dat dit een verschijnsel van de laatste jaren is. Vroeger, toen Wirjodikromo nog een jongen was, gingen mannen zoowel als vrouwen in stemmig zwart kerkwaarts, hun Bijbel onder den arm. Maar nu..... Wirjodikromo schudt afkeurend het hoofd. Er is geen levensernst meer, klaagt hij. Men huppelt graag en springt, en zingt luchtige, vroolijke liedjes, ja, zelfs onder het gaan naar het bedehuis weerklinkt niet zelden een schaterende lach, omdat de één aan den ander iets heel grappigs vertelt.

Ja, Wirjodikromo is in ieder opzicht een ernstig en bezadigd en alleszins godsdienstig man!...

Maar wat Wybrand Scheltens op een avond in Juli 1939 ervaart, verschrikt hem. Hij doet een ontdekking: Wirjodikromo, de man zoo vol levensernst, is en blijft een Ambonees, met..... heidensche bijgeloovigheden!

Srikanti, de vrouw van Wirjodikromo, schudt het hoofd, als de Toeän Pandita bij haar thuis komt. Neen, zegt ze, ietwat hakkelend, Wirjodikromo is niet thuis. Hij moet morgen voor enkele dagen op reis, naar Hitoë. En.....

Vóór Srikanti haar bezoeker alles heeft kunnen ver-

tellen, komt Wirjodikromo zijn woning binnen, zichtbaar vermoeid. Hij moet zelfs even op adem komen, voor hij den Toeän Pandita den gebruikelijken groet brengt.

De Toeän Pandita heeft den tijd. Hij wacht. Wirjodikromo zal hem zoo meteen zelf wel vertellen, hoe hij zoo moe komt.

„Ik ben heel, heel moe,” verklaart Wirjodikromo na eenige oogenblikken eigener beweging. „Ik ben naar Soya Diatas geweest. Een zware klimpartij. Het pad naar Soya Diatas is steil. En dan, als men een ganschen dag hard gewerkt heeft, valt zoowel het klimmen als het afdalen niet mee.”

Wybrand Scheltens knikt begrijpend. Hij weet, dat Soya Diatas feitelijk een 300 meter hooge rots is, en stemt daarom Wirjodikromo in zijn hart volkomen toe, dat hij een zwaren tocht achter den rug heeft.

„Het gaat wel weer voorbij,” zegt hij troostend. „Maar ik begrijp niet, Wirjodikromo, dat je na een dag van hard werken nog zulke uitstapjes gaat ondernemen.”

„Ik moest het wel,” antwoordt de Ambonees zuchtend, „want ik ga morgen op reis.”

Nu is Wybrand Scheltens geheel en al oor.

„Moest je?” vraagt hij verwonderd.

„Ja, weet de Toeän Pandita dan niet, dat iedere Ambonees voorbij Soya Diatas ¹⁾ naar Serimau gaat, om er uit den pot water te drinken?”

¹⁾ Soya Diatas is een bergdorp, 1½ uur klimmen boven Ambon. Vandaar is het nog een half uur klimmen naar de „Sampaion setan”, een urn (pot) tusschen de wortels van een boom op den Serimau.

Misschien is de urn van onderen lek, maar niemand mag hem van zijn plaats halen, en..... niemand waagt dit.

„Neen, dat wist ik niet. Maar waarom moet men daarvoor heel die steile rots beklimmen en naar Serimau gaan? Is het water hier in Ambon niet even goed om te drinken?”

Wirjodikromo schudt het hoofd, en — eenigermate van zijn vermoeidheid hersteld — vertelt hij.

„Er is daar ginds een pot, die, hoe groot de droogte ook mag wezen, altijd-door water bevat. En het is van de bewoners een vaste gewoonte, dat zij, voor ze een reis gaan ondernemen, een teug water daarboven gaan drinken. Dan, gelooven ze, zal hun voorgenomen reis een voorspoedig verloop hebben.”

„Hoe komt dat water in dien pot?” vraagt Wybrand Scheltens.

„Dat weet niemand, Toeian Pandita; neen, niemand. Maar als door de groote droogte alle bronnen verstopt zijn,.....”

„Goed, dat weet ik al: die pot van Serimau houdt water,” zegt Wybrand Scheltens min of meer ongeduldig. „Maar nu vraag ik: heeft dat water eenige kracht of macht, waardoor men een goede reis kan krijgen?”

Wirjodikromo haalt verlegen de schouders op.

„Daarvan weet ik niets, Toeian Pandita,” verklaart hij. „Alleen: iedere Ambonees gaat daarheen...”

„Bijgeloof man, niets anders dan bijgeloof,” zegt Wybrand Scheltens met overtuiging. „Water is water; in Europa; op Timor; op Ambon; overal.... Het spijt mij, te moeten hooren, dat zelfs ook Wirjodikromo een bijgeloovig man is,” eindigt hij op verwijtenden toon.

Thans richt de Ambonees zich in zijn volle lengte op.

„Gelooft de Toeian Pandita dan niet aan wonderen?” vraagt hij. „Gelooft hij niet aan wondere, sterke mach-

ten, die aan menschen, grooten zoowel als kleinen, kwaad kunnen doen?"

„Ik geloof alleen in Toehan Jesoes," antwoordt de gevraagde. „Hij is de Groote, de Sterke, de Alleen-Machtige!"

„Maar....." Wirjodikromo spreekt aarzelend nu... „Er heerscht op Ambon toch een spook... Iedereen gelooft dit... Niet enkel de Chineezers of Heidenen, maar ook wij, die Christenen zijn..."

„Laat hooren de geschiedenis van dat spook van Ambon!"

De Toean Pandita zegt dit op zoo bevelenden toon, dat Wirjodikromo zich haast, aan dit verlangen te voldoen.

„Nennen Loehoe," zegt hij, „was een rijke en voorname vrouw. Ze was de Prinses van Soya. Jong en schoon was ze. Ieder, die haar zag, moest haar bewonderen om haar bevallige en sierlijke bewegingen... Nennen Loehoe wist echter niets van Toehan Jesoes af, en wist ook niet, dat de Zondag een heilige dag is, waarop alle werken verboden is... En daarom werkte zij wel!... En toen, eens op een Zondag, toen bijna alle Amboneezen naar de kerk waren, zat Nennen Loehoe te spinnen, want ze was even vlijtig als schoon. Plotseling rolde haar kluwen weg... voorbij haar voeten... al verder en verder!... Nennen Loehoe, die haar kluwen terug wilde hebben, liep snel, tusschen de boomen van haar paleistuin door, den kluwen achterna. Doch hoe harder zij liep des te harder rolde de kluwen voort, de steilte af, de heuvels zelfs op... verder... verder... Nennen Loehoe heeft haar kluwen niet terug gevonden... Misschien zoekt ze er nu nog naar... Want sedert dien Zondagmorgen is Nennen Loehoe verdwenen; geen sterfelijk oog heeft haar meer gezien...

Maar de Amboneezen, allen, zullen den Toean Pandita vertellen, dat Nennen Loehoe sindsdien het spook van Ambon is geworden."

Wirjodikromo heeft met den meest mogelijken ernst gesproken. Het is duidelijk, dat hij zelf gelooft, wat hij vertelt.

Nu ziet hij — en hij schrikt er van! — den Toean Pandita het hoofd schudden. Zoo ernstig althans heeft hij zijn bezoeker nog nimmer gezien.

„Wirjodikromo," hoort hij zich op bestraffenden toon toevoegen, „ik heb gemeend, dat je een Christen was en dat je Toehan Jesoes van harte lief had, maar nu moet ik zeggen, dat je nog heidensch denkt en heidensch gelooft!"

„Ik? Heidensch?"

Wirjodikromo buigt neerslachtig het hoofd.

„Toean Pandita," vraagt hij bijna smeekend, „zeg dat niet; dat niet! Ik heb Toehan Jesoes lief! Geloof mij!"

„En toch gelooft Wirjodikromo aan heidensche fabelen; aan het spook van Lennen Loehoe bijvoorbeeld."

„Maar er zijn menschen, die haar geest gezien hebben," verdedigt de Ambonees zich, „boven op den Goenoeng Nona. En daarom durft geen Ambonees naar den top van den Goenoeng Nona te klimmen, omdat hij dan vreest, gedood te zullen worden!"

„Al weer een heidensch verdichtsel," zegt de nieuwe Toean Pandita, „het derde al, dat ik vanavond hoor... Wat is dat jammer, Wirjodikromo," vervolgt hij dan op medelijdenden toon. Je gelooft, wat de menschen over geesten en spoken vertellen, maar..... je vergeet, wat Toehan Jesoes Zelf heeft verklaard... Als een mensch sterft, blijft het lichaam hier op aarde, maar

zijn ziel gaat naar den Hemel, als die mensch Toehan Jesoes oprecht heeft lief gehad. Denk maar aan den rijken man en den armen Lazarus. Je kent toch die schoone Gelijkenis?... Ja, knik je... Welnu, als er hier op Ambon werkelijk eens een Lennen Loehoe, een Prinses van Soya geleefd heeft, is haar ziel niet meer hier op aarde. Zie je, dat en dat alleen moet je en mag je gelooven... Weet je, wat ik graag zou willen, Wirjodikromo!"

„De Toean Pandita mag het mij zeggen," klinkt het beschroomd uit den mond van den Ambonees.

„Dat ieder hier op Ambon zijn bijgeloof aan kant zou willen zetten. Bijgeloof in het hart is veel erger dan een gekleurd costuum op Zondag in de kerk, Wirjodikromo..."

HOOFDSTUK XIX

EEN ONRUSTVOLLE TIJD.

Indertijd heeft Toeán Pandita Scheltens een breedvoerig artikel gelezen van Maurits Wagenvoort, dat „Zoeklichten over Insulinde” wierp.

Thans heeft hij geen „zoeklicht” meer nodig: hij ziet met eigen oogen. En hij moet erkennen, dat de bekende schrijver, toen hij het leven van het bergvolk op Ambon beschreef, volkomen juist in zijn karakterisering geweest is.

De Amboneezen, zooals Wybrand Scheltens die leert kennen, vooral wanneer hij zich buiten de stad zelf begeeft, zijn inderdaad „kinderlijke menschen van benijdenswaardigen levenslust en nooit vermoeide vroolijkheid, rei-dansende in heerlijke berglandschappen met trapachtig gebouwde dorpen”. Ze zijn „beminnelijke natuurkinderen; van zingen houden ze en van jubelen, van lachen en gillen, inzonderheid als ze een bevriende negorij naderen, juist zooals de vroolijke bergbewoners van Tirol dit doen”. En ook: „voor de Amboneezen is alles reden tot vroolijkheid, wat niet onmiddellijk reden tot droefheid is; en hun vroolijkheid duurt lang en hun droefheid kort”.

En Toeán Pandita Scheltens wordt iederen dag meer een man naar het hart van dit volk. Ja, wel ernstig is hij, en met kracht gaat hij te keer tegen wat hij als een kwaad of een onrecht ziet; maar hij weet met deze

gecultiveerde natuurmenschen te schertsen als één hunner. Geen droogstoppel is hij, maar een hartenwinner...

Onder al hun vroolijkheid en goedgehumeurdheid ontdekt Wybrand Scheltens toch een zekere ongerustheid. Een onbestemde bezorgdheid noemt hij het. Ze zijn er immers mee op de hoogte, hoe de Japanners reeds jaar en dag wroeten en ondergronds werk doen. Met steeds klimmenden argwaan slaan zij iederen „Orang Djepang", iederen Japanner gade, wanneer deze in hun nabijheid komt. Ze stellen geen vertrouwen in de Japansche toko-houders en reizende marskramers, in Japansche barbiers en fotohandelaren; in niemand. En de vroolijke glimlach op de lippen der Amboneezen, die zich in de nabijheid der Baai ophouden, verstijft, als er een Japansch visschers-vaartuig in zicht komt... Iedere Japanner is voor hen een spion, die de veiligheid van Indië, van Ambon dus ook, en de eer van Belanda bedreigt.

Gelukkig! Het Bangsa Ambon, het Amboneesche volk, weet nog niet, hoe groot in den kring der Europeanen de onrust wel is. Het weet niet, dat er in Centraal Europa een man is, die droomt van een wereldheerschappij en die zich daarom reeds jarenlang heeft voorbereid tot een oorlog, die mogelijk wel heel de wereld in vuur en vlam zal kunnen zetten. Het weet dus ook niet, dat deze man dezelfde leuze opheft als de militaire kaste in het Rijk van den Mikado: meer levensruimte voor mijn volk; meer levensruimte!

De Europeanen evenwel weten! Ze weten, dat Hitler, al rinkelend met den Duitschen sabel, reeds veel voordeelen voor Duitschland heeft kunnen behalen; ze weten nu ook, dat de Poolsche Corridor voor Hitler

een doorn in het oog is en dat hij Danzig weer bij het Rijk teruggekeerd wil zien.

„Dat wordt oorlog!” zeggen de Indische Bestuursambtenaren tot elkander. De Boepati, de resident, zegt dit en allen, die onder hem staan, tot den Loerah en de tjarik, het dorpshoofd en de schrijver toe, zeggen hem dit na.

„Dat wordt oorlog!” zegt dominee Vredenstein en Toean Pandita Scheltens zoowel als de inheemsche prediker en de organist en de koster zeggen eveneens ditzelfde.

Doch zoowel de burgerlijke autoriteiten als degenen, die in den kerkelijken dienst staan, houden zoo lang mogelijk hun bange vermoedens voor zich. De vreedzame bevolking mag niet onnoodig verontrust worden. Zaaing en oogst moeten voortgang hebben, en wie kan vlijtig en rustig voortwerken, als het hart in de borst beklemd wordt door vrees?

Maar het zoo zorgvuldig bewaarde geheim kan niet geheim blijven. Ook in Ambon, de stad, en zelfs in het binnenland, worden er couranten gelezen. En er zijn er zelfs ook, die zich een radio hebben aangeschaft, waardoor de bezitter van dag tot dag en van uur tot uur op de hoogte kan blijven van het groote wereldgebeuren. En als dan op den eersten dag van September '39 Hitler zijn legers de Poolsche grens doet overtrekken, duurt het niet lang, of bijna alle bewoners van Ambon weten, dat het Bangsa Djerman, het Duitsche volk, een vreeselijken en alles-vernietigenden oorlog begonnen is tegen een kleine en betrekkelijk zwakke natie.

„Wat zal er uit dit alles voortkomen?” vragen de menschen zich af, wanneer ze hooren, dat één der

hoofdsteden van Europa, Warschau, stelselmatig aan de vlammen wordt prijsgegeven en verwoest. En als dan bekend wordt, dat Engeland en Frankrijk op 3 September '39 aan Duitschland den oorlog hebben verklaard, gaat er een siddering van vrees over heel het eiland.

„Hoe zal het met Nederland gaan?" vragen de meest ontwikkelden zich af.

Ze kennen de kaart van Europa. Tusschen Engeland en Duitschland ligt Belanda, ligt Nederland, Holland; het land, dat iedere Ambonees lief heeft, omdat zijn volk sinds meer dan driehonderd jaren lief en leed met dit land heeft meegeleefd. Zal, kan Nederland vrij blijven? Is het niet bekend dat de zeer wijze man Dr. Colijn, toen de Eerste Wereldoorlog woedde, met zekerheid heeft verklaard, dat bij een volgenden krijg het moederland in den strijd zou worden gemengd?

Ja, er heerscht vreeze en onrust op Ambon, nu reeds, in September '39!

De resident, die Ambon en de omliggende eilanden bestuurt, is een vooruitziend man.

Boodschappers gaan rond naar de verschillende Patih-Patih, de onder-regenten, en naar iederen Wedono, districtshoofd, en naar iederen Loerah, om op Ambon te verschijnen voor een hoogst belangrijke bijeenkomst. En ook Toean Pandita Vredenstein wordt tot het bijwonen van deze vergadering uitgenoodigd evenals zijn hulpprediker, Toean Pandita Scheltens.

En zoo gebeurt het, dat in de Kaboepatèn, de residentswoning, tal van ernstig uitziende mannen bijeenkomen, de Europeanen meest in het wit, de Indiërs in hun soms stemmige maar niet zelden sierlijke inlandsche kleedij.

De Boepati is geen man van veel woorden, maar wat hij zegt, heeft doel en zin.

Hij spreekt in korte, afgebroken zinnen van het gevaar, dat mogelijkerwijs ook het residentschap Ambon bedreigt. Neen, hij noemt niet bij name de veroveringszuchtige Japanners, maar ieder begrijpt, ieder weet, dat hij op het Bangsa Djepang doelt, als hij betoogt, dat ook de landen van den Archipel gevaren dreigen, waar het bekend is, dat het Bangsa Djeman door hechte banden van vriendschap en bondgenootschap met het Bangsa Djepang verbonden is.

En dan roemt hij de bekende trouw van den Amboonees, die zoowel in tijden van damai, van vrede, als in dagen van perang, oorlog, schouder aan schouder met het Bangsa Blanda, het Nederlandsche volk, heeft gestaan. En hij wekt allen en ieder op, paraat te zijn, om op iedere gebeurlijkheid voorbereid te wezen.

De Boepati ziet de vergadering rond. Is er iemand, die spreken wil, vraagt zijn blik. Neen, allen zitten zwijgend. Allen zijn vol aandacht. Niet één van deze „hoofden” denkt anders dan hij gesproken heeft!

Dan — plechtig oogenblik! — verheft de resident zich van zijn zetel. Hij heeft nog iets te zeggen; enkele woorden maar, doch woorden, die de „hoofden” tot in het hart treffen, woorden, waarmee zij juichend instemmen:

„Hidoepla Sri Baginda Maharadja Wilhelmina!” roept hij met verheffing van stem. „Slamat Tanah Hindia!”... Leve Koningin Wilhelmina! Heil Indië!...

Het gevolg van deze plechtige bijeenkomst is, dat allen beloven, den meest krachtdadigen steun aan het moederland te zullen verleen, wanneer dit noodig mocht blijken. Vooral de dorpshoofden toonen zich

geestdriftig. Iedere Loerah zal nauwlettend toezicht houden, op wat er in zijn omgeving gebeurt. In de stad Ambon wordt zelfs een commissie gevormd, die — als centraal punt fungeerend — van iedere gebeurtenis op de hoogte moet worden gesteld.

De resident wijst als één van de commissieleden den administratieven ambtenaar Van Bleek aan. Daarop richt hij vragend zijn blik op dominee Vredenstein.

Deze schudt echter glimlachend het hoofd.

„Voor zoo iets acht ik mij volkomen onbekwaam,” bekennt hij. „Maar hier, mijn vriend toean Scheltens zal zeker niet weigeren, met meneer Van Bleek en de andere nog door u aan te wijzen personen, in deze commissie zitting te nemen.”

Wybrand Scheltens, verrast door deze onderscheiding, buigt toestemmend het hoofd.

„Ik zal graag met meneer Van Bleek samenwerken,” verklaart hij.

HOOFDSTUK XX

INDISCHE NEDERLANDERS.

Op den Troon te Buitenzorg zit als vertegenwoordiger van H.M. Koningin Wilhelmina een buitengewoon krachtig man: Jhr. Mr. Tjarda van Starkenborg Stachouwer, Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië. Hij is de hoogste gezagsdrager in het uitgebreide gebied van den Archipel, en dientengevolge kan de taak, die hij op zijn schouders genomen heeft, zeer zwaar worden genoemd. Vooral in dezen tijd, nu het rondom het moederland gist en woelt, erger nog: nu er een laaiende oorlogsbrand is uitgebroken, die ieder oogenblik feller wordt en ook naar Nederlandschen bodem dreigt over te slaan.

De Toeang Besar, de Groote Heer, is volkomen met den toestand op de hoogte. Hij weet natuurlijk, dat het Nederlandsche leger is gemobiliseerd, omdat men in Den Haag een strikte neutraliteit wenscht te handhaven. Maar eveneens weet hij, dat dit leger uiterst zwak kan worden genoemd vergeleken bij de krachten, die de oorlogvoerende landen, ieder voor zich, kunnen ontwikkelen. En ten slotte weet hij ook, dat er in Nederland menschen zijn, die — evenals de Duitschers — nationaal-socialistisch denken en voelen.

Hij is een wijs man, de Gouverneur-Generaal, en juist daarom ziet hij de toekomst voor het Moederland, ja, ook voor het Nederlandsch Oost-Indische gebied, heel donker in.

Is het hem niet bekend, dat men in Tokio zijn sympathieën voor Berlijn ronduit heeft te kennen gegeven door de toetreding tot de zoogenaamde As: Italië, Duitschland en Japan? Is niet heel Nippon er van overtuigd, dat het Japansche eilanden-gebied reeds lang veel te klein is voor de jaar op jaar toenemende bevolking? Heeft Japan niet het oude Mandschoerije tot het aan Japan onderworpen Mandschoekwo gemaakt, en voeren de legers van den Mikado al niet sinds jaren een veroverings-oorlog tegen het door burgertwisten zoo verzwakte Hemelsche Rijk, gelijk de Chineezzen met vaderlandschen trots hun geboorteland plegen te noemen?

Maar wat kan de Groote Heer van Buitenzorg doen? Een sterk Indisch leger ontbreekt, en de vloot is op een enkele uitzondering na aftandsch te noemen. Slechts hopen kan hij, dat het aan de Raadslieden der Kroon in Den Haag zal kunnen gelukken, Nederland buiten den strijd te houden, doch..... die hoop is uiterst gering. Als hij kennis neemt van den inhoud der Duit-sche bladen, merkt hij vol onrust, hoe van dag tot dag de Duit-sche journalisten al feller en feller worden ten opzichte van de neutrale landen aan de Noordzee. Hun geschrijf is uittartend, ophitsend. Ze bazuinen het luide uit, dat het neutrale Nederland niet neutraal is, evenmin als België dat is! Ze beschuldigen, in flagranten strijd met de waarheid, dat die beide lage landen aan de zee hun strijdkrachten feitelijk alleen tegen het Oosten, tegen Duitschland dus, gekeerd hebben, en de verdediging aan de zeezijde, tegen Engeland, bijna volkomen verwaarloozen...

Jhr. Mr. Tjarda van Starkenborg Stachouwer steunt daarom met alle kracht het pogen der Indische Nederlanders om op iedere gebeurlijkheid voorbereid te zijn,

gelijk dit door den resident van Ambon aan de „hoofden” is aanbevolen.

Indië moet paraat zijn... Zooveel mogelijk!...

Zoo komt het, dat de commissie in de stad Ambon vele malen bijeen komt. Trouwens, dit gebeurt niet alleen hier, maar ook op verschillende andere plaatsen in de Buiten-Bezittingen; en natuurlijk op de groote eilanden als Java en Sumatra eveneens. En zoo ook komt het, dat Wybrand Scheltens Elsa's man ontmoet, wat weer ten gevolge heeft, dat er een vrij geregeld verkeer tusschen hun beide vrouwen, tusschen Lisa en Elsa ontstaat.

En toch: van Elsa's kant blijft de verhouding stroef, tegenover Lisa Scheltens dan. Met de andere dames op Ambon gaat Elsa van Bleek veel vrijer, veel meer kameraadschappelijk om. Met hen lacht en schertst ze, spreekt ze over tooneel en dans en becritiseert ze de nieuwe Europeesche modes of bewondert ze die. Lisa is enkel mevrouw Scheltens voor haar. Blijkbaar is ze vergeten, dat ze elkander gedurende hun Indië-vaart vertrouwelijk bij elkanders voornaam noemden. Mogelijk verbeeldt ze zich ook wel, dat zij als de vrouw van den administratieven ambtenaar van Ambon hooger op de maatschappelijke ladder staat dan Lisa, die slechts de vrouw van een hulpprediker is, al wordt deze dan ook met den deftig klinkenden naam van Toean Pandita genoemd.

Persoonlijk laat Lisa een en ander onverschillig, maar ze heeft verdriet om Elsa, die zoo in het wereldsche opgaat en zich om de eeuwige dingen niet bekommert.

Aan den anderen kant gevoelt Lisa Scheltens groote bewondering voor haar gewezen reisgenoot. Hoe leeft ze mee met den toestand in Europa; hoe vol deernis

is ze voor het ongelukkige lot van de Poolsche natie, die door de Duitschers totaal geknecht is geworden.

„Heel de beschaafde wereld moet zich als één man verzetten tegen het Duitse barbarisme,” zegt ze met gloed. „Vandaag is Polen de prooi van Hitler en zijn legers; morgen wordt een ander klein volk onder den voet gelopen. Duitschland met zijn nationaal-socialisme en Italië met zijn fascistische droombeelden vormen een gevaar voor de gansche beschaving.”

„Vergeet Japan niet,” waagt Lisa de opmerking.

„Mevrouw Scheltens,” zegt Elsa van Bleek hoog, „ik lees ook de bladen uit Batavia en Soerabaja. En ik weet dus zeer goed, dat Japan tot leus heeft: Azië voor de Aziaten; en dat men in Tokio ook den Archipel tot Azië rekent... Dus!... Maar momenteel heeft Japan de handen meer dan vol in China, zoodat er van die zijde geen oogenblikkelijk gevaar dreigt... Maar ik heb het oog op Europa, en, ronduit gezegd, ben ik voor ons land ginds bevreesd. Mijn man zegt, dat de nationaal-socialisten in Nederland zich geducht beginnen te roeren, en dat er dingen gebeuren, die — uit een vaderlandsch oogpunt beschouwd — niet door den beugel kunnen.”

„Dat is algemeen bekend,” valt de vrouw van den resident Elsa van Bleek bij. „Er schijnt tusschen de nationaal-socialisten in Duitschland en ons land een nauwe verbinding te bestaan. Mijns inziens is de heerschende verdeeldheid een groot gevaar voor Nederland.”

„En toch krijgen de Duitschers Nederland nooit!” zegt Lisa Scheltens vol vuur. „Zoo lang het drievoudig snoer „God, Nederland en Oranje” onverbroken blijft bij de meerderheid van ons volk, zal Nederland.....”

„Mevrouw Scheltens,” valt Elsa haar in de rede, „wat

u daar zegt, is machtig mooi, maar wij hier in Indië zijn gedwongen om machteloos toe te zien, bij wat Hitler wil en doet."

„Neen," ontkent de vrouw van den resident, „wij moeten niet maar toezien, wat er gebeurt — wij moeten werken. En dat kunnen we, door maatregelen te beraamen, om zooveel mogelijk gelden te verzamelen. Ambon en heel de Archipel is te ver van het vaderland verwijderd, om het eventueel met soldaten te hulp te komen, doch als het ons gelukt, in Indië een flinke som bijeen te brengen, waarvoor, indien het noodig mocht blijken, vliegtuigen kunnen worden gekocht, dan zijn wij Nederland tot steun... Dames, u denkt toch allen gelijk als ik?... Trouwens, ik wil u wel zeggen, dat men in Batavia evenzoo oordeelt. Een geldinzameling zal de volle sympathie en ook den vollen steun hebben van den Gouverneur-Generaal."

De woorden van de residentsvrouw slaan in. Ieder is bereid en gewillig, zich voor deze geldinzameling te geven... Ook Elsa van Bleek... Ook Lisa Scheltens...

En zoo gebeurt het, dat vóór nog de Duitschers Nederland binnen gevallen zijn, de Indische hulpactie reeds geheel georganiseerd is.

En zelfs de armste inlander weigert zijn gave niet, als men daarvoor bij hem komt... Behoort Indië niet bij Holland? Slamet Belanda!...

HOOFDSTUK XXI

ANNEMARIE'S BEPROEVING.

En toch!

Er ontstaat een volledige ommekeer in de verhouding tusschen Elsa van Bleek en Lisa Scheltens. Er gebeurt iets, dat een schakel vormt tusschen het Verleden en het Heden.

In de eerste Maartdagen van '40 ontvangt Lisa een brief uit Djocjakarta, een brief van Annemarie Bleesen. De laatste weken, misschien al maanden, heeft Annemarie niet zoo vaak geschreven als in het eerst. Ze was doorlopend moe, heeft ze geklaagd, een moeheid, waarvoor goede redenen bestaan, maar die haar metterdaad een oorzaak van groote blijdschap is. Doch de brief, dien Lisa Scheltens thans in de hand houdt, verschrikt haar. Want Annemarie, zoo gelukkig met Arie Bleesen, is op het alleronverwachtst door een groot leed getroffen.

Annemarie schrijft:

„.....Op een morgen, nu ongeveer een maand geleden, is mijn forsche, sterke Arie welgemoed en vroolijk als altijd vertrokken. Maar vóór het nog middag was, hebben vier Javanen hem op een draagbaar thuis gebracht, bloedend, bewusteloos.

„Wat er gebeurd is? Voorzoover ik dit begrepen heb uit de woorden en gebaren der Javanen, is

Arie's paard plotseling geschrokken en op hol geslagen; en heeft hem, die toch een goed ruiter is, afgeworpen.

„Hoe ik schrok! En wat moest ik doen?

„In wijden omtrek is geen Europeesche dokter te vinden. Wel is er hier een doekoeng, maar volgens Arie zijn die menschen over het algemeen niet meer dan kwakzalvers.

„De Javanen hebben mij echter met groote stelligheid verzekerd, dat deze doekoeng een zeer wijs man was, een echte dokter, die al vele menschen genezen heeft. Mijn baboe, die zeer zorgzaam voor mij is, zei mij hetzelfde. Daarom besloot ik, dien doekoeng bij Arie toe te laten.

„Ik kan niet anders zeggen, dan dat de man gedaan heeft, wat hij kon. Hij heeft Arie als een kind verzorgd, hem van stof en vuil gereinigd en daarna nauwkeurig onderzocht. Maar, en nu komt het vreeselijke: na dit onderzoek heeft de doekoeng mij openhartig gezegd, wat hij had ontdekt. Behalve een bloedende hoofdwonde en enkele betrekkelijk onbeduidende schrammen, achtte hij het vrij zeker, dat Arie een arm- en beenbreuk opgelopen had!

„Dit was meer dan ik op dat oogenblik kon verdragen! Van wat er verder op dien dag en den daarop volgende nacht gebeurd is, weet ik niets meer. Alleen..... mijn kindje, dat ik met zooveel blijdschap had verwacht, is terstond na zijn geboorte gestorven. Aan mijn trouwe baboe, die mij geen oogenblik alleen gelaten heeft, heb ik het, naar den mensch gesproken, te danken, dat ik er het leven heb afgebracht.

„Eerst een paar dagen later waagde mijn baboe

het, mij te vertellen wat er gebeurd is. De doekoeng is werkelijk betrouwbaar gebleken. Hij is naar den Loerah gegaan en deze heeft er voor gezorgd, dat Arie door een hospitaalauto is afgehaald en naar Djocjakarta gebracht. Je weet, Lisa, dat de geneesheer-directeur daar een buitengewoon knap man is.

„Ik ben natuurlijk zoo spoedig mij dit mogelijk was naar Djocjakarta gegaan, waar ik met den directeur zelf een lang onderhoud heb gehad.

„Hij zei mij, dat Arie's arm wel spoedig weer genezen zou zijn. Maar met zijn beenbreuk was het erger gesteld. Het been moet op twee plaatsen gebroken wezen, en bovendien is zelfs een gedeelte bijna geheel versplinterd. Arie's toestand is niet levensgevaarlijk, maar: hij zal wel voor heel zijn leven kreupel blijven!

„Denk je dat eens in, Lisa: Arie die altijd zoo vlug was, een kreupele!

„Arie zelf weet hiervan nog niets. Hij is heel opgewekt, als ik bij hem zit. Natuurlijk vindt hij het vreeselijk, dat ons kindje niet is blijven leven, maar..... „ik heb jou behouden,” zegt hij, „en dat is voor mij het voornaamste...” En dan begint hij plannen te maken. Hij zegt, dat het Boschbeheer hem stellig wel een flinke vacantie zal geven. „We gaan de mooiste plekjes van Java opzoeken. We gaan naar den Bromo en naar nog andere werkende vulkanen. En vooral moeten we een tocht naar den Boroboedoer maken.”

„Ik moet hem voorloopig — op raad van den directeur — deze illusie laten. En daarom zeg ik maar niets, als hij zoo aan het plannenmaken is, en probeer ik te glimlachen. Maar, Lisa, ik heb

het er wel eens moeilijk mee... Voor heel zijn leven is hij een kreupele!

„Maar denk nu niet, dat ik mijzelf beklaag, of een opstandige dreig te worden. Neen, ik dank er God voor, dat ik geleerd heb, in voorspoed dankbaar doch in tegenspoed geduldig te zijn. Soms, ik beken het, komt wel eens de vraag in mij op, waarom ik mijn kindje niet heb mogen behouden en waarom Arie voortaan als een verminkte door het leven moet gaan, doch dan denk ik maar aan de versregels, die Marion von Klot gezongen heeft,

Weet ik den weg ook niet —
Gij weet hem wel!

En dan vertrouw ik mij weer aan onzen Hemelschen Vader toe, Wiens kind ik heb mogen worden...

„Lisa, ik durf Elsa eigenlijk niet schrijven, omdat ik weet, hoe haar het gebeurde zal aangrijpen. Wil jij voor mij naar haar toegaan en haar alles vertellen? Langzaam-aan haar voorbereiden natuurlijk. En zeg dan, dat ik haar over een paar dagen ook hoop te schrijven.

„Doe je man mijn hartelijke groeten. En geef je schat van een jongen maar een zoen van mij.

„Als altijd,

je vriendin,

Annemarie.”

Lisa Scheltens denkt er natuurlijk geen oogenblik aan, zich aan Annemarie's opdracht te onttrekken, hoe zwaar deze ook voor haar is. Ze zegt baboe Maria, dat zij naar mevrouw Van Bleek gaat — dit voor het ge-

val, dat Wybrand onverwacht thuis zal kunnen komen — en dat ze over een uur wel weer terug wezen zal.

De familie Van Bleek woont niet ver van de Baai. Het is een mooie woning, midden in een grooten, welverzorgden tuin.

De djongos van de familie Van Bleek verschijnt.

„Djongos, apa Njonjah van Bleek ada diroemah?” vraagt ze. Is mevrouw Van Bleek thuis?

„Ada, Njonja!”... Ja, mevrouw.

Tegelijkertijd verschijnt Elsa van Bleek, blijkbaar zeer verrast.

„U hier, mevrouw Scheltens?” vraagt ze.

„Ja, ik heb een uurtje vrijaf genomen. Mijn baboe past op den kleinen Jacobus... Ik kom toch niet ongelegen?”

„N.....neen, zeker niet. Alleen maar: ik heb uw bezoek in het geheel niet verwacht.”

„Hoor eens,” verkloekt Lisa zich, „zullen we maar niet weer als van ouds doen, toen we die lange bootreis maakten? Toen tutoyeerden we elkander toch ook?”

Elsa van Bleek aarzelt een oogenblik, voor ze antwoordt.

„Och,” zegt ze dan, „’t is mij goed. We hebben weliswaar niet veel omgang met elkander behalve zoo nu en dan voor het u..... je bekende doel. Maar ’t is waar: die bootreis was, enkele dingen buiten beschouwing gelaten, werkelijk wel prettig.”

„Hoor je nog wel eens iets van Annemarie?”

„Ja, ze schrijft vrij geregeld. Maar ’t is waar: de laatste weken heb ik geen brief ontvangen.”

„Ik..... wel...”

Elsa van Bleek zet groote oogen op. Ze is over dit feit zeer verbaasd.

„Dan komt mijn brief misschien vanavond of anders

morgen," zegt ze, pogend haar lichte ontstemming te verbergen.

„Ik denk..... haast van.....niet..... Misschien wel over een dag of wat....."

Elsa springt op, een en al schrik.

„Mensch, Lisa, vertel, wat is er gebeurd? Is....."

„Annemarie is nu weer gezond," haast Lisa zich te antwoorden. „Maar..... ze heeft een moeilijken tijd achter den rug... Haar kindje is..... gestorven."

„Haar kind dood, waarnaar ze zoo verlangde?" Elsa van Bleek schreeuwt bijkans die woorden uit. „Waarom bericht ze dit aan een vreemde en niet aan mij, die toch haar zuster ben?" vraagt ze bijna op verontwaardigden toon.

„Omdat..... ja, omdat ze een hevigen schrik gehad heeft. En die schrik heeft mogelijk wel den dood van haar kindje veroorzaakt... Maar, Elsa, hier is Annemarie's brief. Lees zelf..."

Lisa gelooft, dat Elsa nu wel genoeg voorbereid is. Toch, ze ziet het: Annemarie's schrijven grijpt Elsa aan. In haar oogen komen tranen; om haar mond beeft het.

„Arme, arme Annemarie," hoort Lisa haar mompelen. „Dat je dit moet overkomen!... Je kindje dood... Je man een kreupele!... Je leven is op eenmaal verwoest."

„Neen," zegt Lisa Scheltens, opstaande, en haar arm om de thans snikkende Elsa slaande, „neen, haar leven is niet verwoest. Het kan niet verwoest worden. Lees maar, wat ze schrijft: van haar berusting en vertrouwen, van haar gelooven..."

„Neen, neen, neen! Ze denkt het alleen maar, dat ze vertrouwt en gelooft! Ze beeldt zich dit in! Het is eenvoudig waanzin van haar..."

„Elsa,” onderbreekt Lisa haar, „toen Annemarie dezen brief heeft geschreven, was 't al een maand geleden, dat haar man dit ongeluk had en haar kindje stierf... Annemarie's woorden zijn niet zomaar in een plotselinge opwelling geschreven. Je kent haar, ja, je kent haar mogelijk nog wel beter dan ik. En dus weet je, dat ze wars is van ijdele woorden!... Annemarie meent, wat ze schrijft. Ze misleidt zich zelf niet... Neem het toch aan van haar, van mij, dat Annemarie's rust en vertrouwen een hooger oorsprong heeft...”

Elsa van Bleek antwoordt niet. Den brief nog in haar hand, laat ze zich op een rustbed vallen. Ze schreit hartstochtelijk. Een beeld van wanhoop.

Plotseling richt ze zich op.

„Ik wil naar haar toe!” zegt ze, zich dwingend, bedaard te spreken. „Ik wil haar zien en spreken. Ik wil haar troosten.”

„Bespreek dat dan met je man,” raadt Lisa. „Maar denk er aan, dat reizen in dezen tijd vermoeiend en inspannend is.”

Enkele oogenblikken heerscht er stilte in het vertrek, waarvoor de gordijnen van aaneen geregen bamboelatjes zijn neergelaten, om de hitte zooveel mogelijk te keeren.

„Ik zal het met mijn man bespreken,” zegt Elsa ten slotte. „Maar..... nu zou ik liever alleen willen wezen, Lisa, als je 't goed vindt.... Mag ik Annemarie's brief even behouden?”

Lisa staat dadelijk op. Ze begrijpt volkomen, dat eenzaamheid in deze oogenblikken voor Elsa beter is dan lange redeneeringen.

„Houd den brief, zoo lang je wilt,” antwoordt ze. „En..... als je wilt..... kom hem dan zelf maar terug brengen.”

HOOFDSTUK XXII

NEDERLAND TEN ONDERGANG GEDOEMD?

10 Mei 1940.....

Onheilsdatum voor Nederland!..... Onheilsdatum ook voor Nederlandsch-Indië!

De ontstellende berichten, dat Nederland onverhoeds en verraderlijk door de Hitler-legers is overvallen, bereiken reeds in den loop van denzelfden datum ook Indië. Op ieder eiland, klein of groot, hooren de radio-luisteraars, wat er ginds ver weg in Europa gebeurt, en ook op ieder eiland in den grooten Archipel heerschen schrik en wanhoop.

Ja, men is er feitelijk wel op voorbereid geweest, maar toch valt het allen, die luisteren, nog moeilijk, dit vreeselijke nieuws te gelooven. Nederland is toch immers neutraal gebleven! Nederland heeft zich iedere moeite getroost, den grooten Duitschen nabuur niet de minste ergernis te geven!

En dus stroomden thans de Duitsche legers Nederland binnen! Langs heel de Oostgrens is de strijd ontbrand. Van uit onbereikbare hoogten laten de Duitsche vliegtuigen hun bommenlast neer op Nederlandsche steden en dorpen. En zware Duitsche legertanks rollen onophoudelijk over de Oostergrenzen.

Wat kan het kleine Nederland tegen deze geweldige

overmacht van soldaten en vliegtuigen en tanks beginnen?

Is Nederland niet ten ondergang gedoemd?

Meer dan in Nederland voelt men dezen dag in Indië zijn machteloosheid! Thans wreekt zich de politiek van het „gebroken geweertje"! En thans ook wreekt zich de slappe, wankelmoedige houding, die men van hoogerhand tegen het nationaal-socialisme heeft aangenomen!

De hoge machthebbers in Buitenzorg twifelen er geen oogenblik aan, of, wat in Nederland gebeurt, zijn weerslag ook in Indië zal vinden. De Indische gebiedsdeelen zullen immers vanaf den inval der Duitschers van het moederland afgesneden zijn. Een geregelde scheepvaart-verbinding is vanzelfsprekend een onmogelijkheid: Deutsche oorlogsschepen zullen zowel passagiers- als vrachtschepen verhinderen, naar Amsterdam of Rotterdam te varen. Alleen slechts nog kan er een telegrammen-wisseling plaats vinden, en ook alleen nog slechts kan Indië door de radio met Nederland in verbinding komen!

Ah! Die radio!

Wat de Nederlandsche luisteraars hooren, wordt ook in Indië verstaan. Men hoort er van die verschrikkelijke valschermtroepen, die de Duitschers overal neerlaten: bij de bruggen, in de bosschen, op de vliegvelden. En vele maanden lang zijn die parachutisten geoefend, en door de reeds jarenlange Deutsche spionage kennen deze soldaten iederen schuilhoek, waar ze zich, indien het noodig is, kunnen onzichtbaar houden!

Is Nederland niet ten ondergang gedoemd?

Daar klinkt, enkele uren na middernacht, de stem van H.M. Koningin Wilhelmina door den aether, een stem, die trilt van diepe, ingehouden verontwaardiging over de schanddaad, waaraan Nederland ten offer is gevallen... Ten offer?... Stil, luister!... Koningin Wilhelmina spreekt over den dapperen tegenstand, dien de vaderlandsche soldaten aan den vijand bieden... Koningin Wilhelmina deelt mee, dat er wel een honderdtal Duitsche vliegtuigen door het afweervuur zijn neergehaald!... En hoe die Nederlandsche vliegeniers zich weren! Ze stijgen op; ze vliegen de vijandelijke vliegtuigen tegemoet, onverschillig voor het feit, dat zij slechts enkelingen zijn vergeleken bij een meer dan tienvoudige overmacht! En in de vuurgevechten, die daar hoog in de lucht worden gevoerd, toonen zich de Nederlandsche vliegeniers bij lange na niet de minderen van den vijand!

Is er dan toch nog hoop voor Nederland? En zullen Engeland en Frankrijk, die toch immers garant ook voor Nederlands veiligheid zijn, het vaderland niet te hulp snellen?... Neen, voor Polen hebben die twee groote landen bijna zoo goed als niets kunnen doen: Polen ligt immers zoo ver Oostwaarts Europa in! Maar Nederland — en ook België, dat eveneens overvallen is! — ligt heel dichtbij. De geallieerde luchtmacht kan gemakkelijk in minder dan één uur tijds Nederlandsch en Belgisch grondgebied bereiken... Waar blijven de Geallieerden? Wat doen ze?

De volgende dagen, als vrijwel tot in de uiterste uithoeken van Indië het vreeselijke nieuws bekend is geworden, geeft de radio helaas slechts sporadische berichten. Er wordt in Brabant gevochten en in Gelderland, en..... de Nederlandsche verdedigers worden genoodzaakt, hier en daar terug te trekken... Er wordt

om de spoorwegbruggen gestreden en om de rivierovergangen, en..... de Duitschers trekken voorwaarts. De vliegvelden, bij Rotterdam, Waalhaven, bij Den Haag, Ypenburg, staan aan een vernietigend vuur bloot. ...De Duitschers moeten afdeinzen. Maar ze komen terug. Opnieuw vallen ze aan. De Führer heeft bevolen, dat binnen den kortst mogelijken tijd de Noordzeekust moet worden bereikt, en... zijn volgelingen, al vallen ze bij honderden tegelijk, marcheeren voort, rukken op... Reeds is Groningen bezet, en Drente. De Duitschers trekken op naar den Afsluitdijk, die Friesland met Noord-Holland verbindt: zoo zullen ze, als hun manoeuvre gelukt, een omsingelende beweging kunnen uitvoeren. Maar..... de kloeke marine-soldaten uit Den Helder houden de wacht op dezen Dijk, en iedere aanvalspoging van den vijand wordt in bloed gesmoord... Door vuig verraad, zooals bekend wordt gemaakt, is de Moerdijkbrug in handen van de Duitschers geraakt, die kort daarop zingend Dordrecht binnentrekken en nu den marsch naar Rotterdam voortzetten... Maar... hier staan de mariniers pal, en aan niet één Duitschen soldaat gelukt het, de Willemsbrug over de Maas te passeeren!... En toch, en toch! De vijand wint staag terrein...

Dus: Nederland ten ondergang gedoemd, langzaam maar zeker?

Indië leeft deze bange, ontzettende oorlogsdagen met Nederland mee! Van de Noordpunt van Sumatra tot aan de Zuidpunt groeit met het uur de spanning. Op Java loopt de bevolking van de beide hoofdsteden, Batavia en Soerabaja, evenals in al de andere steden, te hoop, om er het laatste oorlogsnieuws te vernemen. Op Borneo en Celebes, op Ambon, op ieder eiland van

den Archipel vraagt de één den ander naar de laatste bijzonderheden. Overal heerschen bezorgdheid en angst om het vaderland, om het moederland. Geen volksdeel in Indië, of het hoopt en het bidt om de zege op de Nederlandsche wapenen!...

Want Indië is immers één met Nederland, met Belanda!

Maar dan komt in den laten avond van den 14den Mei het bericht door, dat de Duitschers de binnenstad van Rotterdam tot een puinhoop hebben gemaakt en..... dat dientengevolge, om Nederland voor nog erger te bewaren, de opperbevelhebber der Nederlandsche strijdkrachten voor den vijand heeft gecapituleerd...

Eerst zwijgt men, ontzet. Doch dan weergalmen de jammerkreten door de lucht. In heel Indië heerscht rouw. Iedere dessa treurt...

Nederland is dan nu werkelijk ten ondergang gedoemd... En Koningin Wilhelmina heeft met haar Raadslieden Nederland verlaten...

Waarom? Waarom dit alles?

De Boepati van Ambon heeft tegelijk den administratieven ambtenaar Van Bleek en den Toean Pandita Scheltens bij zich op bezoek. De drie mannen bespreken natuurlijk de door den Duitschen overval ontstane situatie.

Ze zijn, als alle anderen, diep teleurgesteld over den afloop van den Vijfdaagschen oorlog.

„De Duitschers zouden stellig, evenals in Polen, heel wat verwoestingen hebben aangericht, als generaal Winkelman niet had gecapituleerd, zegt de resident. „Ze hadden het er nu eenmaal op gezet, de Noordzeekust te bereiken — welnu, thans zijn ze er.”

„En wat nu?” vraagt meneer Van Bleek.

„Wat nu?” herhaalt de Boepati deze vraag. „Nu zullen ze de Noordzee willen oversteken, om Engeland op eigen bodem aan te vallen... Maar, mijne heeren, ik ben er van overtuigd, dat Hitler in dit geval een leelijke pijp rooken zal. Ik ken de Engelschen; ik heb er in mijn jongensjaren heel lang gewoond. Ze zijn phlegmatisch, zooals men het zegt. Ik noem ze liever apathisch, gevoelloos, onverschillig; als volk wel te verstaan. De leidende figuren maken hierop een uitzondering. Zij werken voor Engeland, voor het Empire...”

„Het Engelsche volk zal toch niet lijdzaam en onverschillig toezien, als Adolf Hitler een invasie in Engeland wil ondernemen?” vraagt Wybrand Schel-
tens.

„Neen,” antwoordt de hooge bestuurs-ambtenaar. „Een dreigende invasie zal de Engelschen zeker uit hun apathie doen ontwaken. Zooals de Duitscher zijn Hei-
mat lief heeft, zóó voelt de Engelschman voor zijn „Old England”. Het zal in dit geval wakker worden, en als een leeuw zijn klauwen uitsteken, en vechten „to the bitter end”. Den oorlog tegen Polen hebben ze in hun hart verafschuwd, getuige de artikelen in de dagbladen en tijdschriften, maar nu de Noordzeekust bereikt is, zullen ze zich tot het uiterste inspannen, om de bedreiging voor hun vaderland te weerstaan... Zooals ik het zie, loopt Engeland geen gevaar, geïsoleerd als het is door de Groot-Brittanje omringende zeeën.”

„Zouden daarom onze Koningin en Haar Ministers naar Londen zijn gegaan? Zouden ze zich daar veiliger gevoelen?”

Een bestraffende blik treft den administratieven ambtenaar, die deze vraag durft uiten. Wybrand Schel-
tens voorziet een scherpe terechtwijzing, en om zijn

mede-commissie-lid deze te besparen, komt hij haastig tusschenbeiden.

„Ik zie de zaak zóó,” zegt hij haastig. „Het Koninkrijk der Nederlanden wordt niet enkel gevormd door de Elf Provinciën van ons land — ook Oost- en West-Indië behooren daartoe. En zoolang Oost en West gespaard blijven, is het Koninkrijk der Nederlanden niet in zijn geheel een overwonnen land. En...”

„Uw oordeel is volkomen juist, meneer Scheltens,” prijst de Boepati hem. „Meneer van Bleek — en wij allen hier in Indië — moeten het goed begrijpen: het Nederlandsche leger heeft helaas moeten capituleeren, maar het Koninkrijk bestáát! Wanneer Hare Majesteit en de Ministers in Den Haag waren gebleven, zouden de Duitschers hen stellig tot het sluiten van een vrede gedwongen hebben, die ook betrekking zou hebben op de Nederlandsche Gebiedsdeelen-over-Zee. Iedere Duitscher is tuk op onze bezittingen... Niet de Regeering heeft zich overgegeven — het leger heeft om utiliteits-, om nuttigheids-overwegingen den strijd gestaakt... Ik weet, dat gedurende de laatste dagen herhaaldelijk de vraag is uitgesproken, of Nederland ten ondergang gedoemd is. Zoo krachtig mogelijk zeg ik: NEEN!”

„Ik ben van dezelfde meening,” sluit Wybrand Scheltens zich bij deze woorden aan. „Op het vasteland van Europa heeft Nederland den strijd tegen de nationaal-socialistische legers van Duitschland verloren, maar... Nederland zàl herrijzen!”

„Meneer Scheltens,” zegt de Boepatie bewogen, „al ziet de toestand in ons vaderland er op dit oogenblik schijnbaar hopeloos uit — Adolf Hitler zal Nederland niet ten onder brengen: Nederland zal blijven bestaan!”

HOOFDSTUK XXIII

TOEN DE OORLOG IN EUROPA WOEDDE.....

De Indische hulp-actie voor Nederland is gereed. En het zijn niet alleen de rijke planters en ruim-gesalarieerde Gouvernements-ambtenaren, die gaarne hun offer op het altaar der vaderlandsliefde brengen — neen, ook de Inheemschen, en zelfs de allerarmsten, brengen hun sèn, hun cent. Want Nederland, Belanda, mag niet ten ondergaan! Een aanzienlijk bedrag aan geld komt zoo binnen; en voor dat geld worden vliegtuigen gekocht; en men wil één of meer duikbooten koopen. Aan den verraderlijken vijand moet zooveel mogelijk afbreuk worden gedaan. Is de kracht van het landleger door de capitulatie lam geslagen — hoog in de lucht en diep onder het oppervlak der zee kan en wil men den vijand bekampen. Ja, dat wil heel Indië!

Men weet nu al in iedere dessa, dat de Duitsche legers een groot deel van het Europeesche vasteland beheerschen. Wat zal de Derde As-Mogendheid, Japan, nu doen? Het heeft toch niet voor niets jaren-aaneen gespionneerd op alle eilanden en in de Indische wateren? O, al veel eerder dan de Duitschers hebben de Japanners zich gereed gemaakt voor den oorlog, die hun zucht naar expansie, hun verlangen naar uitbreiding van grondgebied, bevredigen moet. In het Paleis van den Toeang Besar is men er van overtuigd, dat de Japansche militaire kaste van overlang reeds de oorlogs-plannen

heeft vastgesteld. Tokio wacht nog, sluw en listig, omdat het zéker wil wezen, dat de greep naar de macht in Azië geen mislukking zal zijn!

Er is geen twijfel aan: Berlijn en Rome en Tokio staan voortdurend met elkander in contact: héél de wereld moet worden onderworpen aan de As!

En als het dan bekend wordt, dat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika tot den oorlog tegen Duitschland besloten hebben, en Engeland en al de verdrukte volkeren van Europa ter hulp wil snellen, wacht men in Indië!

Ja, men wacht op de eerste oorlogsdaad van Japan, die de verovering van Azië zal inluiden.

Kan men iets anders doen dan wachten?

Neen toch! Er is immers geen leger van beteekenis en de vloot in de Indische wateren, die thans onmogelijk meer versterkt kan worden, is zwak en nietig! De Engelsche vloot? De Amerikaansche vloot? Ze moeten blijven waar ze zijn, omdat deze allereerst de Engelsche en Amerikaansche belangen te beschermen hebben. En bovendien: de Indische wateren en de Groote Oceaan zijn onmeetbaar groot!

Het is een droevig feit, maar 't is niet te loochenen: Nederlandsch Oost-Indië is voor zijn verdediging op zich-zelf aangewezen... Hulp van het moederland is niet te verwachten, evenmin als de hulp van de twee groote Geallieerden, die de zeeën beheerschen!

Arm Indië!

Is het mogelijk, dat er onder deze omstandigheden nog menschen zijn op de eilanden van den Archipel, die hoop koesteren; menschen, die inderdaad gelooven, dat Nederland weer herrijzen zal en Indië aan den machtswellust van den Japanner zal ontkomen?

Ja! Vraag het den Gouverneur-Generaal; aan den Commandant van het Indische vloot-eskader; aan den Boepati van de Residentie Ambon; aan den Toeon Pandita Scheltens; aan Soeardjonosoe op Timor; aan Wirjodikromo ook, die geen vrees voor het Spook van Ambon meer koestert en er niet meer aan denkt, water te drinken uit de geheimnisvolle bron van Soya Diatas, voor hij een reis onderneemt! Vraag het aan den Chinees of den Arabier, die zich door noeste vlijt of voorzichtigen koophandel een menschwaardig bestaan in den Archipel heeft weten te verwerven! Vraag het.....

Neen, vraag het maar aan niemand. Zie liever, hoe ieder, wachtend op de komende gebeurtenissen, ook al is er groote bezorgdheid in de harten, werkt... werkt!

Er heerscht op Java en Sumatra en Borneo en Celebes en in al de Buiten-Bezittingen een sterk vertrouwen in de rechtvaardige zaak van Nederland. De komende gebeurtenissen werpen hun schaduw vooruit, maar..... Nederland zal herrijzen, en..... Nederland en Indië zijn één!.....

HOOFDSTUK XXIV

KONINGIN WILHELMINA EEN ECHTE ORANJE; DE INDISCHE VLOOT- COMMANDANT EEN HELD!

Heel vroeg in den morgen van 7 December 1941 valt de vloot van den „goddelijken keizer van Japan” zonder eenige voorafgaande waarschuwing en dus ook zonder de gebruikelijke oorlogs-verklaring Pearl Harbour aan... een Hitleriaansche daad!

Pearl Harbour is een Amerikaansche bezitting in den Grooten Oceaan, een steunpunt voor de Amerikaansche vloot, voor zijn vliegtuig-eskaders. Het eiland is zwaar versterkt. In Amerika gelooft men, dat Pearl Harbour een onneembare zee-vesting is.

Maar... de Japanners zijn sluw en listig. Daarbij komt, dat ze van de Duitschers veel geleerd hebben. Heeft niet Berlijn tot op het laatste oogenblik aan Den Haag verzekerd, dat de Hitler-legers ten opzichte van Nederland in het geheel geen kwaad in den zin hadden? En is het — naar Duitsche opvattingen — niet een tactische manoeuvre geweest, om midden in den stillen, mooien Meinacht van den 10den Mei 1940 onverwacht den aanval op het lage Noordzee-land in te zetten? En is het in militair opzicht geen axioma, geen grondwaarheid, dat de éérste slag een daalder waard is?

Zoo denkt men er in Tokio, door Berlijn geleerd, eveneens over!

Een groote macht van slagschepen en kruisers, van snelvarende torpedojagers en duikbooten trekt in alle stilte door den Grooten Oceaan naar het Amerikaansche Pearl Harbour. Slechts het daverend motor-geronk van enkele vliegtuigen is in den nacht hoorbaar. Maar het garnizoen van Pearl Harbour denkt waarschijnlijk, dat enkele lucht-machines een aantal passagiers vervoeren... Waarheen? Naar een onbekend en ver doel waarschijnlijk, maar neen, niet naar het vesting-eiland Pearl Harbour. En datzelfde garnizoen weet niet, dat, beschermd door zware oorlogsschepen, een vliegtuig-moederschip naderbij komt, dat tientallen bombardementsvliegtuigen, gereed voor den start, mee-voert...

Plotseling! Een knal, een oorverdoovende knal! En nog een! En nog tien en meer!... Bommen storten neer op de vesting-werken en kazernes van Pearl Harbour!... En van ver uit zee openen honderden vuurmonden hun wreeden oorlogsmuil op het eiland!... Branden overal!... Een schier ondoordringbare muur van rook en damp!... En Amerikaansche soldaten, wreed wakker geschrikt, wentelen in hun bloed!... Geschreeuwd wordt er, en gevloekt, en gebeden!... Pearl Harbour is een Pandaemonium geworden ¹⁾).

Er vaart door alle Staten van Noord-Amerika een huivering. Neen, erger nog: heel het Amerikaansche volk is doodelijk verschrikt. Het kan 't niet gelooven, dat het Japansche Eilandenrijk dit heeft gedurfd! Doch de snelle telegrammen bevestigen het onheils-bericht: Pearl Harbour, het Gibraltar van den Grooten Oceaan, is door de Japanners overvallen en veroverd! En de tele-

¹⁾ Het Pandaemonium was bij de Grieken de algemeene tempel voor de halfgoden of daemonen. Alle booze geesten kwamen hier bij elkander.

grammen verkondigen nog meerdere onheilen: de Japansche vloot trekt verder op, begeerig naar nieuwe successen. En de Japansche vliegtuigen razen met groote snelheid door de lucht en laten op ieder eiland, dat de Vereenigde Staten tot hun bezitting rekenen, een moorden-den bommenregen vallen. En aldoor moeten de bladen van New-York tot San Francisco nieuwe overwinningen van den Japanschen aanvaller melden...

En dan blijkt het, dat een Vrouw aan twee van de machtigste Mogendheden der wereld een voorbeeld geeft van dapperheid, van onbedwingbaren, onverschrokken moed!

Het is Koningin Wilhelmina, die — trouw aan het Bondgenootschap der Geallieerden — aan Japan den oorlog verklaart!

Wèl een Oranje is Zij! Onbevreesd, moedig! Een Oranje!

Koningin Wilhelmina van Oranje-Nassau zal in de wereldgeschiedenis blijven de Moedige, de Onverschrokken, Die alleen maar de inspraak van Haar hart volgde en trouw bleef aan Haar Bondgenootschappelijke plicht...

En zooals het in den zomer van 1940 en in het éérste halfjaar van 1941 met de Hitler-legers ging, zoo gaat het eveneens in al de maanden van 1942 met de legers van den Mikado: van de eene overwinning tot de andere! Trotsch, zegevierend trekken ze op van eiland tot eiland. Weldra bedreigen ze Singapore, de groote Engelsche oorlogshaven op Malakka. En al ras blijkt het, dat de Japanners nog meerdere verlangens van Tokio ten uitvoer willen brengen!

Indië, Nederlandsch-Oost-Indië, moet gejapaniseerd worden! Sumatra, Java, Celebes, en al die rijke eilanden

van den Oost-Indischen Archipel, moeten een onderdeel worden van Nippon, dat met zijn groot eilanden-tal — meer dan 4000 — „levensruimte” zoekt voor zijn jaar op jaar wassende bevolking! Ja, zelfs ook het vijfde werelddeel, Australië, wordt bedreigd. De landhonger van Japan blijkt onverzadelijk!...

Maar de Japanners hebben er niet op gerekend, dat er nog Nederlanders zijn, die zich liever dood-vechten dan zich over-geven. En ze hebben er niet op gerekend, dat deze Nederlanders een aanvoerder hebben, die den eenvoudigen naam *Karel Doorman* draagt. Neen, ze weten niet, dat de Vlootcommandant Doorman een held is, en dat hij het zal zijn, die — al zijn de Japanners ook oppermachtig in aantal! — aan Japan een *h a l t* zal toeroepen en de mooi-opgezette berekeningen van den Japanschen marine-staf totaal omver zal werpen.

Onvergetelijk voor Nederland zal het bevel blijven, dat Schout-bij-nacht Karel Doorman seinen liet, toen de Japanners met een bijna onoverzienlijke macht van schepen koers zetten naar het Zuiden, naar Nederlandsch-Indië, naar Australië.

Commandant Doorman is na den verraderlijken aanval op Pearl Harbour de opperbevelhebber over Nederlandsche, Amerikaansche, Engelsche en Australische oorlogsschepen. Hij heeft de eervolle taak, het opdringen van de zwaar beschermde Japansche transport-schepen te verhinderen en ze in ieder geval zooveel mogelijk verliezen toe te brengen.

Een kolfje naar de hand van den Nederlandschen zeeheld!

Hij wil en zal het oneervolle Japan, den bondgenoot van het even-oneervolle Duitschland, een slag toebrengen, die het tot in lengte van dagen zal heugen! Al-door is hij in de wijde zeeën op zoek naar den vijand.

Denken de Japanners, dat een Nederlandsche Vlootvoogd stillekens afwacht, wat de vijand zal doen?

Hij zoekt en vindt een sterke Japansche vloot. En hij begint den strijd...

„IK VAL AAN — VOLG MIJ!” is het bevel van den held. En voorop gaat hij! En de schepen, die zijn vlaggeschip volgen, zien, hoe hij om zich heen slaat... Een De Ruyter van de twintigste eeuw!

Helaas, Schout-bij-nacht Doorman heeft dezen zeeslag niet overleefd. Hij is, met zijn schip, in de diepte verdwenen, maar nooit zal Nederland den man vergeten!

HOOFDSTUK XXV

HET GROOTE WERK GAAT VOORT.

Het is voor Wybrand Scheltens zoowel als voor Lisa een race met den tijd, die te hunner beschikking staat. Om redenen van gezondheid moeten ze wel gedurende de warmste uren van den dag een tijdlang rust houden, maar daarna, terstond, gaat de arbeid verder, die, al in het vroegste morgenuur begonnen, vaak tot laat in den avond en soms tot diep in den nacht voortduurt. Het kan zonder eenige overdrijving gezegd worden, dat deze twee menschen tot de meest-ijverige Zendings-arbeiders mogen gerekend worden.

Lisa Scheltens heeft natuurlijk haar huishoudelijke verplichtingen. 't Is echter een voornaam ding, dat zij heel veel aan de huisbedienden kan overlaten. Maria, de baboe, laat bijna geen enkel oogenblik den kleinen Jacobus onbewaakt, en Laboena, de kebon, en Ibrahim, de djongos, en Selfi, de kokkie, weten allen, wat ze te doen hebben, en ze doen dit voor den Toeon Pandita en zijn Njonjah met ijver en lust. Ze maken het Lisa daardoor zelfs mogelijk, met Wybrand, als deze dit vraagt, de Gemeente in te gaan, of ook wel onder de niet-Christenen te werken.

Uiteraard behooren deze bezoeken inzonderheid meer tot Wybrands taak. Gelukkig geeft de kerkelijke administratie hem in deze maanden niet zooveel zorg en inspanning als in het eerst. Hij kan zich dus ook naar

hartelust wijden aan het Zendingswerk, dat hem meer en meer lief en vertrouwd wordt.

Ook gebeurt het wel, dat hij preeken moet. De eerste maal heeft hij schier bevend den kansel in het mooie Ambonsche kerkgebouw beklommen. Preeken in het Maleisch — hoe zal dat gaan? Er zijn immers vele Ambonsche mannen en vrouwen, die ternauwernood Maleisch verstaan, omdat ze zoo vast-houden aan hun Ambonsch-Maleisch! Maar tot zijn zeer groote blijdschap heeft Wirjodikromo hem na afloop van dezen eersten preekdienst verklaard, dat hij en zeker meerderen met hem, een zegen hebben ontvangen. De Toeän Pandita heeft langzaam en duidelijk gesproken en is daardoor overal goed verstaanbaar geweest!

Wybrand Scheltens, die veel weet van de zeden en manieren en godsdiensten van andere volken, bezit het vermogen, deze kennis op onderhoudende wijze aan anderen mede te deelen.

„Op den veertienden dag van de maand Kasangga,” zoo is hij zijn eerste Maleische predikatie begonnen, „trekken de doekoens en dessa-bestuurders en duizenden dessa-lieden op naar den Bromo, den vuurspuwenden berg op Java, om er het „Feest van den Bromo” te vieren... En dan gedenken al deze menschen de twee oude lieden Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo, die tot op hoogen leeftijd kinderloos bleven... Ze hadden van dag tot dag en van maand tot maand vurig tot Brahma gebeden, dat hij, de opperste godheid, hun een kind wilde doen geboren worden... Op zekeren dag verschijnt hun een afgezant van Brahma, die hun meedeelt, dat hun gebeden zijn verhoord. Ze zullen een zoon ontvangen... Maar: Brahma eischt, dat deze zoon op zijn tienden verjaardag door Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo geofferd zal worden. Die zoon, Madin geheeten,

moet in den vurigen krater van den Bromo worden geworpen... Hoe blij zijn de twee oude menschen met deze belofte, en hoe duizend maal veel groter is hun blijdschap, als hun zoon werkelijk geboren wordt... En ze zorgen voor hem, hun Madin, met de uiterste zorg. En hoe meer ze voor hem zorgen, hoe liever hij hun wordt... Maar dan komt zijn tiende verjaardag! Wat zullen, wat moeten ze doen?... Hun zoon Madin is hun door Brahma geschonken — behoort hij daarom niet toe aan dien oppersten god?... Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo willen Brahma niet vertoornen. Ze willen gehoorzaam zijn. Ze willen hem hun dank brengen, dat de kleine Madin tien jaren lang hun zoon is geweest... Ze zijn naar den Bromo getrokken, die beiden, vol dank aan Brahma, doch met een hart, dat schreit van droefheid, omdat zij over enkele uren, over enkele minuten Madin in dien kokenden krater moeten slingeren... Maar als Kjai Koesoemo gereed staat, zijn Madin naar beneden te werpen, verschijnt opnieuw Brahma's afgezant... „Brahma heeft gezien,” zegt hij tot de twee oude menschen, „dat ge het liefste, wat ge hebt, aan hem ten offer wilt brengen. Daarom ontslaat Brahma u beiden van dezen offerplicht. Neem uw zoon, uw Madin, weer mee naar uw dal. Madin zal leven, blijven leven, en de stamvader worden van het volk der Tengereezen”...

Hoe heeft de Gemeente geluisterd naar Toeän Pandita Scheltens! Man, vrouw en kind hebben zich ingespannen, om geen enkel woord te verliezen!

Maar toen heeft de Toeän Pandita dadelijk daarop gezegd, dat het verhaal van Kjai en Njai Koesoemo en Madin alleen maar een legende is, een fabel, die de Hindoe-priesters hebben uitgedacht.

„'t Is waar,” heeft hij verklaard, „dat de Tengereezen

op Java Madin als hun stamvader beschouwen en hem daarom vereeren. Maar ze aanbidden Brahma en Vishnoe en Çiwa, en bewijzen daardoor, dat ze een valschen godsdienst aanhangen... Want geen enkele Hindoe-priester kan bewijzen, dat die drie „goden” inderdaad God zijn... De Christenen daarentegen kunnen dit wel! Het Boek, dat hier voor mij op den kansel ligt, brengt op iedere bladzijde de waarheid van het Christendom naar voren. Wie Toehan Jesoes heeft leeren lief hebben, gevoelt dat in zijn hart...”

Pandita Scheltens heeft daarop heel eenvoudig de geschiedenis van Abrahams offerande op den berg Moria verteld. Als voor kinderen heeft hij gesproken, duidelijk, helder en klaar, zoodat ieder hem heeft kunnen volgen. Maar toen, ja toen heeft hij op waarlijk aangrijpende wijze het Groote Offer geschilderd, door Toehan Jesoes, de Zoon van den Eenigen en Waren God, op Golgotha gebracht.

„Ja, Zelf heeft Hij zich geofferd voor uw en mijn zonden. Voor de zonen van Belanda en voor de mannen en vrouwen en kinderen van Ambon; voor ieder, die in Hem gelooft. Wie dit gelooft met heel zijn hart — voor dien zal eenmaal de poort van den Hemel open-gaan, waar men altijd Toehan Jesoes zal zien!...”

Wirjodikromo heeft naar waarheid gezegd, dat de Gemeente van Ambon dien Zondagmorgen een rijken zegen ontvangen heeft.

Wybrand Scheltens ondervindt dit in de volgende dagen.

De Amboneezen, sedert vele tientallen van jaren voor het meerendeel Christenen geworden, beschouwen het kerk-gaan als een goede gewoonte. O, het is zoo mooi, uit het Heilige Boek te hooren voorlezen en met elkan-

der te zingen, en samen te bidden en te danken. Maar gewoonte kan tot een sleur worden en... zijn de Amboneezen vrij van die sleur? Niemand van hen zal het wagen, van de adat, de gewoonte, af te wijken! Het is Wybrand Scheltens gebleken, toen hij voor den eersten keer een begrafenis heeft moeten leiden.

De adat is, dat een gestorvene gekleed moet worden in zijn beste kleedij, en is er een mooier en degelijker en Gode meer welgevallige kleeding dan die, waarmee men ten Avondmaal gaat?

En zóó, in zijn Avondmaals-kleeren, heeft Wybrand Scheltens den doode naar het graf zien wegdragen!... Zijn de Amboneesche Christenen dan toch nog niet geheel bevrijd van hun oude, heidensche bijgeloovigheden? Geven ze hun dooden het kostelijkste mee, wat ze hier op aarde hebben bezeten, gelijk óók de Egyptenaren en Germanen dit hebben gedaan?

De Amboneezen zijn werkelijk een prachtig volk: trouw, geduldig en lijdzaam, vroolijk en opgewekt en vol levenslust. Maar is hun Christendom wel waarlijk echt? Is hun geloof een levend geloof?

Wybrand Scheltens weet, dat er in de Gemeente van Ambon ernstig-geloovende Christenen zijn, maar — heeft Wirjodikromo's tocht naar Serimau, om er het reis-water te drinken, hem al niet bewezen, dat het bijgeloof op Ambon nog niet volkomen verdwenen is?

Tegen dat bijgeloof moet hij opkomen! Dat bijgeloof moet volkomen uit de Gemeente verbannen worden! Daarom ook is zijn eerste Maleische preek een veroordeeling geworden van het bijgeloof der Hindoes; en daarom ook trekt hij deze week de Gemeente in, om te onderzoeken, of zijn prediking doel heeft getroffen!

En inderdaad: het blijkt, dat méér dan één zijn bedoeling heeft verstaan en begrepen. Tal van malen komt

in de gesprekken, die hij voert, de naam van Soya Diatas en Serimau voor; en even zooveel keeren heeft hij de gelegenheid, er op te wijzen, dat het een fabel en dus ook bijgeloof is, aan dat reis-water een zekere kracht toe te kennen. En tegelijk ook bestrijdt hij dan, dat er een Spook op Ambon bestaat. Ook het verhaal van Nennen Loehoe is een legende, en dus... bijgeloof!

Tot Wybrands groote blijdschap zijn er ook enkele mannen en vrouwen in de Gemeente, die hem thans eigener beweging verklaren, dat zij voortaan noch aan een Spook noch aan de kracht van dat beroemde reis-water meer willen en zullen gelooven. Ze willen alléén aannemen, wat Toehan Jesoes tot hen heeft te zeggen. Ja, de woorden van Toehan Jesoes zullen voortaan voor hen *de weg* zijn, dien ze willen bewandelen.

Wirjodikromo heeft gelijk gehad, en... in het hart van Wybrand Scheltens is groote blijdschap. Ook in de Christelijke Gemeente van Ambon wil en moet hij voortgaan met het groote werk, dat hem is toevertrouwd...

HOOFDSTUK XXVI

ELSA VAN BLEEK ONDERZOEKT.....

Wybrand en Lisa Scheltens zien den daarop volgende Zaterdag heel verwonderd op, wanneer de djongos van de familie Van Bleek, vroeg in den morgen al, komt vragen, of de Toeon Pandita en de Njonjah dien avond thuis zijn. Hij vertelt er bij, dat zijn Njonjah hun dan graag een bezoek wil brengen.

Wybrand en Lisa zien elkander aan: wat heeft deze vraag te beteekenen; waarom wil Elsa hen bezoeken?

„Begrijp je dit?” vraagt Wybrand, als de djongos weer vertrokken is. „Jullie verhouding is den laatsten tijd immers uitstekend, en ik kan met Van Bleek heel goed overweg. Waartoe is dan deze zoo officieele aankondiging noodzakelijk?”

„Ik denk,” zegt Lisa, „dat Elsa ons over het een of ander wil spreken; ons beiden dan. En dan wil ze er zeker van wezen, dat ze ons alleen thuis vindt... Of misschien,” voegt ze er na een oogenblik van nadenken aan toe, „geldt haar bezoek niet ons beiden, maar vooral jou, Wyb.”

Wybrand Scheltens is zeer verwonderd.

„Mij? Waarom mij?” vraagt hij.

„Ik weet 't niet,” zegt Lisa schouder-ophalend. „'t Is maar een vermoeden van me. Toen ik Woensdag bij haar was, om haar Annemarie's laatste brief te laten lezen, heeft ze, nu ik mij goed bedenk, niet veel gezegd.

Ik vond haar heel stil. 't Scheen mij toe, of er iets was, dat haar hinderde. Mogelijk vond ze 't niet prettig, dat haar man voor dienstzaken naar Hitoe was. Ze is immers vooral den laatsten tijd niet graag alleen... Maar stil, nu opeens herinner ik mij haar vraag, of je altijd op stap was en nooit eens een avond thuis bleef... Ik heb haar toen natuurlijk verteld, dat je zooveel mogelijk den Zaterdagavond voor jezelf hield."

"Ik ben zeer benieuwd," eindigt Wybrand Scheltens dit gesprek.

Elsa van Bleek vertelt, als ze bij de Scheltens' is, dat ze den vorigen avond een telegram uit Djocjakarta heeft ontvangen, dat Arie Bleesen en Annemarie over een paar weken naar Ambon denken te komen. Arie's been is nagenoeg weer hersteld, al zal hij voor den verderen duur van zijn leven kreupel blijven; en Annemarie is weer de gezondheid zelf. Trouwens, dat heeft haar zuster immers ook al aan Lisa geschreven.

Wybrand Scheltens is eenigermate teleurgesteld. Hij heeft, zonder te weten wát, iets anders gedacht. Vereischte de aanstaande komst van Arie en Annemarie Bleesen zulk een officieele aankondiging? Hij zegt evenwel niets en luistert naar Elsa's verdere mededeelingen, als ze vertelt, dat haar man eerst Woensdag of Donderdag weer terug kan zijn. Hij is dan al ruim twee weken op dienstreis geweest.

Maar eensklaps wendt Elsa van Bleek zich tot hem!

"Ik ben Zondag bij je in de kerk geweest," zegt ze tot zijn groote verrassing. „Eenerzijds verveelde ik mij zoo alleen, en anderdeels was ik nieuwsgierig, omdat ik gehoord had, dat Pandita Scheltens dien morgen zou preeken. Zie je: ik wilde je wel eens hooren, al wist ik feitelijk wel vooruit, wat je te zeggen zou hebben."

„Ik heb je niet gezien, Elsa,” antwoordt Wybrand. „Of eigenlijk moet ik beter zeggen, dat ik zoo goed als niemand gezien heb. Je begrijpt: het was mijn eerste preek die ik in het Maleisch hield, en daarom had ik die preek geheel uitgeschreven.”

Elsa knikt bevestigend.

„Voorzoover ik er over oordeelen kan en mag, was je Maleisch heel goed... Maar het verwondert mij niets, dat je mij niet gezien hebt. Ik heb me geheel achteraf gehouden, omdat ik liever niet door je gezien wilde worden, zelfs niet door Lisa.”

„Waarom vertel je ons dan nu van je kerkgang?” vraagt deze. „Je hebt er mij zelfs Woensdag niets van gezegd...”

„Omdat ik wilde en moest nadenken,” onderbreekt Elsa haar. „Want Wybrands woorden hebben mij zeer getroffen.”

„Daar ben ik heel blij om,” zegt Wybrand Scheltens.

„Niet zoo haastig,” waarschuwt Elsa. „Je preek heeft mij vooral hierom getroffen, omdat ik er door geleerd heb, dat in wezen alle godsdiensten gelijk zijn. Er is natuurlijk verschil, want ieder mensch heeft zijn eigen persoonlijken kijk op de dingen. Maar wat voor den Christen God is en Christus, is Allah met zijn Profeet Mohammed voor den Moslim, en zijn Brahma en Vishnoe en Çiwa voor den geloovigen Hindoe. Enzovoort. Kortom: ik ben tot de slotsom gekomen, dat de mensch zich zijn eigen God of goden schept...”

„Nu zeg ik: niet zoo haastig, Elsa. Er is werkelijk een zeer groot verschil! De Heidenen, in het algemeen gesproken, hebben zelf hun eigen god of goden gevormd; heel langzaam-aan; van stapje tot stap. Een Christen gelooft en erkent echter, dat God de Eerste is en dat God hem geschapen heeft. De Bijbel, door een

Christen als het Boek der Waarheid erkend, vertelt ons, dat God hemel en aarde schiep, en daarna den mensch; en dat Hij het is, Die door Zijn Almacht alle dingen bestuurt en onderhoudt."

"Waarheid!" mompelt Elsa. "Wat is waarheid?"

"Diezelfde vraag heeft de Landvoogd Pilatus ook eens gesteld," zegt Wybrand ernstig. "Hij had evenwel het antwoord zelf kunnen vinden, als hij de Oude, Heilige Boeken van Israël had onderzocht. Dan zou hij geweten hebben, wat waarheid was, en dat de Man, aan Wien hij dit vroeg, Zelf de Waarheid is! Van het eerste tot het laatste Boek van het Oude Testament is Christus' komst in de wereld voorzegd geworden. Haast iedere bladzijde spreekt van Hem... Is het niet merkwaardig, Elsa, dat Psalm dichters en Profeten, die honderden jaren vóór Christus geleefd hebben, tot in bijzonderheden Zijn geboorte, Zijn lijden, Zijn sterven hebben aangekondigd?..."

"Jullie hebt het altijd over den Bijbel," werpt Elsa van Bleek tegen, ietwat kregel. "Die Bijbel is toch ook maar menschenwerk?"

"Over dat menschenwerk, zooals je het noemt, kunnen we het later nog wel eens hebben. Momenteel is het de vraag, of onze Bijbel wáár is, historisch juist en betrouwbaar... Nu, dan kan ik je zeggen, dat hiervoor de bewijzen, onomstootbaar, voorhanden zijn! De opgravingen, die geleerde oudheidkundigen al reeds tientallen jaren verrichten, bevestigen tot in bijzonderheden de waarheid van de Bijbelsche mededeelingen. 't Is wel een lijvig werk, maar ik zou je willen aanraden het boek van Professor Dr. A. Noordtzij eens te lezen, „Gods Woord en der Eeuwen Getuigenis". 't Is alleropmerkelijkst: wat geleerden in de Koningsgraven van Egypte gevonden hebben of onder de puinhoopen van de oude

Babylonische en Assyrische steden, iedere vondst roept ons toe: wat de Bijbel-schrijvers hebben opgeteekend, is waar en historisch juist."

„Heb je dat boek?"

„Eén oogenblik," verzoekt Wybrand. „Ik zal het voor je halen."

Als Wybrand terug komt, lacht Elsa.

„Ik zal minstens twee maanden werk hebben, om dit dikke boek door te werken," zegt ze.

„Laat het desnoods vier maanden worden," meent Wybrand. „Het zal je niet berouwen, als je het ernstig leest en bestudeert."

„Maar nu iets anders," gaat Elsa van Bleek tot een nieuw onderwerp over. „Je hebt daar-even gezegd, dat de Heidenen — je bedoelt natuurlijk daarmee ook Hindoes en bijvoorbeeld de oude Babyloniërs! — zelf hun god of goden hebben gevormd... Staat dat óók in den Bijbel?"

„Inderdaad," antwoordt Wybrandt. „De Psalmen en om nog een ander Bijbel-boek te noemen, de Profetieën van Jesaja, spreken hier herhaaldelijk over. Bijvoorbeeld: de goden der Heidenen zijn zilver of goud. Of: beeldhouwers en houtsnijders nemen steen of hout; ze gaan beitelen of snijden; en als hun werk gereed is, vallen ze er voor neer en aanbidden het en offeren er voor... maar lees liever zelf, Elsa; en als je moeilijkheden ondervindt, kun je ieder oogenblik van den dag bij mij komen..."

„Maar," komt Elsa van Bleek al weer met een nieuw argument, „je hebt in je preek het verhaal van die twee oude mensen met hun zoon Madin boudweg een legende, een fabel, genoemd. Had je daartoe wel het recht?"

„Je moet één ding goed in het oog vatten, Elsa,"

waarschuwt Wybrand. „Heel de geleerde wereld is er van overtuigd, dat de bakermat van de menschheid in het Oosten is gelegen, in de nabijheid van Eufraat en Tigris. Van daaruit hebben de menschen zich naar alle windstreken verspreid. En de ouders hebben aan hun kinderen verteld, wat ze wisten van het Scheppingsverhaal en van den zondeval der menschen. Die kinderen op hun beurt hebben het weer over-verteld aan hun kinderen en kleinkinderen... En nu weet je wel, hoe het met dit over-vertellen gaat: de één doet er iets af; de ander doet er iets bij. Daardoor komt het, dat het verhaal over wat bij en na de Schepping gebeurd is, bij de verschillende volkeren zooveel afwijkingen vertoont. De menschelijke overlevering heeft van een en ander soms een grillige caricatuur gemaakt.”

„Nu heb ik je!” komt Elsa vlug met haar tegenwoord. „Wie zegt je, dat het Bijbelsch verhaal óók geen caricatuur is?”

„Dat zegt de Bijbel zelf!” antwoordt Wybrand. „Alle Schrift is van God ingegeven. Aan het oude Israël is het voorrecht ten deel gevallen, dat God Zich Zelf aan dat volk heeft geopenbaard.”

Even heerscht er stilte in de kamer. Dan wendt Elsa zich tot Lisa.

„Geloof jij ook zoo?” vraagt ze haar. „Geloof je, dat de Bijbel in ieder opzicht de waarheid is?”

„Ja,” bekent Lisa Scheltens volmondig. „Dat geloof ik met heel mijn hart. De Bijbel is waar, van A tot Z! En door dien Bijbel heb ik mijn Geloof gevonden.”

„Jullie bent twee gelukkige menschen,” zegt Elsa van Bleek, opstaande. „Jullie hebt rust in je hart, en kent geen vrees, geen twijfel!... Wonderlijk vind ik het! Ook Annemarie is onder alle omstandigheden gelukkig en tevreden, en — wat heeft ze niet tal van moeilijkheden

ondervonden!... Maar nu ga ik, menschen. Ik neem het boek mee, dat Wyb zoo hoog geroemd heeft, en... misschien... misschien sla ik zoo nu en dan, als ik een oogenblikje tijd heb, ook eens een oog in den Bijbel... Maar — ik heb er geen! Wil je mij ook een Bijbel leenen, Toean Pandita?" eindigt zij, half in scherts...

HOOFDSTUK XXVII

DE BANGSA DJEPANG OP AMBON.

De oorlog in den Grooten en Indischen Oceaan grijpt met razende snelheid om zich heen. De Japanners zijn hier; de Japanners zijn daar; de Japanners zijn overal... in minder dan geen tijd!

Het gele gevaar verspreidt zich als een zwerm over een gedeelte van het Aziatische vasteland, maar tegelijk ook vertoont het zich in de Indische wateren.

Singapore, het onneembaar-sterke Singapore, wordt bedreigd. Natuurlijk van de landzijde uit, want de Japansche spionnen hebben gerapporteerd, dat daar de aanval de grootste kans van slagen heeft. Het schier-eiland Malakka in Japansche handen beteekent het bezit van Singapore!

De Nederlandsche vliegeniers, op Java en andere eilanden gestationneerd, snellen Malakka en Singapore te hulp. Helden; evenals Hare Majesteit Koningin Wilhelmina trouw aan de Bondgenooten! Doch dientengevolge zijn de Indische eilanden feitelijk zonder luchtverdediging, en dientengevolge ook hebben de pijlsnelle Navy-O's der Japanners betrekkelijk vrij spel. Ze vliegen, waarheen ze maar willen; ze bombardeeren lukraak de Indische steden en dessa's. Zóó komt het, dat Tarakan valt; dat Pontianak wordt gebombardeerd en in brand geschoten; dat Balikpapan wordt vernield en bezet; dat Menado van zee uit kan worden beschoten en dat Makassar kan worden aangevallen!

En... zoo komt het, dat ook Ambon in de handen der Japansche overweldigers valt!

Dit gebeurt, nog vóór Schout-bij-nacht Karel Doorman zijn „Ik val aan — volg mij!” heeft doen hooren.

O, de Japansche aanval op de Indische eilanden is als een tornado, een en al vernietiging. Niets kan hem keeren; niets is er tegen bestand... Hoe zou het kleine Ambon, dat slechts het oude Fort „Victoria” bezit, doch verder schier onverdedigd is, dezen Japanschen wervelstorm kunnen weerstaan?

Wybrand en Lisa Scheltens hebben reeds gedurende enkele dagen vliegtuigen boven de stad zien rondcirkelen, waarna ze verder het binnenland invlogen. Met duizelingwekkende snelheid doorklieven ze de lucht, om dan plotseling en onverwacht weer te verdwijnen.

„Natuurlijk hebben ze daar boven foto's genomen,” zegt Wybrand. „Dan weten ze straks, of de berichten van hun spionnen kloppen en of de wegen wel zoo loopen, als hun is medegedeeld. En dan... begint ook hier het spel.”

„Spel?” Lisa is even verontwaardigd. „Je spreekt wel wat lichtvaardig, Wyb. Ik noem oorlog niets anders dan duivelswerk...”

„Wat het ook is,” stemt Wybrand haar grif toe. „En de duivel zorgt er wel voor, dat iedere vredespoging op een mislukking uitloopt. We hebben den Volkenbond in Genève gehad — wat heeft die gedaan? Zoo goed als niets. Alleen maar handen vol geld, schatten zelfs, heeft die Bond den aangesloten landen gekost. Heeft die Bond den roof van de Grieksche eilanden door Italië verhinderd? Of de bezetting van Albanië? Of de misdaad tegenover Abessinië?... Straks, als deze oorlog geëindigd

is, zal er mogelijk wel weer zoo iets als een Volkenbond komen. En alle menschen zullen roepen: „Nooit weer oorlog!”, maar..... herinner je de woorden van den Heere Jezus: gij zult hooren van oorlogen en geruchten van oorlogen. ...Oorlog is werkelijk een der meest gewilde werktuigen van den Booze.”

Lisa zegt al lang niets meer. 't Is haar genoeg, dat Wybrand ook den toestand als heel ernstig inziet.

Ja, de toestand is ernstig!

Om den schrik onder de Amboneesche bevolking te brengen, werpen één dag later Japansche bommenwerpers enkele bommen op Ambon en omgeving uit. Er vallen gelukkig geen slachtoffers onder de menschen, maar, helaas, het eenvoudige maar stijlvolle Godshuis, dat zooveel op een Nederlandsch kerkgebouw gelijk, wordt getroffen en is in een minimum van tijd een ruïne geworden. En dan... Dan is het voor de snel opstommende Japansche oorlogs- en transportschepen slechts kinderspel, niettegenstaande er nog verzet wordt geboden, om de ruime Baai in te varen en soldaten aan land te zetten!

„Zie je dat, Wyb?” vraagt Lisa plotseling, „zie je, wie daar bij die Japansche soldaten loopt, heel voor-aan?... Dat is de rijwiel-hersteller Kiamotu...”

„Dezelfde,” antwoordt Wybrand. „Ik heb dien man nooit vertrouwd, hoe beleefd en onderdanig hij zich ook altijd voor-deed. Kiamotu is een „hooge” onder de Japanners! Zie maar, hoe vertrouwelijk hij met die officieren omgaat! Hij is...”

Wat Wybrand Scheltens vertellen wil, blijft ongezegd. Een woeste, tierende bende Japansche soldaten rent door de straat. „Banzai! Banzai!” roepen, neen, schreeuwen ze — hun Japanschen oorlogskreet. Ze houden de geweren voor zich uitgestrekt en hebben hun

bajonet op den loop gezet: een gevaarlijke troep, die zeker niets en niemand zal ontzien!

Waarheen ze gaan?

Zoodra de troep voorbij is, geeft Wybrand een antwoord op Lisa's onuitgesproken vraag.

„Die gaan naar de woning van den Boepati,” zegt hij, „om dezen gevangen te nemen. Voor de inlanders in hoofdzaak een zinnebeeldige zaak. Zoodra de Boepati een gevangene is, die immers de belangrijkste man op Ambon is, is daarmee aan de macht van de Kompenie, van Blanda, een einde gekomen! Dan is de verdere bezetting van Ambon niet een zaak van enkele dagen maar van uren slechts. De Japanners beschikken, evenals de Duitschers in West-Europa, over snel-rijdende wagens. In minder dan geen tijd weet nu de gansche bevolking van Ambon, van Leitimor zoowel als van Hitoë, dat de macht van den Boepati niet meer bestaat — de Mikado is thans heer en gebieder!”

„Een droevige toestand,” zegt Lisa zachtjes, halfschreiend.

„Troost je, kind. Onze God zorgt! Wij beiden zullen ons wel op nog erger dingen moeten voorbereid houden...”

„Nog erger?... Wat bedoel je, Wyb?”

„De Japanners zullen, naar ik vermoed en vrees, geen enkelen Europeaan in vrijheid laten. Zij zullen ons gevangen nemen en interneeren. Héél de bevolking van Ambon zal moeten toezien, hoe de Blanda's tusschen de soldaten in worden opgebracht. En ze zullen niet nalaten, om — wat men in het Oosten zegt — de Europeanen hun gezicht te doen verliezen en hen in de oogen der Inheemschen te vernederen...”

„Maar onze kleine jongen!... O, mijn kleine Jacobus!”

Lisa Scheltens, die altijd zoo zelfbewust is en vol

moed en vertrouwen, verliest een oogenblik de macht over zich-zelf. Ze valt op een bank neer en schreit. In dit oogenblik laat het haar volmaakt onverschillig, wat er met haar-zelf gebeurt — maar haar kind mag geen gevaar loopen; haar kind mag niet lijden onder Japan-sche wreedheden!

Juist op dit oogenblik komt baboe Maria met Jacobus op haar arm in de kamer. Hoewel „slechts” een Inland-sche, begrijpt ze terstond de situatie.

Ze gaat op Lisa toe, en geeft haar den kleinen Jacobus in de armen.

„Njonjah niet schreien,” zegt ze. „Toehan Jesoes zorgen voor Njonjah en Toeian Pandita; zorgen ook voor ketjil Jakoboes, den kleinen Jacobus.”

Het snikkend schreien van Lisa Scheltens eindigt plotseling, als ze haar Jacobus bij zich heeft.

„Weet je Maria, wat Toeian Pandita gelooft?” vraagt ze de baboe. En als deze ontkennend het hoofd schudt, vervolgt ze: „de bangsa Djepang zullen alle Blanda's gevangen nemen, en...”

Thans is het Maria's beurt, om in huilen uit te barsten. Ze is wanhopig, om wat ze daar hoort. Ze wringt in Oostersche ontroering de handen.

„Neen,” zegt ze, als ze weer eenigszins tot bedaren gekomen is, „ketjil Jakoboes niet gevangen... Bèta, ik, zorgen voor ketjil Jakoboes...”

„Hoe wil je dat doen?” vraagt Wybrand.

En nu komt er een heel verhaal van de baboe. Het blijkt, dat zij met den djongos, met Ibrahim, al overlegd heeft wat er gebeuren moet. Ze zullen het kind „verven”, een Amboneesche kleur geven. En dan zal zeker geen orang Djepang het kind eenig kwaad doen.

Wybrand — Lisa ook — is geroerd door zooveel trouw. En tegelijk ontdekt hij, dat zijn djongos en baboe

beiden pienter, slim en verstandig, zijn. Maar hij schudt het hoofd. Neen, van Maria's plan kan niets komen. Hij heeft reeds andere plannen gemaakt, die, naar hij gelooft, beter zijn.

„Maria,” vraagt hij thans. „Wil je vragen, of Wirjodikromo zoo spoedig mogelijk bij mij wil komen? Ja, hier thuis. Ik heb iets noodzakelijks met hem te bespreken... Of neen, 't is beter, dat Ibrahim gaat. 't Is voor een vrouw nu niet veilig op straat.”

De baboe vertrekt terstond, om den djongos het bevel van den toean over te brengen.

„Wat ben je van plan, Wyb?” vraagt Lisa.

„Later Lisa, later,” antwoordt Wybrand met een afwerend gebaar. „Ik moet eerst voor mij-zelf volkomen klaarheid hebben, of mijn plan mogelijk en uitvoerbaar is... Wanneer Wirjodikromo hier geweest is, zal ik je alles vertellen.”

Spoediger dan Wybrand Scheltens verwacht heeft, komt zijn Amboneesche vriend. Het is hem gelukt, ongemerkt zijn woning te verlaten. Hij heeft geen enkelen Japanner gezien.

Wybrand ontvangt hem alleen.

„Wirjodikromo,” zegt hij, „je bent mijn vriend, is het niet?”

De Ambonees legt de hand op zijn hart.

„Tot in den dood, Toean Pandita,” verzekert hij plechtig.

„Luister dan, Wirjodikromo... Ik verwacht, dat de orang Djepang zullen komen, om mij gevangen te nemen. Ook mijn vrouw. Alle Blanda's. Dat doen ze overal, waar ze komen... En dan worden wij òf gedood, òf men sluit ons op in een kamp... Dat beteekent eveneens de dood, Wirjodikromo. Want het voedsel zal slecht en

heel gering wezen. En dan — het kan niet anders! — komen er ziekten in het kamp. Doekoengs zijn er niet. 't Is mogelijk, dat de zieken genezen, maar zeer zeker zullen er velen sterven..."

Wybrand Scheltens zwijgt enkele oogenblikken. Hij vertrouwt zijn Amboneeschen vriend weliswaar volkomen, maar hoe zal hij zeggen, wat hij eigenlijk wil? Heel vaag voelt hij aan, dat hij en Lisa en de kleine Jacobus niet in het kamp mogen komen of blijven. Maar... wat moet er dan verder gebeuren?

„Wirjodikromo luistert, Toeän Pandita," verbreekt de Ambonees de stilte. „En Wirjodikromo begrijpt..."

„Wat begrijp je?" vraagt Wybrand Scheltens.

„Toeän Pandita wil met zijn Njonjah en zijn Anak, zijn kind, ontvluchten. Maar Toeän Pandita weet nog niet, hoe hij dit zal kunnen."

„Ja, ja, zóó is het, Wirjodikromo," zegt Wybrand verrast. „Maar zeg mij: is dit mogelijk? En hoe?"

„Wirjodikromo zal Toeän Pandita helpen... Wanneer wil de toean gaan?"

„Zoo spoedig mogelijk, maar ik zal moeten wachten, tot de dag voorbij is," meent Wybrand. „De vlucht moet 's nachts gebeuren. Er zijn nu overal Japansche soldaten. Een vlucht is thans onmogelijk."

„Toeän Pandita," zegt Wirjodikromo, „ik weet, hoe ik helpen kan. Maar ik heb tijd noodig. Vier, vijf dagen minstens. Misschien wel een week. Of nog langer. Maar Wirjodikromo zal helpen!"

HOOFDSTUK XXVIII

IN JAPANSCH GEVANGENSCHAP.

Nauwelijks een uur na het vertrek van Wirjodikromo verschijnt er een viertal zwaar-gewapende Japansche soldaten, onder leiding van niemand anders dan den pseudo-rijwielhersteller Kiamotu, bij de woning van de Scheltens'. Binnengekomen, ontnemen ze hem terstond zijn horloge en rukken ze den ring van zijn vinger. Lisa ondergaat hetzelfde lot!

Kiamotu heeft de brutaliteit, te vragen, of Wybrand over nog andere kostbaarheden in goud of zilver beschikt. Op het ontkennend antwoord, dat hij ontvangt, beginnen de soldaten het huis te doorzoeken. Eenig geld, dat Wybrand in zijn schrijfbureau heeft, wordt terstond goede prijs verklaard; zijn boeken worden uit de kast gehaald en ruw op een hoop gesmeten; een mooi schilderij, een van Lisa's huwelijks-geschenken en een oud-Noord-Hollandsch landschap voorstellend, wordt op de meest baldadige wijze geschonden. Zorgvuldig worden de kleeven van Wybrand en Lisa nagezocht en, omdat ze voor de soldaten geen waarde bezitten, met de bajonetten in stukken gereten.

In minder dan geen tijd heerscht er in de woning een onbeschrijflijke wanorde: één chaos is het! En dan... Dan nemen de soldaten het tweetal in hun midden en brengen ze hen ten aanschouwe van tal van Amboneezen naar de S.T.O.V.I.L., de Opleidingsschool, met In-

ternaat, voor de Inheemsche goeroes, de Inheemsche leeraars: hun gevangenis! Het is een heele wandeling, vooral voor Lisa, die den kleinen Jacobus draagt, want de STOVIL ligt aan de Baai.

Wybrand en Lisa zijn niet de eenige gevangenen! Dominee Vredenstein is er, en de regent, en tal van andere Europeanen. Allen zien ze er zeer verschrikt en bedrukt uit. Ze weten immers niet, wat de Japanners met hen voor hebben!

Plotseling uit Lisa Scheltens een luiden kreet van ontsteltenis!

Daar wordt Elsa van Bleek naar binnen gebracht! Gebracht? Neen, met stompen en slagen drijft men de arme vrouw voort. Ze kan bijna niet meer gaan. Ten slotte begaat een soldaat nog de wreedheid, haar met de harde kolf van zijn geweer in den rug te stompen, zoodat ze voorover op den grond valt!

Alle Europeanen zijn diep verontwaardigd. Ze zien immers, in welk een toestand Elsa van Bleek verkeert! Lisa tracht haar op te richten, doch kreunend van pijn laat Elsa zich weer terug vallen.

Na eenige oogenblikken is in een der hoeken van de STOVIL een plek afgezonderd, waar een paar mannen de hulpelooze heen dragen. Kleedingstukken worden uitgetrokken, om zoo goed mogelijk aan de mishandelde vrouw een méér zachte ligplaats te verschaffen... En dan trekken de mannen zich terug en blijven Lisa met nog een paar andere vrouwen bij Elsa achter...

Een paar uur later wordt er een kind geboren, Elsa's kind. Maar... het kindje leeft slechts enkele oogenblikken: het sterft in Lisa's armen.

En daar ligt nu Elsa van Bleek, de vroolijke, lachende, blijde Elsa! Alle kleur is uit haar gelaat geweken. Leeft

ze nog? Ja, maar haar ademhaling is uiterst zwak. En haar oogen houdt ze gesloten.

„Wat denk je er van?” vraagt Wybrand aan Lisa. 't Is waar: hij heeft eenige medische kennis moeten opdoen. Een Toean Pandita, die veel bij zieken komt, heeft deze kennis noodig. Maar hier weet hij geen raad.

„Ik vrees, dat ze het niet te boven komt,” antwoordt Lisa zachtjes. „Wie weet, hoe men haar thuis en onderweg mishandeld heeft; en wat er hier gebeurd is, heb je zelf gezien... Die arme, arme Elsa!”

Heeft Elsa van Bleek die bijna gefluisterde woorden gehoord? Heeft ze haar naam hooren noemen?

Even opent ze de oogen. Een zwakke glimlach plooit zich om haar mond. En bijna onmerkbaar is de beweging van haar hand, die Lisa tot zich roept.

Lisa bukt zich. Ze brengt haar oor dicht bij Elsa's mond.

„Leeft... leeft... mijn... kindje?”

Wat moet Lisa antwoorden? Ze kan Elsa toch niet zeggen, wat er gebeurd is!

„Morgen, Elsa, morgen zal ik je wel alles vertellen,” zegt ze eindelijk.

„Mor...gen...? Maar... dan... leef... ik... niet... meer!”

O, dat er nu geen dokter is! En er is hier, in de STOVIL, niets, niëts, dat de doodelijk verzwakte eenige lafenis kan geven; geen druppel wijn, die de slinkende levenskrachten eenigermate kan opwekken.

„Breng een beetje water,” vraagt Lisa en haastig brengt Wybrand een tinnen kroesje, waarin zich een weinig water bevindt. Maar dat water is lauw door de hitte...

„Hier, Elsa,” zegt Lisa, „drink even wat. Dat zal je goeddoen, beste.”

Elsa opent haar bleeke lippen en drinkt een weinig, maar met een straaltje loopt het vocht haar mond weer uit.

„Li...sa... Ik... ik... sterf... Wil... jij... Jan... van... mij... vaar...wel zeg...gen?... En An...ne...ma...rie?... En... wil... Wyb... voor... mij... bidden?...”

Ja, dat wil Wybrand! Hij is er onverschillig voor, dat hier vele Europeanen zijn, die nog nimmer gebeden hebben. Hij denkt er niet aan, dat er aanwezigen zijn, die zijn „bidden” misschien wel een flauwe vertooning zullen noemen... Wybrand wil bidden!

Hij knielt naast Elsa van Bleek neer, haar hand in de zijne.

„Heere God, Hemelsche Vader,” bidt hij. „Hier is een arm menschenkind, dat Uw hulp, Uw genade noodig heeft. Wil haar in Uw armen nemen, Heere Jezus. Zij vraagt Uw liefde. Zij zoekt bij Uw kruis Uw genade... Wil haar genadig zijn, Vader in den hemel... Om Jezus' wil...”

Even ziet Elsa hem aan met een blik, die hem altijd zal bijblijven. Is het dankbaarheid voor zijn voorbede? Is het blijdschap...?

Dan sluiten Elsa's oogen zich. Om haar mondhoeken trekt het... Dan ligt ze stil, roerloos stil...

Elsa van Bleek is dood...

Als een half uur later de Japansche commandant van STOVIL kennis krijgt van het gebeurde, beveelt hij, dat de regent en dominee Vredenstein de doode lichamen van Elsa en haar kindje buiten het gebouw moeten brengen. Buiten gekomen, wordt hun gelast, de twee lichamen in een laken te wikkelen en het „pak blanda's” in het water van de Baai te werpen. Even zijn de beide mannen in twijfel, of ze dezen last al dan niet ten uitvoer

moeten brengen. Maar de gezichten der Japansche soldaten in hun nabijheid staan onbeweeglijk-streng, ja, wreed. Het is duidelijk: wanneer de beide heeren weigeren, zullen er over enkele minuten vier lijken in de zee worden geworpen!

De regent en de predikant gehoorzamen, zij het dan ook met den grootsten tegenzin. Als ze binnen enkele minuten terugkeeren, is het onmenschelijk-wreede bevel uitgevoerd...

Is, wat er dezen dag in Ambon met de Europeanen is gebeurd, een voorspel van nog erger wreedheden?

Niet onwaarschijnlijk, denkt Wybrand, want deze Japanners zijn door het dolle heen. Hun groot aantal overwinningen op het blanke ras heeft hen meer dan overmoedig gemaakt. En niets zullen ze nalaten, om de Europeanen, die in hun handen vallen, op de meest meedoogenlooze wijze te behandelen. Wybrand Scheltens ziet martelingen in de toekomst; ziet mannen en vrouwen aan de grootste vernederingen en aan de ergstelijke kwellingen blootgesteld. Ze staan geheel onder de macht des duivels, die hen-zelf tot daemonen maakt!

De gevangenen krijgen dezen avond niets te eten, niets te drinken. De dorst maakt hun lippen droog, 't Is, of hun tong in hun monden verschrompelt. En hoe groot is de honger, die hen kwelt! Ze zijn immers gewend, deze Europeanen, hun maaltijden hoofdzakelijk 's morgens en 's avonds te nuttigen!

Eén man — Wybrand Scheltens kent hem niet — heeft den moed, den Japanschen bewaker bij de deur van de gemeenschappelijke gevangenis toe te roepen, dat men van honger en dorst dreigt om te komen. Dadelijk daarop snelt de bewaker naar binnen, een zwaren stok in de hand, en... talloos zijn de slagen, die de onbekende ontvangt. Al is hij, wat zijn lichaamsbouw doet

vermoeden, sterker dan de kleine Japansche soldaat — hij kan en mag zich niet verdedigen: zijn mede-gevangenen zouden het slachtoffer worden van zijn rechtmatig verzet; en mogelijk zou de Japansche commandant meerderen van zijn lotgenooten doen neer-schieten, beschuldigd van openlijk oproer!

De gevangenen moeten wachten tot den volgenden morgen. Dan, hopen ze, zullen ze hun dorst kunnen lesschen en hun honger stillen!

Maar hoe ze teleurgesteld worden! De zon staat reeds lang aan den hemel, en de hitte in de overvolle STOVIL is schier ondragelijk! Er is niemand meer, die spreekt...

Eindelijk ontvangt iedere gevangene een paar dunne sneedjes droog brood, terwijl een Japansche bewaker ergens een emmer water neerzet. En er zijn maar een paar kleine tinnen kroesjes in het geheele gebouw!

Gelukkig! De gevangenen wachten geduldig op elkander. Er is geen geduw en gedrang, om bij het verfrisschende water te komen. De vrouwen worden het eerst in de gelegenheid gesteld, hun brandenden dorst eenigermate te lesschen; dan volgen de mannen, één voor één. Wybrand Scheltens is de laatste, die bij den water-emmer komt, nu, op een enkele teug na, geheel leeg... ¹⁾).

Wybrand Scheltens behoudt onder alle martelingen van honger en dorst, om van andere maar te zwijgen, verwonderlijk genoeg, zijn volle denkkraft.

¹⁾ Er zijn over de gruwelen in de Japansche interneerings- en gevangenkampen boekdeelen te schrijven. Ik heb in dit verhaal nagelaten, over een en ander uit te weiden, omdat ik iedere sensatie vermijden wilde.

Wirjodikromo heeft hem immers zoo stellig mogelijk beloofd, dat hij hem zal helpen — waar blijft de Ambonees nu? 't Is waar: zijn Indische vriend heeft hem gezegd, dat hij voor zijn hulp tijd noodig heeft; vier, vijf dagen; of een week zelfs wel; mogelijk nog iets langer!... Maar kàn Wirjodikromo nu nog helpen? Toen ze met elkander hebben gesproken, was hij, Wybrand, nog geheel vrij man. Maar thans is hij een gevangene, streng bewaakt door tot de tanden gewapende Japansche soldaten!... Hoe zal Wirjodikromo zijn belofte jegens hem kunnen inlossen? Hoe zal hij, Wybrand, thans nog kunnen vluchten, tegelijk met Lisa en natuurlijk ook met zijn kleinen Jacobus?

Wybrand Scheltens weet het niet. Maar deze vraag houdt hem bezig, dag en nacht; doet hem alle kwellingen van honger en dorst vergeten! Gelukkig: daardoor ook houdt hij zijn verstandelijke vermogens in werking. Hij geeft zich niet over aan apathie, zooals zoo vele andere gevangenen het reeds doen. Hij behoudt zijn hoop! En tegelijk met die hoop blijft ook zijn vertrouwen actief. Hij is zelfs in staat, Lisa te verzekeren, dat vandaag of morgen — natuurlijk weet hij niet: wanneer! — Wirjodikromo zal komen, om hem en haar te verlossen.

„Wij moeten ons vertrouwen stellen op God!” zegt hij haar herhaaldelijk, als hij bemerkt, dat Lisa's moed dreigt weg te zinken. „Hij-alleen zal onze Hulpe wezen. Verloste Hij Daniël niet uit den leeuwenkuil? Redde Hij de drie jongelingen niet uit den vurigen oven?... Ik bid er om, dat God ons zal bijstaan, en tegelijk ben ik er zeker van, dat Hij ons door Wirjodikromo redding zal brengen... Hoop en vertrouw, Lisa, en... bid!”

HOOFDSTUK XXIX

WIRJODIKROMO WERKT!

Wirjodikromo is buiten zich-zelf, als hij, in Ambon teruggekeerd, hoort, wat er gebeurd is. Hij heeft het niet kunnen gelooven, wat er in het binnenland verteld is: dat de Japanners alle Europeanen zonder eenig onderscheid gevangen zetten en als de grootste misdadigers behandelen. Maar nu weet hij het: het is waar! Ook Toeon Pandita Scheltens en zijn Njonjah zijn een slachtoffer van den grooten haat geworden, die iederen Japanner bezielt tegen allen, die Blanda's zijn!

Wirjodikromo heeft gewerkt, goed gewerkt. 't Is zelfs zoo, dat de Toeon Pandita, als hij vrij was, nog dezen zelfden nacht met de Njonjah en zijn kind zou kunnen vertrekken. Hij heeft alles voor de vlucht in gereedheid gebracht; letterlijk alles. En thans is hij tot werkloosheid gedoemd; hij kan niets doen; lijdelijk moet hij aanzien, wat de vijanden met hun gevangenen, en dus ook met den Toeon Pandita en de zijnen, van plan zijn!

Kan hij inderdaad niets doen?

Hij kan toch naar de woning van den Pandita gaan! Misschien is er nog iemand aanwezig, die hem nadere bijzonderheden van het gebeurde vertellen kan! En dan kan hij mogelijk een goed plan ontwerpen!

Wirjodikromo gaat. En hij vindt... Maria, de baboe.

Zooals eens de Joden op de puinhoopen van hun heilige stad Jeruzalem gezeten en geweend hebben, zóó zit

baboe Maria in het door allen verlaten huis. Alleen: zij weent niet. Mogelijk heeft ze dit wel gedaan gedurende de vele dagen, die achter haar liggen, maar nu zit ze met starende oogen voor zich uit te zien: toch een beeld der wanhoop.

Ze heeft Wirjodikromo wel zien aankomen en door den tuin hooren strompelen over de stuk-geslagen meubelen, maar... wat heeft zij met Wirjodikromo van doen? Hij komt immers maar alleen, en brengt den Toean Pandita en zijn Njonjah en den kleinen Jakoboës niet terug... O, haar hartelap, haar troetelkind, die ketjil Jakoboës! Zou de arme kleine nog leven? Er loopten geruchten in Ambon, dat vele gevangenen sterven. Gezonde, sterke mannen en vrouwen sterven aan een geheimzinnige ziekte; iederen dag sterven er meer! O, Maria's Jakoboës, die toch nog maar een zwak en teer kindje is, zal mogelijk ook reeds gestorven zijn! En dan hebben die wreede Japanners de lichamen der gestorvenen zoo-maar in het water van de Baai doen werpen... ook het lichaampje van Jakoboës!

„Maria!”

Wirjodikromo heeft de baboe ontdekt en roept haar nu. Maar Maria verroert zich niet: ze blijft in dezelfde houding zitten, onverschillig voor alles, onverschillig voor ieder.

„Maria!”

Weer noemt Wirjodikromo haar naam. Hij komt zelfs dichterbij, zóó dicht, dat hij haar aan haar schouder kan raken!

Wirjodikromo kent slechts één middel, om de baboe uit haar doffen wanhoops-toestand op te wekken.

„Maria,” zegt hij, „ik ben hier gekomen, omdat ik den Toean Pandita en de Njonjah en hun kleine kindje wil helpen, wil redden..... En jij moet mij helpen!”

Baboe Maria is op hetzelfde oogenblik een en al leven. Ze grijpt Wirjodikromo bij den arm en klemt zich aan hem vast.

„Wil je... Wil je...?”

De woorden blijven haar in de keel steken. Ze kan, ze durft niet herhalen, wat Wirjodikromo haar daar zegt.

„Ja,” knikt hij, „dat wil ik en zal ik, als Toehan Jesoes mij bijstaat... En jij moet mee-helpen, Maria.”

Thans breekt een vloed van woorden los. Maria vraagt, of zijn plannen goed zijn; ze vraagt, wat hij precies wil doen; ze vraagt, of hij wel weet, dat het een onmogelijkheid is, dicht bij de gevangenen te komen.

Wirjodikromo weet haar woordenstroom te stuiten.

„Vertrouw je den djongos en den kebon en den kokkie?” beantwoordt hij al haar vragen met een nuchtere tegenvraag.

„Als mij-zelf!” zegt de baboe.

„Maar... Ibrahim, de djongos, is toch geen Christen?” werpt Wirjodikromo tegen. „Hij is immers een Mohammedaan?”

„Hij heeft een edel hart,” zegt Maria vol vuur. „En hij vliegt voor den Toean Pandita en zijn Njonjah door 't vuur...”

„En hoe staat het met Laboena en Selfi?” onderzoekt de voorzichtige Wirjodikromo verder.

„Beiden hebben Toehoen Jesoes lief!”

Méér behoeft de baboe omtrent den kebon en den kokkie niet te zeggen. Dit antwoord is volkomen bevredigend voor Wirjodikromo.

„Roep hen,” beveelt hij. „Alle drie!”

Het duurt langer dan een half uur, ja, bijna een vol uur, voor Maria met het drietal huisbedienden verschijnt.

Het blijkt, dat ze in de stad geweest zijn, en bij de Baai, om naar de Japanners te zien. Maar Maria heeft ze gevonden. Ze heeft zich gehaast, om aan Wirjodikromo's wensch en bevel te voldoen. Zie eens, hoe hard ze gelopen heeft: haar dunne kleeren plakken aan haar lichaam; door-nat van zweet is ze.

„Maria heeft mij verteld, dat jullie allen den Toeon Pandita en de Njonjah heel lief hebben,” begint Wirjodikromo, terstond door een driemaal herhaald „Saja, saja!” onderbroken. „En... willen jullie, dat de Pandita en de zijnen gevangenen blijven?” welke vraag met „Tida, tida”, neen, neen wordt beantwoord...

Wirjodikromo ziet de huisbedienden één voor één streng-onderzoekend aan. 't Is, of zijn blik doordringt tot diep in hun binnenste. Maar allen zien hem open en eerlijk en tegelijk vol verwachting aan. Er is geen bedrog in hun hart.

„Ik kan den Toeon Pandita en ketjil Jakoboës redden!” zegt Wirjodikromo. „En ik wil het ook doen!”

„Oentoeng! Oentoeng!” Gelukkig, klinkt het uit vier monden tegelijk.

„Kan ik daarbij op jullie hulp rekenen?” vraagt Wirjodikromo.

Opnieuw klinkt een gezamenlijk „Saja!” uit de monden van zijn toehoorders.

„Luister dan,” zegt de oude, slimme Ambonees. En hij begint te spreken. En het is een lange uiteenzetting, die hij geeft, nadat hij eerst onderzocht heeft, of kokkie Selfi wel werkelijk een neef is van David, den kokkie van Kazamoeti, den rijksten visscher van heel Ambon. En van Kazamoeti is het bekend, dat hij, hoewel een kleinzoon van een Japanner, den Japanschen aanval hartgrondig verafschuwt. Ja, feitelijk is Kazamoeti even

goed een vijand van bangsa Djepang als iedere Ambonees, als iedere Blanda.

„Als David je neef is,” zegt Wirjodikromo, „moet je vandaag nog naar hem toegaan. Neen, beter: je moet terstond David opzoeken. En dan moet je aan David zeggen, dat de Japanners bezig zijn, de groote ziekte over heel Ambon te brengen. Ik heb toch goed gehoord, dat de doode lichamen in de Baai geworpen worden?”

„Saja, het is waar,” zegt Selfi.

„Nu, David moet dan zijn meester op het gevaar wijzen, dat de vele visschen zich met die lijken zullen voeden. Kazamoeti zal dan terstond in zijn eigen belang begrijpen, wat hem te doen staat. Hij zal naar den Japanschen commandant gaan, en vragen, of de dooden van STOVIL niet in een graf begraven kunnen worden. En... als de commandant weigert, omdat hij zijn soldaten geen graven wil laten delven, moet Kazamoeti zeggen, dat hij wel menschen kent, die dat wel willen doen. En die menschen zijn.....”

„Wij!” klinkt het als uit één mond. Ja, Ibrahim, de Mohammedaan, zoowel als Laboena en Selfi verklaren zich tot dit vernederend en niet-ongevaarlijk werk bereid.”

„Denk er om,” waarschuwt Wirjodikromo ten overvloede, „de ziekte, die in STOVIL heerscht, is zeer besmettelijk. Als je de lichamen aanraakt, ja zelfs hun kleeren, kun je ook die ziekte krijgen...”

„Wij zijn bereid,” verklaren de drie mannen. „Voor onzen Toean Pandita en zijn Njonjah willen wij zelfs ons leven wagen.”

„Behoef ik niets te doen?” vraagt baboe Maria op bijna beleedigden toon. „Ik wil toch óók mee-helpen, om...”

„Geduld, Maria, ik ben nog niet uitgesproken... Ibra-

him en Laboena leggen de doode lichamen in hun graf — jij zult de dooden in een laken wikkelen... Begrijp je, Maria? Zoo kom je in het STOVIL-gebouw, en zóó zul je — ik ben er zeker van! — wel een gelegenheid vinden, om Toeán Pandita en de Njonjah een boodschap over te brengen..."

„Welke?" vraagt de baboe haastig.

„Zeg hun, dat Wirjodikromo een maand lang tus-schen elf en twaalf uur 's nachts met een prauw vijftig meter ten Oosten van de Gouvernementspier zal liggen, om op hen te wachten... Heb je het begrepen, Maria?"

„Saja, saja, ja, ja, Wirjodikromo. En ik zal die bood-schap overbrengen!" zegt de baboe opgetogen.

„Alles hangt er nu maar van af, wat Kazamoeti wil en zal doen," zegt Wirjodikromo. „Wil hij zijn bemid-deling niet verleenen, dan moeten wij een ander plan bedenken. Maar... onzen Toeán Pandita en zijn familie zullen wij uit de STOVIL verlossen... Beste vrienden," eindigt hij, „het komt er nu maar op aan, dat wij allen rustig blijven. Selfi heeft natuurlijk eerst nog een moei-lijk werk te doen. Maar als onze opzet gelukt, loopt alles van-zelf... Ja, voor ik het vergeet: neem na iedere begrafenis een bad. Telkens moeten jullie je geheel en al reinigen... Ik heb al een poos geleden van den Toeán Pandita gehoord, dat reinheid van het lichaam heel veel ziekten kan voorkomen... Is mijn plan duidelijk? Heeft iemand nog iets te vragen?... Neen?... Selfi, spoed je dan naar je neef David, en laat hem aan Kazamoeti zeggen, dat jij en Ibrahim en Laboena de dooden wel willen begraven, en dat er een vrouw is, die jullie daarbij behulpzaam wezen wil..."

HOOFDSTUK XXX

EEN BOODSCHAP VAN WIRJODIKROMO.

Het is een lumineuze ingeving van Wirjodikromo geweest, den rijken Kazamoeti in te schakelen. De man heeft een Japanschen naam en spreekt het Japansch vloeiend. Hij heeft nauwelijks het verhaal van zijn kokkie David gehoord, of hij springt op en begeeft zich op weg naar den Japanschen commandant. Hij is verontwaardigd. Hij heeft niets van de Japansche practijken geweten, die — dit vreest hij — schadelijk voor de visscherij zullen wezen. Bah! Visschen gevoed met menschenlijken!...

En natuurlijk heeft hij succes!

Allerbeleefdste en met tal van buigingen ontvangen, verzekert de commandant, dat hij in een en ander zal voorzien. Hij onderzoekt, hoe Kazamoeti zich den gang van zaken gedacht heeft.

„Wij moeten de dooden begraven,” meent Kazamoeti.

„Wij?” vraagt de commandant. „Maar niet één van mijn soldaten zal doodgraver willen zijn voor zelfs één enkelen Europeaan!”

„Ik zal voor doodgravers zorgen,” belooft Kazamoeti.

„Maar het zijn toch geen spionnen?”

„Neen, neen! Amboneezen zijn het, die ik op het oog heb. Drie jonge, flinke kerels en een Amboneesche vrouw, die de lijken zal inwikkelen...”

„Goed, goed. Stuur ze morgen maar bij mij. Of neen,

doe het vandaag nog. Bevallen ze mij, dan kunnen ze vanavond nog aan het werk gaan. Naar men mij gerapporteerd heeft, zijn er al weer vier of vijf gevangenen, die bijna gestorven zijn."

De Japansche commandant spreekt op den onverschilligsten toon van de wereld. Hij heeft geen medelijden met de stervenden. Hoe eerder hij van dat Europeesche gespuis verlost is, hoe liever het hem zal wezen!

Kazamoeti gaat tevreden naar huis terug. Hij heeft het pleit gewonnen: de visschen in de Baai van Ambon en in de omringende zee zullen niet door lijken vergiftigd worden!

Terstond na zijn thuiskomst zendt hij zijn kokkie, David, er op uit, om Selfi met den afloop van het onderhoud in kennis te stellen. De menschen, die David hem genoemd heeft, moeten zich zoo spoedig mogelijk bij den Japanschen commandant melden...

Als Ibrahim, Laboena, Selfi en Maria een paar uur later tegenover den Japanner staan, die bijgestaan wordt door een tolk, worden ze aan een kruisverhoor onderworpen.

Waarom zij zich voor het begraven van de gestorven Europeanen beschikbaar willen stellen?... Of ze reeds vroeger doodgravers zijn geweest?... Wie hen voor hun arbeid betalen moet, hij, de Japansche commandant, of heeft Kazamoeti-San hun een belooning in uitzicht gesteld?... Wat is hun gewoon dagelijksch beroep?... Hebben ze ook bij-bedoelingen met hun aanbod?...

Een tijdlang gaat het kruisverhoor voort. Maar de djongos, Ibrahim, weet het zóó in te richten, dat hij voor allen antwoordt. Hij is goed ter tale. De woorden stroomden hem van de lippen.

De Japansche commandant weet toch wel, dat de

oorlog een geweldigen ommekeer heeft te weeg gebracht, antwoordt hij. Zij allen zijn eensklaps volkomen werkloos geworden. De handel ligt stil. Er is geen scheepvaart meer. De handels-kantoren zijn gesloten... Is het niet in hen te prijzen, dat ze iets willen verdienen? Neen, van den Japanschen troepen-commandant vragen ze geen belooning. Een deel van Ambons bevolking leeft van de visscherij en zal daarom graag bereid zijn, hen voor hun werkzaamheden te beloonen. Hier, zijn vriend Laboena, is met alle werk op het gebied van tuin- en landbouw bekend: hij weet dus wel, hoe men een graf moet delven.

„Maar,” laat Ibrahim den tolk vragen, „wat bedoelt de toean met het woord bij-bedoelingen?”

„Spionnage,” antwoordt de commandant kort-af.

Met een vloed van woorden verzekert Ibrahim, dat géén van hun vieren aan spionnage denkt. Voor wien zouden ze dit dan moeten doen? Voor de Europeanen van Ambon? Maar die zijn immers allen gevangen genomen! O neen, nóóit zullen ze aan spionnage doen! Nóóit!”

De Japansche commandant schijnt volkomen door Ibrahim's woorden tevreden gesteld. Doch thans beleeft baboe Maria een benauwd oogenblik.

Waarom zij zich bij deze drie mannen heeft aangesloten, laat hij haar vragen. En welk beroep oefent zij uit? Is ze misschien zieken-verpleegster?

Gelukkig voor haar: de vragen zijn zóó gesteld, dat ze geen enkele onwaarheid behoeft te spreken.

Ibrahim en Laboena en Selfi zijn haar vrienden, verklaart ze. En ze is altijd, eigenlijk al van kindsaf, baboe geweest. Ze heeft dus ook wel zieken verzorgd en, als het moest, dooden gekleed, zoodat deze naar Amboneesche zede een eervolle begrafenis konden krij-

gen. Bovendien: de ziekte, die, naar ze gehoord heeft, in het STOVIL-gebouw heerscht, moet zeer besmettelijk wezen. Welnu, met besmettelijke ziekten is ze in haar beroep als baboe eveneens meer dan eens in aanraking gekomen. Ze is daarom ook niet zoo heel erg voor besmetting bevreesd.

Weer is de Japanner tevreden gesteld. Hij knikt herhaaldelijk goedkeurend met het hoofd. En dan laat hij den tolk zeggen, dat het viertal verlof bekomt, om de gestorven Europeanen te begraven.

„Je kunt terstond wel aan het werk gaan, als je wilt,” laat hij hun door den tolk zeggen. „Juist even te voren heb ik bericht gekregen, dat er al weer vier dooden zijn; en een vijfde zal den dag van morgen wel niet meer halen,” voegt hij er lachend aan toe.

O, hoe ze zich bedwingen moeten, de huisbedienden van Toeàn Pandita Scheltens! De lach van dien Japanschen commandant is uitermate wreed, is onmenschelijk. En allen — baboe Maria misschien wel het meest! — bekruipt de vrees, dat òf de Toeàn Pandita òf zijn Njonjah òf de kleine Jakoboes tot de gestorvenen behoort...

Zoo gebeurt het, dat Maria, onder geleide van een Japanschen soldaat, het STOVIL-gebouw binnentreedt. O, hoe wanhopig is hier de toestand. Er is geen ziekenzaal: gezonden en zieken liggen samen in eenzelfde vertrek. En haast niet om uit te houden is de stank, die baboe Maria tegemoet golft.

„Toehan Jesoes,” bidt ze in haar hart, „sta mij bij. Help mij!”

Plotseling ziet Maria een paar verwonderde, neen, verschrikte, nogmaals neen, een paar ontstelde en verwijtende gezichten: Toeàn Pandita en de Njonjah lig-

gen daar rechts voor haar en bij de Njonjah ligt haar kleine kindje!

Maar terstond wendt Maria haar oogen af. Ze kan die verwijtende blikken niet verdragen. Wat zullen de Toeane en de Njonjah wel van haar denken? Dat ze vriendschap met de Japanners gesloten heeft en tot grove zonde is vervallen? Ja, mogelijk wel verachten ze haar op dit oogenblik en beschouwen ze haar als een bedriegster en verraadster!...

De Japansche soldaat wijst naar enkele bedden, waarop — het is met één oog te zien! — slechts dooden liggen. Neen, Maria mag thans niet meer denken aan iets anders. Ze moet voor die dooden zorgen... O, als ze maar even één woord tegen den Toeane Pandita of tegen de Njonjah zou mogen zeggen! Maar natuurlijk verhindert de aanwezigheid van den Japanschen soldaat, die haar geen oogenblik uit het oog verliest, ieder contact, ieder woord.

Baboe Maria begint haar werk. In een nauwsluitend, lang schort gehuld, de armen bedekt door lange mouwen, die tot aan den pols reiken, buigt ze zich over het eerste doode lichaam, dat afzichtelijk vuil is. Zoo voorzichtig mogelijk schuift ze een laken onder het lichaam door en bindt dan armen en beenen vast... tot het lichaam als een stijf ingewikkeld pak wordt... En dan komen er nog twee personen in de kamer: Ibrahim en Laboena, eveneens van het hoofd tot de voeten in witte kleeren, die nauw om hun lichaam sluiten. Maar hun oogen hebben ze niet kunnen verbergen, en die oogen... Wybrand Scheltens herkent ze! Het zijn de oogen van zijn twee oudste huisbedienden!

Wat Wybrand Scheltens op dit oogenblik denkt? Hij denkt niet. Met gespannen aandacht volgt hij alles, wat zich daar in zijn onmiddellijke nabijheid afspeelt...

De Japansche soldaat geeft een snauwerig bevel, dat terstond gehoorzaamd wordt. En terwijl Ibrahim en Laboena het eerste lichaam wegdragen, buigt baboe Maria zich al over het tweede doodenbed...

Baboe Maria speelt haar rol als een geboren en vol-leerde tooneelspeelster.

Twee, drie dooden zijn reeds door haar „gereed” gemaakt voor de begrafenis. En terwijl ze dit doet, mompelt ze maar steeds voor zich heen. Voor den Japanschen soldaat, die haar bewaken moet, zijn die woorden onverstaanbaar. Maar het schijnt hem toe, dat deze Amboneesche vrouw met die dooden praat. De man kan zijn lachen bijna niet inhouden! Zeker een Amboneesche gewoonte, denkt hij. Een wonderlijk en zonderling volkje zijn deze eilandbewoners toch!

„Zoo... Dat is weer zoover klaar... Ja, het laken ligt goed... Nu de armen stijf tegen het lichaam aan, en de beenen recht uitgestrekt... Zoo ja... Nu kan ik met het inwikkelen beginnen...”

't Lijkt den Japanner toe, of deze baboe een kindje voor den nacht verzorgt, en zoete woordjes spreekt, sussende woordjes!

De vierde doode ligt in het bed naast den Toean Pandita! En daar heen begeeft Maria zich nu... met looden schreden.

Weer vang ze haar arbeid aan. En weer hoort de Japanner haar mompelen.

„Dit is de laatste... Een boodschap van Wirjodikromo... Deze arme vrouw is zoo licht als een veer... Een maand lang zal hij wachten... Nu de armen en beenen nog recht leggen... Van elf tot twaalf uur 's nachts... Vijftig meter ten Oosten van de Pier...

Zoo, zoo... Al weer klaar... Nu kan ik naar huis gaan... Boodschap goed onthouden..."

Baboe Maria gaat heen, zonder naar iemand om te zien. Ze blikte recht voor zich uit, en verwijderde zich zoo snel mogelijk. Ze schijnt blij te zijn, dat haar werk dezen avond volbracht is...

Wybrand Scheltens, die zich niets van Maria's gemompelde woorden heeft laten ontgaan, wendt zich thans, nu Maria met den soldaat verdwenen is, tot zijn vrouw.

„Lisa, Lisa!"... O, hij zou wel kunnen jubelen van blijdschap, maar hij weet zich gelukkig te beheerschen...

„Lisa," fluistert hij, „heb je verstaan, wat Maria gezegd heeft?"

„Neen," antwoordt Lisa, „gelukkig niet. Ik zeg je, dat ik nooit meer iets met haar te maken wil hebben, als... als we weer vrij komen! Ik heb nooit kunnen denken, dat dit meisje zou kunnen heulen met onze vijanden..."

„Maar dat doet ze niet," spreekt Wybrand haar tegen. „Ze is hier met een boodschap gekomen, een boodschap van Wirjodikromo!"

„Wät? Wat zeg je?"

„Je hebt haar toch wel hooren mompelen?"

„Ja, maar ik heb opzettelijk niet willen luisteren."

„Dan zal ik het je zeggen. Ze heeft gedaan, of het haar gewoonte is, onder haar werk door te praten. Daardoor heeft ze den Japanner weten te misleiden, die — dit geloof ik vast — haar niet heeft verstaan. Of ze deed zich als een zinloze voor... In ieder geval: ze heeft een boodschap van Wirjodikromo overgebracht."

Lisa scheltens is plotseling zeer geïnteresseerd. Ze richt zich halverwege op, en buigt zich naar Wybrand over.

„Welke boodschap, Wyb?“ vraagt ze.

„Wirjodikromo heeft ons door Maria laten zeggen, dat hij een reddingsplan heeft. Een maand lang zal hij op ons wachten; 's nachts. Tusschen elf en twaalf uur. Verder weet ik natuurlijk nog niets... Maar nu moeten we afwachten, Lisa. Ik denk, dat Maria morgen wel weer terug zal komen, om hetzelfde te doen, wat ze van avond deed... En weet je, dat behalve onze baboe ook Ibrahim en Laboena hier geweest zijn?“

„Neen toch? Ik heb ze niet gezien. Of waren het...“
Wybrand knikt.

„Ja, de mannen, die de dooden hebben weggedragen, waren onze djongos en onze kebon... Lisa, ik zeg je: wat er precies gebeurd is, weet ik niet. Maar ik weet nu stellig, dat we op redding mogen hopen. En — wat het voornaamste is! — Wirjodikromo wil en zal ons helpen als het God belieft. Zooveel hij kan zal hij doen... Wirjodikromo werkt voor ons...”

HOOFDSTUK XXXI

DE VLUCHT.

Het sterftecijfer in de STOVIL neemt eer toe dan af. Er zijn gunstige dagen: dan sterven er slechts drie. Maar het gebeurt ook, dat Maria niet minder dan een zevental dooden voor de begrafenis gereed moet maken.

Onder leiding van Laboena zwoegen Selfi en Ibrahim iederen dag weer opnieuw voort. Betreft het echtgenooten, dan is één graf, volgens den Japanschen commandant, voldoende. Maar op dit „buitenkansje” rekenen de grafdelvers liever niet. En zoo rijen de graven zich aaneen.

Zou het niet beter zijn, laat de nieuwe beheerscher van Ambon vragen, de lijken maar eenvoudigweg te verbranden? Maar daartegen uit Ibrahim, uit naam van zijn vrienden, een heftig verzet. Lijkenverbranding bestaat niet op Ambon. Wanneer men daartoe overgaat, zal de Amboneesche bevolking, de Inheemsche dan, zeer verontwaardigd zijn: het doode stof moet tot de aarde wederkeeren, waaruit de levende stof is voortgekomen.

Dientengevolge verschijnt baboe Maria iederen dag weer opnieuw in het STOVIL-gebouw, om haar arbeid te verrichten. En evenals den eersten keer doet ze dit al mompelend en in zichzelf pratend. Maar altijd is er een Japansche soldaat bij haar, die — dit begrijpt Maria opperbest — als haar bewaker dienst moet doen. Het

is haar ten strengste verboden, met de gevangenen te spreken, en evenmin mag zij brieven overbrengen of in ontvangst nemen...

Nadat Maria zes achtereenvolgende dagen haar werkzaamheden heeft verricht, komt er een dag, dat ze weer in de nabijheid van den Toean Pandita komt. Naast hem is een gevangene dien middag overleden, een Europeaan, dien de Japanners op Hitoë hebben gevangen genomen, drie dagen slechts geleden. Bijna terstond daarop is hij ziek geworden. Geen wonder: de Japanners hebben het niet noodig geacht, den beklagenswaardige schoone lakens en dekens te geven. Het beddegoed is vuil en besmet geweest.

Baboe Maria werkt vanavond niet zoo vlug als anders. Haar handen gaan traag. Ze ziet er betrokken uit, meent Wybrand Scheltens, die haar nauwkeurig opneemt, hoewel er in haar oogen nog de oude schittering is. Zou ze ook al ziek wezen, vraagt hij zich af. Dreigt zij misschien een slachtoffer van haar menscheelievendheid te worden; of beter gezegd: een slachtoffer van haar trouw aan haar meester en meesteres?

„Al weer één... Al weer één...” De baboe praat zacht in zichzelf... „Binnenkort is er misschien niemand meer in leven... Het zal vannacht gebeuren... Niet slapen gaan... O, wat is deze man nog jong... En dan al moeten sterven... Goed opletten. Toean Pan... vannacht...”

Maria kan en durft niets meer zeggen. Maar Wybrand Scheltens heeft haar verstaan en begrepen. Een flauwe handbeweging, die Maria wel zien moet, omdat ze even, heel even maar, zijwaarts blikte, maakt het haar duidelijk, dat de nieuwe boodschap tot haar meester is doorgedrongen.

Als de baboe verdwenen is, stelt Wybrand Lisa met het gehoorde in kennis.

„En nu wakker blijven, kind,” waarschuwt hij haar, „minstens tot twaalf uur... Ik weet niet, wat en hoe onze vrienden denken te doen, maar de boodschap laat aan duidelijkheid niets te wenschen over.”

„Om heel het gebouw wordt toch streng wacht gehouden,” fluistert Lisa terug. „Dag en nacht patrouilleeren er de Japanners...”

„Vertrouwen moet je, Lisa,” antwoordt Wybrand. „Ik doe het ook. Ik twijfel er niet aan, of onze trouwe vrienden zullen alles wel goed voorbereid hebben...”

Het is dezen nacht buitengewoon donker in de omgeving van het STOVIL-gebouw.

Er heerscht een zwoele atmosfeer. De lucht is geheel met wolken bedekt. Niet onwaarschijnlijk is het, dat er een tropische onweersbui met veel regen over Ambon zal losbarsten.

Wybrands huisbedienden zijn nog niet gereed met hun taak. Dezen dag zijn er niet minder dan acht dooden, en voor die allen moet worden gezorgd, dat ze een behoorlijke begrafenis krijgen, zooals het drietal mannen dit vrijwillig op zich genomen heeft. De patrouilleerende Japansche soldaten begrijpen er niets van, dat die drie Amboneezen maar gestaag blijven doorwerken bij het flauwe schijnsel van een lantaarn, die hen in staat stelt, toch nog iets te zien. Menschen, als die Amboneezen zijn, hebben ze heel hun leven nog niet leeren kennen. Ze werken als koelies, als domme Chineesche koelies!

De Amboneesche vrouw, die de dooden inwikkelt, is er waarlijk ook nog! Ze wil zeker haar vrienden helpen, om spoediger gereed te komen. Daarom heft ze nu en

dan haar lantaarn op, om het werk van de drie mannen te vergemakkelijken. Wel ongewoon laat zijn ze vandaag immers.

Maar als er geen Japanner in de onmiddellijke nabijheid is, spreken de Amboneezen nu en dan enkele woorden met elkander. En het is vooral Maria, die telkens weer begint te praten.

„Is het nu nog geen tijd?” vraagt ze meer dan eens. „Mij dunkt, dat het al ver over tien is; misschien al dicht bij elfen.”

„Kalm blijven, Maria,” hoort zij Ibrahims stem. „Je moet je niet zenuwachtig maken. Je zult zien: alles loopt, zooals Wirjodikromo het ons gezegd heeft.”

„Maar...”

„Je lantaarn iets hoger,” beveelt Laboena. „En dan driemaal op en neer. Wirjodikromo ziet dan, dat wij op onzen post zijn.”

Baboe Maria voldoet aan dit bevel: de lantaarn gaat driemaal op-neer, op-neer, op-neer.

„Maar,” begint ze opnieuw, „de Toean en zijn Njonjah — jullie begrijpt dit toch! — moeten in een ondragelijke spanning verkeeren.”

„Heb je je vertrouwen in Wirjodikromo verloren?” verwijt Selfi haar zachtjes.

„Neen, neen! Maar...”

„Stil toch, mensen,” waarschuwt Ibrahim, „en jij vooral, Maria, zwijg! Jij gelooft toch in jullie Toehan? Wees toch niet zoo klein en zwak!”

Opnieuw gaat het werken voort. Reeds zijn er zeven dooden begraven. Het graf voor den achtste is bijna gereed.

„Ibrahim en Selfi, nu zoo snel mogelijk nog twee kuilen er bij!” beveelt Laboena. „Niet zoo diep als anders; jullie weet 't.”

Baboe Maria is weer aan haar eigen gedachten overgelaten. Ze is er van overtuigd, dat nu het groote oogenblik heel dichtbij moet wezen. Laboena's bevel heeft haar dit doen begrijpen.

O, wat is wachten op iets, wat men zoo heel graag wil, toch ontzettend moeilijk. Maar veel en veel erger zal dit wachten voor den Toeän Pandita en de Njonjah zijn! De Toeän heeft Wirjodikromo's tweede boodschap wel goed begrepen, maar wachten van zessen tot elven in de grootste onzekerheid wat er gebeuren zal, duurt minstens tienmaal zoo lang!... O, als Wirjodikromo nu al zijn plannen maar goed kan uitvoeren! Meesterlijk zijn die plannen! Wirjodikromo is uitgerekend slim. Hij is bijna even verstandig als de Toeän Pandita!... Neen, ze zal niet eerder gerust kunnen zijn, voordat alles achter den rug is en de Toeän en de Njonjah veilig buiten Ambon zijn. Maar zou ketjil Jakoboes dit alles wel kunnen verdragen, kunnen doorstaan? Het lieve kind!... 't Is maar, dat Wirjodikromo wil, dat zij hier blijft — anders trok ze met haar meester en meesteres mee over de bergen. Zij zou Jakoboes kunnen dragen: de Njonjah zou dan veel gemakkelijker dien zwaren tocht kunnen volbrengen!... Maar als zij uit Ambon verdwijnt, krijgen de Japanners argwaan. En dan zullen Ibrahim en Laboena en Selfi en misschien ook wel de toeän van David het heel moeilijk krijgen. Neen, ze moet hier blijven in aller belang... Maar als, na den oorlog, de Toeän Pandita en de Njonjah weer op Ambon terug komen, wordt zij weer hun baboe. En ze zal...

Een zware slag onderbreekt Maria's overpeinzingen. De bodem onder haar voeten trilt. Wirjodikromo heeft gedaan, wat hij van plan is geweest. Toen hij het drie-

maal herhaalde lantaarnsignaal heeft gezien, is hij stil-
kens tusschen de Japansche wachtposten doorgeslopen
en heeft er bij het kleine gebouwtje achter de STOVIL
een lont in brand gestoken, een lont, die stevig aan een
klein kruitvaatje bevestigd is...

Een laaiende vuurgloed... Schrik en verwarring
onder de Japansche soldaten, die een vijandelijken
overval vermoeden... En Japanners die hun wacht
rondom het STOVIL-gebouw in den steek laten... De
STOVIL is onbewaakt...

Laboena of één van de anderen grijpt Maria bij den
arm.

„Vlug! Snel! Naar binnen! Haal den Toeon en de
Njonjah!... Loop, zooals je nog nooit geloopt hebt!”

En baboe Maria loopt! Ze rent! Ze stormt het
STOVIL-gebouw binnen, waar ze nu na zooveel da-
gen blindelings den weg weet!

Ze komt bij de bedden van haar meester en meesteres.

„Toeon Pandita! Njonjah!” fluistert ze gejaagd.

„Opstaan! Dadelijk! Wirjodikromo wacht u!”

„Maar... wij zijn beiden niet gekleed!” protesteert
Wybrand Scheltens. „Wij kunnen zoo niet...”

„Dadelijk opstaan en meegaan!” antwoordt Maria.
Zij gehoorzaamt thans niet — zij is het, die bevéelt.
„Ik neem ketjil anak Jakoboes wel... Maar snel... Er
is geen tijd te verliezen!”

Vlugger dan hij ooit gedaan heeft, staat Wybrand
Scheltens op. Ook Lisa doet dit, nadat ze haar kindje
aan de baboe heeft overgegeven. En nu, alleen in hun
slaapkleeding, volgen ze Maria, die haar Njonjah bij
den arm neemt, terwijl Wybrand op zijn beurt Lisa's
hand vastgrijpt.

„Waarheen? Waarheen?” vraagt Wybrand Schel-
tens. „Waarheen breng je ons?”

„Stil, Toeán Pandita! Geen woord!...“ Maria fluistert, bevreesd, dat er toch nog een Japansche bewaker in de nabijheid kan wezen... „Ik breng u naar Wirjodikromo. Hij heeft alles bij zich: kleeren, eten, drinken... Maar snel, Toeán, Njonjah!“

Het deert Wybrand en Lisa niet, dat ze blootsvoets gaan en dat ze hun voeten verwonden. Ze volgen Maria, hun trouwe baboe, die zich in de richting van de Pier begeeft, en dan zijwaarts afslaat. Ze snellen voort, de vluchtelingen, hijgend van inspanning, die voor hun verzwakte lichamen eigenlijk te veel is!... Zij volgen!

Daar houdt baboe Maria haar schreden in. Ze is nu bij de met Wirjodikromo afgesproken plek. Even laat ze een zachten fluittoon hooren, die terstond beantwoord wordt door... Wirjodikromo! Wirjodikromo helpt hem en Lisa in de prauw, die hij daar heeft liggen...

En thans is het Wirjodikromo, die het bevel van de baboe overneemt.

„Op den bodem gaan liggen! Op en onder de dekens! En geen enkele onnoodige beweging maken, Toeán Pandita!... Hier, Maria, geef mij den kleinen Jakoboës!... Mooi... En nu terug naar Laboena en de anderen!“

Op hetzelfde oogenblik breekt de zoo lang verwachte onweersbui los. Met stroomen valt de regen van den hemel. Maar Wirjodikromo, onbevreesd voor de woedende elementen, steekt van wal...

Baboe Maria komt bij haar vrienden terug, juist op het oogenblik, dat Ibrahim en Selfi de ondiepe kuilen weer hebben dichtgeworpen. En ook de Japansche wachtposten keeren terug, dekking zoekend voor den tropischen regen, die tot op hun huid doordringt.

„Alles in orde?" vraagt Laboena.

„Ja," antwoordt Maria. „Ze zijn in veiligheid. Ten minste, wanneer de vlucht niet al te spoedig wordt ontdekt."

„Daarover geen zorgen, Maria. De dappere soldaten zijn voor den regen en het onweer weggevlucht. Het zal wel morgen worden, voor ze de bedden van onze meesters ledig vinden... En wij zijn nu ook klaar met ons werk, is 't niet?" vraagt hij aan Ibrahim en Selfi... „Ja?... Dan gaan wij nu ook maar naar huis..."

Het komt, zooals Laboena voorspeld heeft. Eerst als het dag is, wordt de kampcommandant met het ontstellende nieuws op de hoogte gebracht. De man vertrouwt zijn ooren niet. Zelf gaat hij naar het STOVIL-gebouw, om een persoonlijk onderzoek in te stellen.

Ja, hij ziet het: er staan tien bedden leeg, terwijl er slechts acht dooden waren! Hoe kan dat?

Nu gaat hij naar buiten, naar de nieuwe, versch-gedolven graven. Tien, telt hij er! Maar dan heeft men hem gisteren verkeerd ingelicht, gelooft hij. Er moeten niet acht doch zelfs tien dooden zijn geweest!

Is dat niet te veel?

De kampcommandant, onverschillig voor het feit, dat er zooveel gevangenen sterven, gaat rustig naar zijn bureau. Wat hem betreft, mogen het er elken dag honderd dooden zijn. Des te eerder is hij weer vrij, om aan den zegevierenden oorlog van Nippon tegen het blanke ras deel te nemen...

De commandant dicteert aan den militairen schrijver, dat er gisteren tien Europeanen gestorven zijn, en... dat er dus voor tien geïnterneerden minder te zorgen is...

HOOFDSTUK XXXII

LANGS GEBAAANDE WEGEN.

In maar enkele oogenblikken komt het water in de Baai van Ambon in heftige beweging!

De prauw van Wirjodikromo schommelt hevig heen en weer, wordt voortgedreven door de zware windstooten, die het onweer vergezellen. Het water stort zelfs over de zijranden van het broze vaartuigje, links en rechts, zoodat de dekens, waaronder Wybrand en Lisa Scheltens met hun kind een schuilplaats gevonden hebben, in minder dan geen tijd doornat zijn. Maar daarover bekommeren ze zich niet, geen van beiden. Lisa weet wel een droog plekje voor den kleinen Jacobus te vinden, want haar kind mag geen hinder ondervinden van dezen gewaagden tocht.

Hoofdzaak voor hen is, dat ze vrij zijn, verlost uit de hatelijke gevangenschap van de meedoogenlooze Japanners!

't Is maar gelukkig, dat Wirjodikromo een goed varensman blijkt te wezen. Alsof het een dagelijksch werk voor hem is, zoo behendig weet hij te manoeuvreren. En eveneens gelukkig is het, dat, even plotseeling als de regen begonnen is, deze ook weer eindigt. Er beginnen zelfs al weer sterren te twinkelen, heldere lichten aan den nachtdonkeren hemel.

Even noordelijk voorbij de stad stuurt Wirjodikromo naar het land. Neen, ze zullen hun vlucht niet door de

stad voortzetten, heeft hij al van te voren besloten. Er kunnen in de straten Japansche soldaten zijn, die patrouillediensten moeten verrichten. Maar hij kent de Baai; hij kent ieder plekje langs de kust. Zoo weet hij, waar hij met de vluchtelingen droogvoets aan wal komen kan. Maar... eerst moeten de Toeon Pandita en de Njonjah van kleeren worden voorzien. Ze kunnen toch niet in nachtkleeding hun vlucht voortzetten!

Maar Wirjodikromo zou niet de man zijn, die hij is, als hij niet hierop gerekend had. Niet zoodra ligt de prauw stil, of hij staat op en reikt aan de beide Scheltens' een pak toe, dat hij — veilig onder zeildoek verborgen — droog heeft weten te houden.

„Toeon Pandita, Njonjah — hier zijn kleeren voor u beiden, heel eenvoudige kleeren,” zegt hij. „In uw woning is niets meer te vinden, ook al zoudt u daarheen kunnen gaan. Alles is er vernield. Voor de Njonjah heb ik daarom kleeren van mijn vrouw meegenomen, en de Toeon Pandita moet zich maar tevreden stellen met de mijne, al zien ze er niet al te best uit...”

„Beste Wirjodikromo,” onderbreekt Wybrand Scheltens al die verontschuldiging, „we doen alles, zooals je dat besloten hebt. In onze omstandigheden hebben wij geen keus. Alles is ons goed.”

Binnen korten tijd hebben Wybrand en Lisa zich gekleed. 't Is waar: Lisa voelt zich even iets onwennig in haar Amboneesche vrouwenkleedij, en op den keper beschouwd zijn de kleeren van Wirjodikromo te klein — maar niets, niets, komt er in dit geval op aan. Zoo spoedig mogelijk moeten ze Ambon achter den rug hebben. Dan, gelooven ze, is het grootste gevaar voor hen voorbij.

„Waarheen breng je ons nu, Wirjodikromo?" vraagt Wybrand Scheltens.

„Toeán Pandita, u moet zoo weinig mogelijk spreken," waarschuwt de Ambonees hem. „Volg mij maar. Met Gods hulp zal ik u beiden in veiligheid brengen."

Wirjodikromo gaat vóór. Wybrand en Lisa volgen. Wybrand draagt den kleinen Jacobus, om Lisa het loopen te vergemakkelijken. En dit is wel noodig. Hun gids heeft een moeilijk pad gekozen, om de stad heen, dwars door de tuinen en soms door tamelijk hoog struikgewas.

Maar thans komt Wybrand Scheltens op bekend terrein. Hij gelooft dat hij, als het dag was, den Goenoeng Nona voor zich zou zien. Ja, het moet zoo wezen. Ze klimmen! Ze gaan den berg op!

Plotseling houdt Wirjodikromo halt.

„U zult beiden wel moe wezen, Toeán Pandita, Njonjah," zegt hij, een vrij grooten zak neerzettend, dien Wybrand Scheltens tot dusver nog niet heeft opgemerkt. „We gaan nu even rusten. Neen, lang kunnen we dit niet doen. Vóór de zon opkomt, moeten we ver voorbij den Goenoeng Nona zijn — dan eerst kunt u zich wel wat langer rust gunnen. Nu moet u eerst iets eten. Ze zijn in de STOVIL-keuken wel wat spaarzaam op dit gebied," besluit hij grimmig.

„Ben je niet bang, om over den Goenoeng Nona te gaan?" vraagt Wybrand Scheltens schertsend.

„Maar Toeán Pandita," zegt Wirjodikromo op half verwijtenden toon. „U weet toch wel, dat ik al die bijgeloovigheden aan kant gezet heb? Al zou ik ook honderd maal over dezen berg gaan — ik weet, dat ik dit ongestraft kan doen."

„Ik weet 't," sust Wybrand hem. „Er bestaat geen

Nennen Loehoe meer voor je, en evenmin hecht je geloof aan de wondermacht van het water van de tampaian setan."

„Neen," stemt Wirjodikromo toe. „En dat dank ik aan u, Toeana Pandita. Ik zal heel mijn leven uw les en al de andere leeringen, die ik van u ontvangen heb, niet vergeten."

„Dat verblijdt me," antwoordt Wybrand Scheltens, met graagte in zijn sagobroodje happend. Het smaakt hem. En aan de stilte, die Lisa in acht neemt, begrijpt hij, dat zij ook van haar maaltijd geniet. Ja, zij beiden zijn nu, evenals alle andere Amboneezen, thans echte papeda-eters ¹⁾ geworden.

Wirjodikromo haalt thans ook een groote flesch uit zijn zak, tegelijk met een paar kroezen. Zijn vrouw heeft voor echte thee kunnen zorgen...

Het worden oogenblikken van stille genieting voor de beide ontsnapte gevangenen. Nu hebben ze geen honger meer, en geen dorst!

Wirjodikromo staat op.

„'t Is tijd, Toeana Pandita," zegt hij. „Straks, als we voorbij Serimau zijn, kunt u en kan de Njonjah ook wel iets langer rusten, ja, slapen zelfs. Maar 't kan voor ons allen gevaarlijk zijn, wanneer we nu nog langer blijven."

„Zeg maar, wat we wel en niet moeten doen, Wirjodikromo," antwoordt Wybrand Scheltens opgewekt, verkwikt door de rust en het genoten voedsel. „Maar ik zou toch eerst graag willen weten, waarheen je van plan bent, ons te brengen."

¹⁾ Papeda-eters. Zoo worden de Amboneezen door de omringende volkeren genoemd, omdat ze van de papeda, sago, zoo veel gebruik maken.

„Naar Passo.”

„Passo?” informeert Wybrand. „Ligt die plaats niet dicht bij den Pas van Baguela, die Leitimor met Hitoë verbindt?”

„Zoo is het,” luidt het korte antwoord van den Ambonees, die al weer den zwaren zak over zijn rug heeft geworpen, en voorwaarts gaat. Wybrand en Lisa moeten hem nu wel weer volgen. Hij is hun aanvoerder en gids. En ze weten, dat er op héél Ambon géén bétér is.

Het beklimmen van een berg, waar geen voetpad is — immers: de Amboneezen schuwen dezen Goenoeng Nona! — is een moeilijk werk, vooral in de duisternis. Gelukkig is de hemel thans weer geheel helder, en de sterren, hoe ver ook verwijderd, geven althans een weinig licht. Voetje voor voetje stijgen Wybrand en Lisa, steeds achter Wirjodikromo, die hier en daar een steen uit den weg schopt, om het den Toeän en zijn Njonjah minder moeilijk te maken. Ze vorderen, zij 't dan ook langzaam. Eensklaps bemerkt Wybrand, dat het stijgen is opgehouden. 't Is hem, of hij over een vlakte loopt.

„Lisa” zegt hij tegen zijn vrouw, „we hebben het zwaarste gedeelte van den tocht nu achter den rug. We zijn op den top van den Goenoeng Nona.”

„Gelukkig,” is het zuchtend antwoord. En Wybrand, die haar in zijn blijdschap even omvat houdt, voelt Lisa sidderen van de inspanning, die haar deze nachtelijke bergbestijging heeft gekost. Ze hijgt er van. Haar borst gaat zwoegend op en neer.

„Moed houden, beste,” beurt Wybrand haar op. „Wij zijn op wonderbaarlijke wijze uit de Japansche gevangenschap verlost — ik ben er zéker van in mijn hart, dat God ook verder voorzien zal.”

„Is die plaats waarvan Wirjodikromo gesproken heeft, nog ver?" vraagt Lisa.

„Passo? Liefste, je moet er je op voorbereid houden, dat je nog minstens een dag en een nacht nodig hebt, om daar te komen," antwoordt Wybrand haar eerlijk. „En de weg naar Passo loopt over heuvels en door dalen en de heuvels zullen je vaak bergen toeschijnen, maar... denk er aan: achter dien langen, moeilijken weg ligt onze vrijheid! Of geloof je, dat we in het STOVIL-gebouw in leven gebleven zouden zijn?"

„Neen, neen. Ik heb zelfs iederen morgen gevreesd, dat wij beiden of ten minste één van ons dien dag ziek zou worden. En 's avonds heb ik gedacht: morgen komt de besmetting ook over ons."

„Zie je wel? God heeft onze gebeden verhoord. Wij — verwonderlijk genoeg! — zijn voor die ziekte gespaard gebleven. En nu moeten we blijven vertrouwen en gelooven, Lisa, hoe moeilijk de weg ook voor ons wezen mag. Een stem in mijn hart zegt tot mij, dat wij Passo zullen bereiken!"

„En dan?"

„We moeten al onze zorgen aan God overlaten, Lisa. Hij heeft ons Wirjodikromo als een reddende engel toegezonden. En geloof maar, dat onze oude vriend weet, wat hij wil. Ik ben zeker niet ver van de waarheid, als ik zeg, dat het 't werk van Wirjodikromo geweest is, dat Maria en Ibrahim en Laboena tot in de STOVIL hebben kunnen doordringen..."

„'t Is maar te hopen, dat Maria en de anderen geen kwade gevolgen van hun zelfopofferende daad zullen ondervinden."

„Ik hoop hetzelfde, Lisa. Maar... we zullen wel tot het einde van den oorlog moeten wachten, om hiervan iets te weten te komen, vrees ik. Eén van mijn eerste

daden zal later zijn, hiernaar een onderzoek in te stellen..."

„Hoe zul je dat dan doen, Wyb?"

„Maar Lisa, je begrijpt, dat wij, als het weer vrede is, naar Ambon terug gaan."

Enkele oogenblikken is Lisa stil. Deze verklaring komt haar wel wat onverwacht. Wybrand wil dus naar Ambon terug? Hij wil zijn Zendingsarbeid niet vaarwel zeggen?... Maar dan ontdekt ze, dat diep in haar hart hetzelfde verlangen aanwezig is. De droevige gebeurtenissen van de laatste maanden, van de laatste weken vooral, hebben haar zeer aangegrepen. Feitelijk is het Zendingswerk daardoor wel eenigermate op den achtergrond geraakt. Maar nu, opeens, beseft ze, dat zij ook voortwerken wil, en tegelijkertijd weet ze, dat ze heel veel van Ambon en de Amboneezen houdt. Zijn er trouwer menschen dan zij? Zouden bijvoorbeeld een keukenmeisje in het vaderland en een tuinman zich zoo vol opoffering, zoo vol liefde gegeven hebben als Maria en Laboena dit hebben gedaan? En Ibrahim niet te vergeten! Heeft hij niet getoond, oprechte naastenliefde te bezitten? Menig Christen zou geweigerd hebben, te doen wat Ibrahim, de Mohammedaan, voor zijn meester en meesteres heeft gewaagd. En al weet ze niet, dat Selfi ook voor Wybrand en haar heeft gewerkt — ze twijfelt er niet aan, dat de kokkie eveneens voor hun bevrijding gewerkt heeft.

Ja, Wyb heeft gelijk; dat hij naar Ambon terug keeren wil. Zij, Lisa, wil dit eveneens!...

Als de zon met stralenden glans opkomt, zijn de vluchtelingen reeds een half uur voorbij Serimau. Even spijt Wybrand dit. Hij had — uit louter nieuwsgierigheid — wel eens die beroemde urn of pot willen zien,

die immer, hoe droog het jaargetijde ook is, tot boven toe met water gevuld is, maar... de vrijheid is hem liever. En eerlijk gezegd: hij is òp; hij is meer dan moe. Het is dan ook een verademing voor hem, wanneer Wirjodikromo opnieuw het oogenblik gekomen acht, om al rustend iets te eten en te drinken.

De Ambonees heeft voor die rust een schitterend plekje uitgezocht: een groep hoge sagopalmen, waaronder prachtige varens groeien. Wybrand laat zich rechtuit achterover vallen, en sluit een oogenblik de oogen. Eén enkel oogenblikje maar wil hij volkomen van de veiligheid en van de rust genieten. Dan wil hij gaan eten en drinken, en... weer verder gaan. Maar — zijn oogen blijven dicht en in minder dan geen tijd bewijst zijn zware ademhaling, dat hij slaapt, diep en vast.

Lisa is natuurlijk evenzeer vermoeid, maar zij heeft moederplichten. Jacobus moet worden verzorgd. Jacobus moet worden gevoed.

Voorzichtig gaat zij zitten, op korten afstand van Wybrand. Het treft haar, hoe vol zorg Wirjodikromo alles heeft voorbereid. Of heeft de vrouw van den Ambonees dit gedaan? Of baboe Maria misschien? Als Wirjodikromo zijn grooten zak opent, haalt hij alles voor den dag wat zij voor Jacobus' verzorging noodig heeft!

Maar als ze den kleinen Jacobus neergelegd heeft in het zachte, groene varenbed, kan ook Lisa zich niet meer goed houden. De slaap overmant haar, en ze heeft geen krachten meer, om aan dien slaap weerstand te bieden...

Wirjodikromo is misschien ook wel vermoeid, maar... hij denkt niet aan slapen. Hij rolt een strootje en waakt.

Glimlachend zit hij daar, wacht houdend over zijn Toean Pandita en diens Njonjah en over hun kind. Maar plotseling houdt hij op met rooken.

Zie, Wirjodikromo knielt neer, en hij bidt. Hij bidt Toehan Jesoes om krachtig en sterk te mogen blijven, opdat hij doen mag en kan, wat hij zich voorgenomen heeft...

En eerst dan laat ook Wirjodikromo den slaap over zich komen...

HOOFDSTUK XXXIII

DE ZEGENING VAN DEN BRUINEN BROEDER.

„Wat nu, Wirjodikromo?”

„Wachten, Toean Pandita; wachten. U blijft met de Njonjah en den kleinen Jakoboes hier — ik ga naar Passo.”

„Moeten we lang wachten, Wirjodikromo?”

„Tot vanavond, ja. Dan kunt u uw prauw in bezit nemen.”

De tocht door Leitimor heeft langer geduurd, dan Wybrand gehoopt en de Ambonees gedacht heeft. Maar Lisa is aan de vermoeienissen van dit reizen en trekken niet gewend. De weg is heuvel-op heuvel-af, berg-op berg-af gegaan. Haar voeten, samengeperst in de Amboneesche vrouwenschoenen, die in een oplopende punt eindigen, zijn gewond. Als Wirjodikromo haar niet herhaaldelijk gesteund had — Wybrand heeft steeds het kind gedragen — zou Lisa waarschijnlijk den voor haar zoo zwaren gang niet hebben volbracht.

Meestal heeft het drietal 's nachts geloopt en in den vroegen morgen. De uiterste voorzichtigheid is immers geboden geweest. De Japansche overwinnaars, hoewel meest in de steden en dessa's verblijf houdend, zwermen overal rond. En 't is meer dan eens gebeurd, dat Wirjodikromo plotseling halt moest gebieden en voor zijn beschermelingen en zichzelf een schuilplaats heeft moe-

ten zoeken in het hoge struikgewas, omdat hij onraad vreesde.

Doch thans ligt Passo vóór hen, het dorpje dicht bij den verbindingsdam tusschen Leitimor en Hitoë, den Pas van Baguela.

Lisa Scheltens laat zich met een zucht vallen.

„Ik kan niet meer,” zucht ze. „Mijn voeten doen nog erger pijn dan gisteren.”

„Rust dan maar heerlijk uit,” zegt Wybrand. „Het duurt nog lang voor het avond is. Eet en drink eerst, en slaap dan maar een uur of wat. Ik zal wel voor ons kindje zorgen.”

„Moet jij dan niet wat slapen, Wyb?”

„Ik?” Wybrand lacht. „Ik ben zoo frisch als een hoentje,” zegt hij.

„Dan is het goed,” antwoordt Lisa, ze sluit de oogen en valt terstond in slaap.

Wybrand Scheltens waakt. En hij overpeinst hun wonderbaarlijke vlucht.

„Wat is God toch groot en goed,” gaat het door hem heen. „In de STOVIL had geen van ons beiden het zeker lang meer kunnen uithouden. De hitte was er verstikkend, en ventilatie was er zoo goed als niet. En dan dat vreeselijke besmettingsgevaar! De lucht was er onverdraaglijk, en de Japanners deden niets. Stijfdicht hielden ze de deuren gesloten: bang voor de besmetting natuurlijk, en onverschillig voor het lot van ons, Europeanen... Maar des te groter is de daad van die goede, trouwe baboe Maria. Een heldin heeft ze zich getoond. En Ibrahim en Laboëna zijn eveneens helden geweest. Wat ze gedaan hebben is een waagstuk geweest, een strijd tegen ziekte en dood! Vreeselijk! Wat moet het voor den resident en dominee Vredenstein ontzettend zijn geweest, die doode lichamen in het water te wer-

pen... En Selfi, onze kokkie? Die zal — hoe, weet ik niet — Laboena en Ibrahim wel op de eene of andere wijze geholpen hebben!... Nooit zal ik kunnen vergeten, wat Wirjodikromo verteld heeft! Onze trouwe huisbedienden hebben den gestorvenen een eerlijke begrafenis gegeven! Graven hebben ze gedolven... Maar ik zal later wel alles vernemen. O, God geve, dat zij niet het slachtoffer van de ziekte geworden zijn... Wat zal die Japansche commandant woedend geworden zijn, toen hij van onze ontsnapping hoorde! Of zouden baboe Maria en de anderen er iets op verzonnen hebben, dat dien wreedaard in slaap heeft gesust?... En wat is Wirjodikromo een mán! Hoe zouden wij tot hier gekomen zijn zonder hem?... En nu is zijn arbeid nog steeds niet ten einde: hij wil ons met de zeeprauw, waarover hij de beschikking gekregen heeft, een eindweegs begeleiden, heel tot de Banda Eilanden toe. Hij zal mij onderrichten, hoe ik met die prauw omgaan moet, met roeien, als dit noodig mocht zijn, met het opzetten van het zeil, als de wind gunstig is!... In hem hebben Lisa en ik een onwaardeerbaren helper!... Nooit genoeg zullen we dien ouden Ambonees kunnen danken. Neen, ik moet het anders en beter zeggen: gedurende heel ons verder leven zullen Lisa en ik God moeten danken voor Zijn tallooze uitreddingen..."

Plotseling vallen Wybrands gedachten op zijn verhouding met de huisbedienden terug.

Hij weet, dat er in dit opzicht in Indië nog toestanden heerschen, die veel gelijkenis vertoonen met den toestand onder de oude Kompenie. Er zijn nog altijd Europeanen, die van hun ondergeschikten een slaafsche onderwerping eischen. Ja, zelfs op het reeds zoo lang gekerstende Ambon is dit nog wel het geval! Een Europeaan is heer en meester, en de Inheemschen zijn... nu ja, wel men-

schen, maar ze worden beschouwd als veel lager te staan dan de toean en de njonjah uit Belanda! De uiterste beleefdheid wordt geëischt; tegenwerpingen worden niet geduld... En als bijvoorbeeld een baboe of djongos heel eerbiedig verzoekt, een vrijen avond te mogen hebben, moet dit zelfs knielend gebeuren!

Neen, neen, Lisa en hij hebben het van den beginne aan anders gedaan. Noch baboe Maria, noch Ibrahim, de djongos, heeft zelfs maar voor hen behoeven te hurken. De omgang met het viertal, dat voor hun belangen zorgde, is steeds zeer vriendschappelijk geweest. Als geheel vrijen hebben ze hen altijd behandeld, allen.

Is in dit feit misschien de oorzaak te zoeken, dat hun huisbedienden hun nimmer eenigen last hebben bezorgd? Hebben die menschen hen steeds uit liefde gehoorzaamd en gediend, ja — Wybrand begrijpt het nu — hun meester en meesteres vereerd?

En daarom dan ook hun opofferings-gezindheid, hun geheel zich geven; daarom dan ook niet de minste aarzeling, om zich tegenover de Japansche overweldigers in een alleszins gevaarlijke positie te stellen!

Wybrand Scheltens is in dit oogenblik uiterst dankbaar, dat zoowel Lisa als hij in hun jeugdjaren zelf hard hebben moeten werken: Lisa in de huishouding van haar ouders; hij voor zijn studie, terwijl hij, ter wille van zijn dienstverband, den tijd heeft moeten uitkoopen! Beiden zijn voortgekomen uit een democratische omgeving en hebben altijd afkeerig gestaan tegenover de „ras- en bloedmaniakken", die zich wezens van een hogere orde hebben gevoeld!

Wybrand erkent het nu, terwijl hij zoo te peinzen zit, dat het God is, Die Lisa's leven en het zijne heeft geleid. Ja, Hij heeft geweten, lang vóór er sprake van was,

dat zij beiden naar Indië zouden gaan, dat eens Wirjodikromo en met hem baboe Maria en djongos Ibrahim en kokkie Selfi en kebon Laboena hun redders zouden wezen.

„Gods Voorzienigheid is een onloochenbaar feit!”

Wybrand Scheltens is van deze waarheid zóó doordrongen, dat hij, zonder het te willen, min of meer luid deze woorden uitspreekt...

„Is er iets, Toeane Pandita?” vraagt Wirjodikromo die heel stil naderbij gekomen is, en Wybrands alleenpraak heeft gehoord, echter zonder iets daarvan te verstaan.

„Neen,” schudt Wybrand Scheltens het hoofd. „Of ja, toch,” voegt hij er aan toe, omdat hij deze gedachte voor zijn trouwen vriend niet behoeft te verbergen, „ik heb aan de liefde en vriendschap van jullie allen zitten denken, die mijn vrouw en mij zoo hebben bijgestaan, en tegelijk ook nu ben ik tot de erkenning gekomen, dat ik in mijn verder leven steeds zal kunnen zeggen, zelf ondervonden te hebben, dat God alles bestuurt en Zijn Voorzienig Bestel over allen en alles gaat.”

„Een goede gedachte, Toeane Pandita,” stemt Wirjodikromo toe, „en een treffende waarheid bovendien. Want weet u: in heel Passo is vandaag geen Japanner te bekennen. Om redenen, die ik natuurlijk niet ken, zijn al de soldaten vanmorgen in de vroege vertrokken. En nu begrijpt u al, wat ik verder te vertellen heb?”

Wybrand Scheltens knikt.

„Zeg het, Wirjodikromo,” antwoordt hij. „Ik wil het graag hooren.”

„We kunnen al vóór zonsondergang de prauw krijgen en gaan varen, Toeane Pandita. Sakriman — u weet: hij is ouderling in Passo — zal zorgen, dat alles om vijf

uur in den middag al gereed is. Misschien is hij nu al op weg, om zijn prauw een paar kilometer ten Oosten van den Pas te brengen. Natuurlijk wil hij geen argwaan wekken. Niemand in Passo behoeft te weten, dat er twee Blanda's met een prauw naar zee vertrokken zijn."

"Dat is goed overlegd," prijst Wybrand. „Maar... ik heb je al gezegd, dat ik trachten wil, Australië te bereiken. Dat is vanzelfsprekend een lange, lange reis..."

"Ja, met een K.P.M.-boot komt u er vlugger," lacht de Ambonees.

"En dan, omdat we dagenlang misschien niets dan water en lucht zullen zien, en geen enkel mensch, moeten we ook voorraad meenemen."

"Heb hierover geen zorgen, Toean Pandita," zegt Wirjodikromo, „mijn groote zak is nog niet geheel leeg, en broeder Sakriman zorgt ook wel voor de noodige aanvulling."

"Dan heb ik niets meer te zeggen..."

"Er is één ding, dat u vooral niet vergeten moet, Toean Pandita," valt de Ambonees hem in de rede. „U hebt niet alleen voedsel noodig, maar vooral ook water. Nu is het heel gelukkig, dat broeder Sakriman niet alleen in de Residentie Ambon bekend is — hij heeft veel verder weg nog tal van vrienden en bekenden. Telkens, als u in de nabijheid van een eiland komt, hoe klein dit ook is, moet u uw watervoorraad zien aan te vullen. Als u dan daarbij den naam Sakriman noemt, zult u de eerste paar weken geen nood hebben."

Wybrand Scheltens is verschrikt. Hij heeft tot dusver nog niet met Wirjodikromo over den duur van den voorgenomen zeetocht gesproken. Wat beteekenen in den tegenwoordigen tijd immers voor een Europeaan afstanden?

„De eerste paar weken,” zegt hij dan ook. „Hoe lang denk je dan, dat onze reis zal moeten duren?”

„Als u geen tegenspoed hebt — vier tot vijf weken,” luidt het teleurstellende antwoord. „Maar u doet veiliger, dezen tijd dubbel te nemen, Toeana Pandita.”

„Maar Wirjodikromo...”

„U moet de feiten nemen, zooals ze zijn,” zegt de Ambonees nuchter. „U kunt tegenwind krijgen of het kan windstil zijn, zoodat u alleen maar roeiend voorwaarts kunt komen. En er kunnen stormen opsteken. En...”

„Houd op, houd op!” smeekt Wybrand Scheltens. „Maar dat zou àl te erg wezen! Denk zelf eens na. Vooreerst: ik ben geen zeeman; ten tweede: ik kan mijn vrouw niet aan de riemen zetten; ten der...”

„Toeana Pandita,” zegt Wirjodikromo ernstig, „nog maar enkele minuten geleden hebt u gezegd, aan Gods Bestuur en aan Gods Voorzienigheid te gelooven. U hebt in de STOVIL ondervonden, dat God u beschermt. Nu, vandaag, ondervindt u, dat u eerder de zeereis kunt beginnen...”

Wybrand Scheltens, de Toeana Pandita van den eenvoudigen Ambonees, voelt de bestraffing, die in deze woorden opgesloten ligt. Nog vóór Wirjodikromo alles gezegd heeft, wat op zijn hart ligt, steekt Wybrand hem de hand toe.

„Wirjodikromo, trouwe vriend, je hebt gelijk. Ik heb een oogenblik mijn vertrouwen verloren. Helaas, ik ben ook maar een zondig mensch.”

„U behoeft u tegenover mij niet te verontschuldigen, Toeana...”

„Hij moet dit wel!”

't Is Lisa, die dit zegt. Al een poos is ze wakker en heeft ze met groote belangstelling het gesprek tusschen

de beide mannen gevolgd. Zij ook weet nu, dat het varen naar Australië waarschijnlijk geen pleiziertocht wezen zal. Zooveel te beter: ze is daardoor ongevraagd op de hoogte van den toestand gekomen.

„En wanneer gaan wij nu verder op weg?” informeert Lisa.

„Zoodra de grootste hitte van den dag voorbij is,” antwoordt Wirjodikromo. „We behoeven niet meer dan een uur te loopen. Van hier naar de plaats, waar de prauw ligt, is de afstand niet zoo heel groot...”

De prauw van Sakriman is een vlerkprauw. Tot verbetering van haar zeewaardigheid is ze aan weerszijden van twee bamboe-balansen, vlerken, voorzien. Eigenlijk gezegd: dit vaartuigje is minder geschikt voor een lange zeereis. Het is gebouwd voor tochten in het kustgebied. Maar het scheepje is van goede makelij, stevig en sterk gebouwd. Voorin is zelfs een soort afdakje aangebracht, dat de inzittenden tegen de al te brandende zonnestralen beschermen kan. Voor den kleinen Jacobus is het in ieder geval een goede slaappleats.

Achter in de prauw, onder de zitbank verborgen, is een flinke, groote ruimte. Daarin bergt Sakriman thans een flinken voorraad geroosterde sagobroodjes, door de Amboneezen forna genoemd, een tamelijke hoeveelheid pisangs, benevens een doos, vol met gedroogde en gezouten vischjes. Ook dragen Sakriman en Wirjodikromo een watervat aan boord, zoodat de toekomstige zeevaarders gedurende de eerste dagen niet voor dorst behoeven te vreezen. En eindelijk staat Wirjodikromo nog het overschot van zijn voorraad levensmiddelen af.

En thans komt het oogenblik van de afvaart. De zon zinkt al meer naar het Westen.

Wat er thans gebeurt, heeft noch Wybrand noch Lisa voorzien.

Sakriman, de ouderling van Passo, plaatst zich tusschen hen beiden. Hij legt zijn rechterhand op Wybrands schouder, zijn linker op dien van Lisa. En hij spreekt:

„Bahwa Toehan memberkati apalah kamoe dan memeliharakan kamoe...

„Bawah Toehan menerangi apalah kamoe dengan wadjahnja dan mengasihankan kamoe...

„Bahwa Toehan menoendjoekkan apalah wadjahnja kepada kamoe dan „mengaroeniai kamoe dengan slamat..."¹⁾

Dit is voor Wybrand een bijna even plechtig oogenblik als dat, toen in hun oude woonplaats de grijze Dienaar des Woords hen op hun huwelijksdag de handen opgelegd en gezegend heeft.

O, die zegening van hun bruinen broeder! Ze voelen, hoe Sakrimans gebruinde handen op hun schouders beven van innerlijke ontroering. Ze voelen zich nu weer gesterkt, het is of God zelf hun door Sakriman Zijn hoede en bescherming, Zijn genade en troost toezegt...

Enkele minuten later stoot Wirjodikromo de prauw af, hijscht hij het vierhoekig zeil...

De prauw van Sakriman vaart...

¹⁾ De Oud-Testamentische zegening (zie Numeri 6 : 24—26) in het Maleisch.

HOOFDSTUK XXXIV

WOLKEN, LUCHT EN WATER.

Als Wybrand Scheltens den volgenden morgen wakker wordt — ja, hij heeft geslapen, den ganschen langen nacht! — weet hij het eerste oogenblik niet, hoe hij 't heeft! Rondom ziet hij niets dan wolken, lucht en water! Maar dan, eensklaps, herinnert hij zich alles weer. Hij is op zee, midden op zee. Als hij zich opheft, merkt hij links alleen een paar eilanden op, van welke hij natuurlijk de namen niet weet, maar Ambon is verdwenen!

„Ben je eindelijk wakker, Wyb?” vraagt Lisa plagend. „Je hebt wel voor drie nachten tegelijk gedut.”

„Dat heb ik,” antwoordt Wybrand tevreden. „Maar je weet, dat ik de laatste dagen heel wat slaap te kort gekomen ben.”

„Ik gun het je best, manneke,” lacht Lisa, die met Jacobus op haar schoot op de binnenbank van de prauw zit. „Nu, vind je niet, dat we goed opgeschoten zijn?”

„Ik wil je graag gelooven, maar weten doe ik 't niet. Waar zijn we eigenlijk?”

„Dicht bij Haroekoe,” geeft Wirjodikromo ongevraagd ten antwoord. „En als we ginds op dat eiland aan land gingen, zoudt u een kijkje in Saparoea kunnen nemen... Neen, neen,” lacht hij, als hij in Wybrands oogen schrik ziet. „wij gaan niet aan land, Toe an Pandita. We hebben een prachtig windje mee. Met aan wal gaan wachten we, tot we één van de Banda-

Eilanden bereikt hebben. En dat zal, naar ik denk, geen dagen duren. U zult, als alles meeloopt, morgen of overmorgen al wel den top van den Goenoeng Api boven de golven zien oprijzen. En ondertusschen..."

"Ondertusschen?" onderzoekt Wybrand, als de Ambonees zwijgt.

"Ja," zegt deze dan, "met dit kalme zeetje kan ik het wel wagen, u een en ander te leeren en nader uit te leggen, Toeán Pandita."

Wybrand springt dadelijk op, om naar Wirjodikromo toe te gaan, maar hij denkt er niet aan, dat het slechts een prauw is, waarin hij zich bevindt. De boot schommelt enkele oogenblikken heftig heen en weer, tot niet geringen schrik van Lisa, die bang is, dat de prauw omslaan zal, en daarom den naast haar slapenden Jacobus opneemt en vast in haar armen drukt.

Wirjodikromo lacht, zooals Wybrand en Lisa het hem nog nimmer hebben hooren doen.

"Wees maar gerust, Njonjah," kalmeert hij Lisa. "De Toeán Pandita kan dansen en springen zooveel hij maar wil, maar ons prauwtje ligt vast. Ziet u: die bamboestangen, die vlerken, hebben nu al een nuttigen dienst gedaan. Zelfs bij harden wind bestaat er geen gevaar voor kantelen."

En nu vindt Wybrand Scheltens in Wirjodikromo een niet onbekwamen en geduldigen leermeester, terwijl de Toeán Pandita een oplettend en bevattelijk leerling blijkt te wezen.

Eigenlijk is er voor een en ander niet zooveel kennis noodzakelijk. Wat wèl noodig is? Oplettendheid en voorzichtigheid. Het ophijschen van het zeil beteekent letterlijk niets, even zoo weinig als de hanteering van het roer, maar de Toeán Pandita moet goed acht slaan op de wolken daar boven hem, die zich immers in deze

streken soms zoo plotseling kunnen verdichten tot een pikzwarte wolkenmassa, waaruit de bliksem neerflitst. En dan kan het gebeuren, dat de winden met de kleine prauw een gevaarlijk spel gaan spelen. Altijd moet hij zijn vaartuig met den kop in den wind trachten te houden, ja, hij moet er goed voor zorgen, dat geen enkele onstuimige golf hem zijwaarts overvalt. Tevens moet hij er voor oppassen uit de buurt van de groote eilanden te blijven. Vooral de Aroe Eilanden kunnen gevaarlijk blijken, omdat de Japanners hier mogelijk wel een vlootbasis bezitten.

Als de mondvoorraad dreigt op te raken, of wanneer er geen gezond, frisch water meer is, kan de Toean veilig naar één van de talloze, kleine eilandjes stevenen. De inboorlingen, ofschoon heidenen meest, zijn goedaardig en voorkomend, en zullen hem voor een luttelen prijs wel een haantje verkoopen of klappernooten leveren, maar steeds moet hij zorgen, zooveel mogelijk een Zuid Oostelijke richting te volgen, eerst dwars door de Banda Zee en dan door de Harafoera Zee.

„Uw kaarten moogt u nooit verliezen, Toean Pandita,” waarschuwt Wirjodikromo met ernst. „Die zijn uw wegwijzers. En verder... ja, verder moet u uw vertrouwen geheel op Toehan Jesoes stellen. In de grootste gevaren zal Hij u steeds nabij wezen...”

Hoe beschamend voor heel veel beschaafde en ontwikkelde Europeanen is het rotsvaste geloof van dezen eenvoudigen, ongeleerden en in de oogen der wereld onaanzienlijken Ambonees! Geen oogenblik twijfelt hij. God is voor hem niet „maar een begrip” doch metterdaad de Hoogste Gebieder, het Hoogste Wezen in heel de Schepping! Hij, Wirjodikromo van Ambon, is één der „kleinen”, wien het gegeven is, Gods verborgen omgang te vinden.

Als Wirjodikromo op Banda Lontor, ten Oosten van de Banda Eilandengroep, de prauw naar land stuurt, is — dit weten Wybrand en Lisa na zijn reeds gedane korte, bijna straffe aankondiging! — het oogenblik van afscheid gekomen.

Ja, nog éénmaal zal Wirjodikromo alle voorraden inspecteeren en aanvullen wat niet meer voldoende aanwezig is... en hij zal voor den laatsten keer de vlerkprauw aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpen, van de kiel tot het topje van den mast; en hij zal nagaan, of de vlerken nog wel stevig bevestigd zijn... en dan zal hij met een vloed van woorden zijn groote liefde voor den Toean Pandita en diens Njonjah uitspreken en zijn onvergankelijke trouw te kennen geven... Maar dan, ach, is het einde van hun samenzijn, van Wirjodikromo's onbetwistbaar leiderschap, gekomen! Hij moet naar Ambon terug. Zijn vrouw verwacht hem. En mogelijk kunnen ook Maria en Laboena en Selfi en Ibrahim zijn tegenwoordigheid en leiding niet langer ontberen!

Wirjodikromo doet, wat Wybrand van hem verwacht heeft: hij controleert en inspecteert, maar stil, heel stil is hij daarbij. Hij spreekt bijna geen enkel woord. Zelfs, ja, zelfs zwijgt hij, als Wybrand Scheltens na een korten stevigen handdruk, met een forsche beweging de prauw van het strand afstoot en het zeil omhoog hijscht!

Merkwaardig!

Toen Lisa en Wybrand op het vaderlandsche station afscheid hebben genomen van Moeder Brantsen en Frits en Kees, heeft Moeder Brantsen zich heel niet bewogen. Stil, op dezelfde plek, is ze blijven staan. Even slechts is er een wuiven van haar hand geweest, maar toen, ja, toen heeft Moeder Brantsen hoog-uitge-

strekt haar arm ten hemel geheven. En zoo, naar Boven wijzend, is ze blijven staan, tot de trein de zich om- buigende spoorbaan moest volgen!

En zoo ook staat Wirjodikromo daar op het strand van Banda Lontor, een geheel eenzame figuur. Maar hij ook wijst naar Boven! Hij óók wijst heen naar wat hij hun gemeenschappelijk Vaderland weet... het Vaderland van den Toeän Pandita en de Njonjah en van hem, Wirjodikromo, den Ambonees...

Bruinen en blanken, beiden Gods schepselen, één voor Hem!

Wybrand Scheltens is thans geheel en alleen de verantwoordelijke man. Eén verkeerde beweging van het roer, één enkel oogenblik van verstrooidheid, van afwezigheid van gedachten, kan voor zijn Lisa en Jacobus zoowel als voor hem zelf het einde beteekenen. Tot dusver is alles prachtig gegaan: hun verlossing uit de STOVIL, hun tocht naar Passo, hun vertrek van Ambon — er is geen enkele hinderpaal geweest, zelfs niet één kleine tegenspoed. Alles is letterlijk voor den wind gegaan.

Op aanraden van Wirjodikromo heeft Wybrand den koers een weinig gewijzigd. Was deze eerst bijna Zuid-Oost — thans stuurt Wybrand meer pal Oost, naar het eiland Kessewooi. Daar, heeft Wirjodikromo gezegd, wonen bloedverwanten van Sakriman, die hem alleen reeds, als hij hun den naam van den ouderling van Passo noemt, iederen dienst zullen bewijzen. Maar later — hoe zorgdragend en vooruitziend is de goede Ambonees toch geweest! — moet hij weer de richting Zuid-Oost volgen, om in de buurt van de Kei Eilanden te komen.

Doch wat Wirjodikromo niet heeft kunnen voorzien,

is het buitengewoon zware onweer, dat nauwelijks enkele uren na het vertrek van Banda Lontor juist boven de plek, waar de prauw zich bevindt, in groote hevigheid losbreekt. Tallooze bliksemstralen flitsen gelijktijdig door de lucht, van boven naar beneden, van wolk tot wolk. Zonder eenige onderbreking knetteren de donderslagen. En stroomen van regen, een waterval gelijk, storten neer.

Wybrand Scheltens heeft gelukkigerwijs de dreigende wolkenmassa recht toe recht aan op de prauw zien aankomen. Terstond heeft hij het zeil gestreken, zoodat de windstooten, die hij verwachten kan, in dit opzicht het scheepje geen kwaad kunnen doen. Maar het water, het water! In minder dan geen tijd staat het hemelwater zóó hoog in de prauw, dat het bijna de randen raakt! Gelukkig: de vlerken, de wel niet zware maar toch sterke bamboestangen, houden het vaartuigje drijvend, bieden weerstand en breken de kracht van de aanrollende golven.

Lisa is met haar kind onder het afdak gevlucht. Wybrand, die geen drogen draad meer aan het lichaam heeft, moet aan het roer blijven, moet zijn prauw tegen de golvende zee inhouden... Met vaste hand moet hij blijven sturen!

„Vader in den Hemel,” bidt hij, „wij zijn in grooten nood: Gij weet het! En Gij alleen kunt ons helpen!... Behoed ons, Vader, dat wij niet vergaan!”

Eens, weet hij, nu al vele honderden jaren geleden, is er ook een klein scheepje in nood van de baren geweest. Toen hebben de opvarenden, in de benauwdheid, die ze hadden, hun „Behoed ons, Heere, wij vergaan” doen hooren. Maar die opvarenden hadden het groote voorrecht, dat zij 's Vaders Zoon aan boord hadden, en tot Hem riepen ze om hulp... En Hij, op-

staande, bestrafte den wind, en de zee werd still

Maar Lisa en hij weten zich toch eveneens onder de veilige hoede van hun Vader! Hij en Lisa weten, dat Hij ook bij hen aan boord is...

„Heere, behoed ons!” klinkt het voor de tweede maal van zijn lippen. En... zie: eensklaps breken de wolken. Als stukgeslagen flarden wijken ze uiteen! De regen houdt op! En er is geen bliksem meer! En ook de donder zwijgt...

De lucht wordt weer klaar en helder, een diep blauwe, tropische lucht. En alles rondom hem — ook in hem — wordt weer licht...

Ze gaan samen aan het werk, om het water uit de prauw te hoozen. Van hun levensmiddelenvoorraad is in het geheel niets bedorven. Stevig door zeildoek omwikkeld en veilig in de ruimte onder de achterzitbank weggeborgen, is alles kurkdroog gebleven!

Dien avond, als de zon, een schitterende gouden bal, achter hen neerzinkt en heel de eindeloos groote water-vlakte in purperen gloed zet, zingen Wybrand en Lisa hun Psalm van aanbidding:

Gij maakt Uw weldaan wonderbaar,
Gij, Die Uw kind'ren wilt behoeden
Voor 's vijands macht en vreeslijk woeden
En hen beschermt in 't grootst gevaar...

Om dan biddend te vervolgen:

Wil mij Uw bijstand niet onttrekken;
Uw zorg bewaak' mij van omhoog;
Bewaar m' als d' appel van het oog;
Wil mij met Uwe vleuglen dekken...

HOOFDSTUK XXXV

EEN EENZAME STRIJDER OP ZEE.

Nu al vele, vele dagen en nachten lang duurt de door Wybrand en Lisa Scheltens ondernomen tocht naar Australië, dat — zoo komt het hun beiden voor! — schier onbereikbaar is!

Wybrand Scheltens schijnt al een volleerd zeeman te wezen. Hij leert de zee kennen, die grillig en speelsch is, en — het moet tot haar schande worden gezegd — onbetrouwbaar eveneens. Soms is ze glad als een spiegel, maar plotseling kan ze beginnen te deinen, alsof diep in de zee verborgen machten zich tot ontplooiing van hun krachten bereid maken. Er komen golven, breede, lange golven, die hoe langer hoe meer zich verheffen, en de kleine, broze vlerkprauw doen waggelen en dansen als een dronken man. Dan is de uiterste voorzichtigheid geboden! De bamboestangen beantwoorden wel uitstekend aan het doel, waarvoor ze aan de prauw bevestigd zijn, maar wie niet met ijzeren hand het roer vast in handen weet te houden, zal tot zijn eigen schade ondervinden, dat de lange vlerken van een zeeprauw een plotseling omkantelen van het geheel niet onmogelijk maken.

Hij leert ook de lucht kennen en den wind. Neen, zoo veranderlijk als in het Midden Europeesche gebied zijn wind en lucht hier niet. Dagen aaneen kan de hemel bijna onbewolkt blijven, terwijl de winden ge-

lijkmatig zijn te noemen. Maar — hoe verraderlijk eigenlijk ten opzichte van den man aan het roer, die onbekend is met de geheimen der natuur, en ook ten opzichte van het kleine vaartuigje, dat door zijn bouwers niet bestemd is voor wekenlange tochten over de zee! — plotseling, en onbegrijpelijk snel, voltrekt zich somtijds een volslagen ommekeer. De wind steekt op, loeiend, brullend; de wolken daarboven worden met groote snelheid voortgedreven; de zee deint niet meer, maar golft onheilspellend, golft steeds woester en hooger, zoodat de golftoppen met schuim overdekt worden... Wybrand Scheltens houdt dan met beide handen het roer onwrikbaar vast. 't Hindert niet, dat die handen beginnen te gloeien en een kramp zich van de vingers meester maakt — de prauw mag niet afwijken, moet tegen de meterhooge golven in gehouden worden!

Als de zee rustig en kalm is en er zich geen dreigende teekenen boven of rondom de prauw vertoonen, kan Lisa wel eens Wybrands plaats op de achterbank innemen. Want hij kan natuurlijk niet dag aan dag, zonder eenige onderbreking, waakzaam zijn: hij ook heeft bij tijd en wijle behoefte aan rust, aan slaap. Maar het meerendeel van den arbeid is toch voor hem...

Hier, in den Pacific, heerscht de oorlog! En hier, in den Pacific, is de vloot van den Japanschen Keizer in deze dagen feitelijk oppermachtig. Japansche slagschepen, kruisers, torpedobooten, onderzeeërs beheerschen de wateren van deze groote, wijde zee tot vlakbij de kusten van Australië. Schuimend doorklieven ze hier de wateren, zoekend en speurend naar een Geallieerde prooi. Maar in de Java Zee is het Geallieerde vlooteskader van Schout-bij-nacht Karel Doorman ôf uiteengeslagen ôf voor een deel weggezonden in de diepte.

Er zijn hier voor het oogenblik geen tegenstanders van Japan meer te vinden!

De Geallieerden — Wybrand en Lisa weten dit in hun eenzaamheid zoo niet — hebben elders veel werk te doen. Ze brengen groote convooien bijeen, bestemd voor Engeland en voor Rusland, convooien, die wapentuig en munitie naar Europa moeten overbrengen, opdat de machtigste van de As-van-Drie verslagen zal kunnen worden. En tegelijk ook hebben ze om het Vijfde Werelddeel, Australië, een krachtigen beschermingsgordel gelegd, die de Banzairoepers een verder voortdringen naar het Zuiden moet beletten.

En de prauw van de ontsnapt van Ambon nadert dezen gordel steeds meer en meer. Herhaaldelijk ziet Wybrand Scheltens rookpluimen aan den horizon, soms zwak, soms sterk, wat de aanwezigheid van slechts één of vele Japansche oorlogsbodems vermoeden doet. Maar zóó ver in de zeemanskunst heeft hij, de eenzame strijder, het reeds gebracht, dat hij binnen enkele minuten al weet, hoe hij het Japansche gevaar ontwijken kan. Dan wendt hij het roer naar links of naar rechts, tot de rookpluim zwakker en eindelijk onzichtbaar wordt...

Neen, voor slagschip of torpedojager koestert Wybrand Scheltens niet zooveel vrees. Maar meermalen bekruipt hem de angst, dat ergens, dichtbij mogelijk wel, de periscoop van een vijandelijken onderzeeër opduiken zal. En dan — hij weet het! — is er voor hem noch voor Lisa noch voor den kleinen Jacobus genade te wachten. Of vanuit groote hoogte zal een Japansche vlieger de kleine prauw kunnen ontdekken — de kijker van een waarnemer ziet ver en scherp! — en ook in dat geval zal binnen weinige oogenblikken het einde verwacht kunnen worden.

Hij moet, dag en nacht, waken tegen ieder mogelijk denkbaar gevaar!

Het Japansche gevaar is oorzaak, dat Wybrand Scheltens na een kort oponthoud op Kessewooi, waar Sakrimans bloedverwanten hem met groote bereidwilligheid geholpen hebben, de hem door Wirjodikromo aanbevolen route niet heeft kunnen volgen. Hij is via de eilanden Kamiri en Koor en Tajando en Walir rechtdoor naar het Zuiden gevaren: de Kei Eilanden heeft hij voor zich en de zijnen te gevaarlijk geacht. Maar deze koersafwijking heeft hem het voordeel bezorgd, dat hij aan voedsel geen gebrek heeft en dat zijn watervat boordevol frisch, rein water is. Thans, na zijn zeekaarten bestudeerd te hebben, is hij besloten of het eiland Moeloe of het nog kleiner eilandje Vordate aan te doen. Daarna... Wybrand huivert... zal hij vóór de Wessel Eilanden — reeds tot Australië behoorend! — nergens meer voet aan land kunnen zetten. Nergens, in heel de Arafoera Zee is een eiland te ontdekken!

Dan begint het laatste gedeelte van den zeetocht, die — Wybrand Scheltens ontveinst het zich niet! — mogelijk wel het gevaarlijkst voor hem en de zijnen zal wezen...

Maar.... Wybrand Scheltens vertrouwt en bidt.

HOOFDSTUK XXXVI

GEBEDSVERHOORING.

Thans verlaat de vlerkprauw het eiland Vordate, het meest Oostwaarts gelegen eilandje van de Zuid-Ooster Eilanden in den Archipel.

Hij heeft hier feitelijk een schromelijke vergissing begaan! Hij heeft er niet aan gedacht, dat de Japanners ook de Timor-Laut Eilanden tot nieuw Japansch bezit hebben verklaard. Nauwelijks op Vordate aangekomen, wordt hij door een Inheemsche, die hem en zijn vrouw natuurlijk terstond als Blanda's herkent, gewaarschuwd, dat het hier niet veilig voor hem is. Hij moet zoo spoedig mogelijk weer vertrekken, luidt de welgemeende raad, die meer kenbaar wordt uit 's mans gebaren dan uit de onverstaanbare klanken die hij uitstoot.

Maar Wybrand Scheltens heeft den raad en ook de waarschuwing begrepen. Wel diep teleurgesteld is hij, want gaarne had hij den slinkenden mondvoorraad nog iets aangevuld. Maar dan begint ook hij te gebaren. Hij wijst op het watervat, en...

De Inheemsche, klaarblijkelijk vlug van begrip, heeft geen aanwijzing meer noodig. Hij knikt bevestigend, neemt — sterke man, die hij is — het watervat op zijn schouder, om enkele oogenblikken later weer terug te keeren met een nieuwen, frisschen voorraad. Achter hem aan komt zijn jonge vrouw, die een mand draagt,

geheel met klappernoten gevuld. Dan wijst hij met enkele snelle handbewegingen naar de zee. „Vertrek, vertrek; zoo snel mogelijk!” beteekent dit.

Wybrand Scheltens wacht niet meer op verdere aansporingen. In een ommezien heeft hij de prauw weer zeewaarts gewend en hijscht hij het zeil. Dankend wuivend, verlaat hij dit voor hem zoo gevaarlijke eiland. Lisa zet zich aan het roer, terwijl hij het vaarttuig grooter snelheid verleent, door met al de kracht, waarover hij beschikt, de riemen uit te slaan...

„Lisa,” zegt hij, zoodra hij het gevaar van achtervolging niet meer vreest, „nu moet je je er op voorbereid houden, dat we geen enkele landing meer uitvoeren, vóór we Australië hebben bereikt. Er zijn tusschen hier en ons einddoel geen eilanden meer, en bovendien komen we nu in de gevaarlijke zone...”

„Hoe bedoel je dat?” informeert Lisa.

„Australië is ook met Japan in oorlog,” antwoordt hij enkel, om geen onnoodige ongerustheid op te wekken. „Zelfs de enkele riffen, die er zijn, kunnen voor de Japanners van groote strategische waarde wezen. We moeten uit veiligheid iedere aanraking met den vijand vermijden. Hij mag ons zelfs niet zien. Eerst als we de Australische kust bereikt hebben, waar ook, kunnen we...”

„Je moet niets voor mij achterhouden, Wyb!” eischt Lisa, hem onderbrekend. „Ik zal en wil ieder gevaar met je deelen.”

„’t Is mogelijk niet zoo ernstig, als mijn woorden je doen vermoeden, maar... we moeten uitzien en voorzichtig wezen. En ja, ook enkele voorbereidingen zijn er noodzakelijk.”

„Welke dan?”

„Wij moeten ons zelf een rantsoeneering opleggen, beste. Van zelf, onze Jacobus mag hier niet onder lijden, maar van nu af moeten we spaarzaam wezen met voedsel en water. Ik had gehoopt, op Vordate alles te kunnen krijgen voor den verderen tocht, maar dit is, wat het voedsel betreft, een mislukking geworden. Gelukkig hebben we een vol vat water, en de klappernoten, die we gekregen hebben, mogen we als een grooten schat beschouwen. Maar... Lisa, we moeten met ons kleine scheepje meer dan zeshonderd kilometer afleggen; precies gezegd: bijna zevenhonderd... Begrijp je mij nu?”

„Ja,” zegt Lisa zacht, „ik begrijp je, Wyb. En ik begrijp ook je zorg. Vergeet echter één ding niet: wij zijn onder veilige hoede. God, Die ons tot dusver zoo wonderbaarlijk geleid heeft, zal ook verder voor ons zorgen. Maar we moeten blijven gelooven en vertrouwen, Wyb.”

„Dat is juist, wat ik telkens aan God vraag, Lisa,” antwoordt Wybrand ernstig...

Lisa heeft, als huismoeder, de regelen voor de rantsoeneering vastgesteld. Iederen dag zóóveel voedsel; iederen dag zóóveel water. Hebben ze den wind mee, dan legt de prauw per uur wel tien tot vijftien kilometer af; reken veiligheidshalve slechts tien. Omdat Wybrand als regel 's nachts niet zeilt, hoewel het roer niet onbeheerd mag blijven, kunnen er dan iederen dag eenhonderd-twintig kilometer van het totaal worden afgetrokken. Ha, dan zal de reis in dat geval niet langer dan hoogstens één week vorderen!

Maar niet alleen Wybrand doch ook Lisa kan zich verrekenen! Ze vergeet, dat er windstille dagen kunnen komen: ze vergeet, dat de wind niet uit een voor dezen

zeiltocht gunstigen hoek kan komen waaien, zoodat de prauw eer achteruit dan vooruit wordt gedreven!

Is Wybrands landing op Vordate een fout geweest, die ernstige gevolgen had kunnen hebben — Lisa's berekening wordt door wel zeer ongunstige factoren volkomen in de war gestuurd.

Na één dag zeilens breekt een periode van absolute windstilte aan. Zóó stil is het, dat het zeil geheel slap tegen den mast hangt. Er is zelfs niet het minste zuchtje te bekennen. Wybrand roeit. Wybrand roeit onverdroten in Zuid-Oostelijke richting voort. De zon brandt en steekt; de zee kaatst de zonnestralen verblindend terug — Wybrand Scheltens roeit. Maar is het van dezen man te vergen, dat hij aldoor, uren aaneen, twaalf uren lang, blijft roeien?

Is het ooit in deze windstreken gebeurd, dat een periode van stilte langer dan een week achtereen duurt? En Wybrand rekent, en rekent nogmaals, dat zijn vlerkprauw, ongeacht de zeestroomingen, nu al tien volle dagen nagenoeg op dezelfde plek is blijven liggen, omdat het zeil geen wind opvangen kan en omdat zijn handen zelfs geen riem meer kunnen vasthouden!

En Lisa's rantsoeneering? Er zijn nog maar enkele klappernoten overgebleven, maar deze moeten voor den kleinen Jacobus in reserve gehouden worden. Zij kan haar kindje toch geen water laten drinken, dat onwelriekend geurt en leelijk en bitter smaakt? En de forna's, de geroosterde sagobroodjes, liggen voor een kindermaag veel te zwaar. Zelfs Wybrand en zij zelf kunnen ze bijna niet meer verteren...

Welk onheil houdt de toekomst voor Wybrand en Lisa Scheltens en hun kind verborgen?...

En dan breekt de dag aan, dat het water uit het

drinkvat ondrinkbaar verklaard moet worden! En de dag komt, dat aan Lisa's rantsoeneering een einde komt, omdat er geen koekjes en geen gedroogde vischjes meer zijn! Nu zijn ze wel gedwongen, de twee ouders, het vleesch van een klappernoot te eten en het sap te drinken, omdat hun honger te groot en hun dorst niet meer te dragen is.

Toch, hoor, wat Lisa tot Wybrand zegt.

„Er mag gebeuren, wat wil, Wyb, maar de laatste noten bewaar ik. Die zijn voor Jacobus!... Wij beiden moeten er ons aan gewennen, één of meer dagen maar niet te eten en te drinken...”

„Mij goed,” antwoordt Wybrand op flauwen toon, mismoedig gestemd door de pijn, die hij lijdt, en verdrietig door den tegenslag, dien hij ondervinden moet. En hij is zoo loom ten gevolge van de hitte, en zoo moe, omdat dit nu al de derde dag is, dat hij niets te eten heeft gehad. Heeft hij niet stillekens 's nachts, als Lisa sliep, zijn rantsoen weer aan den voorraad eetwaren toegevoegd, opdat Lisa iets langer te eten zou hebben?...

Waar is het stil geloovig vertrouwen van Wybrand Scheltens gebleven, dat vertrouwen, wat hem zelfs in de bange uren van zijn gevangenschap tot hulp en steun is geweest? En waar is Lisa's geloof, dat haar waarlijk in ieder opzicht tot een hulpe tegenover haar man heeft gemaakt?... Is werkelijk alle vertrouwen, iedere hoop uit hun harten verdwenen? Is God voor hen dood?

De tong kleeft aan hun gehemelte; de mond is droog; er is pijn in hun keel. Maar erger dan dit alles misschien nog is de pijnigende kramp in hun maag, die geen

voedsel meer in zich bevat, dat verteerd worden moet.

Wybrand keert zich af, als Lisa den kleinen Jacobus iets van de sappige klappernootvrucht te eten geeft, zoodat de honger en de dorst van zijn kind althans eenigermate kunnen worden gestild. Nog heviger voelt hij in dit oogenblik zijn honger en dorst.

Hij ziet omhoog, naar de lucht: geen wolkje ver-
toont zich. Hij ziet naar de zee: geen rimpel laat zich zien. Alleen maar is er een stille, aanhoudende deining, die hem doet aannemen, dat er ginds achter den verren horizon, golven zijn, golven, die beteekenen, dat heel, héél ver weg, een wind waait, die het water in beweging brengt.

Wybrand Scheltens sluit de oogen. Hij voelt zich onpasselijk worden. Hij kan Jacobus niet zien eten; hij kan de deining der zee niet meer verdragen...

Lisa's stem schrikt hem op.

„Wyb,” hoort hij haar zeggen, „wij hebben toch een Helper-in-nood! We moeten bidden, Wyb! Ik geloof zeker, dat God ons zal bijstaan, als we in het geloof tot Hem gaan!”

Wybrand Scheltens hoort wel die woorden, maar hij reageert er niet op. Lisa's stem is zoo ijl, en zijn hart is in dit oogenblik zoo leeg. Hij is als een stomme, die niet spreken, niet antwoorden kan!

„Wyb!” Met nog meer klem wekt Lisa hem op. „We moeten bidden, jongen! De God van Elia is toch ook onze God!”

Wybrand Scheltens, de Toean Pandita van Ambon, de man, die immer voor ieder woorden vindt, om te spreken, zwijgt, blijft zwijgen. Voor hem is de hemel van koper, en zijn altijd zoo innig en sterk geloovend vertrouwen is thans krachteloos. Hij kan zijn gedach-

ten niet concentreeren; hij kan niet doen, wat Lisa, zijn vrouw, zoo dringend van hem vraagt...

Maar hoor nu!

Lisa's stem verheft zich. Het is Lisa Scheltens, die bidt...

„Heere God in den Hemel! Vader, onze Vader!... Wij kunnen niet gelooven, dat Gij ons verlaten hebt, en dat wij hier moeten omkomen!... Wil ons nu ook helpen in onzen grooten nood! Ja, Gij alleen kunt ons redden — red ons dan!... Wij vragen het van U in den Naam van onzen Heiland Jezus Christus... Amen!”

Een tweede „Amen”, het „Amen” van Wybrand, die met Lisa meegebeden heeft. O, heel in stilte; onhoorbaar voor Lisa; maar gehoord door God. Want haar gebed is ook het zijne...

Ja, inderdaad: de God van Elia leeft nog! Hij hoort het gebed van Zijn kinderen, en... Hij verhoort!

Het is nauwelijks een half uur later, dat er plotseling een heftig bewegen in de zee ontstaat, hoewel deze door zelfs geen windzuchtje wordt beroerd. De deining wordt verbroken. Kleine golfjes ontstaan er.

Wat heeft dit te beteekenen?

Wybrand zoowel als Lisa slaan het onverklaarbare schouwspel gade: niets begrijpen ze er van. Maar zie: hier en ginds en op nog meer andere plaatsen vertoonen zich de ruggen van groote visschen, die met elkan- der stoeien en spelen in het kalme water van deze wijde zee. En plotseling springt er tusschen de vlerken door één van die groote visschen omhoog, om voor Lisa's voeten neer te vallen op den bodem van de prauw!... Een tjekalang!

Wybrand bukt zich snel en grijpt toe... Hij heeft de tjekalang vast in zijn beide handen, als hij zich weer

opricht. Neen, de visch kan hem niet meer ontkomen!
Wat nu? Lacht Wybrand Scheltens?... Neen, hij schreit! Het zijn tranen van dankbaarheid, die over zijn gebruinde wangen rollen!

„Lisa, Lisa! Je gebed is verhoord! God heeft ons deze visch toegezonden!”

„Ja,” knikt Lisa ten antwoord op Wybrands uitroep.
„God, die de HEERE is, heeft uitkomst gegeven. Zijn Naam zij geloofd!”

Maar Gods uitreddingen nemen dezen dag nog geen einde!

Wybrand, die weer gegeten heeft, ziet om zich heen. Is er nòg geen verandering op komst; zal de windstilte nòg langer duren?

Wat is dat? Daar ginds, vanwaar ze gekomen zijn, in Noord-Westelijke richting... is dat niet een wolk, o, een heel klein, wit wolkje nog maar. Maar wordt dat wolkje niet groter? En voegen zich niet nog andere wolken bij die eerste?

Hij heeft goed gezien! Nog binnen het uur is heel de hemel bedekt met één grijsgrauwe wolkenmassa! Er zàl regen komen!

Hoe snel zijn thans Wybrands bewegingen! Hij grijpt het watervat en giet het groezelige nat in de zee. Dan, haast met een ruk, haalt hij het zeil omlaag, en legt hij het in zijn volle breedte dwars over de prauw.

„Lisa!” roept Wybrand, thans weer geheel de oude, vol energie en werkkraft, „er komt regen! We kunnen ons watervat weer vullen.... Jij aan dat einde van het zeil — ik hier. We moeten het zeil goed strak houden!... Ik voel al een druppel... Daar, de bui breekt los! Als nu de wind nog maar even wegblijft, tenminste niet te sterk wordt...”

„En je roer dan?” vraagt Lisa, maar ze moet luid roepen, want kletterend valt het regenwater neer rondom hen in de zee, en — wat het voornaamste is! — op het zeil.

„Dat heb ik goed en stevig vastgezet!” roept Wybrand terug. „Geen zorg daarover!”

Man en vrouw staan beiden in den stroomenden regen, die hen in enkele oogenblikken doornat maakt. Maar dat hindert niet: middenop het zeil vormt zich een groote heldere plas van het kostelijke nat. Wybrand, die gezorgd heeft, dat het watervat in zijn onmiddellijk bereik staat, drukt zijn kant van het zeil iets omlaag, zoodat het water door het spongat in het vat kan loopen, tot het geheel gevuld is. Voor minstens een week lang is de watervoorraad nu weer toereikend.

Hij wenkt Lisa, dat ze het zeil thans wel weer loslaten kan. 't Hindert hun niet het minst, dat ze tot ver over de enkels in het water staan. Bij ervaring weten ze het immers al, dat deze vlerkprauw niet kantelt...

Terstond daarop bevestigt Wybrand het zeil weer aan den mast. Als er nu maar wind komt, dan — zoo God wil — is alle leed geleden!

En wat hij gehoopt heeft, gebeurt! De wind is er; de wind schiet uit, gelukkig niet met een al te snellen ruk. En dan bolt het zeil en komt er de zoo lang gewenschte beweging in de prauw.

Neen, Wybrand kan Lisa thans niet helpen bij het uithoozen van het water. Hij moet bij het roer blijven, en goed zijn zeil in bedwang houden. Maar Lisa, flinke, rappe vrouw als ze is, zegt, dat ze dat werkje alleen wel af-kan. Nu het haast niet meer regent, heeft ze binnen het uur de prauw wel weer droog en schoon...

De prauw vaart weer; de prauw vaart zelfs sneller dan ooit. 't Is, of het kleine scheepje zich inspant, te toonen, wat het kan. Het gaat voor den wind. Zóó snel gaat de prauw vooruit, dat het zeewater opspat bij den boeg en er zelfs groote druppels tegen Wybrands gezicht spatten.

Sakrimans vlerkprauw vaart en... Wybrand en Lisa Scheltens varen met hun kostbaren schat, den kleinen Jacobus, de gulden vrijheid tegemoet...

HOOFDSTUK XXXVII

GERED. . . .

Sakrimans vlerkprauw snijdt door het water, voortgedreven door den wind, die het zeil voortdurend bol doet staan, opgestuwd bovendien nog door de golven, die er plezier in schijnen te hebben, de snelheid van het lichte scheepje nog hoger op te voeren.

Boven de hoofden der zeevaarders straalt een schitterende zon. De zee is in gloed gezet. Nu en dan onderschept een brutaal wit wolkje de stralen der dagvorstin, maar daardoor wordt het spel nog schooner en heerlijker, een fleurig spel van licht en schaduw... een zeefestijn...

Wybrand Scheltens is nu geheel en al leven. Hij geniet! Zijn gezicht straalt er van. Ha, dàt is varen! Nu eerst wordt het hem duidelijk, dat een rasechte zeeman eerst dàn opleeft, als hij niets om zich heen ziet dan wolken, lucht en water.

Als deze wind mag aanhouden, gelooft hij, zal hij binnen afzienbaren tijd de Australische kust in het oog krijgen. En dan zijn Lisa en hij en hun kindje veilig en vrij, volkomen vrij en veilig.

Er is warme dank in zijn hart. God heeft hem en de zijnen uit menigten van gevaren gered: van gevangenschap en ziekte en dood, van onweer en storm, van honger en dorst. O, de weken, die achter zijn rug liggen, zijn weken vol spanning en angsten geweest!

Maar hoe jammer is het, dat hij zich aan moedeloosheid heeft overgegeven; dat hij niet, gelijk Lisa, zijn geloof en vertrouwen aldoor heeft behouden! Hij heeft zijn kracht en moed verloren... Nu evenwel is hij weer dien vreeselijken tijd van zwakte te boven. Hij gelooft en vertrouwt weer. En er is een gebed in zijn hart, dat het den booze nimmer meer zal mogen gelukken, hem tot wankelmoedigheid te doen vervallen.

Wat is Lisa een heerlijke krachtige steun voor hem geweest. Hoe vol van vertrouwen was haar gebed; hoe heeft zij in het geloof geworsteld. En hoe heerlijk is de verhooring van haar gebed voor hen allen geworden.

Lisa slaapt nu. Na biddend overleg hebben ze gisterenavond samen besloten, den nacht door te varen. De wind is immers zoo gelijkmatig gebleven, zoo geheel zonder rukken en stooten. Daarom heeft Wybrand er in toe kunnen stemmen, dat Lisa óók enkele uren van den nacht de prauw stuurt, op voorwaarde evenwel, dat hij bij het geringste teeken van windverandering gewaarschuwd zal worden.

Even voor het aanbreken van den dag heeft Wybrand zijn stuurmanstaak weer opgenomen, en nu slaapt Lisa met naast zich haar kleinen Jacobus...

Plotseling schrikt Wybrand op door een diepen, smartelijken kreun.

Hij springt op, er is iets niet goed met Lisa.

Hij buigt zich voorover, om naar haar te zien. Met de oogen wijd open ligt ze daar, het gezicht bleek en smartelijk vertrokken. En haar lichaam wringt zich als in pijn.

Dadelijk zet hij het roer vast, en hij zorgt, dat het zeil ook vastgezet wordt, zoodat het geen onheil ver-

oorzaken kan. Het volgende oogenblik is hij bij zijn vrouw.

„Lisa, is er iets, dat je hindert?” vraagt hij bezorgd. „Waarom slaap je niet?”

„O Wyb,” antwoordt Lisa klagend. „Ik heb in 't geheel nog niet kunnen slapen... Heel mijn lichaam doet pijn... Hier vooral,” wijst ze op haar zijde.

„Mijn schuld, mijn schuld,” verwijt Wybrand zichzelf. „Je hebt je vannacht te veel ingespannen. Je bent oververmoeid... Toe, probeer dan nu nog wat te sla...”

„On... onmogelijk... Wyb... Ik weet niet, hoe ik aan die pijn... kom. Maar... 't is erg, Wyb, o zoo... erg.”

Wybrand staat hulpeloos tegenover deze nieuwe beproeving. Hij ziet het duidelijk: Lisa is ziek, heel ziek. De krampaanvallen vermeerderen. Ze tracht zich op te richten, maar valt weer terug... machteloos.

„O God, help, help ook nù,” bidt Wybrand stil in zichzelf. „Wil U over Lisa ontfermen en de pijn doen verminderen, doen ophouden... Ik weet niet, wat ik doen moet... Kom Gij haar te hulp...”

„Wyb, je moet... bij je roer... blijven,” waarschuwt Lisa. „Ik... ik zal werkelijk... probeeren, even te... gaan slapen...”

Wybrand ziet, hoe Lisa zich inspant, zoo rustig mogelijk te wezen. Ze sluit zelfs de oogen, alsof de slaap haar te machtig wordt. En ja, Lisa heeft gelijk: zijn plaats is nu aan het roer. Zoo scherp mogelijk moet hij de prauw recht op den wind houden. Hoe eerder hij de Australische kust bereikt, wààr dan ook, hoe beter het voor zijn vrouw, voor hen allen, is.

Hij houdt het zeil zoo strak mogelijk, en nog sneller wordt de vaart. Het buiswater stuift over de prauw heen; groote vlokken schuim vliegen hem in het gezicht

— het hindert niet: Lisa en de kleine Jacobus liggen droog onder het beschermende afdak.

Zou Lisa nu werkelijk slapen? Hij hoopt het; hij gelooft het zelfs. Ze ligt heel stil, bijna onbeweeglijk. Even verroert ze zich soms, maar dat kan een heel natuurlijke beweging in den slaap zijn.

Als hij nu maar de juiste plaats wist, waar hij zich bevindt! Het kan even goed vierhonderd als honderd kilometer ver van de Wessel Eilanden wezen. 't Kunnen er natuurlijk ook vijftig zijn. Het heeft geen doel, de zeekaarten te bestudeeren. Hij kan zich eenvoudig niet oriënteeren: om hem heen ziet hij niets dan golven, golven; geen enkel vast punt, waarheen hij zich richten kan. Hij ziet aan den stand der zon, dat hij in de goede richting vaart, maar... hoe lang zal het nog moeten duren, vóór hij iets van een kust of een eiland bemerkt?

O, als nu Lisa's pijnaanvallen zich maar niet weer herhalen, of erger nog, heviger worden... „Help ons, help haar, Heere!” bidt hij opnieuw.

Eensklaps hoort hij een luiden schreeuw: Lisa's pijn komt weer op. Hij ziet, hoe ze zich met veel inspanning halverwege opricht; hij ziet haar vertrokken gezicht, haar smeekende oogen. „Kun je mij dan niet helpen, Wyb?” leest hij in haar angstige blikken.

Maar dat kan hij niet! Als een klein kind zoo hulpeloos is hij. Toch: weer opnieuw zet hij het roer vast. Hij wil naar Lisa toegaan, haar ondersteunen, haar bijstaan.

Hij staat op. Voorzichtig loopt hij. De prauw is wel zeevast, maar ze is zoo licht, dat de minste beweging haar heen en weer doet schommelen... Nu is hij voorbij den mast, heel dicht bij Lisa.

Toch gaat hij niet verder; stokstijf blijft hij staan. Hij ziet... hij ziet... een schip... Speelt zijn verbeelding hem

geen parten?... Neen, neen, hij ziet het wel werkelijk goed... Maar hoe komt het dan, dat hij dit schip niet eerder heeft opgemerkt? O, hij heeft immers alleen maar aan Lisa moeten denken, en aan zijn roer. En het vierkante zeil van zijn prauw heeft hem bovendien belet, naar links uit te zien...

Wat moet hij nu doen? Naar Lisa gaan? Lisa, indien dit mogelijk is, trachten te helpen?... Maar dan... dan loopt hij kans, dat het snelvarende schip hem ontglipt. En dit schip beteekent voor hem, neen voor Lisa en den kleinen jongen in de éérste plaats, redding... REDDING...

„Lisa,” roept hij haar toe, „ik kom dadelijk bij je, even geduld!...”

Wat doet Wybrand nu?

Misschien op een meter afstand ligt een wit laken. Eén stap, en hij heeft het laken in zijn handen... En nu, bij den mast staande, wuift hij, zwaait hij uit alle macht met dit blanke, witte sein op en neer...

Maar Wybrand Scheltens toch! Is 't niet gevaarlijk, wat je daar doet? Stel: het is een vijandelijk schip, een Japanner!

Neen, neen, dit is geen Japansch schip. Maar 't is een Nederlandsch vaartuig. Duidelijk is de rood-wit-blauwe vlag te herkennen...

En Wybrand Scheltens wuift. De menschen op dat schip moeten hem zien; moeten zijn sein opmerken...

Ha! Het groote, snelvarende schip mindert vaart. En het verandert zijn koers. Het komt recht-toe recht-aan op Sakrimans prauw aangevaren...

„Lisa,” roept Wybrand zijn vrouw toe, „we zijn gered... Een schip, een Nederlandsch schip, komt naar ons toe... De menschen daar aan boord hebben ons gezien... Ze zullen ons redden...”

Nog geen half uur later is de redding een feit!

O, hoe traag zijn de laatste minuten, de laatste seconden voor Wybrand voorbij gegaan.

Hij heeft gezien, dat het schip een sloep te water heeft gelaten. Hij heeft gezien, hoe behendig die Nederlandsche matrozen hebben gemanoeuvreed, toen ze dicht bij de vlerkprauw waren. Iedere botsing moest immers worden vermeden.

Toen heeft hij meegeholpen, om, o heel voorzichtig, Lisa op te nemen... En den kleinen Jacobus heeft hij zelf in zijn armen gehouden, toen hij in de stevige sloep overstapte...

De scheepssloep heeft daarop de zeeprauw op sleep-touw genomen. Nu ligt ze daar midden op het scheepsddek, omringd door een troep matrozen, die er luid hun verwondering over uitspreken, dat dit ranke scheepje — Wybrand Scheltens heeft het hun al verteld — twee menschen en hun kindje gedurende zes weken tot verblijfplaats heeft gediend en hen heel van Ambon af hierheen heeft kunnen brengen...

Wybrand Scheltens, uitgenoodigd door den kapitein van het Nederlandsche schip, zit nu bij dezen in de kapiteinshut. Hij vertelt hem uitvoerig alles, wat hem overkomen is.

„Man,” zegt de kapitein, „als ik die prauw niet aan boord had, zou ik haast zeggen, dat u mij een sprookje vertelt. Nu moet ik u wel gelooven. Trouwens: u zult wel spoedig iemand zien dien u kent, en die mij verzekerd heeft dat u niet van opgesmukte praatjes houdt... Wät een avontuur! Wät een avontuur... U hebt moed en volhardingsvermogen, moet ik u zeggen... Zulk een reis en dat met een kindje en een zieke vrouw aan boord!...”

„Ik hunker naar bericht, kapitein,” onderbreekt Wy-

brand den gezagvoerder. „Hoe is 't met mijn vrouw?"

„De scheepsdokter gelooft, dat ze een chronische blindedarmontsteking heeft, en mogelijk hapert er ook nog wel iets anders aan."

Wybrand Scheltens schrikt.

„Is 't zóó erg?" vraagt hij. „Moet ze dan misschien geopereerd worden?"

„Niet onmogelijk, waarde heer. Maar daarmee wachten we, tot we in Sydney zijn. Het kan wel wachten, zegt de dokter."

„En wanneer....?"

„Wanneer we in Sydney kunnen wezen wilt u zeker weten?... Nu, rekent u maar, als alles meeloopt, over een dag of vijf, zes... Neen, neen, meneer Scheltens, blijft u maar rustig zitten: er is momenteel niets, dat op levensgevaar wijst. Het voornaamste is, dat uw vrouw thans rust en een goede verzorging geniet. Ze is werkelijk in goede handen..."

Een klop op de deur onderbreekt de woorden van den kapitein en binnen komt... kapitein Termaten, die Wybrand en zijn vrouw van Amsterdam tot Genua heeft gebracht. Wybrand springt verrast op en schudt de hand van zijn ouden bekende.

„Dat ik u hiër ontmoeten moet, meneer Scheltens," zegt kapitein Termaten lachend. „Dat heeft geen van ons beiden kunnen droomen, is 't niet?"

„Neen, zeker niet," bevestigt Wybrand. „Maar... hoe komt u hier?"

„Dat is een geschiedenis op zichzelf, meneer Scheltens. En die vertel ik u later wel. We hebben tot Sydney den tijd, om elkander wederzijds onze lotgevallen mee te deelen. Maar u begrijpt, dat ik niet weinig verwonderd was, toen ik u in de sloep zag zitten. Ja, en uw vrouw zag er wel een beetje betrokken uit, maar dat

maken de mensen in Sydney wel in orde... Menschen, mensen, wat kan het toch wonderlijk lopen in de wereld, moet ik zeggen! Nog maar een paar weken geleden heb ik hier in Australië iemand ontmoet, die mij heel veel over jullie verdere reis verteld heeft. Raad eens wiè, meneer Scheltens?"

„Dat kan ik natuurlijk onmogelijk raden, kapitein Termaten," antwoordt Wybrand. „Zegt u 't mij maar."

„Een zekere... mevrouw Bleesen... Nu, heb ik gelijk? Is dat geen goede kennis van u?"

„Annemarie!" Wybrand is vol verbazing. „En of!" zegt hij daarop. „Vertelt u mij nu maar dadelijk, hoe het met haar is. En met haar man."

„Meneer Bleesen — de arme kerel — is voor zijn leven lang kreupel... O, wist u dat al?... Dan niet meer daarvan. Maar hij is niettemin een ferme, fiksche kerel, een man met verstand. U weet, dat hij naar Ambon heeft willen komen, maar... hij vertrouwde den stand van zaken niet. Hij en zijn vrouw hebben een vliegtuig genomen en wonen nu dicht in de buurt van Sydney... Een ideaal plekje, meneer Scheltens, voor uw vrouw, om er van de vermoeienissen der reis, en wie weet hoeveel andere avonturen meer, weer op verhaal te komen."

„Maar... Lisa, mijn vrouw, is ziek..."

„Tut, tut. Ik zeg u, dat ze binnen een week of zes weer lopen en springen kan als een jong meisje."

„U vindt het wel goed, dat ik dit nieuws aan mijn vrouw mededeel, kapitein?" vraagt Wybrand Scheltens aan den gezagvoerder van het schip. „Ze zal

„Natuurlijk, meneer Scheltens, doet u dat. 't Zal er heel blij mee zijn."

haar helpen, om het beetje pijn, dat ze lijdt, te vergeten..."

Wybrand zit naast Lisa's bed, haar hand in de zijne. Hij heeft haar het groote nieuws verteld, dat ze over enkele dagen haar vriendin Annemarie zal kunnen ontmoeten.

Lisa's oogen staan vol tranen.

„Wyb,” zegt ze, „wat hebben wij toch een barmhartigen Vader in den Hemel. Hij heeft ons vele beproevingen doen zien. En nu... nu zijn we niet alleen veilig en vrij, maar... Hij zorgt, dat wij in dit vreemde land dadelijk al weer vrienden mogen aantreffen: kapitein Termaten eerst, en nu Annemarie!... Wat moeten wij Hem dankbaar wezen!”

„Ja, dat moeten we,” stemt Wybrand haar toe. „En weet je, Lisa, wat voor ons ook een reden van groote dankbaarheid wezen moet? Dat wij beiden, en onze kleine Jacobus, nog mogen leven... Dit heeft ons heel veel te zeggen, Lisa.”

„Hoe meen je dat, Wyb?”

„Dat het leven, wat God ons als het ware opnieuw geschonken heeft, een leven van danken en dienen moet wezen... Wat zal het een rijk leven voor ons worden, als wij later, wanneer de Japanner uit Indië verdreven is — en dat zàl gebeuren! — onzen arbeid kunnen voortzetten.”

Lisa ligt eenige oogenblikken met gesloten oogen.

„Wyb,” vraagt ze dan, „je bedoelt, dat je hier in Indië wilt blijven werken?”

„Ja,” antwoordt Wybrand ernstig, „dat wil ik, en God helpe mij daarbij! Ik wil werken tot Zijn Eer en voor de uitbreiding van Zijn Koninkrijk!”

Lisa drukt Wybrands hand.

„Ik wil dat ook,” zegt ze. „En ik verlang naar Ambon terug. Ik verlang er naar, om baboe Maria en onze andere huisbedienden terug te zien. En ik hoop ook,

dat wij den trouwen Wirjodikromo nog in goeden welstand weer mogen aantreffen... Maar het meest verlang ik er naar, om, ieder op zijn eigen post, te werken, zóó, dat het Indische volk onzen trouwen Heiland leert lief hebben..."

N A S C H R I F T.

Een paar dagen geleden kwam de heer Kees Brantsen, Lisa's jongste broer, bij mij, aan wien — evenals aan Moeder en Frits Brantsen — ik vele mededeelingen omtrent Wybrand en Lisa Scheltens te danken heb.

„Meneer Brantsen,” zei ik hem, „op een paar bladzijden na heb ik alles oververteld, wat ik van u en anderen over uw zuster en zwager gehoord heb... Maar weet u, wat ik zoo jammer vind?... Dat ik hen niet zelf gesproken heb. Ze hadden hier en daar mijn verhaal kunnen aanvullen en — ik twijfel er niet aan — kunnen verbeteren... Denkt u, dat ze spoedig weer terug komen, hetzij voor goed of voor een lange, welverdiende vacantie?”

De heer Brantsen schudde het hoofd.

„Neen,” zei hij, „want ze blijven in Indië. Mijn zwager heeft een vooraanstaande positie in de Indische Kerk gekregen. Hij moet er wel blijven.”

Zoo zetten zij dus hun werk voort, strijdend onder de krijgsbanier van Koning Jezus, er naar hunkerend om aan de bevolking van Indië het Evangelie te brengen.

INHOUD

Hoofdstuk	Bladz.
I - WYBRAND SCHELTENS	5
II - WYBRAND SCHELTENS EN DOMINEE WAKKER	8
III - DOMINEE WAKKER GEEFT RAAD	13
IV - HET VERTREK	18
V - GEVAREN TER ZEE	23
VI - TERUG?..... OF..... VERDER?	36
VII - REISERVARINGEN	41
VIII - EEN ERNSTIG GESPREK	53
IX - HET BEZOEK VAN ANNEMARIE	60
X - ANNEMARIE „VORDERT“	66
XI - EEN VAART VOL AFWISSELING	72
XII - DE LAATSTE SPURT	77
XIII - HET EINDDOEL BEREIKT	89
XIV - HET WERK BEGINT	96
XV - DE ZWIJGER VAN TIMOR	107
XVI - ALS HULPPREDIKER NAAR AMBON	120
XVII - AMBON	125
XVIII - HET SPOOK VAN AMBON	131
XIX - EEN ONRUSTVOLLE TIJD	139
XX - INDISCHE NEDERLANDERS	145
XXI - ANNEMARIE'S BEPROEVING	150
XXII - NEDERLAND TEN ONDERGANG GEDOEMD?	157
XXIII - TOEN DE OORLOG IN EUROPA WOEDDE	164
XXIV - KONINGIN WILHELMINA EEN ECHTE ORANJE, DE INDISCHE VLOOT-COMMANDANT EEN HELD	167
XXV - HET GROOTE WERK GAAT VOORT	172
XXVI - ELSA VAN BLEEK ONDERZOEKT	178
XXVII - DE BANGSA DJEPANG OP AMBON	185
XXVIII - IN JAPANSCH GEVANGENSCHAP	192
XXIX - WIRJODIKROMO WERKT!	199

Hoofdstuk	Bladz.
XXX - EEN BOODSCHAP VAN WIRJODIKROMO	205
XXXI - DE VLUCHT	213
XXXII - LANGS ONGEBAANDE WEGEN	221
XXXIII - DE ZEGENING VAN DEN BRUINEN BROEDER	230
XXXIV - WOLKEN, LUCHT EN WATER	239
XXXV - EEN EENZAME STRIJDER OP ZEE	246
XXXVI - GEBEDSVERHOORING	250
XXXVII - GERED.....	260
NASCHRIFT	270

BART VELTKAMP

DOOR M. v. d. STAAL

ENKELE PERSBEOORDEELINGEN:

Een vlot geschreven boek, dat wij graag aanbevelen. Het verhaal houdt direct verband met den oorlog, maar is toch geen sensatielectuur. Integendeel, bij het lezen voelt men de waarheid, die aan het boek ten grondslag ligt.

Herv. Evangelisatieblad

Het boek is boeiend geschreven en kan zeer zeker warm worden aanbevolen.

Chr. Militairblad

De schrijver heeft op sobere wijze de werkelijkheid zoeken te teekenen. En dat is een groote verdienste van dit boek. Bijzonder trof ons wat over na-oorlogsche handelingen wordt geschreven. Sommige personen zijn, naar ons voorkomt, meesterlijk geteekend.

Gaarne bevelen wij dit boek ter lezing aan.

"Ons Jeugdblad",

Orgaan v. d. Chr. Geref. J.V. en M.V.

Een boeiend en interessant geschreven boek, waarvan de waarde nog verhoogd wordt door het feit, dat deze geschiedenis is beschreven aan de hand van een door den held van het verhaal zelve bij de commissie ingezonden dossier.

Kerknieuws

Gedrukt op houtvrij papier Gebonden f 5.90

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE:

H. A. VAN BOTTENBURG N.V. - AMSTERDAM

Onder de Krijgsbanier

door M. v. d. STAAL

Dit boek is geen z.g. „oorlogsroman“, al zou de titel dezen indruk kunnen wekken. Het is het verhaal van twee jonge mensen, die door Zendingsijver gedreven naar Indië vertrekken. Na een avontuurlijke reis, brand aan boord en hevige storm, bereiken zij hun doel: Batavia.

Na enkele maanden gaan de Scheltens' naar Ambon. De man wordt er hulp-prediker, maar moet in den eersten tijd vooral administratief werk doen. Dit verhindert hem niet, om in nauw contact met de Ambonneezen te komen; inzonderheid met Wirjodikromo, die in dit verhaal verder een belangrijke rol speelt.

Verteld wordt van de Japanse invasie; sober en eenvoudig. De Scheltens' worden natuurlijk door de Japanners geïnterneerd, evenals alle andere Europeanen op Ambon.

Door de vindingrijkheid van Wirjodikromo en door de trouw van de huisbedienden weten de Scheltens' te ontvluchten. Ze lijden honger en dorst, en hebben met windstilte te kampen. Doch na zes lange weken zwalken in een zeeprauw bereiken ze Australië.

Band- en omslagontwerp van
JAN KAMPMAN

Uitgave: H. A. VAN BOTTENBURG N.V.
AMSTERDAM

Verkrijgbaar in den boekhandel

Het vergeten Document

door P. DE ZEEUW J.Gzn.

Een avontuurlijk verhaal uit den
grooten Boerenoorlog voor jongens
van 10—14 jaar.

ENKELE PERSBEOORDEELINGEN:

De eenvoudige, prettige toon, waarop
de spannende gebeurtenissen worden
verhaald, maken dit boekje tot lec-
tuur, die graag door onze jongens zal
worden gelezen en van harte kan
worden aanbevolen.

Correspondentieblad

Een heel aardig boekje voor onze
jongeren. Gaarne aanbevolen.

Ons Jeugdblad

Een echt avontuurlijk boek, waarvan
onze jongens zullen smullen.

De Scheldeboode

Prijs gebonden f 2.50

Uitgave: H. A. VAN BOTTENBURG N.V.
AMSTERDAM

Verkrijgbaar in den boekhandel

